

284581

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ**

Yücel ÖZTÜRK

**BURSA BASIN TARİHİ
(1869 – 2005)**

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. S.ESİN DERİNSU DAY**

Erzurum – 2010

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ**

Yücel ÖZTÜRK

**BURSA BASIN TARİHİ
(1869-2005)**

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof.Dr. S.ESİN DERİNSU DAYI**

Erzurum-2010

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bursa Basın Tarihi (1869-2005)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

...../...../2010

Yücel ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 1869 yılında Vilayet Matbaası'nda yayımlanan Bursa'nın ilk gazetesi **Hudâvendigâr**'dan günümüze Bursa basın tarihinin genel bir incelemesidir. Bizi bu tarz bir çalışmaya sevk eden asıl etken, şehrin basın tarihine ait geçmişte yeterli çalışmanın yapılmamış olması ve yapılmış olanların da Bursa basınına ait tüm mevcut yayın organlarını içermemiş olmasıdır. Bu zamana kadar yapılan çalışmalarda basın organlarının detaylı şekilde ele alınmamış olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan bu çalışmaların üzerinden bir hayli zaman geçmiş olması ve bu sürede birçok yayın organının daha Bursa basın hayatına girmiş olması da dikkatten uzak tutulmaması gereken bir başka etkidir. Bu çalışma ile amaçlanan; konuyla ilgili mevcut bilgilerin gözden geçirilerek güncellenmesi, yeni bulgu ve belgelerle desteklenip zenginleştirilmesidir. Bu vesileyle Bursa basın tarihi ile ilgili çalışmalara mütevazı bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışmanın tarih aralığı, 1869 ile internet tabanlı basın faaliyetinin tüm yurttaki olduğu gibi Bursa'da da ağırlık kazandığı ve bu yolla birçok sanal ortam yayınının oluşturulduğu 2005 yılları arası olarak tespit edilmiştir. Belirtilen yıllar, yakın tarih içinde çeşitli etkenlerin belirlediği dönemlere bölünmüş ve bu dönemlerin genel özelliklerinin basın hayatına olan etkileri kısaca ele alınmış, takiben yayın hayatına girmiş olan süreli yayın organları tek tek incelenmiştir. Yayın organları bu dönemler içerisinde gazete, dergi ve bültenler olmak üzere ayrı ayrı ele alınmış ve kendi kategorileri içerisinde kronolojik sıra ile değerlendirilmiştir.

1869 – 1908 yılları arasında Bursa'nın gazete ve dergileri sayfalarında ağırlıklı olarak yerel ve merkezi yönetimin duyurmak istediği şehrin idari alanına ait gelişmelere, ilan ve yazılara yer vermek anlayışlı bir yayın politikası izlemiştir.

1908 – 1918 yıllarında da Bursa basın organları aynı yayın ilkesi doğrultusunda hareket ederken özel matbaalar kurulması ile resmi olmayan gazete ve dergilerin çıkartılması neticesinde sosyal yaşama ve edebi konulara da sayfalarında yer vermeye başlamışlardır. Yine bu dönemde yabancı ülkelerin yayın organlarından da haberler aktarılmaya başlanmıştır.

1918 – 1923 yılları ise Bursa'nın yaklaşık 2,5 yıl süreyle işgal altında kaldığı ve yayın unsurlarının açılış- kapanışından, konu edecekleri yazı ve haberlere kadar her hususun Yunan işgal güçleri tarafından kontrol ve baskı altında tutulduğu bir dönem olarak geçirilmiştir. Sayfalar bu dönemde işgal güçlerinin bildiri ve duyuru yazılarının dışında çok kısıtlı yazılara yer ayırabilmişlerdir.

1923 – 1945 yılları arasında tek parti iktidarı olarak adlandırabileceğimiz dönem de Bursa basın unsurları, tek yönlü ve muhalefet düşüncesinden uzak bir yayın anlayışına sahip olmuştur.

1945 – 1980 yıllar arası çok partili hayata geçişle birlikte oluşan serbestîye ortamının da etkisiyle birçok seçim endeksli ve parti programları doğrultusunda yayın organı kurulmuştur. Bu basın organlarının birçoğu seçimler biter bitmez kapanmışlardır. Bu dönem yayın organları destekledikleri partilerin maddi destekleri ile varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1980'li yıllardan sonra ülkede olduğu gibi Bursa basınında da görsel ve internet tabanlı sanal ortam yayınlarına ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Çalışmaya, matbaa ve basının dünyadaki ve ülkemizdeki gelişim süreci özetlenerek başlanmıştır. Devamında Bursa'da ilk matbaanın nasıl, kimler tarafından kurulduğuna ve şehrin basın hayatına ilişkin temel bilgilere yer verilmiştir. Gazete, dergi ve bültenler hakkında genel bilgiler ile yayın içeriklerine örnek oluşturan yazı ve haberlerin yer aldığı kısım ise çalışmanın ana gövdesini oluşturmaktadır. Bu kısımda yayın organlarının basıldığı matbaalar ile yayınları çıkartan, şehrin basın hayatında hizmetleri geçen ve iz bırakan kişilerin özelliklerinden de kısaca bahsedilmiştir. Çalışma, şehrin basın hayatına ait tarihsel sürecin ve bugünkü basının durumunun değerlendirildiği kısa bir özetle sona ermektedir.

8 Şubat 1869 tarihinde yayımlanmaya başlayan ve değişik isimler altında aynı yayın ilkeleri doğrultusunda uzunca bir süre yayın hayatında kalan, Bursa'nın resmi nitelikli ve ilk gazetesi olan **Hudâvendigâr**, Bursa basınının başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bir buçuk asra yakın devam eden şehrin basın hayatında yayımlanan gazete, dergi ve bültenlerin toplam sayısının 300'ün üzerinde olduğu tesbit edilmiştir. Sayısal bakımdan büyük bir zenginliğin ifadesi olan bu basın enstrümanlarının yarıdan fazlası gazete olarak çıkmıştır. Kalan kısmın üçte ikisi dergi olarak yayın hayatına girmiş ve

geri kalanlar da -yakın döneme ait- bülten şeklinde Bursa basın hayatında yer almışlardır.

Bursa'nın tüm yayın organlarının ele alınması ve incelenmesi fikri, çalışma süresince ana düstur olarak hep akılda tutulmuş ve bu yolda ilerlenmiştir. Ancak kabul edileceği ve tezde de görüleceği üzere birçok yayın organı bir veya iki baskı yapmış ve basın hayatından çekilmiştir. Uzunca bir süre yayımlanan gazete, dergi ve bültenlerin bile tam koleksiyonlarının bulunamadığı gerçeğinden hareketle, kısa süre ile çıkan basın unsurlarının bilgilerine rastlanamayacağı düşüncesi doğrultusunda, bu çalışma tüm yayın organlarını ele aldığı iddiasında bulunamaz. Ancak buna rağmen hiç olmazsa tüm yayınlarla ilgili bir cümle de olsa bilgi verilerek daha sonraki çalışmalara ışık tutması maksadıyla yayın organının en azından isminin kayda geçirilmesinde fayda görülmüştür. Şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki bu çalışmaya esas teşkil eden Bursa merkezli yayın organlarından belli bir dönem neşrine devam edilen ve şehirde iz bırakmış olan gazete, dergi ve bültenlerin neredeyse tamamı ele alınmıştır.

Çalışmaya dahil edilen gazete, dergi ve bültenlerin ilk yayın tarihi, imtiyaz sahibi, mesul müdürü, yayın kadrosu, idarehane adresi, matbaası, yayın amacı, yazarları, ebatları, kapanış tarihi ve fiyatlarına kadar ayrıntılar verilerek söz konusu yayınların tanıtılması amaçlanmıştır. Özellikle Harf İnkılabı'na kadar olan dönemde yayınlanmış olan basın organlarının okur tarafından bulunabilme ve okunabilme zorluğu düşünülerek en azından bir nüshasından örnek metinler çevrilmesine ve yayınlandığı dönemin siyasal ve sosyo-kültürel unsurlarının aktarılmasına çalışılmıştır. Orijinal nüshasına ulaşamayan yayın organları hakkında, çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu esnada yayınların yer aldığı, başta şehirdeki muhtelif kurumlar tarafından çıkarılmış eserler olmak üzere farklı kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında Bursa'nın önemli gazeteci ve araştırmacılarından olan Sayın Yılmaz Akkılıç, Raif Kaplanoglu ile Güngör Şahin'in özel arşivlerinden ve Yılmaz Akkılıç editörlüğünde Bursa Büyükşehir Belediyesi katkılarıyla yayınlanan dört ciltlik Bursa Ansiklopedisi'nden ziyadesiyle istifade edilmiştir. Ayrıca Milli Kütüphane, Hakkı Tarık Us, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege ve Bursa İl Halk Kütüphanelerinin zengin koleksiyonlarından da faydalanılmıştır. Ayrıca söz konusu yayın organlarının birbirleri hakkındaki birtakım

nitelemeleri de bu çerçevede dikkate alınmıştır. Bunların yanı sıra, başta eski harfli olarak basılan gazete, dergi ve bültenler olmak üzere yeni harfler ile basılanlardan da bazı örneklerin eklerde gösterilmesi şeklinde bir metot izlenmiştir. Özellikle 1975 yılından sonra Bursa basın hayatında yer almış olan süreli yayın organları hakkında fazla detaya inilmeden genel künye bilgilerine yer verilmekle yetinilmiştir.

Bursa basın tarihinin incelenmesine dayanan bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında en önemli katkı payı, bu konunun çalışılmasını önerip beni teşvik eden danışman hocam Sayın Prof. Dr. S. Esin Dayı'dır. Kendilerine teşekkürü borç bilirim. Her türlü yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Serpil Sürmeli, Doç. Dr. Erdal Aydoğan, Yrd. Doç. Dr. İsmail Eyyüpoğlu, Yrd. Doç. Dr. Asuman Demircioğlu'na ayrıca teşekkür ederim.

Bu çalışmayı yaparken yeni dostluklar edindiğimi de ifade etmekten kendimi alamıyorum. Bunlar arasında Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi çalışanı H. Gürsel Bilmiş'in bendeki yeri ayrıdır. Özel arşivlerini açan tarih araştırmacıları Güngör Şahin, Raif Kaplanoğlu ve Hacı Tonak'ı da burada şükranla anmak isterim. Nihayet, sevgili eşim Zübeyde ve kızlarım Ceren ile Yaren'in de bu teşekkür demetinden hisselerine düşeni vermek benim için bir vefa borcudur.

ÖZET

Bursa basın hayatı; devlet eliyle Vilayet Matbaası'nın kurulması ve bu matbaa da devlet resmi yayın organı olarak tanımlanan **Hüdâvendigâr Gazetesi**'nin 8 Şubat 1869 tarihinde ilk sayısını çıkarmasıyla başlamıştır.

1869 – 1908 yılları arasında Bursa'nın gazete ve dergileri sayfalarında ağırlıklı olarak yerel ve merkezi yönetimin duyurmak istediği ilanlara yer vermek anlayışlı bir yayın politikası izlemiştir.

1908 – 1918 yıllarında da Bursa basın organları aynı yayın ilkesi doğrultusunda hareket ederken, yabancı ülkelerin yayın organlarından da haberler aktarılmaya başlanmıştır.

1918 – 1923 yılları ise Bursa'nın yaklaşık 2,5 yıl süreyle işgal altında kaldığı ve yayın unsurlarının açılış- kapanışından, konu edecekleri yazı ve haberlere kadar her hususun Yunan işgal güçleri tarafından kontrol ve baskı altında tutulduğu bir dönem olarak geçirilmiştir.

1923 – 1945 yılları arasında tek parti iktidarı olarak adlandırabileceğimiz dönem de Bursa basın unsurları, tek yönlü ve muhalefet düşüncesinden uzak bir yayın anlayışına sahip olmuştur.

1945 – 1980 yıllar arası çok partili hayata geçişle birlikte oluşan serbestîye ortamının da etkisiyle birçok seçim endeksli ve parti programları doğrultusunda yayın organı kurulmuştur

1990'lı yıllardan sonra ülkede olduğu gibi Bursa basınında da görsel ve internet tabanlı sanal ortam yayınlarına ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Hudâvendigâr Gazetesi, Yerel basın, Vilayet Matbaası, Harf İnkılâbı

ABSTRACT

Bursa press life has begun with “Hudavendigâr Newspaper” which described as the state’s official newspaper in Bursa and its first issue had published on 8th January 1869.

The publication policy of newspapers and magazines between 1869 and 1908 was mainly publishing of the announcements of central and local administration wanted to make known.

By the way same publication policy had also been continued between 1908 and 1918, the articles from the newspapers’ of foreign countries had also began to be quoted in this term.

The years between 1918-1923 had mainly passed under the military occupation of Greek army which controlled and put pressure on Bursa press from establishment and closing of media elements to the articles and news on the media.

The years between 1923-1945 called as single-party period, Bursa press was close to the government and had the publication policy far from the opposition thought.

Between 1945 and 1980 by transition to multi-party period, the political freedom had affected the press and the media means which had policies paralell to the parties’ programs and election periods had appeared.

By 1990s, virtual environment publications based on visual and internet platform have mainly increased in Bursa press like in the whole country.

Key Words: Bursa, Hudâvendigâr Newspaper, Local Press, City Printing House, Alphabet Revolution

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XVIII
BİBLİYOGRAFYA.....	XX

GİRİŞ

A.DÜNYADA VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İLK BASIMEVLERİ.....	1
B.OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İLK GAZETE VE DERGİLER.....	4
C.OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İLK TÜRKÇE GAZETELER.....	5

I.BÖLÜM

BAŞLANGICINDAN – II. MEŞRUTİYET'E (1908) KADAR	
BURSA BASINI.....	8
A.GAZETELER.....	9
1.Hudâvendigâr Gazetesi (8 Şubat 1869 – 1953)	9
2.Bursa Gazetesi (19 Ekim 1891- ?)	17
3.Bârîka-i İrşâd Gazetesi (23 Teşrinievvel 1324 / 1908- ?)	31
B.DERGİLER.....	32
1.Nilüfer Dergisi (9 Aralık 1886 – 16 Eylül 1891)	32
2.Fevâid Dergisi (17 Kasım 1887 - ?)	36
3.Sanayi Risalesi (1 Kânunuevvel 1306 / 13 Aralık 1890- ?)	43
4.Gündoğdu Dergisi (31 Ağustos 1894 – 1894)	44

II. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET (1908) – MONDROS MÜTAREKESİ (1918) YILLARI	
ARASINDA BURSA BASINI.....	45
A.GAZETELER.....	45

IX

1.Müdafâ'a Gazetesi (1910 - ?)	45
2.Mücâhede-i Milliye Gazetesi (1326 / 1910 - ?)	45
3.Cehd Gazetesi (1326 / 1910 - ?)	45
4.Ertuğrul Gazetesi (11 Mart 1326 / 24 Mart 1910)- 1926)	46
5.Yavuz Gazetesi (1328 / 1912 - ?)	75
6.Yaprak Gazetesi (1328 / 1912 - ?)	75
7.Burûsa Gazetesi (1328 / 1912 - ?)	76
8.Adalet Gazetesi (1328 / 1912 – 1922)	76
9.Hukuk-u İbad (1912 - ?)	77
10.Telgraf (Mart 1912 - ?)	77
11. Bursa Mecmuası (Şubat 1333 / 1916 - ?)	78
B.DERGİLER.....	91
1.Bursa Sergisi (10 Temmuz 1325 / 1909 - Ekim 1325 / 1909)	91
2.Genç Müslüman Dergisi (1912–1913)	92
3.Ciddi Karagöz Dergisi (4 Mart 1912-?).....	92
4.Kurtuluş Yolları (3 Mart 1329 / 16 Mayıs 1913 - ?)	94
5.Karagöz Özel Sayısı (27 Nisan 1909)	96
6.Mecmua-i Lâne (16 Kanunisani 1918 - ?)	96

III. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE YILLARI(1918 – 1923)'NDA BURSA BASINI.....	98
A. GAZETELER.....	101
1.Gündüz Gazetesi (12 Teşrinsani 1335 / 1919 - ?)	101
2.Kafkas (Temmuz 1919 - ?)	102
3. Mücâhede Gazetesi (6 Mayıs 1919 - ?)	103
4. Yoldaş (15 Teşrinievvel 1335 /15 Ekim 1919 – 1927)	104
5. Millet Yolu (22 Şubat 1336 / 1920 – 1927)	121
6. Kardaş / Kardeş Gazetesi (16 Ocak 1921 – 1933)	128
7. Kevkep (2 Mart 1921–21 Mayıs 1921)	129
8. İntibah Gazetesi (1921- 11Eylül 1922)	135
9. Arkadaş Gazetesi (13 Eylül 1922 – 1927)	146

10. Hakikat Gazetesi (1922- ?)	148
11. Peyamı Sabah (30 Teşrinievvel 1338 / 1922)	149
12. İnkılab Gazetesi (?)	149
B. DERGİLER	150
1. Lokman Hekim Dergisi (1335 / 1919 - ?)	150
2. Âlem-i Musikî (1 Ekim 1919 - Ağustos 1919)	150
3. Genç Kalemler (1335 / 1919 - ?)	154
4. Yeni Hayat Dergisi (1335 / 1919 - ?)	154

IV. BÖLÜM

CUMHURİYET'İN İLK YILLARI (1923–1938)'NDA BURSA BASINI	155
A. GAZETELER	157
1. Yeşilyurd Gazetesi (1924 – 1934)	157
2. Yeni Fikir (Şubat 1925 - ?)	158
3. Yeni Bursa (Şubat 1926 – 1933)	159
4. Resmi Bursa (30 Aralık 1926 – 30 Kasım 1934)	159
5. Bursa Ticaret Haberleri Gazetesi (1929 - ?)	160
6. Halkın Sesi (1930 - ?)	160
7. Hakkın Sesi (Kasım 1932 - ?)	160
8. Bursa (30 Kasım 1934 / 1953)	161
9. Bursa Sesleri (1934 – 1939)	162
10. Hür Ses (5 Aralık 1934 – 25 Aralık 1934)	163
11. Bursa Haftası (1935 – 1935)	163
12. Açık Ses (1936 – 1946)	163
13. Yeni Ses (18 Nisan 1936 – 13 Haziran 1936)	164
14. Acun Dergisi (19 Kasım 1936 – 22 Mayıs 1937)	164
B. DERGİLER	165
1. Yurd Dergisi (22 Haziran 1341 / 1923) - ?)	165
2. Milli Sinema Mecmuası (1926 - ?)	180
3. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası (Eylül 1926 - ?)	181
4. Asrî Çiftçi Dergisi (15 Ağustos 1927 - ?)	181

5. Gazi Yolu (1931 / ?)	190
6.Uludağ Dergisi (Bursa Halkevi Mecmuası) (Ocak 1935 - Mayıs- Haziran 1950)	190

V. BÖLÜM

1938–1950 YILLARI ARASINDA BURSA BASINI VE YAYIN

ORGANLARI.....	204
A.GAZETELER.....	205
1.Ant Gazetesi (10 Temmuz 1944 – 8 Mayıs 1955)	205
2.Doğru Gazetesi (9 Mayıs 1946 – 1 Ocak 1950)	206
3.Yarın Pazar (15 Aralık 1946 - Mart 1947)	208
4.Hacı Ağa Gazetesi (24 Nisan 1947 - ?)	208
5.Hacivat Gazetesi (16 Aralık 1947 – Şubat 1948)	209
6.Halkın Dili (30 Mart 1948 - Ekim 1948)	209
7.Ormancı Gazetesi (1 Ocak 1949 – 1974)	210
8.Bursa Dellalı Gazetesi (Nisan 1949 - ?)	210
9.Yalaza (26 Mart 1950 – 1950)	211
10.Şehir Postası Gazetesi (1950 – 1950)	211
11.Spor Haberleri Gazetesi (28 Ocak 1950 – 9 Mart 1953)	212
B.DERGİLER.....	212
1. Klinik Dergisi (1942 - ?)	212
2.Demet Dergisi (Haziran 1943 - ?)	212
3.Işık Dergisi (1948 - ?)	213
4. Çatı Dergisi (5 Mart 1950 – 1950)	213

VI. BÖLÜM

1950 – 2005 YILLARI ARASINDA BURSA BASINI VE YAYIN

ORGANLARI.....	214
A. GAZETELER.....	214
1.Hâkimiyet Milletindir Gazetesi (1 Ocak 1950 – 10 Eylül 1974)	214
2.Gençliğin Sesi Gazetesi (5 Mayıs 1951 — 26 Mayıs 1951)	216

3.İşçi Sesi (20 Ağustos 1951 — Mayıs 1952)	216
4.Demokrat Bursa Gazetesi (7 Haziran 1952 – 1955)	217
5.Gece Postası Gazetesi (Ekim 1952 - ?)	217
6.İbret Gazetesi (1952 - ?)	218
7.Millet Yolu (8 Şubat 1953 – 1954)	218
8.Tırpan Gazetesi (17 Mayıs 1953- ?)	219
9.Hisar Gazetesi (10 Kasım 1953 - Şubat 1954)	219
10.Sağdıç Gazetesi (17 Mart 1954 – 2 Mayıs 1954)	220
11.Dava Gazetesi (1954 – 1954)	220
12.Ekspres Gazetesi (1954 – 1960)	221
13.Demokrat Parti Mektubu Gazetesi (15 Mart 1954 – Haziran 1954).....	221
14.Yeni Ant Gazetesi (9 Mayıs 1955 - Eylül 1965)	222.
15.Ekspres Sabah Postası Gazetesi (2 Şubat 1959 - ?)	224
16.Millet Gazetesi (1 Ekim 1960 / 1975)	225
17.Işık Gazetesi (27 Aralık 1960 — 6 Ocak 1961)	226
18.Ekspres Akşam Postası Gazetesi (1961 – 1962)	226.
19.Hakikat Gazetesi (21 Mart 1961 — 1962)	227
20.Görüş Gazetesi (6 Eylül 1961 – 4 Ekim 1961)	227
21.Haber Gazetesi (1 Nisan 1964 – 1977)	227
22.And Gazetesi (19 Eylül 1965 — Kasım 1965)	228
23.Bursa'nın Sesi Gazetesi (1 Ocak 1970 – 12 Eylül 1980).....	229
24.Selâmet Gazetesi (1973 - ?)	229
25.Küçük Gazete (6 Nisan 1973 - ?)	230
26.Genç Bursa Gazetesi (3 Eylül 1974 – Devam)	230
27.Bursa Hâkimiyet / Bursa 2000 Gazetesi (11 Eylül 1974 – Devam).....	231
28.Doğru Hâkimiyet Gazetesi (14 Ekim 1974 – 12 Kasım 1983).....	233
29.Milli Hâkimiyet Gazetesi (27 Ocak 1975 - ?).....	234
30.Hürses Gazetesi(20 Ağustos 1975 – 16 Şubat 1976).....	234
31.Milletindir Hâkimiyet Gazetesi(16 Şubat 1976 – 1980).....	235
32.Marmara Gazetesi (Mayıs 1977 – 12 Eylül 1980).....	235
33.Bursa Haber Gazetesi (24 Eylül 1981 – Devam)	235

34.Hâkimiyet Gazetesi (12 Kasım 1983 – 5 Haziran 1994).....	236
35.Günlük Bursa Ekonomi Gazetesi(29 Nisan 1985 - Mart 1986).....	236
36.Uludağ Gazetesi (1986 – 1 Haziran 1994)	237
37.Olay Gazetesi (11 Eylül 1987 - Devam)	237
38.Marmara Bayram Gazetesi (1989 – Devam)	239
39.Yeni Gün Gazetesi (22 Ekim 1990 – 3 Şubat 1991).....	240
40.Ekspres Gazetesi (11 Aralık 1990 – 18 Ekim 1992)	240
41.Bilânço Gazetesi (1 Mart 1991 – Devam)	240
42.Çağdaş Gazetesi (Ağustos 1991 – Devam)	241
43.Müze Gazete (1993 – Devam)	242
44.Bursa Elemanı Gazetesi (6 Haziran 1994- ?)	242
45.Realite Gazetesi (Temmuz 1995 - ?)	243
46.Ekohaber Gazetesi (2–8 Nisan 1996 - Devam)	243
47.Coşkunöz Haber Gazetesi (31 Temmuz 1997 - Devam).....	244
48.Mega Çizgi Gazetesi (Mayıs 1998 - ?)	244
49.Kızılay Haber Gazetesi (16 Ocak 2001 – Devam)	245
50.Ekometre Gazetesi (2002 – Devam)	245
51.Bursa Reklâm Gazetesi (5 Nisan 2002 – Devam)	245
52.Bursa Havadis Gazetesi (8 Ocak 2004 - Devam)	246
53.Dağ Postası Gazetesi (27 Ocak 2004 – Devam)	246
54.Maliye Ekonomi Haber Gazetesi (13 Temmuz 2004 – Devam).....	246
55.Nar Çiçeği Gazetesi (29 Kasım 2004 – Devam)	247
56.Dağ Haber Gazetesi (25 Ocak 2005 – Devam)	247
57.Maliye Yorum Gazetesi (25 Mart 2005 – Devam)	247
B. DERGİLER.....	247
1.Acar Spor Dergisi (12 Mayıs 1952 - ?)	247
2.Top Spor Dergisi (1952 - ?)	248
3.Bursa’da Teknik Tarım (1953 - ?)	248
4.İnci Magazin (1954 - ?)	248
5.Yeşerti Dergisi (Ocak 1956 - Haziran 1956)	248
6.Çivi Dergisi (15 Nisan 1956 - ?)	249

7.Güneş Dergisi (15 Ağustos 1961 – 1964)	249
8.Elif Dergisi (1 Kasım 1961 – 1963)	250
9.Yeşil Yıllar Dergisi (Kasım 1961 - Aralık 1961)	250
10.Çatı Dergisi (1963 – 1966)	250
11.Alkım Dergisi (15 Nisan 1968- ?)	251
12.Sur Dergisi (Nisan 1972 - Temmuz 1973)	251
13.Yeni Dönem Dergisi (Aralık 1973 – Mayıs 1974)	252
14.Yeni Nilüfer Dergisi (Eylül 1975 - Ağustos 1976)	253
15.Bursa Barosu Dergisi (13 Nisan 1979 – Devam)	253
16.11 Eylül Dergisi (11 Eylül 1976 - ?)	253
17.Evlilik Okulu (Mart 1984 – 1985)	254
18.Bursa Ekonomi Dergisi (Haziran 1984 – Devam)	254
19.Ekonomik Rapor (Kasım 1984 – Devam)	255
20.Hâkimiyet Çocuk Dergisi (27 Ocak 1985 – 1987)	255
21.Minik Kalemler Dergisi (16 Mayıs 1986 - Devam)	256
22.MAKO Haberler Dergisi (25 Temmuz 1986 - Devam)	256
23.Öner Sanat Dergisi (15 Eylül 1986 – Devam)	256
24.U.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi (1986 - Devam)	257
25.Güney Marmara Mimarlık Dergisi(26 Haziran 1987 – Devam).....	257
26.Bursa Tabip Odası Dergisi / Hekimce Bakış Dergisi (26 Temmuz 1987 – Devam)	258
27.View Of Bursa (Kasım 1987 - Mayıs/Haziran 1998)	259
28.Metro Dergisi (Bursa/Kent ve İnsan)(Ocak 1989 - Mart 1989)	259
29.Makine Mühendisleri Odası Dergisi (25 Temmuz 1989 - Devam).....	260
30.Biçem (Nisan 1990-Şubat 1993)	260
31.Ahenk Dergisi (Eylül 1990 - ?)	260
32.Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi (Ekim 1991 – Devam).....	261
33.İpek Yolu Dergisi (1993 – Devam)	262
34.Yeni Biçem Dergisi (Mayıs 1993-Eylül 1994).....	262
35.Veteriner Cerrahi Dergisi (15 Ekim 1993-Devam).....	262
36.Kardelen Dergisi (Kış 1993 – Devam).....	263

37.Bursa'da Sağlık Dergisi (Şubat 1994 – Devam).....	263
38.TÜGİK Marmara (1995 Yaz Dönemi - 1995 Sonbahar Dönemi).....	263
39.Furkan Günlüğü Dergisi (Temmuz-Ağustos Eylül 1996- ?).....	264
40.Bursa Tekson Tekstil Dergisi(8 Ağustos 1996-Devam).....	264
41.Kalgay Dergisi (22 Ekim 1996 — Devam).....	265
42.Mozaik Dergisi (Ocak 1997-?).....	265
43.Bursa Vip Dergisi (25 Şubat 1997 – Devam)	266
44.Bursa'da Tarım (Ocak-Şubat-Mart 1997 – Devam)	266.
45.Düşlem Dergisi (Mayıs 1997 - Mayıs 1999)	267
46.Önce İnsan Dergisi (18 Haziran 1997-Devam)	268
47.Altın Magazin Dergisi (Temmuz 1997 - Ekim 1997)	268
48.Çağdaş Yaşam Dergisi (Mayıs 1998 – Devam)	268
49.Anonim Dergi (Ağustos 1998 - Haziran 1999)	269
50.Taksi Bursa (Eylül 1998 - Aralık 1998)	269
51.Evlad-ı Fatihan Dergisi (9 Aralık 1998 – Devam)	270
52.Yeni Bakış Dergisi (Ocak - Şubat – Mart 1999 - ?)	270.
53.Diva Dergisi (Nisan-Mayıs 1999 - Aralık-Ocak 2000)	270
54.Bursa Defteri Dergisi (3 Haziran 1999 - Devam)	271
55.U.Ü.Fen-Ed. Fak. Sos. Bil. Dergisi (07 Temmuz 1999–Devam).....	273
56.Başarı Dergisi (13 Ekim 1999 – Devam)	273
57.Hair-Style Dergisi(18 Ekim 1999 – Devam)	273
58.Akademi Dergisi (13 Aralık 1999 – Devam)	274
59.Akatalpa (Ocak 2000 – Devam)	274
60.Bursa Life Dergisi (9 Şubat 2000 – Devam)	275
61.Sosyal'ce Dergisi (02 Mart 2000 – Devam)	275
62.Doruk Life Dergisi (20 Mart 2000 – Devam)	275
63.Genel Pratisyen Dergisi (31 Temmuz 2000 – Devam).....	276
64.U.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi (2001 – Devam).....	276
65.U.Ü.Veteriner Fakültesi Dergisi (Ocak 2001 – Devam).....	276
66.U.Ü.Tıp Fakültesi Dergisi (2001 – Devam)	277
67.Sağlıkta Bahar Dergisi (23 Ocak 2001 – Devam)	277

68.Uludağ Arıcılık Dergisi (15 Mart 2001 – Devam)	277
69.Uludağ Üniversitesi Dergisi (24 Nisan 2001 – Devam)	278
70.U.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi (Temmuz 2001 – Devam).....	278
71.Türkiye ve Bursa’da Esnaf Haber Dergisi (13 Temmuz 2001 – Devam)....	278
72.Bursa Ekstra Dergisi (20 Eylül 2001 – Devam)	279
73.Bursa High Life Dergisi (12 Ekim 2001 – Devam)	279
74.Gıda ve Yem Bilimi Teknoloji Dergisi (22 Ekim 2001 – Devam).....	279
75.Eko Life Dergisi (12 Kasım 2001 – Devam)	280
76.Yeni Soluk (2002-Devam).....	280
77.Dosab Perspektif Dergisi(09 Ocak 2002 – Devam)	280
78.Atatürkçü Bakış Dergisi (21 Ocak 2002 – Devam)	281
79.Kaygı U.Ü.Felsefe Dergisi (20 Mart 2002 – Devam)	282
80.Bursa’da Tarım ve Müh. Dergisi (10 Mayıs 2002 – Devam).....	283
81.U. Ü. İkt. İdari Bil. Fak. Dergisi (Haziran 2002 – Devam).....	283
82.BİHMED (Bursa İmam Hatip Mezunları Derneği)-Nilüfer Dergisi (13 Aralık 2002 – Devam)	284
83.U.Ü.Müh.ve Mimarlık Fak. Dergisi (2002 – Devam)	284
84.Bursa Araştırmaları Dergisi (2003 – Devam)	284
85.A’ dan Z’ ye Club Dergisi (17 Nisan 2003 – Devam)	285
86.Patent Dünyası Dergisi (10 Haziran 2003 – Devam)	286
87.Romans Dergisi (16 Şubat 2004 – Devam)	286
88.Set Dergisi (19 Temmuz 2004 – Devam)	286
89.Busiad’dan Bakış Dergisi (26 Temmuz 2004 – Devam)	287
90.Arsiyad Dergisi (2 Ağustos 2004 – Devam)	287
91.Dadaşım Dergisi (6 Ağustos 2004 – Devam)	287
92.Bursa Ekonomi Dergisi (17 Ağustos 2004 – Devam).....	288
93.Nilüfer Yerel Gündem Dergisi (1 Eylül 2004-Devam).....	288
94.Soğuk Zincir ve Lojistik Dergisi (31 Aralık 2004 – Devam).....	288
95.Bursa Spor Dergisi (3 Mart 2005 – Devam)	289
96.Coşkun Çoruh Dergisi (7 Mart 2005 – Devam)	289
97.Doğu Güneşi Dergisi (15 Mart 2005 – Devam)	289

98.Ulsatranç Dergisi (22 Mart 2005 – Devam)	290
99.Karanfil Edeb. Kül. Ve Sanat Dergisi (22 Mart 2005 – Devam).....	290
C.BÜLTENLER.....	290
1.Bölge Bursa Ecza Odası Bülteni (5 Mart 1984-Devam)	290
2.Bursa Dev. Hst. Tıp Bülteni (8 Mayıs 1985 –Devam)	291
3.İnoksan Bülteni (18 Temmuz 1985 – Devam)	291
4.Bakkalın Sesi Bülteni(25 Mart 1992- Devam)	291
5.TMMOB Kimya Müh. Haber Bülteni (15 Ekim 1992-Devam).....	292
6.Göktuğ Haber Ajansı Bülteni (19 Ekim 1994 –Devam).....	292
7.Çemtaş Bülteni (31 Mart 1997 – Devam)	292
8.Bursa Reklâmcılar Derneği Bülteni (26 Şubat 1998 – Devam).....	293
9.Beyçelik Haberler Bülteni (24 Mayıs 2000 – Devam)	293
10.Nilüfer Belediyesi Postası Bülteni (20 Kasım 2000 – Devam).....	293
11.Harita Bülteni (12 Temmuz 2001 – Devam)	294
12.BESOB (Bursa Esnaf Sanatkâr Odaları Birliği) Haber Bülteni (28 Mayıs 2003 – Devam)	294
13.U.Ü.Objektif Bülteni (18 Nisan 2004 – Devam)	294
14.İnterkan - Poliner Bülteni (29 Nisan 2004 – Devam)	294
15.Bursa Memur - Sen Bülteni (17 Haziran 2004 – Devam)	295
16.TMMOB İnş. Müh. Odası Bülteni (26 Temmuz 2004 – Devam).....	295
17.Tokgözler Haberler Bülteni (19 Ekim 2004 – Devam)	295
18.Yıldırım Bülten (25 Kasım 2004 – Devam)	296
19.Bursa Elektrik Teknisyenleri Odası Bülteni (31 Aralık 2004 – Devam).....	296
20.Tribün Haber Bülteni (26 Ocak 2005 – Devam)	296
21.Çelikpan Haberler Bülteni (31 Ocak 2005 – Devam)	297
SONUÇ.....	298
EKLER.....	302

KISALTMALAR

ARSİYAD	:Artvin San. İşadamları ve Serbest Meslek Derneği
BESOB	:Bursa Esnaf Sanatkâr Odaları Birliği
BİHMED	:Bursa İmam Hatip Mezunları Derneği
Bkz	:Bakınız
BTMD	:Balkan Türkleri ve Mülteci Dernekleri Federasyonu
BTSO	:Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
BUSİAD	: Bursa Sanayiciler ve İşadamları Derneği
CKMP	:Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin
ÇGD.	:Çağdaş Gazeteciler Derneği
ÇYDD.	:Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DEV. HST.	:Devlet Hastanesi
DOSAB	:Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi
ED	:Editör
GAMAT	:Gazetecilik, Matbaacılık Şirketi
GESİAD	:Bursa Genç Sanayici ve İşadamları Derneği'nin
GESİAD	:Genç Sanayici ve İşadamları Derneği
Haz.	: Hazırlayan
HÇK	:Hâkimiyet Çocuk Kulübü
MAKO	:Magnet Marelli-Koç Ortaklığı
MAKÜD	:Mozaik Anadolu Kültür Derneği
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
MİSK	:Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu
MP	:Millet Partisi
MSP	:Milli Selamet Partisi
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
Sad	: Sadeleştiren
TÇEV	:Türkiye Çocuk Evleri Vakfı
TMMOB	:Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği

TÜGİAD	:Türkiye Genç İşadamları İş Adamları Konseyi
U. Ü.	:Uludağ Üniversitesi
ÜOD	:Ülkü Ocakları Derneği
v.b.	:Ve Benzeri
Yay	:Yayınlayan
YEGİAD	:Yenişehir Genç İşadamları Derneği

BİBLİYOGRAFYA

A-Arşivler

Bursa Başsavcılığı (Basın Savcılığı), 22 Nisan 2005 tarihli, Bursa İli süreli yayınlar listesi.

Bursa Gazeteciler Cemiyeti Kütüphanesi Arşivi,
Güngör ŞAHİN Kütüphanesi Özel Arşivi,
Raif KAPLANOĞLU Kütüphanesi Özel Arşivi,
Yılmaz AKKILIÇ Kütüphanesi Özel Arşivi,

B- Resmi Yayınlar

Bursa Ansiklopedisi, Burdef Yayınları, Bursa, 2002.
Bursa Salnamesi, Vilayet Matbaası, Bursa, 1927.
Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Katoloğu, Hazırlayan Selahattin ÖZTÜRK, Muhammed HIZARCI, A.Hacı İSMAİLOĞLU, İstanbul, 2006.
Raif KAPLANOĞLU, Mustafa AYDIN, Vedat ATACAN, Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Bursa Valiliği Yayınları, Bursa, 2003.
Server İSKİT; Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları, Başvekalet Basın Yayın ve Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1943.

C-Süreli Yayınlar

1-Gazeteler

Açık Ses
Adalet.
Ant
Bârîka-i İrşâd
Bursa Dellalı
Bursa
Bursa Mecmuası

Bursa Sesleri

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası.

Dava

Demokrat Bursa

Demokrat Pati Mektubu

Doğru

Ekspres Akşam Postası.

Ertuğrul

Gece Postası

Gençliğin Sesi

Hâkimiyet

Hakkın Sesi

Hisar

Hudâvendigâr

İşçi Sesi

Kafkas

Küçük

Marmara

Millet Yolu

Mücahede

Olay

Ormancı

Sağdıç

Spor Haberleri

Şehir Postası

Yalaza

Yarın Pazar

Yeni Ant

Yeni Fikir

Yeni Gün

Yoldaş

2-Dergiler

Acar Spor

Ahenk

Akatalpa

Âlem-i Musikî.

Alkım

Asrî Çiftçi

Atatürkçü Bakış

Balkanlar'da Türk Kültürü

Biçem

Bursa Araştırmaları

Bursa Barosu

Bursa Sergisi

Bursa'da Sağlık

Bursa'da Sağlık

Busiad'dan Bakış

Ciddi Karagöz

Çatı

Çivi

Demet

Düşlem

Ekonomik Rapor

Evlilik Okulu

Fevâid

Furkan Günlüğü

Kalgay

Kurtuluş Yolları

11 Eylül

Türk İdare

Türkün

Uludağ Arıcılık

Uludağ

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi Kaygı

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi.

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi.

Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi.

Yeni Dönem

Yeni Nilüfer

Yurt

BASILI ESERLER

A-Kitaplar

AKKILIÇ, Yılmaz, Kurtuluş Savaşı'nda Bursa, Bursa, 1997.

Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, (Haz. Hasan DUMAN), Renkler Matbaası, İstanbul, 1986.

COŞAR, Ömer Sami, Milli Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1964.

ÇAVDAR, Tevfik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, İmge Yayınları, Ankara 1999.

DUMAN, Hasan, Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri(1828-1928)Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, I, Ankara, 2000.

EĞİLMEZ, Mümtaz Şükrü, Milli Mücadele'de Bursa, Tercüman Yayını, İstanbul,1981.

ERSOY, Osman, Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler, Ankara Güven Basımevi, A.Ü.Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1959.

GALANTİ, Avram, Türkler ve Yahudiler, İstanbul, 1947.

GERÇEK, Selim Nüzhet, Türk Gazeteciliği, İstanbul,1931.

- GÜZ Nurettin, Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevi Dergileri (1932–1950), Ankara, Kariyer Matbaacılık, 1995.
- HERRY, Pross, Moral der Massenmedien, Köln, 1967.
- HÜLAGÜ, Orhan, Milli Mücadele’de Bursa, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.
- KABACALI, Alpay, Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın, İstanbul, 2000.
- KALIPÇI, İlknur, Atatürk Basın ve Bursa, F.Özsan Matbaacılık, Bursa, 1998.
- KEPECİOĞLU, Kamil, Bursa Kütüğü, Bursa, 2009.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, 1919–1938 Dönemi Basımına Toplu Bakış, Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara, 1982.
- KOLOĞLU, Orhan, Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Mustafa Nuri Paşa, Netayic-ül-Vukuat, III-IV, (Sad. N.Çağatay), Ankara, 1992.
- Mülazım Abdülkadir, Bursa Tarihi Kılavuzu, Kayhan Matbaası, İstanbul, 2008.
- ORAL, Fuat Süreyya, Türk Basın Tarihi, 1728–1922, 1831–1922, Yeni Adım Matbaası, Ankara.
- Prusa’dan Günümüze Bursa, (Haz. İsmail CENGİZ), Elma Basımevi, İstanbul, 2008.
- ŞAHİNBAY, Seniha, Yazılı Alman Basını İçinde Gençlik Basını, 1991.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, Atatürk ve Halkevleri, Ankara, 1974.
- , Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın, Güven Matbaası, Ankara, 1969.
- TAYLA, Mustafa, Bursa Basını, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Bursa, 1997.
- TOPUZ, Hıfzı, II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
- ÜSKÜDARÎ, Faruk, Eski Bursa’dan Notlar, Bursa Tic. Ve Sanayi Odası Yayını, Bursa, 1998.

B-Makaleler

- AKGÜN, Adnan, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmi Hal Tercümeleri III: Ferâizcizâde Mehmed Şâkir", Yedi İklim, İstanbul 1992, s.80-91.

- AYCAN, Ahmet Tevfik, "Cumhuriyet İdari ve Adli İnkılâp", Uludağ Dergisi, 18(Bursa 1938), s.31-35.
- BERKES, Niyazi, "İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dini ve Fikri Kimliği", Belleten, XXVI(Ankara,1962), s.100-108.
- Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG) ,"Nuri Kolaylı ile Söyleşi", 1(Ekim 2005), s.55-59.
- EKİNCİ, Necdet, "Türkiye'de Tek Parti Yönetimi'nin Oluşumunda Milletvekili Gazeteciler: Etik Açısından Siyasal İktidar ve Gazeteci İlişkisi", 3 Aylık Folklor Edebiyat Kültür Dergisi, (Halk Bilim, İletişim, Antropoloji, Sosyoloji, Müzik, Tarih, Edebiyat), II, 41(Nisan 2009), s.22-27.
- ELAL, Melih, "Nilüfer", Akatalpa Aylık Edebiyat Dergisi, (Ocak 2001), s.20-24.
- , "Nilüfer", Bursa Defteri, 26 (Haziran-Ağustos 2005), s.22-25.
- ERGİN, Mümtaz, "Evimize Gidelim", Uludağ Dergisi, 5(Bursa 1936), s.6-8.
- GARİPER, Cafer, "Rusçadan Türkçeye Yapılan İlk Edebi Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma: Manzum Tercümeler", İlmi Araştırmalar, İstanbul, 1999, s.105-134.
- KAPLANOĞLU Raif, "Gazeteci Ahmet Refik Kutlay", Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG), 4(Aralık 2008), 4-9.
- Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG) ,"Yeşilyurt Gazetesi ve Bursa'ya ilişkin Havadisler", 1 (Ekim 2007), s.42-46.
- KARATAY, Namdar Rahmi, "Mutlakıyet ve Cumhuriyet", Uludağ Dergisi, 40(Bursa 1941), s.37-40.
- KOÇAK, Cemil, "II. Dünya Savaşı ve Türk Basını", Tarih ve Toplum, VI(1986), s.285-290.
- KONUK, Abdurrahman, "Bir iniş Bir Çıkış", Uludağ Dergisi, 75(Bursa 1946), s.3-5.
- KOYUNLUOĞLU, M.Turgut, "Cumhuriyet Nesline Türk destanı", Uludağ Dergisi, 24 (Bursa 1935), s.11-18.
- KÖYMEN, Hulusi, "Bir Hatıra", Uludağ Dergisi, 40(Bursa 1941), s.3-6.
- KUTALMIŞ, Mehmet, "Arap ve Ermeni Harfli Türkçe Hudâvendigâr Gazetesi", Ermeni Araştırmaları Dergisi, 12-13(Kış 2003-İlkbahar 2004), s.30-44.
- NUHOĞLU, Hidayet, "Osmanlı Matbaacılığı", Türkler, XIV, (Ed.: H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.930-945.

- RÜŞTÜ, Fahir, “İnkılâp Karşısında Türk Münevverinin Borcu”, Uludağ Dergisi, 2(Bursa 1935), s.30-34.
- SALTIK, Gazali, ”Bursa’nın Adı Kökü”, Uludağ Dergisi, 81(Bursa 1947), s.2-4.
- TONAK, Hacı, “Bursa Basını’nın da İz Bırakanlar”, Bursa gazeteciler Cemiyeti (BCG), 1(Ekim 2007), s.11-13.
- UĞUR, Yusuf Ziya, “Halkevi”, Uludağ Dergisi, 33(Bursa 1941), s.2-4.
- VARLIK, Bülent, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, T.C.T.A. , İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.111-114.
- YURTKURAN, Mustafa, “Sunuş”, Atatürkçü Bakış Dergisi, I/1(Bursa 2002), s.1-2.
- YÜCELT, Nazım , “Halkevlerinin Manası”, Uludağ Dergisi, 44(Bursa 1942), s.10-12.
- , “Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat”, Uludağ Dergisi, 25(Bursa 1940), s.5-9.
- , “Tarihte Bursa Yolları”, Uludağ Dergisi, 6(Bursa 1936), s.35-38.

TEZLER

- ASLAN, Necla, Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi, İst. Üniversitesi Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- OR, Melda, Zonguldak Halkevinden izlenimler, Karaelmas Dergisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- TEMİZ, Ömer, “Gazi Antep Halkevi Dergisi Başpınar”, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarih Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, İstanbul,2006.

İNTERNET ADRESLERİ

www.sahaf.turkuaz.com/arşiv-yazılar.ast?yazı.

GİRİŞ

A.DÜNYA'DA VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İLK BASIMEVLERİ

Matbaa dünyada köklü değişimlerin oluşumunu sağlayan, insanları birbirine bağlayan bir iletişim aracı olmuştur. Bilgiyi oluşturmak kadar bilginin yayılımı da yeni bir toplum dinamiğinin oluşmasında etken olup bunda da matbaanın rolü büyüktür. **1470'de İtalya'da, 1480'de Portekiz'de, 1489'da İspanya'da** İbranice harflerle kitap basmaya başlayan Yahudiler, **1494'de İstanbul'da** ilk matbaayı açmışlardır. Ancak bastıkları eserler Türkçe ya da Arapça değil, İbranice idi ¹ Yahudilerin ardından **1565'de Ermeniler², 1627'de Rumlar** matbaalarını kurmuşlardır³. **Cyrille Lucaris'in** patrik olduğu dönemde, Patrikhane'de matbaa kurulmuş, ancak cizvitlerin baltalaması ile ancak bir yıl faaliyet gösterebilmiştir. Bu esnada **Nicodemos Metaxas** tarafından basılan ilk eser, Yahudilere hücum eden bir risaledir. XIX. yüzyılda ise Rum matbaası isyancıların lehine çalışmaya başlayınca Osmanlı Devleti tarafından kapatılmıştır. ⁴

Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman kanadı diğer kesimlere göre matbaayı daha geç kullanıma açmıştır. Bunda dinin farklı şekillerde yorumlanarak, taassubun ağır basmasından ve azınlıklardan bir şey almanın Osmanlı gururunu zedelemesinden öte, iktisadî sebepleri göz önünde bulundurmamak daha akılcı bir yaklaşım olur. Hattat loncalarının matbaanın kullanılmasını engellemek için yaptıkları baskının sebebi, dinsel sebeplerden çok ekonomik kaygılar oluşturmuştur.

Arapça harfle basılı ilk eserin **1588** tarihli olduğunu, yabancı bir kişinin Arapça harfle bir kitap basmak ve gümrük vergisinden muaf olmak için gerekli izni alarak, bu izni bastığı kitabın ilk sayfasına koymuş olmasından anlıyoruz.⁵ Yani baskı tekniği çok cüz'i olarak **İbrahim Müteferrika'nın**, bu alanda kendini göstermesinden yaklaşık 150 yıl kadar önce Arap alfabesine girmiş, ancak ilerleyememiştir.

¹ Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler*, İstanbul, 1947, s. 100.

² Osman Ersoy, *Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler*, A.Ü.Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1959, s.20.

³ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, İstanbul, 2000, s.11-12.

⁴ O. Ersoy, *Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler*, s.21.

⁵ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic-ül-Vukuat*, III-IV, (Sad. N.Çağatay), TTK Yay. , Ankara, 1992, s.147.

XVIII. yüzyılın başlarına gelindiğinde, sürekli gelişen batı uygarlığı karşısında her geçen gün daha da geri kalmakta olan Osmanlı'nın, çağdaşlaşma ve batılılaşma eğilimleri giderek güçlenmiştir. Artık Osmanlı da Batı'ya ayak uydurmak zorundaydı, bu kaçınılmazdı. Nitekim Türkçe baskı yapacak bir basımevi kurma izninin verilmesiyle, Macar asıllı Osmanlı yurttaşı **İbrahim Müteferrika** (1674 – 1761) ve Paris Sefiri Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin oğlu **Sait Efendi**, Osmanlı ülkesinde, Müslüman Osmanlı yurttaşlarının sahibi olduğu ilk basımevini kurarak, dinî yayınlar basmama koşuluyla, **14 veya 16 Aralık 1727** tarihinden itibaren basım faaliyetlerine başlamışlardır. ⁶

Matbaanın kuruluşunda dönemin aydın devlet adamlarının önemli etkisi vardır. Fakat bunun gerçekleşmesinde Paris'e elçilik heyeti ile giden **Sait Efendi** ile **İbrahim Müteferrika**'nın rolü büyüktür. ⁷ **İbrahim Müteferrika**, matbaanın kullanılmasında, yönetimi ikna için yazmış olduğu matbaanın faydalarını anlatan “**Vesiletü't-tıbbaa**” adlı bir risale hazırlayarak, dönemin Sadrazamı **Nevşehirli Damat İbrahim Paşa**'ya sunmuştur. Risale, ülkenin uğramış olduğu istilalarla birçok yazma kitabın yok olduğunu belirtip yerine ikame edilecek kitapların olmayışından söz ederek; matbaanın, bu güç durumu ortadan kaldıracağından bahsetmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti, cihad ile İslamın şerefini arttırdığı gibi kitap yayınlama suretiyle de İslam kültürüne hizmet edecektir düşüncesine yer verilmiştir. **1727**'de ise Padişahın Fermanı ve Şeyhülislamın fetvası üzerine **Müteferrika**, matbaanın açılması için çalışmalarını hızlandırmıştır. Ayrıca İstanbul'un ünlü âlimlerinden basın hakkında övgüler toplayan **İbrahim Müteferrika**, dini ve hattat çevrelerinden gelebilecek tepkileri önlemek için topladığı övgüleri, ferman ve fetvaları, bastığı “**Vankulu**” sözlüğünün baş sayfasında yayınlamıştır. Basılacak eserlerin hatasız ve daha bilimsel olması için zamanın bilginlerinin de matbaada çalışmalarını sağlayan **Müteferrika**, matbaanın araç, gereç ve müretteplerinin sağlanması için İstanbul'daki usta matbaacılardan özellikle de Yahudilerden faydalanmıştır. ⁸

⁶ Mustafa Tayla, **Bursa Basını**, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Bursa, 1997, s.8-9.

⁷ Niyazi Berkes, “İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dini ve Fikri Kimliği”, **Bellefen**, XXVI(Ankara, 1962), s.100-104.

⁸ Fuat Süreyya Oral, **Türk Basın Tarihi (1728-1922, 1831-1922)**, Yeni Adım Matbaası, Ankara, s.48.

Müteferrika'nın Sultan Selim semtindeki evinin alt katında hizmete girmiş olan matbaada, kitaplar için dört, haritalar için ise iki baskı makinesi bulunmakta idi ve bu matbaada ilk basılan eserler şunlardı;

- *Vankulu Lügatı,
- *Tuhfetül kibar fi esfar il bikâr,
- *Tarih-i Seyyah,
- *Tarih-i Hindî Garbî,
- *Tarih-i Timur Gügân,
- *Tarih-i Mısr- il Kadime ve Mısr-ı Cedid,
- *Gülşen-i Hulefa,
- *Gramarie Turque (Fransızça harfler Fransa'dan getirtilmiştir),
- *Usul-ül Hikem,
- *Füyuzat-ı Miknatisiye,
- *Cihannüma,
- *Takvim-üt Tevarih,
- *Tarih-i Naima,
- *Tarih-i Raşit,
- *Asım Tarihi,
- *Ahval-i Gazavat-ı der Diyar-ı Bosna,
- *Lisan-ül Acem-Ferhengi Şuuri.⁹

Ancak basılan bu kitaplar Osmanlı toplumunda beklenen ilgiyi sağlamamıştır. Bunun bir nedeni Osmanlı Devleti'nde izlenen eğitim metodudur. Öğrenciler o dönemde, okumaya başlayacakları kitapları başlangıçta kendileri kopya ederek ilk derslerini almaktaydılar. Bu da bu cins basılı kitaplar için müşteri bulmanın zorluğunu beraberinde getirmiştir. Buna karşılık sahaflar, kitap alım-satımı ile uğraşırken bir yandan da kitap imali ile uğraşmışlar, bunun için de meslekleri kitap kopya etmek olan ve sayıları binlerle ifade edilen yazıcı ve hattata iş sahası açılmıştır¹⁰.

Ancak, matbaanın merkezi otorite tarafından, Müslümanlarca da kullanılmasına izin verilmesine rağmen beklenen sosyal hareketlilik gerçekleşmemiştir. Bunun

⁹ F.S.Oral, *Türk Basın Tarihi*, s.49.

¹⁰ Hidayet Nuhoglu, "Osmanlı Matbaacılığı", *Türkler*, (Ed. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca), XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.931.

nedenini toplumsal yapının karakterine, eğitim anlayışına ve de matbaanın neredeyse bir asrı aşkın bir süre boyunca kullanım alanının sınırlı bir bölgeye sahip olmasına bağlamak mümkündür. Zaten tekel altında tutulmuş olan matbaanın ulaşabileceği halk kitlesi de son derece sınırlıdır. Az sayıdaki yayın halka hitap etmediği gibi halkın bunlara ulaşması da oldukça güçtü. İlk dönemlerde basılan kitapların pahalılığından ötürü medrese öğrencilerinin dahi kitapları satın alamadığı bilinmektedir. Batıda 1740'lı yılların başına kadar bir buçuk milyon kitaptan 1,4 milyar nüsha basılmıştı. Buna karşılık **Müteferrika Matbaası'nda**, 1729 / 1742 yılları arasında tamamı, 23 ciltlik 17 eserden toplam, 12 bin nüsha basmaktan ileri gidilememiştir.¹¹

1494'te **Nahmes Kardeşlerin** Osmanlı ülkesindeki ilk basımevini kurmalarından, 1727'de İstanbul'da ilk Türkçe baskı yapan makinenin çalışmaya başlamasına değin geçen 233 yıl içinde, gayrimüslim Osmanlı yurttaşları veya yabancı misyonlarca işletmeye açılan basımevi sayısının, 37 olduğu sanılmaktadır.¹² Ancak bu basımevlerinde herhangi bir Türkçe metin basılmamıştır. Bunda en önemli etkenin, Osmanlı ülkesinde yaşamını "yazıcılıkla" kazanan on binlerce kişinin direnişi olduğu öne sürülür. Öte yandan yazıcılar, dinî metinler de yazmakta olduklarından, şeyhülislâmlık ve medreselerce de koruma altında tutulmuşlardır.¹³

B.OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İLK GAZETE VE DERGİLER

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yayımlanan ilk gazete, 1795 yılı ortalarında İstanbul'daki Fransa Elçiliği tarafından "Fransız Devrimi"ni tanıtmak amacıyla kısa süre çıkartılmış olan **Bulletin de Nouvelles** (Haberler Bülteni)'tir. Bu gazete, elçilik tarafından bastırılmıştır.¹⁴ Ancak devrim yandaşlarının İstanbul'da yayımladıkları bu gazetenin bir karşıtı, yani karşı devrimcilerin (kralcıların yayın organı)yayını da, bir başka Osmanlı Kenti olan İzmir'de yayın yaşamına girmiştir. **Ekim 1824** yılında **Spectaeur Oriental** (Doğulu Gözlemci) adlı bu gazete, devrim sonrasında Fransa'dan kaçmak zorunda kalan **Aleksandere Blacque** tarafından

¹¹ Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.7-8.

¹² O. Koloğlu, **Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın**, s.11.

¹³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.7.

¹⁴ O. Koloğlu, **Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın**, s.13.

çıkarılmıştır.¹⁵ İzmir’de 1824 ve 1828 yıllarında, levantenlerin çıkarlarını savunan iki Fransızca gazete daha yayımlanmıştır.¹⁶

Dergi yayıncılığı da, Türkiye’ye Avrupa’dan yaklaşık 200 yıl sonra girmiştir. Batı’nın bilinen ilk dergisi, 1665 yılında "**Journal de Scavant**" adıyla Fransa’da yayınlanmıştır.¹⁷ Bu dergiyi 1682 yılında Leipzig’de Latince olarak yayınlanan "**Acta Eruditorum**" takip etmiştir. İlk sayısı 1 Ocak 1682 tarihinde yayınlanan **Acta Eruditorum**’da matematik ve fen dallarında çeşitli makalelere yer verilmiştir¹⁸.

Osmanlı Devleti’nin ilk ilmi dergisi, 1850’de aylık aralıklarla, Türkçe ve Fransızca olarak basılan "**Vekâyi-i Tıbbiye**" (Tıp Olayları) adlı süreli yayındır¹⁹. Bunu 1861’de **Münif Paşa**’nın başkanlığını yaptığı "**Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye**" tarafından 1861’de yayımlanan **Mecmua-i Fünûn** (Bilimler Dergisi) adlı dergi izlemiş; daha sonra 1863’te **Cerîde-i Askeriye** (Askeri Gazete) ve ardından 1865’te de **Takvim-i Ticaret** (Ticaret Takvimi) Türkçe ve Fransızca olarak yayın yaşamına girmiştir²⁰.

C.OSMANLI İMPARATORLUĞU’NDA İLK TÜRKÇE GAZETELER

Yakın tarihe kadar ilk Türkçe gazetenin, 1 Kasım 1831’de yayınlanan "**Takvim-i Vakayi**" olduğu bilinmekteydi.²¹ Ancak, yapılan çalışmalar, ilk Türkçe gazetenin 1828’de Mısır’da yayınlanan "**Vakayi-i Mısriyye**" olduğunu ortaya koymaktadır²². **Vakayi-i Mısriyye** gazetesinin çıkmasından yaklaşık 8\9 yıl önce **Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa**, Mısır’da **Bulak Matbaası**’nı kurdu muştur. Bu da demek oluyor ki, Osmanlı’da ilk matbaanın kurulmasından yaklaşık bir yüzyıl sonra ilk gazete çıkartılmıştır. **Kavalalı Mehmet Ali Paşa**, bu yolla Arap bölgesi haberlerini Türkçeye çevirtirip ülke dışından bilgi sahibi olmuştur. **Jurnallerin derlenmesi ve**

¹⁵ Pross Herry, **Moral der Massenmedien**, Köln, 1967, s.47; Hasan Duman, **Osmanlı - Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828 - 1928)**, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, I, Ankara, 2000, s.8.

¹⁶ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.10.

¹⁷ P. Herry, **Moral der Massenmedien**, s.47.

¹⁸ Seniha Şahinbay, **Yazılı Alman Basını İçinde Gençlik Basını**, İstanbul, 1991, s.9.

¹⁹ H. Duman, **Osmanlı - Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828 - 1928)**, I, s.9.

²⁰ Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", **Türkiye Cumhuriyeti Tarih Araştırmaları Dergisi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.112; H. Duman, **Osmanlı - Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828 - 1928)**, I, s.8.

²¹ H. Duman, **Osmanlı - Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828 - 1928)**, I, s.9.

²² B. Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", s.113.

değerlendirilmesi için “**Curnal Divanı**” adında bir kurul oluşturmuş, kurulun derlediği haberler de “**Curnal el Hidivi**” adı verilen bir bültende basılarak yönetici ve ilgililere dağıtılmıştır. Ancak bunun yeterli gelmemesi üzerine, **Mehmet Ali Paşa, 1828**’de bu tür haberlerin **Vakayi’-i Mısriyye** adı altında, yarısı Arapça yarısı ise Türkçe olarak yayınlanmasına karar vermiştir. ²³ Gazetenin ilk çıkış nedeni tarım, endüstri ve öteki alanlardaki gelişmelerin izlenmesi ve toplumu koruyacak önlemlerin alınması olarak belirtilmekteydi. Ancak asıl amaç, **Mehmet Ali Paşa**’nın ortaya koyduğu yenilikleri anlatarak Mısır’daki yeni düzenin propagandasını yapmaktır. ²⁴

Takvim-i Vekayi ise **II. Mahmut**’un çabasıyla çıkartılmaya başlanmıştır. Yani, **İbrahim Müteferrika**’nın matbaayı kurmasından 105 yıl sonra, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde gazeteler çıkarılmaya başlamıştır. **II. Mahmut**, yayınladığı bir fermanla: “Gazete konusunun düzene konması çoktan beri emelimdi. Ancak, zamanı gelmemiş olduğundan susuyordum. İşte şimdi sırası geldi. Bunun din kurallarına ve düzene karşı bir yanı olmadığı gibi, ülkeye pek çok yararı olacağını herkes kabul ediyor. Bu işe **Esat Efendi** nezaret edecek. **Sârim Efendi** ile **Sait Bey**’i de bu işe memur ediyorum”²⁵ demektedir. İlk defa bir gazete çıkartılması fikri, **14 Eylül 1829**’daki **Edirne Antlaşması** sonrasında devlete yeni bir düzen vermek amacıyla toplanan “**İslahat Meclisleri**”nin bir toplantısında ortaya atılmıştı. Padişah da bunu olumlu karşılayarak, gazetenin adını da kendisi koymuştur. “Mukaddime” başlıklı özel sayısında açıklanan gazetenin çıkış nedenleri kısaca şu şekildeydi: “Eskiden vak’antüvis denen resmi tarih yazarları, kendi çağlarının önemli olaylarını kaleme alsalar da bunlar ancak 20 – 30 yıl sonra basılarak dağıtılabiliyordu. Halk gerçekleri zamanında öğrenemediğinden de olaylar yanlış yorumlanır ve bunun da devlete zararı olurdu. Gazete bütün bunları engelleyerek iç ve dış olayları zamanında duyurmak için çıkmaktadır”²⁶.

Birinci sayısı **1 Kasım 1831**’de basılan bu gazete resmî nitelikte idi. Amacı, devlet görevlileri ve aydınlar başta olmak üzere, Osmanlı yurttaşlarına hükümet

²³ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.13.

²⁴ O. Koloğlu, **Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın**, s.9.

²⁵ H. Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, s.15.

²⁶ H. Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, s.16.

nezdindeki olayların gelişimini, resmi görüş doğrultusunda yansıtmaktı. Zaman içinde tam anlamıyla bir “Resmî Gazete” niteliği kazanan **Takvim-i Vakayi, Kasım 1922**’ye değin yayın yaşamını sürdürdürmüştür. Günümüzdeki Resmî Gazete, bir nevi bunun ardıdır.²⁷

İstanbul’da ilk Türkçe özel gazete olan **Cerîde-i Havadis**’i, **William Churchill** adında bir İngiliz kendi basımevini kurarak, **3 Temmuz 1840**’da yayınlamaya başlamıştır²⁸.

Tercüman-ı Ahvâl, 1852 – 1853 yıllarında Paris Elçiliğinde görev yapmış sonrasında da çeşitli devlet hizmetlerinde çalışmış olan **Agâh Efendi** ve 23 yaşında Fransa’ya öğrenci olarak gönderilmiş, 6 yıl orada kalmış, dil, edebiyat ve maliye öğrenmiş **Şinasi**, tarafından çıkartılmıştır. Gazete çıktığında tarih **21 Ekim 1860**’ı gösteriyordu²⁹. **Tercüman-ı Ahvâl**’in çıkışını **Cerîde-i Havadis** hiç iyi karşılamamış ve çeşitli nedenlerle iki gazete sık sık tartışmalar yaşamışlardır. Gazete, beş buçuk yıl yaşamını sürdürebilmiş ve **Ziya Paşa**’nın eğitimi eleştiren yazıları yüzünden kapatılmıştır.³⁰ Bu durum ilk gazete kapatması olarak zihinlerdeki yerini almıştır.

Daha önce **Agâh Efendi** ile birlikte **Tercüman-ı Ahvâl**’i kuran **Şinasi** bir süre sonra bu gazeteyi bırakarak tek başına bir düşünce gazetesi kurmayı amaçlamış ve bunun sonucunda **28 Haziran 1862**’de **Tasvir-i Efkâr** (Düşüncelerin Anlatımı) gazetesini çıkartmaya başlamıştır. Bunu yıllara yayılmak üzere başka gazeteler izlemiş ve gün geçtikçe basın toplum içerisindeki ağırlığını hissettirmeye başlamıştır.³¹

²⁷ Selim Nüzhet Gerçek, **Türk Gazeteciliği**, İstanbul, 1931, s.10.

²⁸ Enver Behnan Şapolyo, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1969, s.110.

²⁹ H. Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, s.15.

³⁰ E. B.Şapolyo, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın**, s.118.

³¹ H. Duman, **Osmanlı - Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828 - 1928)**, I, s.9.

I.BÖLÜM

BAŞLANGICINDAN - II. MEŞRUTİYET'E (1908) BURSA BASINI

Bursa, Erzurum'un ardından basımevi kurulan ilk Anadolu kentlerinden birisi olmuştur.³² Osmanlı Devleti'nde "**Tanzimat Fermanı**"nın ilânıyla başlayan yenileşme ve batılılaşma girişimleri arasında, yönetsel düzenlemeler önemli bir yer tutmuştur. 1864'te çıkarılan "**Vilâyet Nizamnamesi**" ile eyaletler bölünerek, vilâyetler (iller) kurulmaya başlanmıştır. Bu arada 1867 yılında ülke genelinde gerçekleştirilen yeni bir düzenleme sonucu, Anadolu Eyaleti dört ayrı vilâyete bölünmüştür. Bu vilâyetlerden biri de, Merkez Sancağı Bursa olan "**Hudâvendigâr Vilâyeti**" idi. Vilâyete bağlı öteki sancaklar şunlardı: Karesi (Balıkesir), Kocaeli, Karahisarısahip (Afyon) ve Kütahya.³³

Osmanlı İmparatorluğu; reform girişimlerine her zaman merkezden kopma eğilimleri daha güçlü olan bölgelerden başlamıştır. Nitekim ilk vilâyet (il) örgütlenmesi, Balkanlar'daki "Tuna Vilâyeti"nde gerçekleştirilmiştir. Bu vilâyete vali olarak atanan **Mithat Paşa**, İstanbul dışındaki ilk resmi basımevini burada kurmuştur.³⁴ 1865'e gelindiğinde, Tuna'dan başka Bosna, Halep ve Erzurum illeri de kurulmuş bulunuyordu.³⁵ Kuruluşu tamamlanan bu illerde, devlet eliyle hemen, birer de "vilâyet matbaası" açılmıştır. Bu süreç içinde, ilkin 1866'da uzak il Erzurum'da, iki yıl sonra da (1868 sonları) Bursa'da ilk baskı makineleri çalışmaya başlamıştır. Diğer bir ifade ile Bursa Şehri, İstanbul'da ilk resmi devlet basımevinin kuruluşundan tam 141 yıl sonra kendi basımevine kavuşmuş oluyordu.³⁶

"**Matbaa-i Vilâyet**" adı verilen bu ilk basımevi, devlet eliyle kurulmuş bir işletme idi. İlk yöneticiliğine müderris **Saip Efendi** getirilmiştir.³⁷ Sonraki yıllarda **Mustafa Efendi** ve 1872-1898 yılları arasında da Bursa'nın yetiştirdiği ilk tiyatro yazarlarından **Ferâizcizâde Mehmet Şakir Efendi**, basımevinin yönetiminde

³² Prusa'dan Günümüze Bursa, (Haz. İsmail Cengiz), Elma Basımevi, İstanbul, 2008, s.376.

³³ Prusa'dan Günümüze Bursa, s.12.

³⁴ M. Tayla, Bursa Basını, s.13.

³⁵ "Eyalet Teşkilatı Kurulması", Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı, 361(Ankara, 1989), s. 5-10.

³⁶ M. Tayla, Bursa Basını, s.14-16.

³⁷ Prusa'dan Günümüze Bursa, s.376.

bulunmuştur.³⁸ **Mehmet Şakir Efendi**, ünlü Osmanlı devlet, bilim ve sanat adamı, **Ahmet Vefik Paşa**'nın Hudâvendigâr Valiliği sırasında bu göreve getirilmiştir. **Ferâizcizâde**'nin ardından Vilâyet Mektupçusu **Rifat Efendi** görevi devralmıştır. Daha sonra, 1897'de, Bursa'ya sürgün edilen tanınmış ozan, edebiyatçı ve siyaset adamı **Süleyman Nazif**, aynı zamanda Matbaa-i Vilâyet'in sorumluluğunu da üstlenmiş ve bu görevini 1908 yılına kadar sürdürmüştür.³⁹

Bursa, Türkiye'de ilk gazetenin çıkarılmasında, ilk basımevinin kurulmasında olduğu gibi yüz küsur yıl beklemek zorunda kalmadı. İstanbul'a göre sadece 38 yıllık bir bekleme yeterli olmuştu. İlk basımevinin kuruluşunda olduğu gibi, ilk gazete de yine devlet eliyle çıkarılmıştır. Böylece Bursa'da ilk çıkan gazete unvanı ile **Hudâvendigâr**, tarih sayfalarındaki yerini almış oluyordu.⁴⁰

Bu dönemler içerisinde basın hayatına giren süreli yayınlar:

A.GAZETELER:

1.Hudâvendigâr (8 Şubat 1869 – 1953)

1864 yılında **Sultan Abdülaziz**'in verdiği emir ile her vilayette bir matbaa kurulması ve bir ceride (gazete) çıkartılması istenmiş, akabinde Bursa'da bir Vilayet Matbaası tesis edilmiştir.1869 yılında ise **Bursa Valisi Hacim İzzet Paşa**'nın himayelerinde ve Zat-ı Şahaneleri'nin müsaadesinde, **Hudâvendigâr** isimli bir gazete çıkartılmaya başlanmıştır⁴¹.

Gazete, dört sayfa olarak haftada iki gün olmak üzere, cumartesi ve çarşamba günleri yayımlanmıştır. Bu gazete Bursa Vilayeti'nin resmi yayın organı olma özelliğini de taşımaktadır. Muharir-i Evvel olarak **Mümtaz Bey**'in, Muharrir-i Sani olarak **Celal Bey**'in, **Ahmet Münir Bey** ve **Süleyman Nazif**'inde gazete'de görev yaptıkları bilinmektedir.⁴²

Hudâvendigâr, vilayet organı bir gazete olması sebebi ile vilayet makamının vatandaşlara duyurmak istediği kararlar, tebliğler, resmi ilanlar, görevli memurların

³⁸ Adnan Akgün "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmi Hal Tercümeleri III: «Ferâizcizâde Mehmed Şâkir», **Yedi İklim**, (İstanbul, 1992), s. 81-85.

³⁹ **Prusa'dan Günümüze Bursa**, s.376.

⁴⁰ **Prusa'dan Günümüze Bursa**, s.376.

⁴¹ **Prusa'dan Günümüze Bursa**, s.376; M. Tayla, **Bursa Basını**, s.13.

⁴² M. Tayla, **Bursa Basını**, s.18.

terfi, tayin, atama ve azilleri ile taltiflerini duyurmakta, bunun yanı sıra vilayet ve belediye meclislerinin karar ve icraat haberleri, yayınlarının esasını teşkil etmekte idi. Gazetede zaman zaman da halk arasında olup biten sosyal yaşama ilişkin haberlere yer verilmiştir.⁴³

Gazetenin, 8 Şubat 1869 tarihli ilk sayısında yer verilen Mukaddime de; “Müsaade-i Celîl-i Hazreti ehinâhilerince erzân ve âyân buyurulması”.⁴⁴ (Padişah hazretlerinin yüce izinleriyle gerekli ve uygun bulunması) üzerine çıkarılmakta olduğu belirtilmiştir.⁴⁵ Bu mukaddime de, **Hudâvendigâr** adının seçilme gerekçesi de şu ifadelerle anlatılmıştır:

“Vilâyet-i Mezkûre’nin merkezi olan Bursa memleketi, payitaht-ı kadim-i saltanat menbâ-i hass (hükümdarlık kaynağı eski başkent) olmak ve merkez olan livânın ‘Hudâvendigâr’ nâmı ile şöhreti mefhareti (onurlandırıcı ünü) bulunmak cihetiyle, bu ceridenin dahi ismi mezkûr ile yâd olunması tensip kılındı (söz konusu adla anılması uygun bulundu).”⁴⁶

“Hudâvendigâr”⁴⁷ ünvanını ilk kullanan veya kendisine bu unvanın verildiği ilk Osmanlı Sultanı **I.Murat**’dır. Daha **Orhan Gazi** döneminde ilk yönetsel bölünmeler gerçekleştirilip de fethedilen topraklar “sancak”lara ayrıldığı zaman, **Orhan Gazi**’nin yönetimindeki Bursa’ya, dönemin siyasi yapısıyla uyumlu biçimde “Bey Sancağı” denilmiştir. Ardından **I.Murat** da “Hudâvendigâr” sanıyla anıldığı için, onun sancağı olan Bursa’ya da, “Hudâvendigâr Sancağı” denilmeye başlanmış ve daha sonrada bu haliyle kullanıma devam edilmiştir.⁴⁸

Hudâvendigâr Gazetesi’nin ilk sayısında, son derece ilginç bir gazete tanımlaması vardır. Bu tanım, hayli anlaşılır bir dille kaleme alınmış ve şu ifadelere yer verilmiştir:

“... Vakta ki basımcılık ilmi ortaya çıktı ve bir kaleminden çıkan bir kelimenin, az vakitte yüz bin ele geçmesi mümkün oldu. Artık lisan ile halka verilecek malûmat pek

⁴³ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.21; “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, III, Burdef Yayınları, Bursa, 2002, s.873.

⁴⁴ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.15.

⁴⁵ **Prusa’dan Günümüze Bursa**, s.376.

⁴⁶ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.18,19.; “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.873.

⁴⁷ Hudâvendigâr sözcüğü Farsça olup, Türkçe karşılığı “hükümdar, büyük bey, hakan” anlamındadır “Hudâvendigâr Maddesi”, Mithat SERTOĞLU, **Osmanlı Tarih Lügati**, İstanbul, 1986, s.155.

⁴⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.21, “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.873.

küçük kalarak, herkes gözüntün önündeki adamın sözüne kanaat etmeyip kendisinden bir saat uzaktaki adamların söyledikleri ve bildikleri ve yaptıkları ve yapacakları ve yapmak istedikleri şeyleri işitmeye ve okumaya başladı. Bu misillû havadisi ilân ve iâşa eden (yayan, yaygınlaştıran, yayımlayan) kâğıtcağıza ‘gazete’ denildi.”⁴⁹

Gazetenin ilk günkü sayısı şöyle başlamaktadır:

“ Şimdilik haftada iki defa tab‘ ve neşr olunur. Bir yıllığı (100) ve altı aylığı (50) kuruşa ve bir nüshası (20) (yarım kuruş) paradır. Dâhil-i vilâyetden mâ‘adâ mahaller için posta ücreti zamm olunur. Menâfi-i âmmeye ve ma‘ârif ve edebiyâta müte‘allik âsâr imzâlî olduğu halde kabul olunur. Matbaası, Brusa da hükümet konağı derûnunda olup İstanbul merkezi dahi ‘umûm vilâyetler matbaası merkezi olan Reşid Paşa türbesi karşısında Serafim Efendi’nin kırâathânesidir.”⁵⁰

Anadolu’da çıkan vilâyet gazetelerinin en eskilerinden biri olan **Hudâvendigâr Gazetesi**, 1869 yılından itibaren önce dört sayfa halinde sadece Arap harfleriyle Osmanlıca çıkmaya başlamıştır. Haftada iki defa yayımlanan bu gazete daha sonra 82. Sayısı’ndan itibaren hem Arap, hem de Ermeni harfleriyle Türkçe yayımlanmış ve içeriği kısmen aynı olmuştur. Ermeni harfleri daha az yer kapladığı için iki sayfalık Ermeni harfli bölümündeki kelime sayısı daha fazla olacağından bazı nüshalarda Arap harfli Türkçe kısmındakinden daha fazla konu ve yazıya yer verilmiştir. Yarı Ermeni harfli Türkçe, yarı Arap harfli Türkçe halinde yayınlanma değişikliğinden sonra hafta da 4 gün olarak 4 sayfa halinde çıkmaya başlamıştır.⁵¹ Bursa’nın bu iki lisanlı gazetesi, 50 X 25 santimetre boyutlarında yayımlanmıştır.⁵²

Hudâvendigâr’ın ilk sayısının birinci sayfasında bir makale, ikinci sayfasında “**Tevcihat**” başlığı altında, hükümetçe uygun görülen yükselme kararnamele ve verilen nişanların listesi ile çeşitli atama emirlerine yer verilmiştir.⁵³

Bursa’nın bu ilk vilayet gazetesi;1869’dan 1917’ye dek **Hudâvendigâr**, 1926 yılına kadar **Günlük Hudâvendigâr**, 1937’ye kadar **Resmî Bursa** ve 1937’den itibaren

⁴⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.22; “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.873.

⁵⁰ **Hudâvendigâr Gazetesi**, 25 Şevval 1285 Pazartesi / 8 Şubat 1869, S. 1, s.1. (Bu ve bundan sonraki Osmanlıca süreli yayınların tarihlerinde Hicri Takvim esas alınmış ve Miladî Takvime çevrilerek verilmiştir.)

⁵¹ Mehmet Kutalmış, “Arap ve Ermeni Harfli Türkçe Hudâvendigâr Gazetesi”, **Ermeni Araştırmaları Dergisi**, 12-13 (Kış 2003-İlkbahar 2004), s.34, 41.

⁵² “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.873.

⁵³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.23, 24.

Bursa adıyla yayımlanmış, 1953 senesinde de kapanmıştır.⁵⁴ Gazetenin Ermeni harfli sayfaları 82. Sayı'dan itibaren yayımlanmaya başlamış, fakat nüshaları eksiksiz olarak bulunamadığından gazetenin Ermeni harfli baskılarının ne kadar sürdürüldüğü bilinmemektedir.⁵⁵

Bu gazete, Türk ve Ermeni ilişkilerinin dönem olarak her yönden yoğunluk kazandığı bir ortamda yayımlanmış olması sebebiyle; hayata bakış ve iletişim, günün sosyal yaşantı ve olayları, günlük ilişkiler gibi pek çok yönden son derece önem arz etmektedir. Ayrıca Ermeni alfabesi, Türkçe'nin ünlü ve ünsüzlerini Arap alfabesine göre daha iyi yansıtabildiği için Türk dili tarihi bakımından da diğer Ermeni harfli türkçe eserler gibi fevkalâde kıymet taşımaktadır. Ayrıca bugün kullanılmayan, farklı telaffuz edilen veya doğru okunamayan bazı Arap harfleriyle yazılmış kelime ve tamlamalarının da çözülmesine yardımcı olmaktadır.⁵⁶

Hudâvendigâr Gazetesi; Arap ve Ermeni harfli nüshalarında iki sütun halindedir. **Mevâdd-ı Husûsiye** (özel maddeler, konular, bahisler), **Mevâdd-ı Umûmiye** (genel maddeler, hediyeler, tevcihler, tayinler, rütbe tenzil ve terfileri, sürgün gibi konular) başlıkları ile **Ahbâr-ı Dâhiliye** (ülke içinde meydana gelen olaylar, haberler) ve **Ahbâr-ı Hâriciye** (dış haberler) bütün sayılarında değişmeyen ana başlıklar olmuştur. Ayrıca gazetede bazen **İ'tizâr** (özür dileme), **İhtar**, **İlan** (okul, kıraathane, iş yeri, iplik veya ipek fabrikası gibi resmî ve özel ilanların yanında bugünkü anlamda reklâm diyebileceğimiz tarla, iplik, ipek gibi satış ilanları, önemli duyurular) bölümleri yer almıştır. Başlangıç yıllarında gazetede, şiir, hikâye gibi edebî yazı ve eserlere bu gazetede yer verilmemiştir. Fakat sık sık okuyuculardan bu konuda talep ve destek gelirse, ilerki sayılarda edebî yazılara da yer verileceği, para almadan basılacağı beyan edilmiş ve daha sonraki yıllarda da edebî içerikli yazılara yer verilmiştir. Aşağıda verilen alıntılarda da görüleceği gibi gazete son derece ağdalı bir dil kullanmıştır Mesela ağaçlar yerine “eşcâr”, kış yerine bazen “şitâ” gibi oldukça ağır kelimeler kullanılmıştır. Fakat bu gazetenin başlangıçta bir vilâyet, bir yarı-resmî gazete

⁵⁴ “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.874.

⁵⁵ “Hudâvendigâr”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.875.

⁵⁶ M. Kutalmış, “Arap ve Ermeni Harfli Türkçe Hudâvendigâr Gazetesi”, s.35-42.

olması itibariyle; okuyucularının da o günün iyi eğitim almış kişileri olduğu mutlaka göz önüne alınmalıdır.⁵⁷

Gazetenin yayın politikası ve ilkelerinin daha net kavranabilmesi maksadıyla Arap ve Ermeni harfli olarak basılan nüshalarından değişik haber ve yazılar; gazetenin sayfalarında şu şekilde yer almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu topraklarının haricinde gelişen bazı olaylar; yabancı gazetelerden elde edilen bilgi ve istihbarat neticesinde, gazetenin “**Havadis-i Hariciye**” bölümünde, şu şekilde haber olmuştu:

“Avrupa politikası hakkında gazetelerde yeni bir havadis görülmeyip ancak Fransa İmparatoriçesi Hazretleri kemâl-i âfiyetle ikmâl-i seyahat ve Paris’e avdet buyurduklarından memâlik-i şarkıyye ahvâlinden ve gördüğü ihtirâmât-ı fevkalâdeden ziyadesiyle memnun ve mahzûz olduklarının beyân edilmekte olduğunu.

Ve Fransa vükelâsından bazılarının tebdili mukarrer bulunmuş olduğu gibi İtalya vükelâsı dahi kâmilten tebdil olunmuş ise de bu devletin umûr-ı dâhiliyesince meydanda olan müşkülât halen bertaraf edilmemiş ve bu müşkülâtın bir vakit daha devam edeceği tahmin olunduğu.

Dalmaçya isyanı henüz basılıp bitmemiş ve şitânın takarrub eylemesi cihetle Avusturya askerinin harekât-ı harbiyesi muvakkaten tatil edilerek âsilerin dâhil-i dâire itâat olmaları hakkında hükûmet-i meşrû‘aları tarafından icrâ edilen vesâyâyâ havâle sem‘-i i‘tibar etmedikleri halde devlet-i metbû‘aları tarafından evvel baharda tedâbîr-i şedîde icrâsı mukarrer bulunduğu ve İspanya’ya gelince geçenlerde İtalya Kralı’nın birâderzâdesinin kral nasb olunması kararlaştırılmış ise de işbu karar henüz mevki‘-i icrâyâ konulamadığından İspanya’nın kraliyet maddesi hâlâ kararsız bir halde kalmış idüğü bazı gazetelerde görülmüşdür.

Bu sene kış Paris’de hükmünü şiddetle icra etmekde olup âdeta Rusya memâlikinin Sibiryâ kıt‘ası kışları gibi olduğu gazetelerde rivayet olunmaktadır.

Rusya devletinin payitahtı olan Petersburg Şehrinden Çin memâlikinin merkezi hükümdârisi olan Pekin şehrine bir telgraf hattının temdid ve inşası bir kumpanyaya havale edildiği (Punc) nam gazetede görülmüşdür.”⁵⁸

57

M. Kutalmış, “Arap ve Ermeni Harfli Türkçe Hudâvendigâr Gazetesi”, s.34-41.

58

Hudâvendigâr Gazetesi, 22 Ramazan 1285 Çarşamba / 6 Ocak 1869, S. 87, s.2.

Gazetenin 89.Sayı'nın "İ'tizâr" başlıklı bölümünde, bir sonraki sayısının, Müslümanların Ramazan Bayramı ve Hristiyanların Paskalya Bayramı'ndan dolayı gazetenin çıkartılmayacak olması nedeniyle okuyuculardan özür dilenmiş ve şu şekilde ifade edilmiştir:

"Gazetemizin 90 numaralı nüshasının vakt-i ihrâcî olan çaharşamba günü, teşerrüf olunacak fitra tesâdüf edeceği gibi cum'a irtesi günü dahî paskalyaya müsâdif olacağından bu günleri gazetemizin bittabi' ta'til kılınacağı beyânına ibtidâr olundu".⁵⁹

Gazetenin "Mevâdd-ı Umûmiye" başlığının "Tevcihat" kısmında; Orman İdaresi Müdürlüğü'ne yapılan bir atama haberi şu şekilde duyuruluyordu;

"Orman İdaresi Müdürlüğü Şûrâ-yı Devlet Âzâlığına ilâve rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ile sa'âdetlü Bedros Efendi Hazretlerine tevcih buyurulmuştur".⁶⁰

Gazetenin "Mevâdd-ı Umûmiye" başlığı altında "Azil" kısmında ise bir devlet görevlisinin açığa alınma haberi de aşağıdaki ifadeler ile okuyuculara duyurulmuş ve,

"Mübâdele ve İskân Müdürlüğü, geçenlerde Bursa'ya gelen Langazalı göçmenleri Bursa'ya getirmekle görevli Mudanya Sıhhiye Memuru Mümtaz Efendi, görevini yapmadığı gerekçesiyle, görevinden azil edildi. Mudanya'ya gelen göçmenleri Bursa'ya getirip teslim etmekle görevli olduğu halde, göçmenleri gece vakti istasyonda bırakarak ve konuyu da hiçbir makama haber vermeden bir gece istasyonda açıkta kalmalarına neden olduğu için soruşturma açılmış ve bu nedenle açığa alınmıştır"⁶¹ denilmiştir.

Hudâvendigâr Gazetesi'nin "Mevâdd-ı Husûsiye" başlığı altında açılacak bir tahkikat haberi ise halka ve ilgililere duyurulmuş;

"Manzûmenin **Hudâvendigâr Gazetesi**'nin 91 nümerolu nüshasına derc olunan mektupları üzerine tahkikât-ı lâzime icrâ olunmakda olduğu ve taraf-ı eşref vilâyet-penâhiden icrâ-yı hakkâniyet buyurulacağı beyan olunmuş ve bu bahisde alınacak malûmâta bildirileceği irad kılınmış idi."⁶² ifadelerine yer verilmiştir.

⁵⁹ Hudâvendigâr Gazetesi, 29 Ramazan 1285, Çarşamba/ 13 Ocak 1869, S. 89, s.3.

⁶⁰ Hudâvendigâr Gazetesi, 9 Şevval 1285, Cumartesi /23 Ocak 1869, S. 90, s.3.

⁶¹ Hudâvendigâr Gazetesi, 19 Rabiulahir 1342 Perşembe/29 Kasım 1923, S.3091, s.3.

⁶² Hudâvendigâr Gazetesi, 15 Şevval 1286 Salı /18 Ocak 1870 S. 93, s.3.

1900'lü yılların başında Bursa'da tramvay yapılmasına ilişkin bir karar alınmış ve bu faaliyet; **Hudâvendigâr Gazetesi**'nin "**Mizah ve Tekzip**" başlıklı bölümünde şu şekilde haber olmuş ve ;

“ **Hacı Kâmil Efendizade Arif Bey**, elektrik ile işletilmek üzere tramvay hattı tesisi için bir Anonim Osmanlı Şirketi oluşturulmasını teklif eder ancak uygulamaya geçilmez. Bu tekliften iki yıl sonra yani **1906 yılında İşkodralı Mehmet Ali Ağa** isimli biri, “Bursa şehri dâhilinde elektrikle tahrik olunmak üzere tramvay hattı tesisi ile işletilmesi ve şehri mezkûrun elektrikle tenviri için” imtiyaz isteğinde bulunuyor. Öneri Hükümet tarafından olumlu karşılanarak, İçişleri Bakanlığı'nın 19 Temmuz 1906 tarih ve 206 sayılı yazısıyla Bursa valiliğine bildiriliyor. Bu haberin şehirde öğrenilmesinden sonra “Bursalıları bir sevinçtir alır. Şehre elektrik gelecek. Elektrikli tramvay işleyecek. Faydaları malum. Ancak aradan yıllar geçer. Ağa'dan tramvayla ilgili bir hareket görülmez. Ortaya muhtelif rivayetler çıkar. Söz ayağa düşer. Hatta mizah konusu olur. Mahalli gazeteler işi alaya alır”⁶³ denilmiştir.

Hudâvendigâr Gazetesi, bu gelişen tramvay rivayetleri üzerine şöyle bir tekzip haberi yayımlanmıştır.

“Bursa şehrinin elektrikle tenvirine teşebbüs olunarak alet ve edevatlı lâzîminin bir kısmı cuma günkü posta ile Mudanya'ya ve oradan da şimendiferle Bursa'ya getirildiğine dair **Bursa gazetesi**'nin, **6 Mart 1322** tarihli nüshasında bir fıkra görüldü. Vilayat-ı Celîle'ce böyle bir teşebbüs gayri vaki yapılmamış ve alet ve edevatin getirildiğine taallük eden havadis ise büsbütün yalan olduğundan Ceride-i mezkurenin adı geçen gazetenin neşriyatı vakıası tekzip olunur.”⁶⁴

Bursa'da tarihi geçmiş boyunca yoğun olarak ve bitmeyen devamlılıkla gerçekleşen göç olaylarına, yabancı ülke mensuplarının da ilgileri doğrultusunda yapılan bir haber; **Hudâvendigâr Gazetesi**'nde “**Mevadd-ı Dâhiliye**” ana başlığı altında “**Örnek Bir Yardım Davranışı**” başlığı ile ;

⁶³ Faruk Üsküdarî, **Eski Bursa'dan Notlar**, Bursa Tic. Ve Sanayi Odası Yayını, 1998, Bursa, s.29.

⁶⁴ **Hudâvendigâr Gazetesi**, 25 Muharrem 1324 Çarşamba/ 21 Mart 1906, S. 987, s.4.

“Göçmenleri iskân edildiği yerleri tümüyle dolaşarak kendilerine giysi gibi çeşitli yardımları bizzat toplayan Bursa Amerikan Okulu Müdiresi Ms. Silon, İnsanlık dersi vermiştir”⁶⁵ denilmek suretiyle duyurulmuştur.

Hudâvendigâr Gazetesi’nin, Arap ve Ermeni Harfleri ile Osmanlıca olarak basılmış olan 1870 yılı 97. Sayılı nüshasının birinci sayfasında;

“İşbu gazete dâhiliye ve hariciye havadisi ve her dürlü mebahisi şamil olarak haftada dört defa yani pazar irtesi ve salı ve pençşenbeh ve cumairtesi günleri çıkarılır. Bir yıllığı (100) ve altı aylığı (50) guruşa bir nüshası (20) parayedir. Dahili vilayetden maada mahallerin posta ücreti zamm olunur. Menafii ammeye ve maarif ve edebiyate mütealık asar imzalı olduğu halde kabul ve meccanen tab olunur. Matbaası Brusa da hükümet konağı derunundadır.”⁶⁶ Denilmiş ve gazetenin bir nevi künye bilgilerine yer verilmiştir.

Aynı tarih ve sayılı **Hudâvendigâr Gazetesi**’nin “**Mevaddı Hususiye**” başlığı altında, Ermeni Milletine mensup vatandaşlar için açılan bir okulda öğrenim görenlere yapılmış olan bir sınav ve sonuçları şu ifadeler ile haber olmuştur.

“Balıkesir’de Ermeni milletinın etfali zükur ve ünasına mahsus olarak akdemce küşad olunmuş olan Haykyan Varjaran nam mektebde tahsili ilm ve hünere çalışmakda bulunan şakirdanın vakti imtihanları hulul eylediği cihetle, mektebi mezkûrun muhaddis ve mucidi olan merahasa vekili hürmetli D. Atam Efendi tarafından mahalli memurleri davet olunarak geçen şehri teşrini saninin yigirmi beşinci günü akd olunan cemiyyetde şakirdanın imtihanları icra ve olunan suale şakirdan tarafından cevabı basavab ita olunarak sayeyi maarifvayeyi hazreti şehinşahide güzel güzel tahsili destmayeyi maarif eyledikleri nümayan olmuş ve düayı mefruzül edayı hazreti padişahî tilavet ve tezkâr ve şakirdan tarafından yekzeban olarak “padişahım çok yaşa” ediyeyi mahsusesi kemali tazim ve ihtiram ile üç kerre tekrar olunmuş olduğu, Karesi mutasarrıflığından bamazbata makamı celili vilayete arz ve işar olunmuş ve bir kıta imtihan cedveli gönderilmiş olduğundan, cedveli mezkûr ziyrede aynen derc olunmuştur.

⁶⁵ **Hudâvendigâr Gazetesi**, 7 Safer 1332 Pazartesi/ 5 Ocak 1914, S.2541, s.2.

⁶⁶ **Hudâvendigâr Gazetesi**, 22 Şevval 1286 Pazartesi / 25 Ocak 1870, S. 97, s.1.

Sûret-i cedvel

Sınıf-ı evvel

	Ermenice		Ermenice	Osmanlıca Osmanlıca		
Esâme-i şâkirdân	Lisan	Sarf	Okumak	Yazmak	İlm-i rakam	Yekûn
Keork Karabetyan	45	42	40	11	40	178
Haçadur Manukyan	45	42	40	10	39	176
Karabet Kerovpeyan	45	42	40	10	38	170
Agop Hovhannesyan	42	40	39	10	38	169
İstapan Vırtanesya	42	40	39	11	37	169
Rupen Serkizyan	42	40	39	10	37	168
Kirkor Mikayelyan	40	39	38	10	35	169
Agop Aprahamyan	40	39	38	11	35	161
Vartan Kirkor	50	38	37	30	32	156
Artin Torosyan	39	33	38	10	31	152
Yeprem Apelyan	38	36	36	10	31	145
Karabet Beylerya	30	32	32	9	28	137. ⁶⁷

Hudâvendigâr Gazetesi, yukarıda örnekleri de verilmiş olan yazı ve haberlerde görüldüğü şekli ile oluşturduğu yayın politikası doğrultusunda uzun yıllar ve değişik isimlerle yayın hayatını 1950’li yılların ortalarına kadar sürdürmüştür.

2.Bursa Gazetesi (19 Ekim 1891 - ?)

Bursa Gazetesi, 19 Ekim 1891 yılından itibaren **Emr’î Matbaası**’nda basılarak çıkartılmıştır. Başlangıçta haftalık ⁶⁸ sonrasında ise günlük olarak çıkan bir gazete olarak faaliyet göstermiştir. ⁶⁹

Bursa’nın **Hudâvendigâr**’dan sonra yayına giren ikinci ve ilk özel gazetesidir. İlk özel gazete olma sıfatı ile yayınlanmaya başlayan gazetenin sahibi ve Yazı İşleri Müdürü, Yenişehirli **Murat Emr’î Efendi**’dir. Gazete, **Murat Emr’î Efendi**’nin kendisine ait olan **Matbaa-i Emr’î**’de basılmıştır. Matbaada çıkan bir yangın nedeniyle yayınlarına bir süre ara vermişse de, yayınlarını 1921’li yıllara kadar sürdürmüştür. ⁷⁰

⁶⁷ **Hudâvendigâr Gazetesi**, 22 Şevval 1286 Salı / 25 Ocak 1870, S. 97, s.1.

⁶⁸ Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, Kayhan Matbaası, İstanbul, Mart 2008, s.329.

⁶⁹ “Bursa Gazetesi “ **Bursa Ansiklopedisi**, s.375.

⁷⁰ ”Bursa Gazetesi “ **Bursa Ansiklopedisi**, s.375.

21 Teşrin-i evvel 1328 / 3 Kasım 1912 pazar günlü 1014–91 sayılı örneği, 31 x 24 santimetre boyutlarında, tek yaprak ve yalnızca bir sayfa olarak çıkartılmıştır. (arka yüzü baskılı değildir). Yönetim yeri olarak Bursa Tuzpazarı belirtilmiştir. Fiyatı 5 para, üç aylık abone bedeli 5 kuruştur. Logosu'nun altında yer alan, “**Her gün neşrolunur müstakil Türkçe gazetedir**” açıklamasından, bir süre günlük olarak yayımlandığı anlaşılmaktadır. Bu örneğin başlık sağ tarafında Fransızca “**Directeur – Propriétaire: Emr’î**”, sol tarafında ise “**Journal Turc Broussa**” yazılarına yer verilmiştir.⁷¹

Gazetenin hangi tarihte yayın hayatından çekildiği hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Elde edilen **1309 / 1893** tarihli 105.Sayısı'na göre gazetenin başlık ve slogan bilgilerine,

Gazetenin idare mahali olarak Hükümet Karşısında Kütüphane-i Emrî'dir denilmiş ve hem imzasız hemde posta ücreti verilmemiş mekatib kabul olunmaz, ayrıca gazeteye “darc olunmayan evrak sahibine iade edilmez” denilmiştir. Yine bu tarihli gazetede, bir nüshasının 30 para, peşin olmak üzere senelik aboneliğin Bursa için 30, Bursa dışı içinse 40 kuruş olduğu, “adi ilanatin beher satırından 1 ve banka ve umur-ı sarrafiyeye müteallik olandan 2 ve havadis sırasına geçirilmek istenilenden 5 kuruş alınır.”⁷² Denilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Bursa Gazetesi'de evvel örneği **Hudâvendigâr Gazetesi**'nde olduğu gibi sayfalarında hükümetin faaliyet ve duyuruları ile resmi ilan ve beyanlara yer ayırmıştır. Bu anlamda örnek teşkil edecek nişan verilmesi, resmi tebrik, tayin ve resmi telgraflardan oluşan yazı ve haberler; gazete sayfalarında şu şekilde yer almıştır:

“**Nişan**” başlığı altında yer verilen bir yazıda,

“Bursa gureba hastanesi cerrahlığında müstahdem Mehmet Efendiye ikdam ve gayreti cihetiyle beşinci rütbeden mecidi nişan-ı zişan-ı inayet ve ihsan buyurulmuştur”⁷³ denilmek suretiyle ödülendirilen bir memurun duyurusu yapılmıştır

“**Tebriyat-ı Resmiye**” başlıklı bir yazıda ise

Cenabı hak, velinimet-i biminnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin ömür ve şevket-i şahanelerini mütezayid ve firavan buyursun.

⁷¹ “Bursa Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.378.

⁷² **Bursa Gazetesi**, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi /16 Ocak 1893, S. 105, s.1.

⁷³ **Bursa Gazetesi**, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1.

İmam-ı Evveli Hazreti Şehriyar-i Hafız Yusuf Efendi'nin bu kere vuku-u irtihaline mebni birine imam-ı sani hazreti şehriyari semahatlı Raşid Efendi hazretlerinin tayini hususuna irade-i seniyye-i hazreti padişah-i şeref- sudûr ve sünûh buyurulmuştur”⁷⁴ denilmiş ve yapılan atama tebrik edilmiştir.

“**Tayin**” başlıklı bir yazıda ise şu iadelere yer verilmiştir.

“Kara hisar-ı sahib sancağı defter-i hakan-i memuriyetine Mersin Sancağı Defter-i Hakan-i memur-ı sabık-ı Mustafa İzzet Efendi tayin buyurulmuştur.”⁷⁵

Gazetenin “**Dâhiliye**” başlıklı haberler kısmında yer alan ve ülke genelinde meydana gelen bazı olay ve faaliyetler; şu ifadelerle halka duyurulmuştur:

“Padişah-ı maarifperver ve şehinşah-ı terakki-güster velinimetini biminnetimiz şevketli efendimiz hazretlerinin culus-ı meyâmin-me'nus hümayunlarından beri memalik-i mahruse-i şahanelerinin her tarafında ta'mim ve intişar-ı envar-ı ilim ve marifet hususunda lutfen ibzal buyurulan inayat-ı feyz-i gayat-ı şehriyarilerine hadd-u payan olmayıp işte bu cümle-i mübecceleden olmak üzere Bolu sancağında vaki (Hamidiye) kazasını teşkil eden ve mecmu nüfusu elli bin raddesinde bulunan yüz yetmiş iki kariyenin yüz altmış ikisinde zekur ve inasa mahsus olarak beş bab medrese ile yüz altmış iki mekteb tecdid ve tesis edilip üç bin sekiz yüz beşi zukur ve iki bin iki yüz sekizi inas ki ceman altı bin on üç nefer şakirdin mekatib-i mebhuseye devam ile iktisab-ı ilm ve hüner eylemekde bulundukları ve şu lutuf-ı celil-i fiyuzat-deli-il-i cenab-ı padişahîye mazhariyetlerinden dolayı ruz-u-şeb ediye-i mefrûza-i Cenab-ı zıllullahiye averde-zaban-ı rıkkıyyet-beyan etmekte oldukları maal-mesar istibşar kılınmıştır.

Teşkilat-ı Cedide İcabınca Redif Taburları merkezleri ittihaz edilecek mahalleri bittayin bunların oralara nakilleriyle suver-i icraiyesini nezarete memur tayin kılınacak olan redif fırkaları erkân-ı harbiye zabitanı'nın icra-i memuriyetleri hakkında makam-ı âli-i ser askerice tanzim edilen mazbatanın atabe-i siphir-mertebe-i hazreti zıllullahiye arz ve takdim edildiği mevsukan işitilmiştir.”⁷⁶

Gazetenin “**Havadis-i Vilayet**” bölümünde, Bursa Şehrine ait ekonomik, sosyal, kültürel ve mahalli idarelerce yapılan icraatlara yönelik haberler şu şekilde yer almıştır:

⁷⁴ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1.

⁷⁵ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1.

⁷⁶ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1-2.

“**Lüzumlu Bir İhtar**” başlığı ile yer verilmiş bir yazıda, geçen yıl gazetede belediye başkanlığına atfen kentin güzelleştirilmesi için etrafa ağaç dikilmesi konulu bir yazı kaleme alındığı fakat netice alınmadığı “bu sene belki olur” düşüncesi ile gazetede şöyle bir yazıya yer verilmiştir.

“Dâhil-i şehirde büyük caddelerin tarafına münasip cins ve miktarda ağaçların dikilmesini levazım-ı tezyinat belediyeden ad eylediğimiz cihetle keyfiyeti geçen sene neşr olunan nüshalarımızda derc-i sütun-u beyan ederek dairei aidesinin celp-i nazar-ı himmetine müsaraat eylemiş idik. Bu sene dahi fidanların mevsim-i garsı hulul etmiş olduğundan geçen sene semeredar olamayan ihtaratımız, belki bu sene sem’-i kabule alınır mülahazasıyla ol babta yine birkaç söz söylemek isteriz.

Bursa’yı görenlerce malum olduğu üzere (hazreti emir) türbe-i şerifesi kapısından çekirge’ye ve hükümet civarından şimendifer istasyonuna giden caddelerin yaya kaldırımları hizalarına arz eylediğimiz surette fidanlar gars edilmiş olsa şehrimiz civarının ilk baharda kesb ettiği letafet-i tabiiyeden ol zaman dahili memleket dahi hissedar olurdu.

Hakikat! Mevsim-i dilara-yı bahar Bursa’da halâvet bahş-i enzar olduğu ve şehrimizin damen-i letafetinden uzanıp giden ova yeşilli kırmızılı rengârenk libaslara büründüğü vakit dâhili memlekette pek güzel tarh ve tanzim edilmiş bulunan caddeler, henüz mevsim-i harifi andıracak bir manzara arz eder.

Zira ovanın menâzır-ı ruh efzasıyla neşeyab olan güzel şehrin o güzel şoselerinde bir tek ağaç göremezler.

Pek az bir himmet sarfıyla vücut - pezir olması taht-ı imkânda bulunan böyle bir tedbir-i beledinin bu ana kadar icra edilmediğine hakikaten teessüfler olunur. Çünkü ağaçlar yalnız memleketin tezyinatına caddelerin tezyid-i letafetine hizmet etmekten ibaret olmayıp insanların idame-i sıhhat ve muhafaza-i afiyetleri için dahi birer hadim-i tabii olduklarından lüzum-u teksirleri derkardır.

Vaktiyle Pınarbaşı mevkiine ve Gemlik yolunun istasyondan aşağı cihetlerine gars edilen ağaçlar şimdi yolların kenarlarında birer heykel-i himmet gibi eflake ser çekmişler ve bilhassa Gemlik tarikindeki eşcar -ı sâyedar yekdiğeriyle peyda-yı iltisak ederek boylu boyunca azim bir hayme-i huzaret teşkil etmişlerdir. Lakin o asar-ı ali himmetane yalnız şehrin haricine yahud pınarbaşı gibi bir noktasına münhasır kalıp

elyevm memleketin caddeleri tezyinat-ı belediye'nin en başlıcası olan ağaçtan mahrum bulunduğundan bizde bu noksanı itmam ile şehrimize ahlafımıza hizmet etmiş olalım diyoruz. Maruzatımız hüsn-ü hizmet, sadakat esaslarına müstenid hayır- hahane ihtarattan ibarettir. Sözlerimizi sencide-i mizan-ı tedkik edenlerde iddiamızı tasdik ederler binaenaleyh bu babta mükerreren vuku bulan neşriyatımıza artık hitam verilmek üzere kariben caddelerin latif ağaçlarla tezyin olduğunu göreceğimizi ümit etmekteyiz.”⁷⁷

“Şose Tamiri” başlıklı bir haberde Altıparmak Senti’nin yol tamirine ilişkin bir bilgi okuyucular ile paylaşılmıştır.

“Altı parmak nam mevkinden Çekirgeye müntehi olan şosenin yaya kaldırımları olmaması hasebiyle yağmurlu havalarda marrin ve abirinin düçar-ı envai müşkülât olmakta bulundukları taraf-ı âli-i vilayetpenahiden vuku bulan emir üzerine nafia müşavirliği me’muriyet-i aliyyesince nazar-ı dikkate alınarak sâye-i mamuriyetvaye-i hazret-i padişahi de mezkur yolun bu kere mükemmelen tamiriyle beraber kenarlarına yaya kaldırımları inşasına mübaşeret edildiği vasıl-ı sımah-ı memnuniyet olmuştur.”⁷⁸

“Yol Akçesi” başlıklı bir haberde yapılan usulsüzlükler şöyle duyurulmuştur.

“Gemlik kazasına tabii Beğli karyesinden olub üç yüz iki senesi zarfında karyei mezkure ahalisinden yol akçesi namıyla toplanılan üç yüz liraya karib mebalığın mahal- i sarfını taharriye kıyam eyledikleri sırada mesmumen vefat eden Allahverdi oğlu kalos ve çakal oğlu keygorki itlaf edildikler şüphe olunan kaza-i mezkûr bidayet mahkemesi aza-i sabıkasından Hacik ve Papaz Zakarya efendiler hakkında akdemce cereyan eden tahkikat netice-i salime istihsaline hizmet edecek derecede olmadığı ve pek çok nukat-ı mühimmenin noksan bırakıldığı istinaf mudde-i umumiliği memuriyet-i aliyyesinden görülmesiyle nevakıs-ı vakıayı ikmal ile beraber tamikat-ı mû’şikâf-âneyi icra için kaza-i mezkura-izam olunan vilayet üçüncü sınıf polis komiserlerinden fütüvvetli Mustafa Efendi’nin vazife-i muhavveleyi bil ifa bu kere avdet ettiği ve mûmâ-ileyhin icra eylediği tahkikat-ı ahire işi eski noktadan kurtararak rengini değiştirecek bazı delail-i cedideyi havi olup evrak-ı mezkurenin memuriyet-i mûmâ-ileyha’ya takdim kılındığı isthbar olunmuştur. Komiser-i mûmâ-ileyh’in ifayı umur-ı memurede ibraz-ı me’ser-i

77

Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1-2.

78

Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 / 16 Ocak 1893, S. 105, s.1-2.

dirayet ve kifayetle zıya'a uğramak istidadını elan hukuk-ı umumiyyeden böyle mühim bir maddeyi meydana çıkarabilecek serriştelere zaferyab oluşu şayan-ı takdirdir. Bu madde hakkında ahiren dest-res olabileceğimiz malumatın dahi peya pey neşri mukarrerdir.”⁷⁹

“**Açık Zuhuru**” başlığı altında verilen bir haberde Ziraat Bankası'nda meydana gelen bir açık verme olayı ve yapılması gerekenler gazete sayfalarında şu şekilde yer almıştır.

“Sandıklı Ziraat Bank Şubesi me'murunun bu kere rüyet olunan muhasebesi neticesinde bir hayli açığı zuhur eylediği maa-t-teessüf haber alınmış ve tetkik-i hesebata me'mur olan müfettişin dahi gece gündüz banka memuruyla birlikte bulunarak hizmet-i teftişiyasını suistimal eylemekte olduğu tahkikat-ı vakıa cümlesinden bulunmuştur.

Ziraatbank şubeleri hesabatını rüyet için ahiren üç dört vilayet dairesine bir müfettiş tayin buyurulması üzerine geçen nüshalarımızın birine derc ettiğimiz bir makale-i mufassalada böyle üç dört vilayet için bir müfettişin adem-i kifayeti lüzumundan bahisle mutlaka her vilayet dairesine birer müfettiş tayin buyurulması münasib olduğunu merci-i alisinin nazar-ı dikkatine arz eylemiş idik. Sandıklı banka şubesi memurunun bâlâda zikr olunan ihtilası mütâlaât-ı acizanemizin isabetini bir kat daha teyit etmiş olsa gerektir.

Emlak ve temettuat kıymetlerinin tadili hakkında her sene mart ibtidasından teşrin-i sani nihayetine kadar verilen istidalar üzerine muktezi muamele-i tedkikiye ve tadiliyenin icrası ve ondan sonra ita kılınacak arzuhâllerin ya sahibine reddi veyahut “Mündericatı sene-i atiyede tedkik olunmak üzere kabulü maslahaten münasib olmakla ona göre ifa-i muktezası hakkında maliye nezaret-i celilesinden lazım gelenlere iş'ar buyurulmuştur.”⁸⁰

Gazetenin Bursa merkez ve ilçelerini ilgilendiren bazı haber örnekleri de başlıksız alt alta sıralı olmak üzere sayfalardan okuyuculara şu şekilde duyurulmuştur:

“*Geçen hafta Bursa'da devam eden sisli ve yağmurlu havaları müteakip bu hafta karlı eyyam yüz göstermiş ve mevsim-i şitanın duhulünden beri hemen soğuk

⁷⁹ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.2-3.

⁸⁰ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.3-4.

denilebilecek, bir gün geçirmemiş olan ahali soba, mangal başlarına iltica eylemişlerdir. Ma'mafih avcılar havanın bu tebeddül-i tabiisinden intihaz fırsatla sayd-u şikâra koyulmuşlardır.

*Sıfat-ı lazimeyi haiz olmayarak küşad edilmiş olan cemaat-i gayri müslüme mekatibi için iktiza eden müsadenin istihsali zımnında maarif nezaret-i celilesince bir mühlet tayin olunarak bu mühletin inkızasında ruhsat istihsal eylememiş olan mekteplerin sed ve bend edilmesi takarrür etmişti. Hâlbuki muayyen olan zaman zarfında gerek dersaadette ve gerek vilayat-ı şahanede kâffe-i mekatib için ruhsat alınamamış olduğu cihetle Rum Patrikhanesi tarafından Bab-ı Âli'ye müracaat olunarak temdid-i mühlet olunması istida edilmiş ve ricayı vakıa isaf buyurulmuştur.

*Bursa-Mudanya şimendifer idaresinin malumat-ı garibesi cümlesinden olmak üzere bundan evvel derc ettiğimiz bir fıkra da idare-i mezkure memurları tarafından hilaf-ı usul ve ilm ve habersiz ceza-i nakdi alındığını beyan ederek mercinin nazar-ı dikkatlerini celb eylemiş idik.

*Neşriyat-ı vakamızın tahkik-i istirhamını havi şimendifer komiserliğinden makam-ı celil-i vilayete i'tâ olunan tahrir üzerine polis idaresince cereyan eden tedkikat ve isticabat neticesinde şimendifer idaresi memurlarından birisi haber verdiğimiz vechle iki zattan mugayir nizam ve hilaf-ı usul olarak ceza-yı nakdi aldığı ve mukabilinde ita'sı lazım gelen ilim ve haberi vermediği anlaşılmış ve gerçi şimendifer idaresi bu hale cesaret eden memuru hizmetten tard eylemiş ise de cihet-i adliyece dahi takibat-ı lâzıme icra edilmek üzere ol babtaki evrak istinaf müdde-i umumiliği memuriyet-i aliyesine tevdi kılınmıştır. Binaenaleyh gazetemiz şu yolda izhar-ı hakikatle umuma ifa-i hizmet etmiş olmasından dolayı ilan-ı iftihar eder.

*Mudanya postasını icra eden idare-i mahsusa'nın Bingazi Vapuru, geçen Perşembe günü dersadete müteveccihen Mudanya'dan hareketle Bozburun açıklarına geldiği sırada her nasılsa kazanı patlayarak bir ocakçı ve iki kimse mecruh olmuştur. O sırada Mudanya ile Dersaadet arasında sefer etmekte bulunan römorkör'e tesadüf edilmesiyle istimdad olunduğundan mezkur römorkör Bingazi vapurunu arkasına takarak Dersaadet'e götürmekte iken kazazede olan kazan esnâ-yi râhda mümkün mertebe tamir edilmesine mebni Adalar açıklarında vapur muavenetsiz seyahat edecek bir hale gelmiş ve orada römorkorun arkasından fekk-i resen edip yoluna devamla

Sarayburnu açıklarına vasıl oldukça Tekfur Dağı'na müteveccihen Dersaadet limanından tahrik-i çark eden idare-i mezkurenin Lütfiye Vapuru ile müthiş bir müsademe vukua gelmiştir. Mezkûr Lütfiye Vapuru badel müsademe sath-ı bahir'de duramayacak bir hale gelmesiyle derhal baştankara edip baş tarafı kâmilten yatmıştır. Lütfiye Vapurunda mevcut yolcularla tayfaların cümleten tahlis edildikleri rivayet olunmaktadır.

*Cami-i Kebir dersiam hocalarından Kırşehirli, faziletli Yusuf Efendi, halka-i tedrisinde iktisab-ı ulûm-i âliye-i arabiyye eden talebe efendilere önümüzdeki Cuma günü öğleden sonra cami-i şerif-i mezburda icazet vereceği işitilmiştir.

*Bursa'da meydan-ı Osmanî'de vaki saat kulesinin balasından yarım metre mahalli şiddetle hübüb eden lodos rüzgârlarının tesiriyle geçen cuma günü bağteten münhedim olmuş ise de hamdolsun bir gûne sakatlık vuku bulmadığı işitilmiştir. Mezkûr kule birkaç sene evvel küfegi taşından kargir olarak inşa olunduğundan kısmı mütebakisinin keşif ve muayenesiyle Hudanegerde bir tehlikeye mahal bırakılmaması lüzum-u daire-i aidesinden intizar olunur.

*Evvelki Pazar gecesi Bursa ve havalisine nüzul eden berfin iki karış kadar irtifa kesb ederek şimendifer hattını istiab eylemesine mebni Pazar günü sabahleyin İstanbul yolcularını hamilen Bursa'dan hareket etmesi lâzım gelen katar yola çıkamamış ve şimendiferin hareketinden kat-ı ümid ile arabalarla Mudanya'ya gitmek isteyenler dahi Acemler'e kadar gidebilmişlerdir. Binaenaleyh İstanbul yolcularını bilmeceburiye yarınki salı gününe tehir etmişlerdir.

*Bandırma Kazası bidayet mahkemesi birinci ve ikinci kâtipleriyle müstantık muavininin rehavet ve iktidarsızlıklarından şikâyeti havi mahkeme-i mezkure heyeti tarafından gönderilen mazbatanın merciince nazar-ı tetkike alınıp müma ileyhimin derdest-i tebdil bulundukları işitilmiştir.

*Bursa'nın Kavaklı Mahallesi imamı efendi tarafından alınan bir varaka mündericatına göre mahalle-i mezkurede sakın eşraf-ı ahaliden ve tüccar-ı mutebereden Hacı Ahmetşah ve mahdumu İsmail Efendiler taraflarından sıbyan mektebi namına bir yük ve mahalle-i mezkurede sakın fukara-yı ahali namına birkaç yük kömür iane edildiği anlaşılmış ve şitanın şiddetle icra-yı hükm eylediği şu sırada mümaileyhimanın ibraz ettikleri me'ser-i hamiyet ve fütüvvet bilvücuş şayan-ı takdir görülmüş olduğu gibi geçen haftaki nüshalarımızın birinde dahi mümaileyhimanın muhtacin-i ahaliye bir

hayli basma vesaire tevzi ederek bu suretle de ibraz-ı me'ser-i insaniyet kârîde bulundukları ilan kılınmıştı.

*Geçen sene Gemlik kazasında ârâm-saz asakir-i nizamiye-i şahane mülazımlarından Ziver Efendi ile jandarma neferi Hacı Mehmet'i katl ve mülazım-ı sani Ahmet Ağa ile saireyi cerh eden kaza-yı mezkur Düyun-ı Umumiye ketebesinden cani-i vahşi Rıza nam şahsa müteallik evrak geçen gün mahkeme-i istinaf ceza dairesince tetkik olundukta ol vakit Bursa'da teşekkül eden Divan-ı Harp'ten merkum Rıza hakkında sadır olan hükmün bab-ı vala-yı seraskerî erkân-ı harbiye ve muhakemat dairelerinden tasdik edildiği görülmüş ve Şura-yı Devletçe ittihaz buyurulup icra-yı icabına irade-i aliyye taalluk eden karar-ı ahire göre artık merkumun mehakim-i adliyyede betekrar mahkemesine mahal kalmamış olduğuna karar verilerek evrak-ı mezkurenin Müdde-i Umumiliğe tevdi edildiği istihbar olunmuştur.

*Gazete-i muteberenizin yüz dört numarolu ve fi 28 Kânun-ı evvel sene 308 tarihli nüshasında şehr-i carinin on yedinci perşembe gecesı saat dokuz kararlarında Bursa'nın Hacı Sevinç Mahallesi'nde Debbağ Hüseyin'in zevcesi Sıdika Hatun'un hanesine sâriklar duhul edip derun-ı hanede erkek bulunmadığından mezbure Sıdika Hanım ile hizmetçisi kız uykuda iken yatak içinde bastırılıp nukud-ı mevcudesiyle mücevheratını gasp edenler polis idaresince derdest edilerek taht-ı tevkife alınıp haklarında muamele-i kanuniye derdest-i icra bulunduğunun dercedildiği görülmüştür.

*Vakayı Pınarbaşı, Balıkpazarı Karakolu çavuşları bâ-jurnal ihbar eylemeleri üzerine Piyade Mülazımı Mehmet Ağa ile mikdar-ı kafi efradı istishaben bizzat doğruca Kuzgunluk Mahallesi kahvesine gidilerek sabıka-ı mükerrere ashabından bazı eşhası derdestle mezbureye ledelirae bunlardan Kara Mehmet ile Sofyalı Bekri sâriklardan olmak üzere tanıdığı gibi Sami Bey ile Kurtlu Mehmet Efe Raşit'in kahvehanesinde suizannı câlib bir savtta konuştukları vechile Ali nam kimesneye kendileriyle ittifak eylesini söylemeleri üzerine âdem-i muvafakatta bulunduğundan hiç olmazsa elbisesini vermesini teklif eyledikleri ve vukuatı müteakip merkum Kurtlu Mehmet'in sabıkalı gûruhundan Nakkaş Ali Paşa Mahallesi'nde Kolaycı Kerim'in validesi Arife nam hatunla görüştüğü hafıyyen istihbar olunmasına nazaran mezburenin oğlu Kerim dahi fiil-i mezkurda medhaldar idüğü anlaşılmakla merkum ile beraber ve diğer

mütecarisler kamilen taraf-ı âciziden derdest edilerek taht-ı tevkife alınmakla mezkur fıkranın olvechle tashihine himmet eylemeleri mütemennadır.

*Şehr-i carinin yirmi dokuzuncu salı gecesi saat on raddelerinde Bursa'nın Filidar karyesinden İstefani zevcesi hamile Eleni nam hatun ile biraderi Vankel ve Kayseriyeli İstrati nam kimesneler Hacı Şevki'nin landon arabasıyla Mudanya'ya gitmekte iken Altıparmak Karakolu civarında hayvanların bağteten ürkmesi ve mezbure Eleni'nin vuku bulan feryadı üzerine derhal mevki-i mezkûr polis memuru Şekip Efendi ile zaptiye İbrahim Çavuş ve nefer Hüseyin yetişmesiyle bir sakatlık vukua gelmeksizin tahlis edildikleri gibi diğer bir landon arabasına irkaben mahall-i maksudlarına gönderildiği istihbar kılınmış ve efendi-i müma ileyh ile İbrahim Çavuş ve Hüseyin'in bu babdaki himmet ve muavenetleri şayan-ı tahsin görülmüştür.

*Şehr-i Kânun-ı evvelin otuz birinci Çarşamba gecesi Bursa'nın Bakırcılar Çarşısı'nda Kayabaşı Mahallesi ahalisinden Bezzaz Kiryako oğlu Yani'nin dükkânının tahtalarını kat' ile muttasıl bulunan demirci tüccarından Avadis Ağa'nın dükkânına meçhulü'l-eşhas iki sârik duhulüyle merkum Avadis Ağa'nın kasasını testere ile üç mahallinden cüzice kesilmiş ve fakat âdem-i muvaffakiyete mebni kasa açılmaksızın bırakılmış ve yalnız Bezzaz Yani'nin birkaç kıyye sabunu ile bir miktar alaca bezi sirkat olunmuş olduğu ihbar olunmakla derhal hükümetçe icra kılınan tahkikat neticesinde failinin civar komşusu demirci Kirkor ile biraderi Murat olacağı emaret ve delail-i saire ile tahakkuk eder derecede idüğü ve mal-ı mesrukun dahi kemal-i germi ile taharri olunduğu istihbar kılınmıştır.

*Geçen Perşembe günü İzmit'ten gelip Bursa kurasından Kazıklı karyesi civarında muvakkaten ikamet etmek üzere olan on iki hanede altmış nüfus çergi-nişin Kıptiyan üzerine karye-i mezkure ahalisi tarafından sopa ve bıçakla hücum edilerek merkumlardan yirmi kişi kadar cerhettikleri zabıta-i merkeziyece haber alınmasına mebni tahkikat-ı mukteziyenin icrası ve maznunların derdesti zımnında derhal memurin-i lâzıme izam kılındığı işitilmiştir.

Şehr-i halin dördüncü Pazartesi gecesi saat yedi raddelerinde Temenna-yı sagir Mahallesi'nde kâin nişan bekçisi Arif Efendi'nin mutasarrıf olduğu haneden ateş zuhur

etmekle kâmilten muhterik olduğu halde yetişemeyip bilikdam lehülhamd diğeri tarafa sirayet etmeksizin itfa olunmuştur.”⁸¹

Gazetenin “ **Fünun**” bölümünde sağlık ile bilim konulu haber ve yazılara yer verilmiş ve bu mahiyetli mekân ve tesisler tanıtılmıştır:

“Bursa Kaplıcaları

Büyük Kükürtlü'nün binası kadim ve metindir. Heyet-i binasından mimarlığın ilerlemediği zamanlarda tesis olunduğu anlaşılır. Mamafih camekânı vasi, vasatında bir selsebili vardır. Ve camekânı kış günleri için sair kaplıcalardan daha sıcakçadır. Soğukluğu oldukça meydanlıdır. Soğukluğunun derece-i harareti 25 derecedir. Onun içindir ki hastaların banyo fiçileri buraya tertip olunmaktadır. Dâhil-i hamamın harareti 26'dan 30 dereceye kadar tebeddül edebilir. Bu kaplıca içinde bulunan buğuluk nam halvet ma-i kibritin ebhîre-i mütekasifesiyle doludur. Ve işbu buğuluğun derece-i harareti 30 ile 35 derece arasındadır. Binaberin bu külhanda iki üç dakikadan ziyade durmak mümkün değildir.

Küçük Kükürtlü'nün dahi buğuluğu vardır. Müştemilatı ikmal kılınmıştır. Maa aile ikamet için istenildiği kadar daireleri hazırdır. Her hizmeti mükemmeldir.

Büyük ve Küçük Kükürtlüler meyanından ve duvarla mahdud küllü bir yerden kükürtlü suları çıkar. Bilek kalınlığında akar. Bir dakikada elli kıyye kadar su varid olur. Rayıhası pek aşikârdır, kükürt rayıhasıdır. Menba-ı mezkûrdan iki kola ayrılıp biri Büyük diğeri Küçük Kükürtlü'ye gider. Menba-ı mezkûra muttasıl bir soğuk su menbaı dahi vardır. İnsanın tam isteği kadar soğutabilmesine hizmet eder.

İşbu kaplıcalar miyah-ı hârresi menbaında iken berrak ve saftır. Soğudukta sarımsı olur.

Bu kaplıcalarda bulunan miyah-ı kibritiye pek müessir ve gayet nafi olarak âlem indinde derkâr olan şöhreti ve alelhusus mayıs ayında istişfa için gelen hasteganın şifayab olanlarının kesreti hasebiyle Avrupa'nın meşhur kaplıcalarına herhalde tercih olunabilir. Çünkü havi olduğu ecza-yı garibesini yekdiğeriyle ol vechile imtizaç eylemiştir ki hem dâhilen yani içilerek ve hem de haricen yani girilerek istimal olunabilir ve bu hassa ekseriya bulunmayan bir hassadır.

⁸¹ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.5-6.

İmdi işbu Kükürtlü Kaplıcası ol devalardan maduddur ki efal-i bedeniye den teşbih-i fiilî ile aza-i gışaiyeye nafiz oldukça ol uzvun eczası meyanında derkâr olan temessüklerine asla hâlel getirmeyerek suihalini izale edip ıslah ve tadil eyler. Dâhilen az miktarda istihsali yahut hariçten cilt üzerine her ne suretle olursa olsun ılsak olundukta tarik-i hazmı setreden gışa-yı muhati üzere yavaş yavaş tesir ederek ifrazatını teksir etmekle sık sık ishal verir. Ve bu tarik ile suihalini ıslah eder. Ve keza alat-ı teneffüsiyenin mecralarını setreden ağşıye-i muhatiye üzerlerine dahi bu vechile tesir ederek ekser illetlerini def ve izale eder. Ve bilhassa guddelerde vaki süddeleri teftih ve gılzet-ı gışa-i muhatiyei terkik eyler ve dem veridinin yani tenavül eylediğimiz agdiyeden hâsıl olmuş ve henüz riede terbiye olmamış kara kanın alet-i mezkurede havanın müvellidül-humzasıyla imtizacına yardım etmesidir. Cild-i insani dahi bu sularla fevkalade menfaatıab olur. İstimal edenlerin terlerinin kokması buna delildir.

Bu sular sayesinde pek çok ilel-i cildiye nin mündefi olduğu cümle nin malumudur. Demin gılzetini izale ederek dahi latif kılmak ile basurlar ve ilel-i rahmiye hakkında hemen hubb-ı Büru'us-sa'a. ... Müşabih.

Ve keza asabı yürümekle lifafe-i asabiye ıtlak olunan gışa-i rakik ve ağşıye-i elyafiye veya ritat ve evtar-ı arize. ... İşbu suların tesirine mukavemet edemezler. Şöyle ki ağşıye-i mezkurenin iltihabat-ı müzmine ve imtilaat-ı kadimesi müddet-i kalilede zail ve mündefi olur.

İmdi Kükürtlü Kaplıcaları bervech-i ati illetler hakkında vacibü'l-istimaldır.

1. Sath-ı cilde zuhur eden tebşirat şani çiçek ve kızamık vesair hurde çıbanlar sebebiyle mide ve em'anın taharrüşat-ı müzminesi ve keza pek çok civeli ilaçlar istimalinden yahut ifrat-ı ayş u nûştan ve et'ime. Ekl ve tenavülüne müdavemet sebebiyle hâdis olmuş her türlü ufunet-i mide ve iltihab-ı em'a illetleri ve kebed ve tıhal vesair guddevi âlâtların ve veridlerin südde ve intifahları.

2. Kusbeteyn rienin ol ufunet ve iltihapları ki kadim ve nezleli ola yahut bazı madenî buharlar teneffüs ve istinsakıyla neşet etmiş ola veyahut mukaddemen def ve zail olmuş ilel-i cildiye-i müzminenin ve nezleli belsoğukluklarının yeniden zuhuru sebebiyle hâdis olmuş ola.

3. Mesane ve ahlîlin ol nevi iltihabat.”⁸²

Gazete ilan ve duyurulara sayfalarında oldukça fazla yer ayırmış ve şehirde oluşan her yenilik ve ticari faaliyetin duyurulmasını esas almıştır. Bu yönde haber yapılmış bazı ilan ve reklâm örnekleri şu şekildedir:

“**Salname ve Vilayet Haritası**” başlığı ile verilen ilanda,

Saye-i maarif-vaye-i hazret-i padişahîde işbu 1310 sene-i hicriyesine mahsus olarak matbaa-i vilayette tab ve temsil olduğu evvelce ilan kılınan vilayet salnamesine vilayetin haritası merbut olduğu halde beher adedi sim mecidî yirmi kuruş hesabıyla 15 kuruşa ve vilayetin ahval-i coğrafisinden bahis olup mezkûr haritadan zeyline telsik kılınan ve evvelce yapılan yüz kırk dört sahifeli risalenin dahi beher adedi 3 kuruşa olarak matbaa-i mezkurede ve sahhaflanede Abdullah Efendi'nin dükkânında fûruht olunmakta idüğü ilan olunur”⁸³ denilmek suretiyle şehir yıllığı ile haritasının basıldığı duyurulmuştur.

“**Saatçi ve Yıldızcı Mehmet İlahi**” başlığı ile bir saatçinin bilgileri şu şekilde ilan edilmiştir.

“Cami-i kebirin sağ cihet minaresi karşısında kâin saatçi dükkânımda cep ve duvar ve masa üzerinde kullanılır umumun zaten kabulü olan en birinci fabrikaların mamulâtından olarak her nevi saatler getirtmiş olduğum malum olduğu gibi bu kere İsviçre'nin en meşhur ve maruf fabrikaları mamulâtı olmak üzere altın ve gümüş ve nikel ve maden cep saatlerinin envainı dahi celbettiğimden ve fazla olarak İngiliz kârı taş gözlük ve çakı ve yeni çıkma mergili, cep kaleminin envai dahi mevcut bulunduğundan gerek bunların ve gerek ötekilerin fiyatı derece-i nihayede ehven olmakla beraber senelerce tamire hacet görülmeksizin suret-i salime ve kullanılacağı katiyen temin edilir.

Mamafih kaplama kordonların en âlâ cinsinden ve saatçi ve kuyumcu âlât ve edevatının envaından ve nisaya mahsus gümüşten mamul çiçek vesaire dahi getirtmiş olduğumdan gerek gümüş ve gerek altın ve nikel yıldızlarının her rengini her nevi eşya üzerine galvaniz usulü üzere yani elektrik ile yıldız eder ve büyük dairelere mahsus her türlü elektrik çanı dahi imal eylerim.

⁸² Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.7-8.

⁸³ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.7-8.

Binaenaleyh müracaat edecek ashab-ı merakın fevkalade memnun olacaklarını ilan ile kesb-i fahr eylerim.”⁸⁴

“**Amerika'nın halis Singer Makineleri**” başlığı altında verilmiş olan ilanda şu ifadelere yer verilmiştir.

“Dünyanın her tarafında istimal olunmakta olduğu halde artık tavsiyeye lüzumları kalmamıştır.

Ücretsiz hoca

Ücretsiz makinist

Tedricen tediye usulü

Demek ki en ehven şerait ki hiçbir tüccar ve kumpanya bundan daha faydalı bir mukavele size takdim edemez.

Sizin menfaatiniz matlub ederken bir makine iştirasına talip olduğunuzda gelip mağazamızı ziyaret edesiniz.

Markamıza dikkat buyurun.

Bu markayı taşımayan hiçbir makine halis Singer değildir.

Kumpanyanın Bursa şubesi bulunur.

Kuyumcular çarşısında 159 numarolu dükkânda kumpanyanın şark vekili Nayedlinger.”⁸⁵

“**Yeni Kitaplar**”, başlığı ile;

Maarif gazetesi muharrirlerinden Avanzade Mehmet Süleyman Beyefendi'nin tercüme etmiş olduğu (Muhafaza-i Sıhhat) nam eser Asır Kütüphane sahibi tâbi-i gayur Kırkor tarafından tesis olunan "Mekteb-i Asr" unvanlı külliyyatının beşinci adedini teşkil etmiş ve mündericatı herkes için nafi bulunmuş olduğundan erbab-ı mütalaaya tavsiye ederiz. Beher nüshası 60 para fiyatla hükümet konağı karşısındaki kitaphanede satılmaktadır.”⁸⁶ Çıkarılan bazı kitapların tanıtımı hakkında bilgi verilmiştir.

“ **Memalik-i Osmaniye'de en âlâ yapılan Erdekli Kutruni Efendi'nin konyağı** ” başlığı ile şehirde satılan bir konyağa ait bilgilere şöyle yer verilmiştir.

İşbu konyağın hastegan için istimal olunması sertabib-i hazret-i şehriyari devletli Mavroyni Paşa Hazretleriyle Zambaku Paşa ve Doktor Horasancıyan Efendi

⁸⁴ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.7-8.

⁸⁵ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.8.

⁸⁶ Bursa Gazetesi, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105, s.8-9.

taraflarından suret-i mahsusada tavsiye olunmuştur. Mahall-i fûruhtu Galata'da Mumhane Caddesi'nde Tomiko Hanı'nda Payoti Apreki'nin mahsus deposu Galata ve Beyoğlu'nun meşhur eczahanelerinde ve şekerçi ve bakkal dükkânlarında ve Kadıköyü'nde İstavro Poliyetidi ve Bandırma'da Eczacı Evangelos Partalidi ve Tekfur Dağı'nda tüccar-ı mutebereden İstati Matidi ve Balıkesir'de Atfaş Karaoğlu ve Kale-i Sultaniye'de Yorgi Donroviç ve Gelibolu'da Yorgi Magalvo ve Bursa'da Koza Hanı'nda Dimitri Kâhya ve Gemlik'te Hacı Yorgi Pandeli Efendilerin dükkânlarında şişesi 15 kuruşa satılmaktadır.

Emr'î⁸⁷.

Gazetenin son sayısına ulaşılamadığından kesin yayın hayatından çekiliş tarihi tespit edilememiştir.

3.Bârika-i İrşâd (23 Teşrinievvel 1324 / 5 Kasım 1908 - ?)

Meşrutiyetin ilân edilmesi neticesinde oluşan serbestiyet ortamının getirisi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok yerinde gazeteler çıkmaya başlamıştır.⁸⁸ Bu serbestlik döneminde, Hidayet parlıtsı anlamına gelen ve 23 Teşrinievvel 1324 /1908 'te yayınlanmaya başlayan **Bârika-i İrşâd**'ın İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdür'ü **Abdülkerim Fehim**'dir. Kurucu ve İdarecisi ise **Süleyman Adil**'dir.⁸⁹

İdare yeri", Bursa'da Hükümet karşısında **Emr'î Matbaası**'nın Daire-i Mahsusadır" kaydından anlaşılacağı üzere, **Barika-i İrşâd**; Bursa'da ve **Murat Emr'î Efendi**'nin matbaasında basılarak yayınlanmıştır.⁹⁰ 1883'te kurulan bu matbaa, Bursa'nın üçüncü ama özel karakterde ikinci basımevidir ki **Murat Emr'î Efendi**, bu matbaayı kurarak yayıncılığa başlamıştır.⁹¹

Yayın'ın üzerindeki "**Siyasî, Edebî, Fennî ve Mevâdd-I Mütenevviadan Bahis, Şimdilik Haftada Bir Perşembe Günleri Neşrolunur, Haftalık Gazetedir**" ibaresinden; bulabildikleri her tür yazıyı yayınlarına taşıdıkları anlaşılmaktadır.

⁸⁷ **Bursa Gazetesi**, 27 Cemazi ül ahir 1310 Pazartesi / 16 Ocak 1893, S. 105 s.8.

⁸⁸ K.Kepecioğlu, **Bursa Kütüğü**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa, 2009, s.149.

⁸⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.36.

⁹⁰ **Bârika-i İrşâd Gazetesi**, 10 Şevval 1326 Perşembe /5 Kasım 1908, S. 2, s.1

⁹¹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.28,29.

Gazetenin yayınları süreklilik kazanamamış ve kısa bir süre sonra yayın hayatından çekilmiştir.⁹²

B.DERGİLER

1.Nilüfer (9 Aralık 1886 – 16 Eylül 1891)

1869 yılında ilk gazete olan **Hudâvendigâr**'ın yayımlanmasından yaklaşık on yedi yıl sonra, **Ferâizcizâde Mehmet Şakir Efendi**, İstanbul'dan esinlenerek Bursa'da da bir dergi çıkarmaya karar vermiştir. **Ferâizcizâde**, 1879'da Vali Ahmet Vefik Paşa tarafından kurulan "Bursa Osmanlı Tiyatrosu"nu desteklemek amacıyla oluşturulmuş "Tiyatro Muhipleri Encümeni" üyelerinden idi. Gerek bu tiyatronun, gerekse Türk tiyatrosunun gelişiminde onun da önemli katkıları olduğu bir gerçektir. Öte yandan **Ferâizcizâde**'nin, Türkiye'nin ilk oyun yazarları arasında da seçkin bir yeri bulunmaktadır. **Ferâizcizâde**, daha 1883'te Bursa'nın ilk özel basımevini kurmuş ve bu basımevinde 1884'ten itibaren kendi tiyatro yapıtlarının basımını yapmaya başlamıştır. "Ferâizcizâde Matbaası", Alacamescit mahallesinde ve günümüzde kendi adıyla anılan Ferâizcizâde sokağında hizmet vermiştir.⁹³

Ferâizcizâde Şakir Efendi'nin kendi matbaasında basarak yayımlamaya başladığı Bursa'nın ilk dergisi; **Nilüfer**'in 1. Sayısı'nın tarihi, 1 Rebiülevvel 1305 / 9 Aralık 1886'dır.⁹⁴ Dergi ilk çıktığı dönemlerde haftalık olarak basılmıştır.⁹⁵

Ferâizcizâde Mehmet Şakir tarafından, 15 günde bir çıkmak üzere, Bursa'da yayın hayatına sokulan **Nilüfer Dergisi**, bir yıllık süre içerisinde, 24 sayı yayımlandıktan sonra, sayfa sayısını sekize çıkarmış ve yeniden bir numaradan başlamıştır.⁹⁶

Hudâvendigâr'dan sonra Bursa'nın ikinci süreli basın yayın organıdır. **Nilüfer Dergisi**, yayınlarında ağırlıklı olarak, edebi nitelikli fıkra, hikâye şiir ve tefrikalara yer verdiği gibi dini konulara da ilgi göstermiştir.⁹⁷

⁹² Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.330.

⁹³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.26,29; "Nilüfer", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1258.

⁹⁴ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.22; "Nilüfer", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1258.

⁹⁵ Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.329.

⁹⁶ "Nilüfer", **Bursa Ansiklopedisi**, s. 421; "Nilüfer", **Yeni Nilüfer Dergisi**, 1(Eylül 1975), s.2.

⁹⁷ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.24,25.

Mehmet Şakir Efendi, dergisinde dini içerikli konulara; Kur'an ve hadislerle örnekleme yapılarak, kıssalar halinde değinmiştir. Bu kıssalarını “**Zübde-i Menâ-kıbb-ı İmâm-ı Âzâm**”, “**Kıssa-i Ashâb-ı Kehf**” ve benzeri başlıklar altında yayımlamıştır. Ayrıca İslam inancıyla ilgili görüşlerini, derginin 9. Sayısı'ndan 60. son sayısına değin sürdürdüğü “**Âyine-i İskender**” başlıklı bir yazı dizisiyle okuyucularına sunmuştur. Bu yazı dizisinin başlangıcında, kültür ve ahlakla ilgili düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

“Avrupalıların pek çok hikâyelerinin, Osmanlıya din vasıtası ile aktarılıp yaygınlaştırılmasının, Avrupalının yolunda olduğumuz anlamını taşımaması gerektiğini, çünkü başka ulusların ahlak ve duygularının bize uymadığını, batı'nın bazı eserlerinin bizi fazilete, iyi ahlaka götüremeyeceğini bilmemiz ve hikâye ve romanda milli tabiat ve yerli olaylara rağbet etmemiz gerekir.”⁹⁸

Ayrıca **Ferâizcizâde Mehmet Şakir**, **Nilüfer**'de Türk dili ile ilgili çalışmalarına ve Türk Atasözlerine de yer vermiş, 22. Sayısı'ndan 31. Sayısı'na kadar süren “**Dişi Aslan**” adlı kısa bir de roman yayımlamıştır. Bunların yanında, Dergisinde “**Letâif**” başlığı altında küçük öykü ve fıkralara da yer vermiştir.⁹⁹

Nilüfer Dergisi'nin yayımcısı olan **Ferâizcizâde Mehmet Şakir**'in, gelenekle çağdaşı yoğurarak yazdığı telif tiyatro eserleri de çeşitli zamanlarda bu dergide yayınlanmak suretiyle, Türk oyun sanatına, hem oyun yazım tekniği, hem de Ortaoyunu ve Karagöz'den yararlanma imkânı sunmuştur.¹⁰⁰

Nilüfer Dergisi'nin de basıldığı, Alacamescit Mahallesi'nde bulunan matbaayı 1883'te kuran **Ferâizcizâde**, döneminin önemli aydınları arasında yer almıştır. Arapça, Farsça, Rumca, Fransızca bilmekte ve sürekli Batı kültürü ile Anadolu kültürünü harmanlama gayreti içerisinde olmuştur. Dilbilim alanında da çalışmalar yapmış ve **Ali Şîr Nevaî**'nin, Farsça ile Çağatayca'yı karşılaştıran **Muhakematü'l-Lugateyn** adlı eserini çevirerek dergisi vasıtası ile yayımlamıştır.¹⁰¹

Ferâizcizâde, 9 Aralık 1886'da Bursa'da yayımlanan ilk sanat, edebiyat ve düşünce dergisi **Nilüfer**'i, Yenişehirli Fenari Kemalettin Mahmut'la birlikte çıkarmaya

⁹⁸ “Nilüfer”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.421.

⁹⁹ “Nilüfer”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1259.

¹⁰⁰ Melih Elal, “Nilüfer”, **Akatalpa Aylık Edebiyat Dergisi**, 13(Ocak 2001), s.21.

¹⁰¹ M. Elal, “Nilüfer”, s.22.

başlamıştır. ¹⁰² Ancak Fenari Kemalettin Mahmut'un derginin çıkarılışından kısa bir süre sonra (1888) vefat etmesiyle birlikte dergiyi tek başına yönetmek zorunda kalmıştır. ¹⁰³

Abonelere dağıtılan ve Rumeli tarafında 600 kadar abonesi olan **Nilüfer Dergisi**'nin kapağında "Bursa'da oturanlar için 15 kuruş, diğer okuyucular için 20 kuruştur." İbaresine yer verilmiştir. ¹⁰⁴ **Nilüfer**, abone sistemiyle Osmanlı topraklarının tamamına dağıtılmaktadır. Bunun kanıtı yayımlanan nüshalara gelen yanıtlar ve dört bir yandan yayınlanması maksadıyla gönderilen eserlerdir. Örneğin 42. Sayıda yayımlanan "**İki Kıt'a'ya Bir Gazel**" adlı eserin altında, Halep abonelerinden birisinin imzası vardır. Diyarbakır'dan Agâh Bey, Uşak'tan Hafız Tahir, Erzincan'dan Kâmil, Manastır'dan Mazlum, Balıkesir'den Lebib, Siroz'dan Mustafa Nazmi gibi isimler dört köşeden şiirlerini, **Nilüfer**'e yollamış ve yayımlatmışlardır. ¹⁰⁵

Nilüfer, dönemin gazeteleri boyutunda dört sayfa olarak basılmış ve edebi dergi olarak okuyucusu ile buluşmuştur. İki yanı desenlerle süslenmiş, alt kısmında dört öbek çiçek bezeğinin bulunduğu alan içinde başlık kısmı yer almaktadır. İlk sayısının kapağında;

"Her bir varakında eser-i bû-yi edeb var

Bir nüsha gel al sen dahi Nilüferimizden"

Dizeleri bulunmaktadır. "Her yaprağında edebiyat kokan eserler var. Onun için gel dergimizden bir sayı da sen al" denilerek, edebi eser ve yazılara önem verileceği ilk sayısından itibaren okuyucularına duyurulmuş ve genel yayın ilkesi olarak benimsenmiştir. ¹⁰⁶

Nilüfer Dergisi, yayımladığı yazı ve şiirlerle, hem döneminin şiir anlayışını - **Tanzimat dönemi**- yansıtmış; hem de kimi yazı ve şiirlerle **Edebiyat-ı Cedide**'ye yol göstermiştir. **Servet-i Fünun Dergisi**'nde **Edebiyat-ı Cedideciler**'in 1896 yıllarından itibaren yazmaya başladıkları göz önünde bulundurulursa; **Nilüfer Dergisi**'nde bu tarza yakın yazı ve şiirlerini yayımlayan **Recep Vahyi**, bir noktada öncü konumunda

¹⁰² M. Elal, "Nilüfer", **Bursa Defteri**, 26(Haziran-Ağustos , 2005), s. 82.

¹⁰³ M. Elal, "Nilüfer", s.23.

¹⁰⁴ M. Elal, "Nilüfer", s.25.

¹⁰⁵ M. Elal, "Nilüfer", s.19.

¹⁰⁶ M. Elal, "Nilüfer", s.21

olmuştur. **Nilüfer Dergisi**'nin yazarlarından **Recep Vahyi**'nin, **Tevfik Fikret** üzerindeki etkisini ilk saptayan kişi ise **Mehmet Kaplan** olmuştur. **Mehmet Kaplan**, **Tevfik Fikret** adlı yapıtında buna işaret ederek, **Nilüfer Dergisi** yazarı **Recep Vahyi**'yi ara nesil şairi olarak tanıtmıştır ¹⁰⁷.

1887 yılından itibaren sekiz sayfa olarak çıkan dergide kapsamlı bir biçim değişikliği yapılmıştır. Bu yılın ilk sayısının kapağında,

“Âftâb-ı mârifetten feyz alr Nilüferim,

Bûy-i irfân isteyen bir deste alsın el verir.”

Dizeleri bulunan **Nilüfer**'in, bilgi güneşiyle beslendiğinden, bu dergiden alınmak suretiyle, bilgiyi koklamak isteyenlerin bilgi sahibi olabileceklerinden bahsedilmekte yani bir nevi satış reklâmına yer verilmiştir. Bu sayıda yapılan bir yenilik de kapağa içindikiler bölümünün eklenmesi ve kapağın iki renkli olarak basılmasıdır. O gün için iki renkli kapak basmak, teknolojik bir yeniliktir ve bu tekniğin Bursa da kullanıldığı da bu baskısı sayesinde öğrenilmiştir. ¹⁰⁸

Nilüfer'de **Ferâizcizâde Mehmet Şakir** ile birlikte en çok **Recep Vahyi**'nin yazıları yayımlanmıştır **Ferâizcizâde Mehmet Şakir**'in yazıları, edebiyattan bilimsel yaşama, felsefeden günlük yaşayışa ilişkin konuları, İslamiyet ve Batı kültürü ile yoğurma doğrultusunda bir anlayışla ifade edilmiştir. **Şakir Efend**, Dergiyi yayımlamaya başlamadan önce dilbilim alanında çalışmalar yapmış, dilin arılaşması doğrultusunda fikirler ve tezler geliştirmiştir. **Ahmet Vefik Paşa**'nın Bursa Valiliği (1879–1882) sırasında, **Fasulyeciyan** ve arkadaşlarına diksiyon dersleri vermiş, **Molière**'den etkilenererek oyunlar yazmıştır. Bunların bir bölümünü, dergi çıkmadan önce, kendi matbaasında basmıştır. **Nilüfer** çıkınca da yeni yazdıklarını dergide yayınlamıştır. **“Kırk Yalan Köse”**, **“Yalan Tükendi”** adlı oyunlarını, dil alanındaki çalışmalarını, **“Dişi Aslan”** adlı romanını, dergide yazarak tanıtmıştır. Ayrıca din üzerine görüşlerini de **“Ayine-i İskender”** başlığıyla ve **Nilüfer** vasıtası ile okuyucusuyla buluşturmuştur ¹⁰⁹.

Recep Vahyi de yeni tarzda yazdığı şiirleriyle, Fransızca ve Rusça'dan yaptığı çevirilerle sık sık **Nilüfer**'in sayfalarında yer almıştır. 1889 yılında, **Nilüfer dergisi**'nin

¹⁰⁷ M. Elal, “Nilüfer”, s.24.

¹⁰⁸ M. Elal, “Nilüfer”, s.25.

¹⁰⁹ M. Elal, “Nilüfer”, s.25.

Şubat, Mart ve Eylül sayılarında “Çiftçi Şarkısı”, “Kuşçağız”, “Rusya Çarı Birinci Petro” ile “Bir Köylü” adlı şiirler, **Recep Vahyî** tarafından çevrilip yayınlanmıştır.¹¹⁰ Victor Hugo’dan “Tefekkürat-ı İlâhiye”; La Fontaine’dan “Çalışalım”, Rusça’dan “Kuşlar”ı çevirir. **Recep Vahyî** tarafından yine **Sâdî Şirâzi** gibi Fars şairlerinden şiirler ve beyitler de gerek düzyazı, gerekse manzum olarak çevirilerek **Nilüfer Dergisi**’nde yayımlanmıştır. **Hersekli Arif Hikmet** de dergide eserleriyle sıkça görünen yazarlar arasında yer almıştır.¹¹¹

Nilüfer Dergisi, 25. Sayısı’ndan itibaren sayfa sayısını 16’ya çıkarmış ve ayda bir yayımlanmaya başlamıştır. Bu yayın düzeni dergi kapatılıncaya kadar sürmüş ve **16 Eylül 1891**’de çıkan 60. Sayısı’yla, birinci ciltteki 24 Sayıyı da eklersek, 84 sayı sonra yayın yaşamını noktalamıştır.¹¹²

2. Fevâid Dergisi (17 Kasım 1887 - ?)

Yenişehir Fenarlı **Murat Emr’î Efendi**’nin, “Emr’î Efendi” adıyla, Bursa’da bugünkü Cumhuriyet Caddesinde Doruk İş hanı karşısında Kapalı Çarşı yakınlarında kurulan daha sonra Setbaşı Mevkii’ne taşınan matbaa’da basılan **Fevâid**’in ilk nüshası, **17 Kasım 1887** tarihinde çıkarılmıştır.¹¹³

17 Kasım 1887’den itibaren başlangıçta haftalık,¹¹⁴ daha sonra 15 günde bir çıkan **Fevâid Dergisi**, 15 x 22 boyutlarında sekiz sayfa olarak yayınlanmaya başlamış ve ilk sayısı parasız dağıtılmıştır.¹¹⁵ Derginin, fiyatı 10 para (40 para=1 kuruş), yıllık abone bedeli ise 6 kuruştur.¹¹⁶ Bir süre sonra (olasılıkla basımevinin bir yangında zarar görmesi nedeniyle) yayınlarına ara vermiş ve **1892** yılından sonra yeniden yayınlanmaya başlamıştır.¹¹⁷

¹¹⁰ Cafer Gariper, “Ruşçadan Türkçeye Yapılan İlk Edebi Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma: Manzum Tercümeler”, *İlmi Araştırmalar*, İstanbul, 1999, s. 105 - 134.

¹¹¹ M.Elal, “Nilüfer”, s.26.

¹¹² M.Elal, “Nilüfer”, s.27.

¹¹³ Kamil Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, II, Bursa, 2009, s.26; M. Elal, *Bursa Defteri*, s. 81.

¹¹⁴ Mülazım Abdülkadir, *Bursa Tarihi Kılavuzu*, Kayhan Matbaası, İstanbul, Mart 2008, s.329.

¹¹⁵ *Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Katoloğu*, (Haz. Hasan Duman), Renkler Matbaası, İstanbul, 1986, s.110.

¹¹⁶ K.Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, s.26; M.Elal, *Bursa Defteri*, s. 82

¹¹⁷ K.Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, s.26; M.Elal, *Bursa Defteri*, s.82; “Fevâid”, *Bursa Ansiklopedisi*, II, s. 644.

Fevâid'in ilk sayısında **Murat Emrî Efendi** tarafından kaleme alınan bir yazıda, yaşadıkları, kitaplar ile nasıl hemhâl olduğu, yayıncılık ve matbuata ait ilgi ve sevgisinin nereden kaynaklandığı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Altı yedi sene evvel Yunanistan’a terk edilen Tırhala Sancağı’nın merkezi bulunan Yenişehir Fenar ahalisindenim. Orada doğdum babam öldüğünde dört yaşında idim. Okumak bilmeyen akrabalarım az bir zaman mektebe gönderdiler ise de, yine çıkardılar. Sanata girdim, feleğin soğuşunu ve sıcakını bilmeceburiye öğendim. Çocukluğumda dünyanın zorluklarıyla karşılaştım. Okumak, yazmak, bilmek hevesinde olduğum halde, tahammül edilemeyecek birçok maniler zuhur etti, muvaffak olamadım.

Görülen lüzuma mebni İstanbul’a gidip geldikçe okumak ve yazmaya olan meyil ve muhabbetimin zorlamasıyla mükemmel bir kütüphane sahibi oldum. Vakit buldukça bunları okur, anlamaya çalışırdım, yazı da yazıyordum. Bu hal ile büyüdüm. Düşündüğümü kâğıt üzerine koyabilecek, hesabımı, kitabımı doğru dürüstçe yapabilecek bir dereceye geldim. Sonra bazı çiftliklere nâzır tayin ettiler. Vatanımın Yunanistan’a terki münasebetiyle Bursa’ya geldim. Şimdi “Ah ne olaydı da gençliğim maarifin ve tahsil vasıtalarının kolaylaştığı bu asra isabet etmiş olaydı” diye şimdikiileri kıskanıyorum. Fıtraten aşık olduğum maarife, pek ufak olsun bir münasebet peydâ etmiş olmak ve erbâbı mârifete hâdim olmak ve hizmet etmek için Bursa’da bir kütüphane tesis edip, en son kitapçı oldum”.¹¹⁸

Mehmet Rifat, Müstecâbizâde İsmet, Muallim Feyzi, Faik Ali, Tevfik Fikret, Recep Vahyi gibi ünlülerin yanında henüz askeri lise öğrencilerinden **Ömer Naci ve Cenap Şhabettin**; **Fevâid**'in yazarları arasında yer almışlardır.¹¹⁹

15 Kasım 1896 tarihinde dördüncü yayın yılını tamamlayan derginin, belirtilen tarihte başyazarlığını **Mehmet Rifat Bey** yapmış, 32 Sayfa olarak yayınlanmış, 20 para fiyatla satılırken, yıllık aboneliği de 12,5 kuruş olarak belirtilmiştir. Derginin ne zaman ve ne sebeple yayınlarına son verdiği ise tespit edilememiştir.¹²⁰

Fevâid Dergisi'nin **1895** tarihli ikinci senesinin 1.Sayısı'nda derginin başlık kısmı ve tanıtım bilgilerine ilk sayfasında şu şekilde yer verilmiştir:

¹¹⁸ K.Kepecioğlu, **Bursa Kütüğü**, s.26; “Fevâid”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.644.

¹¹⁹ M.Elal, **Bursa Defteri**, s. 82. , “Fevâid”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.644.

¹²⁰ K.Kepecioğlu, **Bursa Kütüğü**, s.27; M.Elal, **Bursa Defteri**, s. 82; “Fevâid”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.644.

“Mahal-i tevzii; Bursa’da hükümet karşısında kitabhane-i em’ri’dir. Kâffe-i hususat da Müdür’ü: **Safvet Efendi**’ye müracaat olunur. Şerait-i iştirası: Bursa için bir seneliği 10, taşra için posta ücretiyle beraber 20 kuruştur. Nüshası 10 parayadır.

Haftada bir neşr olunur,

Fenni ve Edebi Risale.”¹²¹

Dergide yazılar yazan ve çıkartılmasına katkı sağlayan Şair **Mahmud Kemal Efendi**’nin ölümü ile matbaanın bir yangında zarar görmesi üzerine dergi, bir süre yayınlarına ara vermiştir. Okuyucuları bu hizmetten mahrum bırakmamak düşüncesi ile yeniden çıkartılmasına karar verilen derginin çıkışı; “**Tahdis-i Nimet**” ve “**Arz-ı meram ve mahmedet**” başlığı altında şöyle duyurulmuştur:

“Cenab-ı hâlık ül-levh-vel kalem, tâc-dâr-ı a’del ve ekrem ve şehriyar-ı muazzam ve mufahham vel-i nimet-i âli himem padişahımız padişah-ı maârifpenah ve şehişâh-ı füyûzât- iktinâh efendimiz hazretlerini ilâ ahirül zaman erike-pîrâ-ı şevket ve şan buyursun âmin.

Takrir-i esas-ı ilimü marifet madde-i mühimmesi hakkında bir suret-i feyyâzanede mebzul olan eltâf ve inâyât-ı hazret-i milkdâri, memalik-i mahrusa-i sahanenin üç haneli karyelerine varıncaya kadar bâdî-i intişâr-ı nimet-i fazl-ü kemal olmuş ve şems-i âlem fûruz-ı fen ve marifet kulûb-I pîr-ü bernâyı rûşenâ eylemiştir. Tamim-i marif kaziye-i mu’tenâ bahası teksir-i mekâtîb medâris ile beraber asar-ı matbua-i müfidenin saha-ârâ-yı te’lîf olmasına mütevakkıf bulunduğu ulûvv-i eltâf-ı meâli-ittisâf cenab-ı hilâfetpenah-i bu nokta-i terâkkiyât-bahşâda dahi, feyz nûma-yı tecelli olarak bi-dirig buyrulan inayât-ı matbuaatperveri-i cenab-ı padişahi semerâtı aliyesinden olmak üzere cülûs-ı mes’adet-i me’nûs-ı hazreti cihanbaniden beri nice nice te’lîfât ve tasnifat-ı ber güzide meydan-ı istifadeye konulmuş ve rahle-i etfal-i memleket meşher-i müdevennât-ı nefise denilmeğe şayan bir hale gelmiştir. Alelhusus asar-ı müfide-i mezkure meyanında resâil-i mevkute bazar-ı marifetde bir itibar ve revâc-ı tam bulup az müddet zarfında bu kısım asardan pek çok mecami-i fenniye tab’ ve neşr edilerek ziynet-dih-i eydi-i,nev-nihalan olmuştur. Bu cümleden olarak fûnun ve edebiyatdan bahsetmek ve 15 günde bir kere çıkarılmak üzere 1305 (1889) senesi gurre-i reb’ül-evvelinde biz dahi “Fevaid” namında bir risale meydan-ı intişâra va’z etmiş idik

ki muahharen risale-i mezkure muharrirliğini deruhte eden şair-i şirin-makal Mahmud Kemal Efendi merhumun irtihali ve müteakiben dehşet-nisâr-ı zuhur olan harikte matbaa ve idarehanemizin vuku'î ihtirâkı hasebiyle ancak yirmi birinci numaraya kadar neşr olunabilip 306 senesi gurre-i muharrem-ül haramında bil mecburiye ve bil ihtiyar tatil edilmiş idi. Fakat risalenin devam-ı intişar-ı istifade- cûyân-ı memleketin ve bilhassa şakirdan-ı mekatibin izdiyâd-ı kemâlât-ı ilmiyelerine hadim olacağı için evlad-ı vatanın böyle bir vasıta-i terakkiden mahrumiyetleri, sahib-i risalece hasbessadaka bir dağ-ı derun olmakta idi. Binaenaleyh hidmet-i mukaddese-i sabıkasından uzun müddet mehcûriyeti reva göremeyen sahib-i matbaa **Emr'î** bendeleri "**Fevâid**"in tekrar neşrine müsaade buyrulmasını istirham eylemesi üzerine lede-l-arz risale-i mezkurenin kemâfi-s-sâbık intişarı hususuna irade-i seniyye-i hazreti hilafetpenahi şeref- müteallik buyurulmuş ve ber mantûk-ı emr-ü ferman-ı kemâlat beyan-ı cenab-ı padişahi "**Fevâid**",bu yevm-i mukaddes ve dil-firûz da teyemmünen tekrar intişara başlamıştı ki saye-i füyûzat sermaye-i hazreti şehn-şahide badema her Perşembe günleri muntazaman tab ve tevzii mukarrer bulunmuştur.

Cenab-ı hakkın millet-i necibe-i Osmaniye'ye bir mevhibe-i ezeliye-i sübhâniyesi olan padişah sûtûde seyir ve şehinşah-ı maarifperver efendimiz hazretlerinin ruz-ı meâlî-efruz-ı veladet-i bahir-ül-mesadet-i hazret-i hilafet penahilerine şeref müsâdif olan bu yevm-i mukaddeste "**Fevâid**"in tekrar intişara başlamasını bir eser-i meymenet addiyle ilan-ı bahtiyari eder. Ve cenab-ı rabbül enam şems-i Münîr-i evci devlet ve mâh-ı tâbân-ı siphri saltanat padişah-ı meâlî- menkabet efendimiz hazretlerini ma-teâkub-ül eyyami ziynet bahş-ı dihim-i şevket- ittisâm ve saye-i adalet-vâye-i hümayunlarını mefârik-i Osmaniyanı hemişe ber devam buyurması duasına terdiften veladet-i bahir-ü-s-saadet-i cenab-ı milkdârileri ruz-ı firûzunu min gayr-i haddin tebrik ve tehniyetle if'a'yı vazife-i ubudiyyet eyleriz.

Bu gün bir ruz-ı firuz-ı dil efruz meserrettir,
Bugün Osmanlılar leb-riz-i ezvak ve şetârettir.
Zehi yevm-i mübarek kim anın nur-ı sururuyla,
Gönüller mevcegâh-ı feyz-i mehr akdesidir.
Eyâ ruz-i Mübeccel ey cinân -efruz-ı âlemiyân,
Cihan şevk-i hulûlünle mücesssem bir saadettir.

Ne âli gûn ne hurrem dem ne ulvi bir zamandır bu,
 Bu feyz-i hâssı idrak eylemek bizce ne nimettir,
 Bu feyz-i hâssa badi ol şehinşahı cihandır kim,
 Kemal-i şan ve satvetle serir ara-yı şevkettir.
 Bugün gehvare-zib olmuş vücud-ı şehriyarisi,
 Bugün ufk-ı saadetten doğan mihr-i hilafettir.
 Şehinşah-ı muazzam hazreti Abdülhamid Han'ın,
 Vücud-ı akdesi bu devlete mahz-ı inayettir.
 İlahi taebed taht-ı hümayununda var olsun,
 Dua-i padişah-i cümleye mefrûz-u zimmettir.”¹²²

“İhtar-ı Mahsus” başlığı altında verilmiş olan bir yazıda derginin genel özellikleri, kullanılan dilin niteliği ve amacı şu kelimelerle ortaya konulmuştur:

“Malum olduğu üzere **Fevâid** fenni ve edebi bir risale olduğundan mündericâtı mesâil-i fenniye ve makalat-ı edebiyeden ibaret olacaktır. Mebahis-i mündericesinden alel husus kısm-i fennisi etfal-i mekatibin anlayabileceği, surette sade yazılacaktır. Risaleye geçirilen mesail-i halleden müstaidân-ı şakirdan münasib bir müddetle abone kayıd edilmek veya bir güzel kitab ihda edilmek suretleriyle teşvik olunmak tensib edilmiştir. Risaleyi çocukların namına göndermek medar-ı teşvik olabileceği düşünüldüğünden ciğer pareleri için **Fevâid**’e abone olmak isteyen zevatın çocukların adreslerini matbaaya işar eylemeleri rica olunur.”¹²³

Derginin çıkarılış amaçlarının başında yer almış olan, edebiyatı sevdirmek ve öğrencilerin iyi yetiştirilmesi düşüncesinden hareketle kaleme alındığı düşünülen “**Tavsiye**” başlıklı yazıda;

Nev hevesan etfale

Efendiler;

İşbu elinizde bulunan **Fevâid** nam risalemizi bilhassa sizin için tekrar yazmaya başladık. Risalemiz okumaktan lezzet almaya sa’y ü gayreti sevdirmeye vazifelerinizi öğretmeye ve sizi malûmatlı ve sadakatli olarak yetiştirmeye çalışacak velhasıl geçmiş

¹²² **Fevâid Dergisi**, 16 Şaban 1311 Perşembe / 22 Şubat 1894, S.1, s.1-2.

¹²³ **Fevâid Dergisi**, 16 Şaban 1311 Perşembe / 22 Şubat 1894, S.1, s.2-4.

asırların kat kat fevkinde olan şu devr-i dilâra'yı Hazret-i Abdülhamit Hani'de bulunmaktan layık-ı kadar müstafid eylemeye gayret eyleyecektir.

Veli nimet-i bi-minnetimiz efendimiz hazretlerinin zaman-ı terakki nişan-ı humayunlarının yüceliğini anlamış olmak için henüz küçük yaşınızda ekserinizin peder ve validelerinizden ziyade okuyup yazmaya muktedir olduğunuzu bilmeniz kâfidir.

Öyleyse üzerimize farz olan duayı hazreti padişahîyi her an kemâl-i sadakat ve şükr-ü güzari ile eda da bulunarak birinci vazifemizi ifa edelim.

İş bu risalemiz sizin gibi mekteplilere mahsus bir gazete hükmünde olduğundan bu nokta-i nazardan en muhterem sayılan kariileri efendilere kıraat ve mütalâyı bir gıdayı ruhani olmak üzere telakki ettirerek bilhassa onları müstefid eyleyecektir. Dünyada mütalaadan büyük menba-i istifade olamaz. Cisim ve can için et'ime nasıl lazım ise ruh ve vicdan içinde her gün mütalaa öyle elzemdir. Mütalaa bizi dünya ve ahirette metâibden kurtarır. İnsan-ı mucib-i hata ve kasavet olan can sıkıntılarından tahlis eyler. Hükema mütalaadan ziyade cazibeli ve meserret-aver bir şey yoktur demişlerdir.

Bu dünyada bir buçuk milyara karib insan vardır. Bunların yüzde ancak ona karib-i erbab-ı mütalaadandır. Bu kısım-ı kalil mütalaa ve marifetten istihsal eylediği kuvvet sayesinde yüzde doksan nisbetinde bulunan kalabalığa haiz-i rüçhandır. Büyük zatların hergün ceride mütalaasıyla bir kısım zamanlarını imrâr eylediklerini görmüşsünüzdür. Bunlar mütalaa sayesinde dünyanın her tarafıyla muhabere-i mahsusada bulunmuşçasına vakıf-ı âlem olduktan başka küçük iken mesela Gülistan'da öğrenmiş oldukları bazı kelimelere gazetelerde tesadüf ederek küçüklüklerinde aldıkları sermaye-i fazl-ü irfan-ı tazelerler.

Hâlbuki onlar mütalaadan fariğ olsalar hen-gam-ı sabavetde öğrenip sayesinde tefeyyüz eyledikleri şeyleri unutulardı. Fakat büyük zevatın okudukları cerideler bir takım politika yani siyasiyattan bahsederki onların fehim ve idraki müşkil ve hele mektepliler için muzır derecede menfaatsiz olduğundan ve mamafih gazete okumak dahi ekser mekteplerin şera'iti kabuliyesi dâhilinde bulunduğundan saye-i şahanede mekteplilere mahsus risaleler neşr edilerek mütalaasıyla darüd- tedrislerde okunan ulûm ve fûnun teyid edilmiş ve dershanede ziyade çalışanlara ceride mütalaasından ziyade lezzet hâsıl olmakta bulunmuştur.

Bilirsiniz ki bir mekteplinin günde sekiz saati derse ve sekiz saati ibadet ve istirahatata ve sekiz saati uykuya münhasırdır. Gündüz istirahat zamanlarında akşam hanelerinizde ve tatil günlerinde bi çok zamanlarınız vardır ki bu zamanlarda risalemiz mütalaasıyla sizi müstefid ettikten başka eğlendirmeye dahi hizmet edecektir.

Risalemiz en âli mekteplere mahsus mevadd-ı havi olduğu gibi ibtida-i mektepleri şakirdanı'na aid kısımları dahi şamil olacak ve oyunda hakkı bulunan mini-mini efendileri oyundan men etmediği gibi onlara en terbiyeli çocukların oyun hakkında fikirleri ne olmak lazım geleceğini ve ne yolda oyun oynamaları iktiza eyleyeceğini gösterecektir.

Pek çok mesariflerle vücuda getirilmiş olan resimleri havi bulunacak risalemizin okunduktan sonra yırtılmamasına ve büyük efendilerin yevm-i gazeteleri topladıkları gibi numaralar yan yana biriktirilerek (koleksiyonlar) yani mecmualar teşkiline himmet olunması tavsiye ediliyor. Zira risalemiz muallimlerin beyefendilerin himmet ve muavenetleriyle yazılacağından onların ber güzâr-ı edebileri makamında olan asarı yedi itibardan düşürmemeniz şime-i hürmet ve riayet muktezasındandır.

Ve min Allah-id Tevfik".¹²⁴

Derginin "**Nasihatlar**" başlığı ile sunulmuş olan bir yazısında okuyucu kitleye kazandırılması düşünülmüş olan hedefler şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bir iki söz

Fevâid'in maksad-ı tesisi mukaddimesinde arz edilmiş ve risalenin münderacâtı intihab ve tahrir olduğu sırada en ziyade nev-nihalan-ı terakkinin cihet-i istifadeleri düşünüleceği söylenilmişti. Fakat çocukluk avan-ı, edvar-ı hayatiyenin mevsim-i baharı ve kabiliyat-ı fitriyenin bîdayet-i nümûv ve intişarı olduğundan etfal-i hoş efale mahsus olmak üzere yazılacak şeylerin değerli ve sade olmaları lazımdır. Gerçi hüsn-i tahrir-i asar muharrir-i fakir için düşvâr ise de asr-ı güzîn-i marifet rehin-i hazreti padişahînin satia-i kemalât fîruz-u kulub-ı mahmedet- meşhun-ı ashab-ı istifadeye bahş-ı şevk-i hizmet eylemiş ve o cümleden olmak üzere hame-i acz-i iktidar, çocuklar için bazı nesayih-i münasibe ve müfideyi sahaif-i **Fevâid**'e yazarak sarirzen-i iştihar olmak hevesine düşmüştür.

¹²⁴

Fevâid Dergisi, 16 Şaban 1311 Perşembe / 22 Şubat 1894, S.1, s.4-5.

Bu arzuy-ı terakki-perastaneye iştirak edecek erbab-ı fikr-u kalem çocuklar için hazırlayacakları nasihatlarını idarehanemize gönderdikleri halde onlarında (nasihatlarımız) ser name-i umumisi altında neşr edilmeleri mukarrerdir.

Atide münderic mesail-i hesabiye halledip idarehaneye en evvel ibraz eden efendiye ber mevhib-i vaad Fevâid'in bir senelik abonesi ihda edilecektir.”¹²⁵

Zamanımızdaki gazete ve dergilere örnek olmuş olan ve bugün sıkça rastladığımız soru ve bilmecelere benzer bir metin, dergide “Sual” başlığı ile yer almıştır:

“1.Pederi 40 yaşında iken oğlu 15 yaşında olsa kaç sene sonra pederinin sinn-i oğlunun sinninin iki misli olur.

2.2600 adedini hangi aded-i asgarla taksim etmelidir ki haric-i kismet murabba tam olsun.

3.Bir çiftliğin sahibi beheri 84 kuruşa olmak üzere koyunlarını satmış. Aldığı parayla bir at aldıktan sonra 1000 kuruş artmış. Eğer beher koyunu 72 kuruşa satmış olsa atı aldıktan sonra ancak 400 kuruş artacak idi. Şu hale nazaran mezkûr çiftçi kaç koyun satmış ve atı kaç kuruşa almış olduğu matlubdur.

Emr'î “¹²⁶

Fevâid Dergisi, Nisan 1314 / 1898 tarihinde “Hareket-i arz. Bahkesir hareketzedegânı menfaatine nüshai mahsusa. Muharriri Salihpaşazâde Abdullah Mazhar. Bursa” başlığı altında bir de özel sayı yayınlamıştır.¹²⁷

3.Sanayi Risâlesi (1 Kanunuevvel 1306 / 13 Aralık 1890- ?)

Murat Emr'î Efendi'nin şahsına ait olan **Emr'î Matbaası**'nda basılan ve kendi imtiyaz sahipliğinde, **13 Aralık 1890** tarihinde çıkarılmaya başlanan **Sanayi Risâlesi**, bir ekonomi dergisi olma özelliğine sahiptir¹²⁸.

Murat Emr'î Efendi ile Bursa Sanayi ve Ticaret Odası arasında yapılan bir çalışma ve uzlaşya dayanılarak, ilan ve reklâm amaçlı olmak üzere bir dergi çıkarılmasına karar verilmiş ve **Sanayi Risâlesi** adı ile bu dergi çıkartılmaya başlanmıştır. **Emr'î Efendi**, dergiyi çıkarmayı sürdürebilmek için gerekli maddi

¹²⁵ Fevâid Dergisi, 16 Şaban 1311 Perşembe / 22 Şubat 1894, S.1, s.7-8.

¹²⁶ Fevâid Dergisi, 16 Şaban 1311 Perşembe / 22 Şubat 1894, S.1, s.8.

¹²⁷ Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Katoloğu, s.110.

¹²⁸ Mülazım Abdülkadir, Bursa Tarihi Kılavuzu, Kayhan Matbaası, İstanbul, 2008, s.329.

kaynağı Ticaret ve Sanayi Odası üyelerini abone yaparak sağlamayı düşünmüştür. Bu konuda yaptığı çalışma ve akabinde gerçekleştirdiği başvuruda, “Her bir mesuliyeti, yazı, tertip, baskı masrafları tamamıyla kendisine ait ve yıllık abone ücreti 20 kuruştan olmak üzere, gerek vilayetin dâhilinde, gerekse haricinde abone temin edildiği takdirde, Oda’ya 500 aboneye karşılık yüzde 20,750 aboneye karşılık yüzde 25 ve 1.000 aboneye karşılık yüzde 30 komisyon bırakmayı” önermekteydi. Ancak **Emr’î Efendi**’nin önerisi gerekli ilgiyi görmemiş ve dergiye sadece on bir abone sağlanabilmiştir ¹²⁹

Derginin çıkarılma öncesi ve esnasında, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası’ndan beklenen destek ve ilginin görülememesi, ekonomik sıkıntılar ve bu dergide yazılmak suretiyle konu edilen “**Sanayi’nin terakkisine mâni olan Adliye Nizamnamesi’dir**” başlıklı bir yazıdan dolayı **Murat Emr’î Efendi** hakkında kovuşturma açılması nedenleri ile dergi 2. Sayısı’nın ardından yayın hayatına son vermiştir. ¹³⁰

4.Gündoğdu Dergisi (31 Ağustos 1894 – 1894)

İlk sayısını 31 Ağustos 1894 tarihinde yayınlayan **Gündoğdu**; **Feraizcizade Mehmet Şakir Efendi**’nin **Nilüfer**’den sonra çıkardığı ikinci dergidir. **Feraizcizade** bu dergide, özellikle Türk Dil’i üzerine yaptığı çalışmalara yer vermiştir. ¹³¹ Derginin yayın ömrü son derece kısa sürmüş ve 3. Sayısı’ndan itibaren aynı yıl içinde kapanmıştır ¹³².

¹²⁹ “Sanayi Risâlesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1475.

¹³⁰ “Sanayi Risalesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1475.

¹³¹ Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.330.

¹³² M.Elal, **Bursa Defteri**, s.83.

II. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET (1908) – MONDROS MÜTAREKESİ (1918) YILLARI ARASINDA BURSA BASINI

A.GAZETELER

1.Müdafâ'a Gazetesi (1910 - ?)

1910 yılında yayın hayatına başlayan gazete, “Muîn-i Hilâl” Matbaası’nda basılarak çıkartılmaya başlanmıştır. Gazetenin İmtiyaz Sahibi Müstantik İsmail Hakkı Efendi’dir.¹³³

Günümüzde örneği bulunamadığından niteliği, yayın aralıkları ve süresi hakkında kesin bilgi elde edilememiştir.¹³⁴

2.Mücâhede-i Milliye Gazetesi (1326 / 1910 - ?)

1910’lu yıllarda çıkartılmaya başlanan gazete kimi zaman Ferâcizâde Matbaası’nda, kimi zamanlarda da Muîn-i Hilal Matbaası’nda basılarak çıkartılmıştır. Yayın hayatı kısa bir zaman süren gazetenin nüshaları bulunarak incelenemediğinden, genel özellikleri ve kapanış tarihi tespit edilememiştir.¹³⁵

3.Cehd Gazetesi (1326 / 1910 - ?)

Azim, gayret ve fedakârlık anlamlarına gelen ismi ile Cehd Gazetesi, 1910 yılından itibaren çıkmaya başlamıştır. Cehd Gazetesi’de Mücâhede-i Milliye Gazetesi gibi kimi zaman Ferâcizâde Matbaası’nda, kimi zamanlarda da Muîn-i Hilal Matbaası’nda basılarak çıkartılmıştır. Yayın hayatı kısa bir zaman süren gazetenin nüshaları bulunarak incelenemediğinden, genel özellikleri ve kapanış tarihi tespit edilememiştir.¹³⁶

¹³³ Mülazım Abdülkadir, Bursa Tarihi Kılavuzu, s.331.

¹³⁴ “Müdafâ’a”, Bursa Ansiklopedisi, s.1224.

¹³⁵ Mülazım Abdülkadir, Bursa Tarihi Kılavuzu, s.331.

¹³⁶ Mülazım Abdülkadir, Bursa Tarihi Kılavuzu, s.331.

4.Ertuğrul Gazetesi (11 Mart 1326 / 24 Mart 1910 – 1926)

11 Mart 1326 / 24 Mart 1910'da yayımlanmaya başlayan **Ertuğrul Gazetesi**, yayın hayatına haftalık gazete olarak girmiştir. İlk sayısında Başyazarının **Hakkı Baha** ile **Ziya Şakir** Mesul Müdürü'nün ise **İsmail Hakkı** ve **Ahmet Refik**, olduğu belirtilmiştir.¹³⁷

Çeşitli defalar kapatılarak yayın hayatı sonlandırılan gazete, Milli Mücadele dönemi olan 6 Aralık 1920 yılında Başyazarı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü olarak **Mümtaz Şükrü Bey** idaresinde tekrar yayımlanmaya başlamıştır.¹³⁸

Ertuğrul Gazetesi'nin 628. Sayısı'nın başlık bölümünde;''**Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Mürevvici Efkârıdır**'' yazısından gazetenin Mili Mücadele yanlısı yayınlar yaptığını anlamaktayız. 16 yıl boyunca yayınlarını sürdüren gazete, en sıkıntılı ve buhranlı günlerini, Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmeye başlamasıyla yaşamıştır. Ardı arkası gelmeyen sansür ve baskılar yaşamış, kapatmalar ve tekrar açılmalara katlanmak zorunda kalmıştır. Yayımlandığı ilk yıl haftada bir cuma günü olarak çıkarken, daha sonraları pazartesi ve perşembe günlerinde çıkmıştır. Dört sayfa olarak çıkan gazete, dört sütun üzerine tanzim edilerek yayımlanmıştır¹³⁹.

Mümtaz Şükrü, Milli Mücadele'ye yedek subay olarak katılmış; Bursa'ya dönüşü ile birlikte, asker olarak verdiği mücadeleye gazeteci olarak devam etmeyi uygun görmüş ve daha önce kapatılmış olan **Ertuğrul Gazetesi**'ni çıkarmak üzere, Muin-i Hilal Matbaası Müdürü olan **Refik Bey**'le anlaşarak gazeteyi tekrar yayın hayatına kazandırmıştır. **Ertuğrul Gazetesi**'nin tekrar yayın hayatına geçmesi sadece Bursalı okurları ve halkı değil çevre il halklarını da oldukça memnun etmiştir. Çünkü bu milliyetçi gazete vasıtasıyla üstü kapalı ifadelerle de olsa Milli Mücadele'den ve ordunun faaliyetlerinden haberdar olabileceklerini ve olan biteni öğrenebileceklerini biliyorlardı. Gazetenin baskıları İzmir, Balıkesir ve civar illerden de talep edilmiştir.¹⁴⁰

Öte yandan **Ertuğrul Gazetesi**'nin tekrar çıkmaya başlaması İstanbul'un bazı çevrelerinde memnuniyet yaratırken, bir takım çevrelerde de kızgınlıklara yol açmıştır. İstanbul'da Rumların himayesinde çıkartılan **Bosfor Gazetesi**, **Ertuğrul** ile ilgili olarak

¹³⁷ Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928), s.102.

¹³⁸ Mümtaz Şükrü Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, İstanbul, 1981, s.114.

¹³⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.46-47.

¹⁴⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.51.

"Bursa'da ittihatçılar yine baş kaldırdı" şeklinde başlıklar atmak suretiyle gazetenin yayın hayatına yeniden başladığını duyurmuştur. **Bosfor Gazetesi**, **Ertuğrul**'un yayınları ile devlet ve Yunanlılar aleyhinde toplumu kötü yönlendirdiğinden bahisle Bursa'da Yunan İşgal Komutanlığı'nı sansüre davet ederek adeta **Ertuğrul**'u yayılım ateşine maruz bırakmıştır. Nitekim bu baskı ve karalayıcı yayınlar karşısında **Ertuğrul Gazetesi** ancak iki ay kadar dayanabilmiş, yedi sayı çıkardıktan sonra **19 Aralık 1920** günü, gazete tam baskıya verilmek üzere iken, bir Yunan askeri birliği tarafından baskı durdurularak yayın engellenmiştir. Böylece **Ertuğrul** bir kez daha kapatılmış ve İmtiyaz Sahibi **Refik Bey** ile Mesul Müdür **Mümtaz Şükrü Bey** tutuklanmışlardır.¹⁴¹

Ertuğrul Gazetesi, bu kapatılışın ardından ancak Yunanlıların Bursa'yı terk edişlerinin ardından, yine **Mümtaz Şükrü Bey**'in başyazarlığında yayın hayatına dönebilmiştir.

İncelenebilen **22 Şubat 1912** tarih ve 96.Sayılı **Ertuğrul Gazetesi**'nin başlık ve logo kısmında yer alan ifadeler, sorumlu kişileri ve kuruluş ile adres bilgilerine şu şekilde yer verilmiştir:

"Mesul Müdür: **Hafız Sabit**, Başyazar: **Hakkı Baha**'dır. Umur-u tahririye için Mesul Müdür'e, Umur-u İdare için Matbaa Müdüriyetine müracaat lazımdır. İdarehanemiz: Bursa'da hükümet civarında "Muin-i Hilal" Matbaası'dır. Kıymetdar âsâra sütunlarımız açıktır. Bursa için senelik abone bedeli 10 kuruştur. Günü geçmiş Nüshalar 1 kuruştur. İlânât hakkında her suretle tezhilat gösterilir. Neşr olunmayan âsâr, evrak, mekatib iade olunmaz. Taşra için posta ücretiyle beraber senelik abone bedeli 15 kuruş ve peşindir. Nüshası 10 paradır. Menafi-i vatana hadim ve şimdilik haftada bir defa neşr olunur, siyasi, ilmi, edebi, fenni, zirai gazetedir."¹⁴²

Siyasi nitelikli bir yayın olduğunu logosunda da ifade eden **Ertuğrul Gazetesi**'nin bu niteliğine örnek olabilecek, İtilaf ve Hürriyet Fırkası ile İttihat Terakki Fırkası'nın siyasi programlarını karşılaştıran **"Yirminci Asrın Babil Kulesi 3"** başlıklı bir makale gazetede şöyle yer almıştır:

"İntikadat-ı Siyasi:

Ey Ehl-i intihab!

¹⁴¹ İlknur Kalıpçı, **Atatürk Basın ve Bursa**, F.Özsan Matbaacılık, Bursa, 1998, s.78.

¹⁴² **Ertuğrul Gazetesi**, 4 Rebiülevvel 1330 Perşembe / 22 Şubat 1912, S. 96.s.1.

Gözünüzü açın. Bundan evvel ki iki makalemizde Hürriyet İtilaf Kitlesi'nin programında birbirini tutmayan, memleket ve millet için zarar-ı mahz olan maddelerin izmar ettiği maani-i hakikiyeyi teşrih ederek bu enmuzec-i garabetin vatan için ne kadar fasid amali-bilerek, bilmeyerek rehber-i hareket ittihaz etmiş olduğunu zikretmiş ve buna muhtelif zümrelerin iştirak etmesi milletin kesesinden bol bol in'amlarda bulunmasından neş'et ettiğini göstermiş idik.

Bu yıkıcı kuvvetin kapalı hilelerle âdem-i merkeziyet-i siyasiyeye doğru atmak istediği hatveleri göstermek için bu defa da programının başka bir maddesinin teşrih ve âdem-i merkeziyet-i siyasiyenin vatan ve millet-i osmaniye'nin izmihlâl ve inkırazıyla netice-pezir olacak hain bir teşebbüs olduğunu ispat edeceğiz.

Hürriyet-İtilaf kitlesi programının siyaset-i ma'ârife dâir olan yirmi yedinci maddesine göre mekatib-i hususiye üzerinde devletin hatta teftiş ve nezareti yalnız "şerait-i sıhhiye ve ahlakiyenin te'minine hâdim olan" bir şeyden ibaret, yine aynı maddede " bu türlü müessesât için yalnız merciinden ruhsat almak ve programlarını beyan etmekle beraber tedris edilen ve edilecek olan kitaplardan birer nüshasını tevdi' eylemekten başka bir kayıt yoktur." diye muharrerdir.

Şimdi biz iddia ediyoruz ki bu madde:

Evvela: memleket için muzırdır.

Saniyen: Anasır-ı muhtelifenin kendilerine te'min-i ilhakı için millet kesesinden verilmiş bir ta'vizdir. Çünkü:

1. Devr-i sâbıkda aldığımız, hususiyle Rumeli'de gördüğümüz, ders-i ibretler isbât ve tarih-i siyasette te'yid eder ki hususi mektebler üzerinde bir devletin vasi' bir hakkı teftişi olmaz, oralarda devletin siyaseti dâhiliye ve hariciyesine gayr-i muvafık şeyler vukuu taht-ı imkânda bulunursa o mektebler o devlet için o millet için daima muzır, daima felaket âver olur. Vahdet-i milliye ve siyasiyenin te'mini de ancak ve ancak mekteblerin taraf-ı devletten vâsi' bir suretde taht-ı nezarete tutulmasıyla mümkün'ü-l icra bulunur.

Hele muhtelif cemaat ve kavmiyetlerden mürekkebi bir devlet mekâtib-i hususiye üzerinde tedrisatı teftiş hakkından feragat ederse vahdet-i siyasiyesini kendi eliyle baltalamış ve vahdet-i siyasiyeyi efrâd üzerinden kavim ve cemaatin uhde-i

ma'neviyetine nakl eylemiş olur. Bu ise siyasi âdem-i merkeziyetin ilk ve fakat en mühim temelidir.

Onun için devletimizin mekâtib-i hususiye üzerindeki hakk-ı teftişini yalnız “şerâit-i sıhhiye ve ahlakiyenin te'minine hâdim” mevadda hasretmek ve tedrisâtı teftişten vâreste bırakmak bilhassa bu memleket için mahv ve inkırazın siyah uçurumuna doğru atılmak demektir. Bu hiç te'vil götürmez.

2. Hürriyet-İtilafın bu maddesinin kendilerine muhtelif anasır zümrelerinin iltihakını te'min eden bir ta'viz olduğu iddiasına gelince: bunun isbatı daha kolaydır.

Geçende gazeteler de yazdı ki patrikhaneler müctemian hükümete bir takrir vererek bazı metalibde bulunmuşlar ve bunun üzerine hükümet de patrikhanelerle hâsıl ettiği tarz-ı i'tilafı 1 teşrin-i sani sene 327 tarihli tebligat-ı umumiyesi ile neşretmiş idi. Bu tebligatın ma'ârifde emr-i teftişe 'âid olan dokuzunca fıkrasında patrikhanelerce (ma'ârif müfettiş veya müdirleri tarafından mekâtibin tedrisatı teftiş ile muzır ders okutturulduğu ve ehliyetnamesi olmayan mu'allim ve mu'allimeler görüldüğü halde dersaadette ise maarif nezareti taşrada ise hükûmat-ı mahalliye canibinden patrikhane ve metropolithanelerle bil muhabere o makule derslerin okutturulmaması ve Ehliyetnamesiz muallim ve muallimelerin onlar vasıtasıyla tebdil ettirilmesi) talep bulunduğu ve hakk-ı teftişin yalnız şerâit-i sıhhiye ve ahlakiyenin te'minine hasr u kahr edilmeyerek tedrisat ve Ehliyetnamelerin tedkiki yani hem muallimin hem de müteallimin terbiye-i siyasiye ve vataniyeye taallük eden hususatinın teftişi hakkı dahi sarahaten kabul edildiği mübeyyindir.

Şu takdirce bugün mekâtatib üzerinde hükümet tedrisatın teftişi hakkını da vasian ve fiilen haizdir. Ve bu hakkı patrikhaneler de kabul etmiştir.

Hâlbuki hürriyet-ıtilaf kitlesi devletin menafi-i mühimme-i siyasiyyesine aid olarak muhafaza ve kabul ettirdiği gayet mühim bir hakkı patrikhanelerden ziyade har bir emel ile ve bu maddesiyle feda ediyor.

Niçin ittihat-terakkiye ve hürriyet-ıtilafa intisab edenlere değil ey fatin ve zeki millet sana hitab ediyoruz. O kitlenin bu fedakârlığı sanki milletin menafiini kendi emeline göre feda edivermek hakkını haiz imiş gibi ihtiyar edivermesi niçin?

Biz ihtiraz etmeyiz açık söyleyelim:

Bu teftiştten memnun görünmeyen ve bu nezaretten kurtulmayı cana minnet bilen gurupları milletin mahza felaketine zararına olarak kendisine celb etmek ve büyük Osmanlı'lığın birliğini her türlü felaketlere rağmen muhafaza suretiyle mâşukası olan vatana en büyük bir hizmet daha ifa etmiş olan mehib ve vatanperver ittihat-terakkiyi yani milleti yıkmak için.

O kütlenin sanâdidi bu fedakârlığın milletin kalbinde açacağı felaketi takdir edemez değildir. Fakat hırsını bu azim felaket önünde yenemiyor. Ve menafiini milletin menafine tercih ediyor. Fa'teberu.

Yukarıda Osmanlılık âlemi için âdem-i merkeziyet-i siyasiyenin bir felaket-i mahza olduğunu söylemiş idim. Zikrettiğimiz maddenin layığıyla anlaşılabilmesi için bunu biraz tavzih etmek icab eder. Sosyoloji fenni cemiyetleri biri tam diğeri nâkıs olmak üzere ikiye taksim eder. Tam olan cemiyetler haricen tam bir istiklale dâhilen tam bir hâkimiyete malik olanlardır. Müstakil devletler ve binaenaleyh Devlet-i Aliye-i Osmaniye -fennin nazarında- tam bir cemiyettir.

Nakıs cemiyetler ise tam cemiyetleri terhib eden zümrelerdir. Mesela biz de türkler, arnavutlar, kürtler, araplar, rumlar, ermeniler, museviler, mecalis-i muhtelif heyetleri ticaret ve ziraat ve sanayi odaları birer nakıs cemiyetlerdir. Ki bunların heyet-i mecmuası osmanlı cemiyet-i tâmmesini teşkil ederler. Bu nakıs cemiyetleri ilm-i içtima' biri ani'l merkez diğeri ile'l merkez ünvanıyla daha bazı aksama taksim eder. İle'l merkez cemiyetler aksamından bulundukları cemiyet-i taammenin terakki ve tealisine muavenet eden cemiyetlerdir ki yukarıda zikrettiğimiz misaller arasındaki belediye hey'etleri, mecalis heyetleri, ilmi edebi siyasi cemiyetler bu kabildendir. Çünkü bunlar eczasından oldukları cemiyet-i tâmmenin terakkisine tealisine hadim olacak surette sarf-ı mesai ederler.

Ani'l merkez cemiyetler ise mensub oldukları cemiyet-i tâmme dâhilinde teavün-ü içtimaiyye hadim değil de yalnız tarihin birer yadigârı olan cemiyetler, uzviyetlerdir. Kavmiyetler, cemaatler, aşiretler bu kabildendir.

Kavmiyetler, kendilerine mahsus lisan, tarih ve edebiyatı olan zümrelerdir. Türklük, Kürdlük, Arablık, Arnavudluk ve ilh. gibi.

Cemaatler de kendilerine mahsus teşkilat-ı mezhebiyesi bulunanlardır. Osmanlılık içinde de bu yolda müessesat ve teşkilat-ı mezhebiyesi olan zümreler vardır.

Cemaatler malik oldukları teşkilat-ı mezhebiye ile mezheblerine müteallık bazı salâhiyetleri, imtiyazları haizdir. Bunlara kimse birşey demez ve dememelidir.

Fakat bunlara mensub oldukları cemiyet-i tâmmenin istiklal ve hâkimiyet hukukundan da bazı salâhiyetler ve imtiyazlar verilirse teşkilat-ı mezhebiye adeta birer teşkilat-ı siyasiye haline gelir ve cemiyet-i tâmmenin istiklal ve hâkimiyeti bu nev' nakıs cemiyetlere intikal ederek vahdet-i siyasiyesi gevşer. Bir vahdet-i siyasiye ki gevşemiştir, onun imtizacı da bitmiştir. Bir rûzgâr onu dağıtır.

Şu takdirde, ilm-i ictima'ca, bu nev' cemiyat-ı nakiseye hukuk-u siyasiye te'min etmek ki âdem-i merkezîyet-i siyasiye demek bu demektir- bir cemiyat-ı tâmmeyi birçok cemiyat- tâmmeye ayırmak, parçalamak demektir.

Şimdi şu ma'lumata hürriyet-tilafın yukarıda tafsil ettiğimiz yirmiyedinci maddesini tatbik edelim:

Emr-i maarif, şüphesiz ki hususât-ı mezhebiyeden değildir. Bu cemiyet-i tâmme olan devlete aid hakk-ı siyasidir. Binâberin devlet bu hakkını şiddetle muhafaza eder; hangi cemiyet-i nâkiseye aid olursa olsun. Nasıl ki kabinenin balada zikri geçen 1 teşrin-i sâni sene 327 tarihli tebligat-ı umumiyesiyle ittihat-terakki bu siyasi hakkı şiddetle muhafaza etmiştir.

Bu haktan feragat etmek teşkilat-ı mezhebiyeye hukuk-u siyasiye bahş etmek demektir. Şu halde hürriyet-tilaf kütlesi zikri geçen yirmi birinci maddesiyle devlete aid olan bu hakk-ı siyasiden feragat ediyor ve binaenaleyh “ âdem-i merkezîyet-i siyasiye”nin ilk ve en mühim temel taşı -kim bilir belki de bilmeyerek- kendi eliyle koyuyor. Artık onlar istedikleri kadar “ bize âdem-i merkezîyet-i siyasiye taraftarı demek bir isnaddır” diye uzun boylu tekzibnameler yazsınlar, konferanslar versinler. Bu 'üryân hakikatın karşısında – programlarının şu yirmi yedinci maddesi ve emsali mevcut oldukça o tekzibnameler, o konferanslar birer üfürükle yıkılacak sabun köpüğü kadar bile hâiz-i i'timad olamazlar.

Mahazâ programlarındaki âdem-i merkezîyet esasları yalnız bu maddeden ibaret değildir. Böyle yüzünden nikabi açılınca sırtıp kalacak daha mühim maddeleri vardır ki bunları da makâlât-ı âtiyemizde -inşallah- birer birer enzâr-ı intibâh-ı millete açacağız. Ta ki Osmanlılığa hangi fırkanın hizmet ettiğini ve kimlerin bu millete felaket

yağdırmak, Osmanlılığı mahvetmenin ve sonra da enkazının karşısına geçip yan gelmek istediğini milletimiz iyice anlasın bilsin.

Sözü kesmek için yine mutad olan hitabımızı tekrar edelim.

Ey Ehl-i intihâb!

Mensub olduğunuz devlet-i tâmmeyi parçalamak şu muhterem Osmanlılığı mahv-u inkıraz uçurumuna sürüklemek isteyen; devletin pek çok müşkillere fedakarane göğüs gererek te'min ettiği siyasi hukukunun bol keseden yalnız hususi bazı menafi' uğruna şuna buna hediye edeceğini ilan eden hürriyet-ıtilaf kütlesinden meb'us intihab etmek suretiyle kendi felaketinize yine kendiniz alet olmak ve Osmanlılık ünvan-ı mefharet ile haiz olduğunuz hâkimiyet mevkiinden mahkûmiyet ve zillet mevkiine düşmek ve mahvolmak, şu yegâne devlet-i islamiyenin de dünya yüzünden silindiğini görmek ister misiniz?

Düşünün!...

Hürriyet ve İtilaf konferanscısı Ömer Fevzi Efendi, Bursa şubesi kulübünde Şubat'ın beşinci pazar gecesi verdiği konferansa “Ertuğrul” a cevapla başlıyorlar. “Bunu yazanlar benimle karşı karşıya gelmeli” diyorlar. Anlaşılan sözlerinin başkaları tarafından işitilmesini istemiyor. Efkâr-ı umumiyeden çekiniyorlar. Geçen haftaki konferansta söylediği sözlerin bazısını inkâr, hepsini te'vile kalkışıyorlar. Ve dinleyenleri bu te'vilât ile ikna' ediyorlar. Zaten ittihat ve terakki muhaliflerinin en büyük silah ve sermayeleri “inkâr, iftiradır”. Ömer Fevzi Efendi de bu silahları kuşanmış olduğu hal de ortaya atılıyor. Havaya kılıç sallıyor.

Müstemi'lerden biri not tutmak istiyor ve merkezden muhite “sıkıştırın, yazamasın” parolası veriliyor. Sözlerinin aynıyla zabt olunmasından bu kadar korku nedendir. ? Bir misafire hürmet böyle mi olur?

Biz, ink'ar ve te'villeri düzeltmeye beyhude uğraşmakla karilerimizi usandırmak istemeyiz. Yalnız Ömer Fevzi efendinin yeni cevherlerinin kıymetini (!) göstermekle iktifa edeceğiz. Zira hiçbir mi henge vurulmaya değmez. Fosfor parıltısının, göz kamaşmadan, mahiyeti anlaşılır. Hocaefendi, buyuruyorlar ki

“Gelelim maksada: 35. maddeyi ta'dil neden çıktı; evvelden niçin istenilmedi? Meb'usluk usulünü Avrupalılar icad etti (!) Biz de kabul ettik. Meb'usan Vükela'dan

kuvvetli olmak lazım gelir. Padişah, vükelanın, ya meb'usanın hangisini faideli görürse onu kabul eder.

Fakat milletten yetişme ayan'a danışmakla bunda zerre kadar padişahın hukukuna taarruz yok. Zira yeni vekiller gelecek; milletin vekilleri, ancak mefsuh olanlar değil. Belki onlar isabet etmiyor: Yenileri bakalım ne diyecek? Madde-i tadilden maksat ancak meb'usan, vükelayı değiştiremesin. Ba'de't- ta'dil meb'usan za'if olur. Binaenaleyh, meb'usanı zayıf düşürmek isterseniz ta'dil taraftarı meb'us gönderiniz, vükela kuvvetlensin. Padişah ta'dili istemedi, bazıları tarafından sevk olundu. 35. maddeyi ta'dil padişahın hukukunu tevsi' değil, vükelayı takviyedir. Maddeyi ibka edecek meb'us göndermeli onların [Madde ibka olursa tatbik olunmaz] sözleri esassızdır. Zira maddeye tatbiken meb'usan fesh olundu."

Ömer Fevzi Efendi meb'usan usulünün icadını Avrupalılara nasıl bağışlıyor? "Veşavir hüm fil emr" fermanyla memur olduğumuzu bizden evvel kendilerinin bilmesi lazım Hz.Peygamberi Zışan (S.A) Efendimiz zamanında aşere-i mübeşşere, ashab-ı güz'in birer müsteşar değilmiydiler. Daha Osman Gazi zamanında Samsa Çavuşlar, Konur Alpler, Aygur Alpler, Gündüz Alpler, Akçakocalar, Aksungurlar.... Birer istişare meclisi teşkil etmiyorlar mıydı?

Hatta bir aralık Samsa Çavuş'un muallif mevkiine geçtiğini fakat vatana gücenmeyip vatanın selameti için tekrar birleştiğini tarihimiz tasrih ediyor. sâbık Meb'us Efendi Osmanlı tarihini, devr-i istiladaki suret-i idareimizi biraz tetkik etmelidirler.

Meb'usanın şimdiki usulüne gelince: Bunu da Avrupalılara Ömer Fevzi Efendi gibi biz bağışlayamayacağız. Onlar bilmeye hacet görmemişler yahut bilirken bilmez görünmek istemişlerse, biz bunu kabul edemeyeceğiz: Meb'usan usulünü bundan 2000 sene evvel Türkler icat etmiştir.

Hatta 650 sene evvel Cengiz Han'ı Altay dağlarında bütün milletin ileri gelenlerinden seçilip gönderilen [yalvaçlar = meb'uslar] dan mürekkep bir [kurultay = millet meclisi] intihab etmişti. " Aksakallılar" namıyla bir de Ayan Meclisi bulunduğu Türk tarihlerinde görülmüyor mu? Lakin biz kendimizi, kendi dini ve tarihi mefahirimizi unutupta bunları ecnebilerde aramaya o kadar alıştık ki... Fakat

Hocaefendi ne yapsın? Hürriyet ve İtilaf programı başka türlü tevsir ve te'vil olunamıyor.

Sâbık Muhterem Meb'us Efendinin bilmeleri lazım gelir ki Kuva-yı Selasenin her üçünde tevazün lazım gelir. Biri diğerinden artık olursa, istibdada meyl etmesi tabidir, mücerrebdir. Bütün kuvveti milletvekillerine verirsek vükelayı ellerinde oyuncak edersek her muamelelerini dosyalarını her gün – Hürriyet ve İtilaf programında olduğu gibi – isteyen meb'us efendi teftiş eyler ve kendilerini istizaha çekmekle tehdit ederse Esrar-ı hükümet ortadan kalkar ve istenilen fırıldaklar kolayca çevirilebilir. O halde vükela için ya mevkiinden çekilmek yahut her meb'us efendinin ayrı ayrı gönlünü yapmaktan başka iş kalmaz. Mesela küçük bir şirkete tayin olunan memurun yevmi muamelatını her hissedar, her zaman teftişe kalkışırsa memura asıl vazifesini ifa etmek mümkün olur mu? İşte böyle muamelelere kalkışıkları, teşri ile vazife-i asliyeleriyle uğraşacak yerde meclis-i meb'usan son zamanlarda olduğu gibi ihtiras cedelgahı olduğu görülünce padişah ayanın muvaffakatını istihsal edilirse meclisi dağıtabilecek. Ya ayan muvaffakat etmezse ne olacak? Şüphesiz bu hal yeni intihab zamanına kadar devam edip gidecek. Bu defaki gibi millet efradının feryadları bile dinlenilmeyecek. O halde hâkimiyet millette değil milletin - vazifelerini ihtiraslarına, şahsi menfaatlerine feda etmiş- vekillerinde kalacak. Bu, “hâkimiyet-i milliye” değil, “hâkimiyet-i meb'usân” olur. Ve böyle olursa vay milletin haline!

Bir Osmanlı hükümdarı, bütün islam âleminin zişan halifesi, fesh hakkını ağyana terk etsin de bir yunan kralı kadar olsun hukuktan mahrum mu bırakılsın. Zehiy insaf ve muhakeme! Bu hal hangi meşruti hükümetde vardır. Yalnız bir cumhuriyet olan Fransa bile a'yanla istişare ediyor. Muvafakatı istihsal etsin etmesin fesh hakkına malik bulunuyor.

Bu hak sahibine iade edilmekle, meb'usanın ancak fazla kuvveti eksilecek, bu fazla ile hilafetin noksan bırakılan kuvveti ikmal edilecek. Bu suretle kuvvetlerde muvazenet hasıl olacaktır. Millet ise yine kuvvetini, hâkimiyetini tamamiyle muhafaza edecektir; çünkü meclis fesh olunmakla milletin re'iyine müracaat olunuyor demektir. Yine millet istediği fikri tervic edecek meb'usları seçip göndermekte serbesttir. sâbık meb'us efendi, kendi hesabına elverdiği için istiyorsa millet, hakimiyetini kimseye

vermeye razı değildir. Ve bu hakkını mugallatacılara terk etmeyecektir. O halde Ömer Fevzi efendinin nakaratlarını, sahîh ma'nasıyla biz de tekrar edelim:

“Hâkimiyet-i meb'usanı isterseniz 35. maddeyi ibka edecek meb'uslar seçiniz. Ve biz de ilave edelim ki hâkimiyet-i milliyeyi isterseniz padişah ve halifemize hakkını verecek surette 35. maddeyi ta'dil edecek meb'uslar gönderiniz. Zira halife-i zîşanımız bizden bunu, hakkını istiyor. Millet, muhterem hükümdarlarının istedikleri bu meşru hakkı vermekle dinen, şer'an, siyaseten mükellefdir.”

Sabık muhterem meb'us efendinin nasıl te'dib etmeden “padişah ta'dili istemedi, bazıları tarafından sevk olundu” demeye dili varıyor. Halife-i zîşanımıza ne nazarla baktıklarını isbat eden bu sözü şerh etmek değil hatırımıza getirmekten bile müteneffir, mütezelzil oluyoruz. Gümülceli'nin riyaseti tahtındaki hey'et-i meb'usenin küstahlığı, Kamil paşalarının arizaları gibi cür'etleri, düşünceleri yolundaki harekatı berikilere ne yüzle isnad etmek istiyorlar? (biz makam-ı hilafet ve hükümdariyi pek ulvi ve melekhaslet halifemizi o mualla makama her cihetle elyak bilir ve o suretle hürmet edenlerdeniz.)

“İtilaf mevki-i iktidara geçerse 9. maddesi mucibince kanun-u esasının 28-29'ncu maddelerini ta'dil ettirecek, zira padişah me'murini azl, nasbında salahiyeti haiz olmalı asıl padişahın hukuku böyle mi muhafaza olunur. Buyuruluyor:)

Hükümdara asıl meşru' hakkı verilmek istenilmediği halde, meşrutiyetle te'lifi mümkün olamayan salahiyetler, meşguliyetler verilmek isteniliyor. O halde memurlar nâzırlara değil, yine mabeyn-i hümayuna tabi' olacaklar. Böyle olursa, vükelanın ma'nası anlaşılmıyor. Padişah asaleten memleketin her işini bizzat görecektir. Böyle bir şekl-i idare dünyanın hangi tarafında görülmüştür. Vakıa âdem-i merkeziyet olunca, bu yolda bir idareye birşey denilemez. Gitgide meb'usan meclisine de hacet kalmıyor. Meclis-i umumiler her işi görür. Yine deniliyor ki:

“Onlar itilafî âdem-i merkeziyetle itham ediyorlar. Bu gizli programlarındadır, deniliyor. Biz de (dikkat isteriz; biraz evvel hiçbir fırkadan olmadıklarını iddia eden Hürriyet ve İtilaf konferansçısı söylüyor) gizli program varsa bu itiraz onlara da varid oluyor. Tevsi'-i mezuniyetten maksad cüz'i birşeyi merkeze yazarak bir sene muhabere ile vakit geçirmemek içindir. Hususi bütçe her vilayette olacak, vilayetin parası oradan sarf olunacak. Bu ise ahalinin ümrânına (!) sebeptir. İtilafçıların gizli programlarında

buna ait olan maddeler gazetelerle neşr edilmişti. Güneşi balçıkla sıvamaya yeltenenler bile buna birşey diyemediler. Zaten Ömer Fevzi Efendi sözüyle bu gizli programlarını inkâr vadisine sapmıyor yalnız bir mugalâta yapmak istiyor. Ittihat ve terakkinin gizli programı olsaydı, aralarına (yaşlı gözleriyle) sokulup istedikleri şahsi menfatı elde edemeyince ayrılanlar, bunu şimdiye kadar neşr etmekte çekinirlermi idi? Ittihat ve terakkinin programları hakiki efradının nasiyeleri gibi açıktır. Zaten sözlerinde tenakustan tenakusa düştüğüne dikkat etmeyen konferansçı efendi, iki dakika sonra [ittihada olan itiraz programlarına varid değildir. Zira onu tatbik edemeyen ellere itiraz olunur.] sözüyle iddiamızı teyid ediyor. O halde Ömer Fevzi Efendi, rüfekaıyla birlikte iki programı karşılaştırsın. Bu iki programı taban tabana zıt bulacaklarından şüphe yoktur. Ma'lumdur ki hak taaddüd etmez. İki zıt şeyden biri iyi ise diğeri kötüdür. Ittihat ve terakki programının mademki iyi olduğu tasdik olunuyor, berikinin kötü olması zaruridir. Hâlbuki beriki tercih ediliyor. O halde Emin Efendinin sözlerinin hangisi doğrudur? Bunu galiba kendisi de tefrik edemeyecektir. Hoca efendi itilafın âdem-i merkezîyetçi olmadığını iddia ediyor. Gizlisine hacet yok. Meydandaki programı salim bir fikir ile tedkik etsinler, bu programın saliklerini nereye sürüklemek istediğini derhal anlarlar. Lakin acaba anlamak isterler mi? Bu tevsi'-i mezuniyet ittihad ve terakkinin siyasi programı icabıdır. Bunu itilafa peşkeş çekmek biraz garip oluyor. Vakı'a "vilayetin parası yerinde sarf olunacak; bu ise ahalinin ümrânına sebeptir" sözüyle tefsir edilmek istenilen, askerliğinde müddetinin tenkısı, herkesin kendi vilayeti dâhilinde hizmetini ifa etmesi gibi maddelerle teyid edilen, tevsi-i mezuniyet (!) fikrini itilafçılara bırakır. Böyle bir tevsi-i mezuniyet!"in neticesi ne olacak? Hududlardaki vilayetler ahalisi daima ellerinde silah, vatani düşman taarruzundan vikâye edecekler; ticaret vesair insani ihtiyaçlarının istifasına çalışmayacaklar. Berikilerinin dâhildeki memleketler mamur olsun diye kendi memleketleri, kendileri gibi harab olacak ve bu vatan ağalarının hudud bekçileri bu işi pîr aşkına görecekler. Çünkü her vilayet varidatını kendi vilayetinin ümrânına sarf edecek. Berikiler kazanmaya vakit bulamadıkları için memleketleri de kendileri de harab ve sefil kalacak. Mesela Aydın vilayeti cennet gibi mamur olacak, Kosova vilayeti gittikçe Romalıların eski hudud vilayetleri haline gelecek. Yalnız dâhildeki vilayetler ahalisinin büyük bir lütufları

olacak. Düşman hududu tecavüz ederse, oralar ahalisi de ancak o zaman müdafaya koşacaklar. İşte Hürriyet ve İtilafın tevsi-i mezuniyeti!

Sonra buyuruyorlar ki “Rumlarla itilafımız söyleniyor. [bunu da sâbık bî taraf meb'us efendi söylüyor] Bundan maksad ittihad-ı anâsırdır. Bizim (!) fırkada daha münasebet hissettiklerinden Rumlar tâbi' oldu. Mekteblerinin salâhiyetleri söyleniliyor. Şimdi de Rum mekteblerinden çıkanlar me'mur edilir. Rumların ilmi ziyade ise, niçin millet istifade etmesin? Mekteb-i ibtidaide her kavim niçin lisan-ı maderini okumasın?. Buna mani olmak niçin terakki ediyorsun demektir.”

Bu da itilaf konferansçılarına has düşük bir mugalata! A efendi, Rumları tahsilden kim men ediyor? Ana lisanlarını okumalarından alıkoymak isteyen var mı? Yalnız hükümet içinde hükümet istemiyoruz. Bizim mekteblerimiz gibi onların mektepleri de aynı teftişe tabi olsun. Ana lisanlarını, diyanetlerini edebiyatlarını istedikleri gibi öğreysinler. Yalnız memuriyete girecekler biraz bizim dilimizi de bilsinler. Müsavi olalım istiyoruz. Zira kanun-i esasımızda lisan-ı resmimiz Türkçedir. Yoksa bu da mı haksızlık?

Hoca efendinin işte bir deha mantık numunesi: “Hukuku cemaatlere vermek müsavattır. Efradına da vermektir. Zira cemaat efrâddan müteşekkildir. Kanun-i esasının 17. maddesi hukukda müsavat-ı müştemildir. O halde efrâdda müsavâta hacet kalmaz.” ne a'la, te'vil tortusu! Mademki hukuk, her ferde müsavâten veriliyor o halde cemaat tabirine ihtiyac nedir! Milletin efrâd-ı cemaatlere ayrılmak büsbütün ma'nasız değil mi? Biz, cemaatlerin ayrı meclisler, reisler tarafından idare olunmasına itiraz ediyoruz. İşte bu, hükümet içinde hükümet tesis etmek, Osmanlılığı parçalamaktır diyoruz. Ve en ziyade itilafın cemaatlere bahşetmek istediği idarî salâhiyetlerini, nahiye teşkilatını vatan için muzır görüyoruz. Memleketimizde araya başka unsur karışmamış bir nahiye güç bulunur. Bir unsurdan ekserini teşkil eden ahaliden müdir ve meclis intihab olunursa, diğer unsurun hukukunu bunlar tamamıyla muhafaza edecekler mi? Mesela Rumeliyi gözden geçiriniz ve oradaki ruh-u ahvali biraz tedkik ediniz de itilafçıların bu gibi maddeleri ihtiva eden programlarını ondan sonra alabildiğine alkışlayınız.

Hürriyet ve İtilafın konferansçısı konferansına, mutad olduğu vechile bühthanlarla nihayet veriyor:

“Meclisin içtima'ını dört aya tenzil ile tahsislerine zammetmek istemeleri senenin diğer sekiz ayında Avrupa'da yaşamak, para harc etmek için imiş!” Düşünmüyor ki bu fikri ileri sürenlerden biri de kendileri idi. Sâbık meb'us efendi acaba müderrislikten türlü kulblarla daha bilmem nerelerden zammettirdikleri maaşlarını hangi hizmetlerine mukabil aldılar ve alıyorlar? Bu iddianın Ömer Fevzi Efendiden südurunu hiç de beklemezdik.

Ve en sonra diyorlar ki:

“Meb'usanı saf kimselerden gönderiniz. Sekiz on siyasi kimse olsa kafidir.” bu sözü izah edelim: Ömer Fevzi Efendi başta olduğu halde kendi işinden başka şeyi düşünmeyecek anlamayacak zevatı intihab ediniz. Lütü Fikri ve Gümülcelilerle Boşo ve Kozmide efendiler gibi siyasi (!)ler. İyi bir millet meclisi teşkil ederler. Hep bu gibileri seçip gönderin ey millet!

Fakat sâbık meb'us efendi affetsinler, bu maksadları hâsıl olamayacak. Çünkü vatanın menfaatini takdir edecek, şahsi emelleri anlayacak derecede milletin gözü açıktır. Aldanmayacaklardır.”¹⁴³

Ertuğrul Gazetesi'nde İstanbul Muhabiri'nin, yine Bursa'da çıkan **Hukuk-u 'ibâd** isimli bir gazete ve bu gazetede yer alan yazılara ilişkin ifadeleri;

“ **Dersaadet muhabir-i mahsusumuzdan:**

Me çe guyem. ...!

İki haftadan beri Selanik'in hür ve munis muhitinde bulunduğum için (**Ertuğrul**'a) bir şey yazamamıştım. Avdetimde Meserret Otelinde namıma mevrûd bir gazetenin Bursa'da neşrolunmaya başlanan **Hukuk-u 'İbâd** (**Hukuk-u 'ibâd**, Manastır'da hükümet tarafından kapatılan başkımçıların gazetesi idi. Klişe oradan gelmiştir. **Ertuğrul**.) adlı küçük bir varakanın bulunduğunu görünce alıp okumaya başladım. (**Hukuk-u 'İbâd**) gazetesi de büyük ağabeyleri gibi mugalata ve ağız kalabalığı mesleğini ihtiyar ediyor, bunda taaccüb etmemelidir. Çünkü bunların kalemlerinden başka bir şey beklemek haksızlık olur.

(Yalancının mumu yatıya kadar yanar) cümlesiyle başlayan bir makalede bu acize epeyce sözler söylenmiş, şurasını söyleyeyim ki ağız kalabalığına getirilerek yazılan bu sözler arasında – tahlil olunursa- pek çok şeyler elde edilebilir. **Ertuğrul**'un

¹⁴³ **Ertuğrul Gazetesi**, 4 Rebiülevvel 1330 Perşembe/ 22 Şubat 1912, S. 96, s.1.

kıymetli sütunlarını böyle bir makaleyle işgal etmek bence hoş görülecek birşey değilse de **Hukuk-u 'İbâd'**a ilk ve son bir ihtarda, bir ihtâr-ı hayır- hahannede bulunmak üzere böyle bir makalenin tahririni münasib gördüm. Bu gazete **Ertuğrul**'un 93 nümerolu nüshasında yazdığım (ittihat ve terakkinin meb'usları) ünvanlı makalemi ele alarak (garezkarlık, vicdansızlık...) gibi ancak kailine vasf olabilecek sözleri yazmadan çekinmiyor, hiç düşünmüyor ki **Ertuğrul**'un dersaadet muhabiri bir makale yazmak için lâ akal iki gün tedkikatta bulunuyor, hiç düşünülüyor ki makalelerim sırf hakikattir.

Şurada sözlerimin sıdkını anlatmak için **Hukuk-u 'İbâd**] ünvanlı varakanın bana karşı yazdığı cümleleri tahlil edelim. (**hukuk-u 'ibâd**) diyor ki: "O ne mugallata yüzlerce satır yazmış da için de hakikat namına bi kelime bulunamıyor." Bu cümle ulu orta atılmış, düşünülmeden yazılmış sözlerden müteşekkildir. Muharreratımın arasında mugayir-i hakikat ne varsa söylenmeli idi de. Efkâr-ı umumiye bunların sıdk ve kizbini takdir etmeli idi.

Ben diyorum ki:

(Ferdâ-yı inkılabda tel'in ettiğiniz âdem-i merkeziyet ve cumhuriyet esaslarının muhdisi olan Sabahattin'in mürevvic-i efkarları.) **Hukuk-u 'İbâd** ise (Hürriyet ve İtilaf Fırkası âdem-i merkeziyet mi cumhuriyet mi daha bilmem ne imiş – yalnız farmasonluk müstesna- isnad etmediği müfteriyât kalmıyor... Bu müfteriyata karşı isbat istenilince verilecek cevap ya sükût ve ya böyle işittim)...

Hayır, ya **Hukuk-u 'ibâd**!.. Hiç de öyle değil, sözlerimi her vakit isbata, teyide hazırım. Ben Hürriyet ve İtilaf fırkası aleyhinde yazdığım makalelerde en ziyade programını tedkik ederek, [âdem-i merkeziyet] için çalıştıklarını yazdım. Bunda inkâr olunacak bir cihet yok. Yine tekrar ediyorum ki Hürriyet ve İtilaf programının madde-i mahsusası her vilayete lazım gelen şekl-i idareyi vereceğini ve bu gibi birçok şeyler muhtevidir ki bunların âdem-i merkeziyet kavaidinden olduğunu herkes takdir eder.

Haydi, programını tedkik ve tahlil edebilmeye **Hukuk-u 'ibâd Gazetesi**'nin gayr-i muktedir olduğunu farz ve tahmin edelim. Ya Rıza Tevfik Bey'in ittihatçılara hücum ederken (istediğimiz âdem-i merkeziyete muhtariyet-i siyasiye namını veren ittihatçılar...)sözlerine ne diyeceksiniz? Hürriyet ve İtilaf Fırkası aza-yı benâmının bile efkâr-ı yekdiğerine ne derecelerde mütebâyin, birbirlerinden fersahlarca uzak olduğuna şu neşriyat da mi'yar olamaz mı? Ben Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na âdem-i merkeziyetçi

diyorum. Ve âdem-i merkeziyetin bu vatan için en büyük bir bela olduğunu söylüyorum. **Hukuk-u 'İbâd Gazetesi** de böyle olduğunu inkâr ederek işi mugallataya boğmak istiyor. Demek ki hukuk-u 'ibâd âdem-i merkeziyeti istemeyerek neşriyatımla bu hususta hem fikir bulunuyor. O halde: bu perhiz ne, bu lahana turşusu ne?

Biraz ihtiyatkâr olalım. Eğer neşriyatımda bir hata görülüyorsa namuskarane bir surette tenkid edilsin, yoksa bir inkâr ile efkâr-ı umumiye taglit olunmaya kalkışılmasın. Hele şunlara bakın:

(İsnadlarını Hürriyet ve İtilaf fırkasında mevcut zannettirmek için efkar-ı umumiye tagliti yeltenmeye ne lüzum var? Hükumete niçin ihbar etmiyorlar? Madem ki hakikat söylüyoruz diyorlar, yedlerinde bulunması lazım gelen bütün vesâik-i daire-i adliye teslim ve adliye ifa-yı vazifeye davet etmiyorlar.)

Hukuk-u 'İbâd Gazetesi'ne bunlar acaba söz diye mi yazıldı? Zavallı muharrir! Tenkidin ne demek olduğunu bilmiyor, (güneş balçıkla sıvanmaz)diyor da fıkân-ı malumatından dolayı bu fiile yine kendisi içtisar ediyor. İnsanın biraz behre-i ilmiyesi olsa biraz etrafını – garazkârâne olmamak şartıyla – tedkik edebilse böyle içinde hiçbir şey bulması kabil olmayan kof şeyleri tenkid diye yazmazdı. Hürriyet ve İtilaf fırkasını Yunan muhibliği ile itham ediyormuşuz. Ya rab ne garabet!... Halbuki Hürriyet ve İtilaf fırkasını biz Yunan muhibbi diye itham etmedik. İthamatımız daha ağırdır. Bu fırkada Yunanlılar da var demek istedik. Hem de bunda inkâr olunacak ne vardı? En muazzez tanıdıkları Kiriya Boşo'nun gazetesine mal bulmuş mağribi gibi son defa olarak dercettiği bir makalade Türkleri [köpek] diye tahkir ediyor. [hukuk-u 'ibâd] muharririnin damarlarında biraz Türk kanı olsa idi feveran ederdi. Böyle sözleri yazmaktan hayâ ederdi... Dünya'da mevcut bütün şenaati' pek güzel irtikab ederek rezilane yazılmış bir makaleyi gazetesine derc eden Boşo ile Kozmîdi Osmanlı mıdır? Bir Osmanlı bu mülkte millet-i hâkime olan Türkleri tahkir eden bir makaleyi bilâ mütalaa gazeteye dercetmeye cesaret eder mi? Bir Osmanlı Viyana surlarını ihata eden Sen Gotar tepelerine sancak rekseden, tarihinde birçok an'anâta malik olan Türkleri tahkire dil uzatabilir mi? Bunları görmemek için insanın gözleri kör olması lazım gelir.

Vatanda bütün namuskâr olanlar hep Hürriyeti İtilaf fırkasında dâhil olanlar mı? **Hukuk-u 'İbâd** varakasının mazhar-ı takdiri olmak için Boşo Efendiye yordakçılık etmek mi lazım? Ben neşriyatımda Kiriya Boşo'nun, askerliğimizi tahkir ettiği, Girit'in

Yunanistan'a verilmesi lazım geldiğini söylediği esas ittihaz ederek Boşo efendiye Yunanlı demişdim. Yalan mı söyledim, işte vesâik işte hâdisat! Biraz gözlerini kaldıranlar pekâlâ görebilirler.

Padişah-ı mukaddesimizi Hürriyet ve İtilaf fırkasının küçültmek istediğini yazdığım için de **Hukuk- u 'İbâd'**ca hata etmişim. Lütü Fikri'nin neşriyatı meydana olmasa idi bunlara da uzun uzadıya cevap verirdim. Hele şu cümleye bakın:

(Hukuk-u padişahînin tevsi'i için aff-ı umumi i'lanı hakkındaki maddenin ta'dili lazım gelmez mi?)

Bu öyle bir cümledir ki güya [hazret-i padişah aff-ı umumi istiyormuş da ittihaz ve terakki cemiyeti mani oluyormuş]manasını mutazammındır. Hazret-i padişah bu mülk ve milletin en mu'alla bir hâkimidir. Herşeyi güzelce tedkik eder ve vatan için muzır olanları affetmeyi tahattur bile etmek istemez, artık yeter."¹⁴⁴ Denilerek **Hukuk-u İbad Gazetesi**'nde yer almış makaleye cevap verilmiştir.

Bursa Yerel Yönetimi tarafından yapılan bir yol düzenleme çalışması ve gazetenin bu faaliyete yönelik tepkisi şu şekli ile haber olmuştur:

“Varaka

Çekirgeden birkaç muteber imza ile aldığımız varakayı aynen derc ediyoruz: “Bursa-Çekirge tarikinin tamirine bir müddetten beri çalışılıyor idi. Yol, mükemmel surette ikmal olundu. İmkânı müsadese derecesinde hükümetimizin tamirat ve inşaata atfeylediği ehemmiyet ve vücuda getirdiği âsâr-ı nâfi'adan dolayı her bitaraf kalb, bir hiss-i şükran duyar. Bizde arz-ı teşekkürü vecibeden bilir ve bu hayırlı teşebbüslerin Çekirgeden Acemlere inen fevkalade harab şoseye de teşmilini rica ederiz. İnşallah bunun da yakında fiili âsârını görmeye muvaffak oluruz.”¹⁴⁵

Gazetenin yazı ve haberleri arasında büyük bir yoğunluk oluşturan İtilaf ve Hürriyet Fırkası'nın program ve propagandalarına ilişkin bir haber şu şekilde sayfalarda yer almıştır:

“Hürriyet ve İtilafın Propagandaları ve Propagandacıları

Mısır'da münteşir Sosyalist Ahmed Beyin Osmanlı memleketlerine duhulü memnu' kitabı, hürriyet ve itilaf Bursa şubesi kürsüsünde iki-üç içtima' da okunub şerh

¹⁴⁴ Ertuğrul Gazetesi, 4 Rebiülevvel 1330 Perşembe / 22 Şubat 1912, S. 96, s.3-4.

¹⁴⁵ Ertuğrul Gazetesi, 4 Rebiülevvel 1330 Perşembe / 22 Şubat 1912, S. 96, s.3-4.

edildiği ve bu vesileyle itilafçıların hariçde meşrutiyet aleyhinde bulunanların maksadlarıyla çoğu bilmeyerek- sa'yılarını teşrik ettiklerini göstermiş oluyorlar. Artık bunlar itilafçı mı yoksa tefrikacı mı demek caizdir? Bunu akli başında olanların takdirlerine bırakırız.

Köylüleri Aldatamamışlar!

Hürriyet ve İtilafın ücretli propagandacılarından – şimdilik isimlerini söylemek istemediğimiz - dört şahıs, İzvât (çukurca köyü) karyesine giderler, akşam köylüyü kahvehaneye toplarlar. Bermu'tad, ittihadçıların dinsizliklerinden, millete ettikleri fenalıklardan bahs ile ağızlarına gelen hezeyanlarda, iftiralarda bulunurlar, İtilafçıların dini, memleketi kurtaracağından, edecekleri hizmetlerden, iyiliklerden dem vurduktan sonra, asıl maksadları dine hizmet olduğunu, herkesin namaza devam etmeleri lazım geleceği hakkında mev'ize verirler. Köylüler, bunları iğzaz ile erken yatırmışlar ise de sabahleyin vuku bulan davet üzerine bile, hiçbirinin namaza kalkmadıklarını görünce bunların mahiyetlerini ve niçin geldiklerini tamamiyle anlayarak, kendilerine layık oldukları vechile yol vermişlerdir.

Eyvah!. Ne günlere kaldık.

Bura Hürriyet ve İtilaf kulübünün en faal ve benâm a'zasından 'Aziz Nuri Efendi verdiği bir konferansda Boşo Efendiyi "Mücahid ve Vatanperver" vasıflarıyla tevkir ediyor (fevni)? ismiyle çıkardığı paçavrada Türklere (Köpek) diyen alçaklara mücahid ve vatanperver diyenler hakkında biz ne diyelim?. Yalnız nasılsa bu konferansı dinlemek bedbahtlığında bulunanlardan esbak Eytam Müdürü Nafiz Efendinin ayağa kalkarak, "bu sözünüzü nefretle reddederim." diye mukabelede bulunduğunu haber aldık.

Atranos tefrikacıları kabul etmiyor!

Atranosa gönderilen propagandacıları Hoca Osman Efendi ile refiki sözlerini dinletecek kimseyi bulamazlar. Kendilerini hiçbir yer hanlar, hamamlarıyla kabul etmez. Güç hal ile girebildikleri bir kahvehanede aç acına sabahlayarak avdete mecbur kalmışlardır.

Bursa'nın ma'ruf ulemâ ve eşrâfı imişler!

Hürriyet ve İtilafın baş propagandacıları kelli felli imzalarla fakat karışık bir ifade ile mülhakata istirhamname şeklinde beyannameler göndermişler. Birkaçını bize

göndererek bu ma'ruf imzaları tanımadıklarından soruyorlar. İşte imza sahipleri: her birinin üzerinde “ma'ruf ulemâdan!” vaz' ile tevşih edilmiş. Bekir Zeki El-Kırımî, Osman Fevzi, Bekir Sıdkı, Ali Rıza, Tayfur Sabri ve eşrafdan (!) el-Hâc Es'ad.

Bu ma'ruf ulemânın başlarında Volkancı demekle ma'ruf ve 31 mart vak'asını vücuda getiren Volkan Cemiyetinin Bursa şubesi reisi Kırımî Bekir Zeki Efendidir. Diğerlerini ta'rif e hacet yok. “Eşrafdan!” vaz'ını takınan el-Hac Es'ad Efendi de Ertuğrulun geçen nüshalarında hizmetleri i'lân edilen herkesin bildiği Çongaralı (Yiğit Ali köyü) Hacı Es'ad'dır. Beyannamelerinden anlaşılan kendileri gibilerinin ve hatta kendilerinin mebus intihabıdır. Doğrusu hepsi buna layıkdırlar. “Gülü tarife ne hacet ne çiçekdir biliriz.” Bu kendi kendilerinin meddahlarına ne diyelim?

Gündeliği 15 kuruş imiş!

Kayapa camiinde köylüleri ittihad aleyhinde, itilaf lehinde irşad (!) için va'az eden meğer Tayfur Sabri efendi imiş. Müttehid köylüler arasına tefrika sokmak isteyen Hoca efendiye, yine onlardan biri tarafından halk içinde bu hizmetine mukabil kaç kuruş gündelik aldığı soruldukda : - yalnız 15 kuruş, bir hayvan kirası! Cevabını vermiş. İnanalım mı?

“El uhdeti alerravi”

Çürükler Ayıklanıyor!

Bursa'da mukim Mısırlı Ragıp Beyin ittihat ve terakkiden istifa ettiğini İstanbul matbuatında memnuniyetle gördük. Bu istifa Hürriyet ve İtilaf merkez-i umumisinin teşriki üzerine olduğunu işittik. İttihat ve terakki cemiyetine şeref verecek böyle bir istifayı biz de sütunlarımıza nakil ve âleme ilan eyleriz.

Mühim Bir Rica!

Mebus-ı sabık Muhterem Ahmet Efendinin geçende ikinci kulüpte verdikleri ilmi ve siyasi konferansı, umumun hoşnudisini mucib olmuş ve o gece kulüpteki emsalsiz kalabalık cihetiyle yer bulunamayıp hariçten hûlasasını işittikleri bu sözleri mebus-u muhteremin ağızlarından işitmeye fevkalade hahişger olduklarından yine aynı mevzu üzerine konferanslarının tekrarı birçok muhterem zevat tarafından rica olunuyor.

Gizli İçtima'lar!

Hürriyet ve İtilaf'ın faal ve fedakar a'zasından Miralay mütekâidi Mehmet beyin her nedense, bazı hoca efendilerle aralarında biraz şeker-âblık olduğundan, Mehmet bey

şimdiye kadar işlemeyen ve kulübün selamlık dairesinin hususi bir kapısından heyet-i idare odasına görünmeden alınıyormuş. Bidayet-i hukuk reisi Süleyman Sırrı Bey de kaviyyen mebusluk vaadini aldığı için böylece heyet-i idareye devam ettiğini hatta geçen gece iki Bekir hocalar, bir de Hürriyet hocasıyla birlikte halvete çekildiklerini, kapıya mutemed bir nöbetçi de ikame olunarak duhulün men edildiğini ve bura şubasını asıl idare eden hukuk reisi beyefendi olduğunu teminen söylüyorlar. Eğer böyle ise (!) madde-i mahsusa ile kulüplerine memur kabul edemeyeceklerini ilan eden itilafçılara bari biz, biraz ihtiyat tavsiye edelim.

Bu ittihatçıların yapmadıkları kalmıyor !!!

Şubat'ın yedinci salı gecesi Hürriyet ve İtilaf'ın meşhur konferanscısı sabık muhterem mebus Ömer Fevzi Efendi henüz kürsi-i hitabette firkadan niçin ayrıldığını izah için uzun bir mukaddime tutturur. O sırada silahlar atılmaya başlar. “bu da onların işi, dağılmayın!” der. Eski Volkancı Kırımî Bekir Hoca da bağırır: “Bu ittihatçıların ustalığıdır, dağılmayın” silah sedaları çoğalır, sıklaşır “bizi dağıtmak için ittihatçıların planıdır” sözleri tekerrür eder. Lakin halk karışır, dağılan dağılana!. Bu kargaşalıkta “kahrolsunlar, Allah da onları dağıtsın” bedduaları her tarafa yayılır.

Lakin bu idiada bulunan bedduacılar, biraz sonra yakındaki büyük ateşi görünce: vicdanlarına karşı utanmadılar mı?. Yalnız yangına gidenlerin yüzleri kızardığına eminiz. Acaba konferansa mani olmak için yangını da ittihatçılar mı yaptı diyecekler? Biz bunlara bir şey demeyiz. Yalnız (vel fitnetü ekberi min'el katl) ayetiyle (el fitneti nâimetü fe'l 'ânetallah ala min ikzâhe) hadîsi şerifini okur geçeriz.”¹⁴⁶

Gazete; Bursa'da çıkartılıp yayınlanmış olmasına rağmen ülkenin çeşitli yerlerinde bulunan muhabirler vasıtası ile elde edilen bilgilere de sayfalarında yer vermiş ve okuyucuların istifadesine sunmuştur. Yurt geneline ait bazı haber örnekleri şu şekilde gazete sayfalarında yer almıştır:

“Suriye Muhabirimizden:

Ba'albek de Osmanlı İttihad ve Terakki Kulübü

Kânun-u saninin yirmi birinci cuma günü Ba'albekte yeni bir ittihad ve terakki kulübü küş'ad edilmiş ve bütün mahalli me'murin eşraf ve muteberan hazır olduğu halde pek parlak bir resm icra edilmiştir. Ba'albek ahalisinin ittihad ve terakkiye

merbutiyetleri çok kuvvetlidir. Kulüp açılır açılmaz otuz kadar talebenin tedris levazımını ihzar ve ihdar eylemişlerdir.

Suriye Valiliğine ta'yin kılınan Nazım Paşa Hazretleri büyük ve umumi bir memnuniyetle karşılandı. Buralar ahvaline vakıf ve kendisini tanıttırmış olan Nazım Paşa hazretlerinin bütün ahali üzerine nüfuz ve te'siri çoktur. Pek nafi icraatta bulunabileceği kaviyyen muhtemeldir.

Afyonkarahisar Muhabirimizden:

Buraca ahvali malum olan itilafçı İhsan Adli Bey namzetliğini vaz' ederek çok yoruluyor. Konferans vermeye özenmiş ve ilan etmişken, Lütfi Fikri Bey'in İzmir'deki istikbal ve teşyii' kendisini uyandırmış, vazgeçirmiştir. Dinar naibi de mazbata mühürletmek için zahmetler çekmiş paraca da büyük semahatte bulunuyormuş. Bakalım paraya vicdanını satacak kaç kişi bulunabilecek.

Posta ve Telgraf Müdürü genç, müstakim, fa'al Rıfkı Efendi mübtela olduğu hastalıktan rehâyâb olamayarak şehr-i halin üçüncü cuma günü irtihal eylemiş, tanıyanları fevkalade müteessir etmiştir. Cenab-ı hak müteveffaya rahmet, ailesine sabr-ı cemil inayet eylesin.

Şehr-i hal'in ikinci perşembe gecesı saat altı buçuk raddelerinde garptan şarka doğru hafif bir hareket hissedilmiştir.¹⁴⁷

Gazete ilanlara sayfalarında yer vermek suretiyle resmi ve özel duyuruların ilgililerine ulaştırılması yolunda bir yayın politikası izlemiştir. Buna ait örnekler gazetenin ilanlar bölümünde yer almış ve şu şekilde kaleme alınmıştır:

“İ'lânât

Defter-i Hakani Müdüriyetinden:

Bursa'nın kilisân karyesinden Kostanti oğlu Nikola 9 ağustos 326 tarihinden itibaren bir sene müddetle baltayan kirkor yedinden istidane eylediği 1800 kuruş deyni mukabilinde bir kıt'a tarlasını ba'vekalet devriye Kirkor Ağa namına vefa-i ferağ eylemişti. Müddeti münkaziye olup, medyun-u merkum el-yevm deynini tesviye etmediğinden mezkûr tarla tarih-i ilandan itibaren 15 gün sonra mevki-i müzayedeye yaz' olunacağı ilan olunur.

Eytam Müdüriyetinden

Bursa emval-i eytam sandığından istidane eyledikleri mebalığın müddeti münkaziye olduğu ve deynin 8 gün zarfında tesviye veyahut tecdid-i sened edilerek temin edilmesi ba-ihbarname tebliğ edildiği halde henüz tesviye-i deyn etmedikleri gibi tecdide talip olmayan zirde muharrer-ül esami 4 nümrolu senet medyunu Hacılar mahallesinden esbak belediye çavuşlarından Batomel Mehmet Efendi ve zevcesi Cemile hanım 32 nümrolu senet medyunu Hocacafer mahallesinden camcı Yamandioğlu Dikici Vasil'in 53 nümrolu senet medyunu Ruscuk mahallesinden Ruscuklu Şekerci Salih Ağa'nın 67 nümrolu senet medyunu Başçı İbrahim Bey mahallesinden Mustafa Efendi'nin 102 nümrolu senet medyunu Veziri mahallesinden Eşkelli Mustafa Bey kerimleri Fevziye ile Behiye hanımların 112 nümrolu senet medyunu Bab'üssecin mahallesinden köfteci Halil oğlu Nazım ağanın 155 nümrolu senet medyunu Koca Naip mahallesinden merhum Hacı Abdullah zevcesi Emine ve oğlu Mustafa'nın 194 nümrolu senet medyunu Şeyh Konevi mahallesinden Vidin'li rençber Hüseyin zevcesi Fatıma Nazif hatun binti Mustafa'nın 212 nümrolu senet medyunu Mollagürani mahallesinden Şevkiye hanım kerimesi Ayşe hanımın 214 nümrolu senet medyunu Hüdevandigar mahallesinden Feyzi oğlu Muhammed Ali'nin 220 nümrolu senet medyunu Veled-i veziri mahallesinden Abdullah kerimesi Hasene hanımın 12 Rebi-ül Ahir sene 319 tarihli senet medyunu Arap Mehmet mahallesinden vergi ketebesinden Mora Yenişehirli Mustafa Remzi Efendinin kefilî Rızaefendizade Mümtaz bey 24 Rebi-ül Ahir 324 tarihli senet medyunun Yahşi Bey mahallesinden Hacı İbrahim kerimesi Hasene hanımın 25 Cemaziyel Ahir sene 320 tarihli senet medyunu Şeyh Hamit mahallesinden İbrahim kerimesi Selime ve evlatları Ali ve Rıza ve Hatice'nin 24 Cemaziyel Ahir sene 316 tarihli senet medyunu Köstereciler mahallesinden Kalaycı İbrahim oğlu Ahmet ağanın 13 Cemaziyel Ahir sene 320 tarihli senet medyunu Abdal mahallesinden Arakiyeci Eyüp ağanın 196 nümrolu senet medyunu Yıldırım mahallesinden Livaneli Sait ve Halim ağaların bâvekalet-i devriye ile eytama merhun bulunan emlakları tarih-i ilandan itibaren 15 gün sonraya kadar tesviye-i deyn etmedikleri takdirde vekil-i devrileri bulunan Eytam müdürü tarafından müzayede-i aleniyesi icra kılınacağından medyunlara malum olarak tesviye-i deyn etmeleri ve talip olacakların izahat almak üzere eytam idaresine müracaat eylemeleri bilinmek üzere ilan olunur.

Sinir hastalıklarının en müessir ilacı Valdiyano beromin

Mekteb-i Tıbbiye-i Osmaniye'nin ruhsat-ı resmiyesini ve Etıbbı-yı hazıka-i Osmaniye'nin takdirini haiz olup yarım başağrıları, uykusuzluk, sara', ihtinak-ı rahm, yürek çarpıntısı, baygınlık ve bi'l cümle sinir ve ihtilacat-ı 'asabiyye hastalıklarına karşı fevkalade sür'at-i te'siri görünen bir deva olup şişesi 10 kuruştur.

Mahall-i i'mal ve deposu: Bursa'da hükümet konağı karşısında Mehmet Şükrü Bey'in eczanesidir.

Mesul Müdür'ü: **Hafız Sabit**

Mu'in-i Hilal Matbaasında tab' olunmuştur. ¹⁴⁸

Ertuğrul Gazetesi, Milli Mücadele yıllarında Ankara Hükümeti'ni destekler tarzda yayın yapmaya çalışmış bir yerel gazete olmuştur. Bu yayın politikası sebebiyle birçok kapatılmaya ve işgal güçlerince kovuşturmalara maruz kalmıştır. Bursa'nın işgal yıllarında belki açıktan açığa Ankara Hükümeti Güçlerini destekler yazılara yer verilememiş ancak imalarla bile olsa **Mustafa Kemal Paşa** ve Milli Güçler sürekli desteklenmiştir. İşgal yıllarında bu tarz yayınlar yapabilmenin zorluğunun bilinci ile gazetede o dönem yer almış bazı haber, bildiri ve duyuru yazı ve haberleri şu şekilde gazete sayfalarında yer almıştır.

Yunan işgal güçlerinin Bursa ve civarında giriştikleri sindirme hareketlerinin başında kuşkusuz sürgün ve tutuklamalar büyük bir yer tutmuştur. **24 Eylül 1922** tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'ne göre tüm Bursa İli'nde tutuklanan ve sürgüne gönderilenlerin sayısı üç bini bilmuştur:

“ Sefil ve alçak düşmanın kentimizde tutukladığı ve değişik tarihlerde sürgüne gönderdiği zavallıların 1.500 kişi olduğu öğrenilmiştir. Tüm vilâyette bu suretle sürgüne gönderilenlerin sayısı 3.000'e yaklaşmaktadır. Bunların hayatlarının korunması ve sağlıklarının sürdürülmesi için, sayın milletvekillerimiz tarafından gerekli işlemlere başvurulmuş ve Büyük Millet Meclisi'ne durum telle arz edilmiştir.”¹⁴⁹

Sakarya Meydan Muharebesi'nin akabinde İstanbul'da “Anadolu Cemiyeti” adıyla ayrılıkçı maksatlı bir dernek kurulmuştur. Dernek, **11 Aralık 1921** tarihinde İstanbul'da konuşlu bulunan Yunan Yüksek Komiserliği'ne sunduğu yazılı önergede

¹⁴⁸ **Ertuğrul Gazetesi**, 4 Rebiülevvel 1330 Perşembe / 22 Şubat 1912, S. 96, s.2.

¹⁴⁹ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.156.

derneğin amacını belirtmiş ve bu öneriler; **Ertuğrul Gazetesi**'nde şu şekilde yer almıştır:

“1.Yunan işgali altındaki Anadolu topraklarında Bursa merkezli olarak geçici bir hükümet kurulacak, seçimler yapılarak bir meclis teşkil edilecek,

2.Kemalistler yenilerek bütün ülke bunlardan kurtarılacak; ancak daha önce Bursa'da kurulan bu geçici hükümetle Yunan Hükümeti arasında barış ve ittifak anlaşması imzalanacak,

3.Kemalistlere karşı çarpışabilmek için gereken mali desteği sağlamak üzere, Yunan İşgal Orduları Başkomutanı bu Geçici Hükümetin vergi toplamasına ve yeni vergiler koymasına izin verecek,

4.Bir “Gönüllü Anadolu Sefer Ordusu” kurulacak, bu ordunun silahlandırılmasından Yunan Başkomutanı sorumlu olacak, gerek görüldüğünde iyi Türkçe bilen yeter sayıda Yunan Subayı bu orduya katılacak,

5.Yukarıda sıralanan bu önerilerle ilgili hazırlıklar tamamlandıktan sonra, Geçici Hükümet, Ankara'ya yakınlık duyduğu kuşkusuz olan Tevfik Paşa Hükümeti'nin değiştirilmesini isteyecek,

6.Kurulan “Anadolu Cemiyeti”nin İstanbul ve başka yerlerdeki üyelerinin Bursa'ya taşınması için, Yunan Hükümeti derneğe 100 bin lira borç verecek.”¹⁵⁰

Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşundan bir gün sonra **12 Eylül 1922** tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'nde yer alan “**Muhtariyet Komedisi**” başlıklı bir haberde, yukarıda kısaca bahsedilen ve Bursa'da kurulan “**Anadolu Cemiyeti Şubesi**”nin önde gelenleri arasında şu adlar sayılmaktadır;

Evkaf Müdürü İsmail Hakkı, Cemal Kudret, Püskülsüz Mustafa, Vilâyet Matbaası Müdürü Hüseyin Enver, Fabrikatör Osman Efendizade Cemil ve Kayınbiraderi Necip, Ebu Aslan takma adını kullanan ermeni asıllı Ağılıyan, Tatar Feraizci Hamdi Hoca, Alim Hoca ve arkadaşları...¹⁵¹

Millî Mücadele süresince yararlı bilgiler ve hizmetler alabilmek düşüncesiyle bazı Türkler özel görevlerle Yunan hizmetinde bulunan kuruluşların içerisine sokulmuştu. İşgallerin bitirilmesi ve Milli Mücadele'nin tamamlanmasından sonra bu

¹⁵⁰ Yılmaz Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, Bursa Kültür Sanat Turizm Vakfı Yayınları, Bursa, 1997, s.438.

¹⁵¹ Y.Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.438.

gizli amaçlarla Yunan teşekkülleri arasına sokulan veya girmiş bulunan kişiler hakkındaki olumsuz düşünce ve işbirlikçi yakıştırmalarını düzeltmek kolay bir işlem değildi. İşte bu tür yaşanan olayların bir örneği, **12 Eylül 1922** tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'nde, "**Yanlış Bir Kanının düzeltilmesi**" başlığı altında şu şekilde ifade ediliyordu:

"**İnkılâp** paçavrasında makaleler yazan **Mehmet Ertuğran Bey** kardeşimiz, milli teşkilatın özel görevlisi olarak Yunanlılardan bilgi almak için bu kuruluşun içine sokulmuştu. Sayın kamuoyunun dış görünüşe göre verdiği hükmü değiştirmesini ve **Mehmet Ertuğran Bey** kardeşimizi böylece yurt hizmetinde görev yapmış bir kişi olarak tanımasını dileriz"¹⁵².

Yine aynı gazetede "**Ziraat Okulumuzu Yaktılar**" başlığı altında bir haber şu ifadelerle halka duyuruluyordu:

"**10 Eylül Pazar** günü öğleden sonra Ziraat Okulu'nun dershaneleriyle, görevli ve öğretmenlerin dairelerine koydukları bombaları ateşlemeleri üzerine bina tamamen çöktüğü gibi; yemek salonu, demir atölyesi, kiler, arabalık, binek arabası, yığın halinde bulunan kırk bin ve samanlıkta bulunan altmış bin kilo ki toplam olarak yüz bin kilo saman; yirmi bin kilo yonca ve kuru ot, on iki bin beş yüz kilo buğday, on beş bin beş yüz kilo arpa, yedi bin kilo kupluca ile okulun demirbaş eşya ve aletleri; müze ve kitaplık tamamen yanmıştır. Yalnız süthane ile öküz ahırları kurtarılabilmektedir. Hayvanlardan bir ikisinden başka hiçbirisi sağ kalmamıştır. Harman makineleriyle diğer ziraat araçları kurtarılmıştır. Okulda meydana gelen zarar yarım milyon lirayı aşkındır. Bu gibi tahribatın hain düşmana pek pahalıya mal olacağını ve tamamen ödetileceği kuşkusuzdur"¹⁵³.

12 Eylül 1922 tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'nde yer alan "**Toplar**" adlı yazıda da Yunan'lıların kaçır ayak yaptıkları zulme ve kıyıma şöyle yer verilmiştir:

"Uzaktan duyduğumuz top sesleri hakkında görevlilerden aldığımız bilgiye göre, şaşkın ve perişan Yunan birlikleri denizden Gemlik sırtlarına ateş etmekte ve

¹⁵² M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.171.

¹⁵³ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.171.

topçumuzda buna karşılık vermektedir. Her tarafta darmadağın edilmiş olan hain Yunan birlikleri Gemlik'in de ele geçirilmesi üzerine tamamen yurttan atılmış olacaktırlar"¹⁵⁴.

Yunan işgal güçlerin yurttan atılmaya başlanmasıyla, artık yeniden yapılanma ve halkın yaşam sıkıntılarını giderecek faaliyetlere girişildiği anlaşıyordu. **14 Eylül 1922 Perşembe** günü yayınlanan **Ertuğrul Gazetesi**'nde "**Acele Yardımlar**" başlığı altında da şöyle deniliyordu.:

"Köylerdeki yürekler parçalayıcı manzarayı gözüyle görüp kente dönen muhabirlerimiz Sadık Tahsin ve Enis Naci, dönüşlerinde Valiye bilgi vererek köylere ekmek gönderilmesini rica etmişlerdir. Gecenin ilerlemiş olmasına rağmen hemen birer araba ekmek ve yeteri kadar tütün ve sigara kâğıdı gönderilmiştir"¹⁵⁵.

Aynı gazetede **12 Eylül 1922** tarihinde yayınlanan "**Yunan Vahşetleri**" adlı yazıda Yunan'lıların geri çekilirken yürüttükleri zulüm ve olaylar şöyle yansıtılmaktadır:

"Kötü yaratılışlı Yunan sürülerinin Yeşilyurt'ta meydana getirdiği tüyler ürpertici zulüm ve kötülükleri ortaya koymak üzere görevli olarak gönderdiğimiz yazı kurulumuzdan Enis Naci ve Sadık Tahsin Beyler gördüklerini şöyle anlatmaktadırlar:

Kan dökmekten hoşlanan Yunan sürülerinin köylerimizde yaptığı kötülükleri anlatabilmek çok güçtür. İki yıldır kentte bile bin türlü kayıtlar altında yaşayan zavallı milletimiz kendi durumlarıyla köylülerin mukayese ederek bu zavallıların nelerle karşı karşıya olduklarını daha iyi anlıyor. Aslında biz bunları işitmekte, bilmekte isek de gözlerimizle görmediğimiz için bugünkü duruma varan bir karara ulaşamıyorduk.

Yollar Kahraman Türk Ordusunun mert ve temiz çocuklarıyla sarmaş dolaş olan köylülerimizle dolu: Halk ana, oğul ve kardeş gibi birbirine sarılıp ağlamakta, bu gözyaşları kurtuluşun bahtıyarlığına ulaşmış olmanın sevincini taşımaktaydı. Yollar, tüyler ürpertici tablolarla dolu olduğu kadar Yunan cephanesi, araç ve gereçleriyle de dolu. Tertemiz Yeşilova Yunan vahşetinin Türk köylerinde zavallı yurttaşlarımızı öldürmelerinden meydana gelen ağır bir kokuyla dolu. Burunlarımızı mendilimizle kapayarak dolaşmak zorunda kalıyoruz "¹⁵⁶.

¹⁵⁴ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.172.

¹⁵⁵ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.171

¹⁵⁶ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.172-173.

Bursa’da işgalin sona ermesiyle basın faaliyetlerine dönmek olan baskı ve sansür ortadan kalkıyordu. Bu serbestlik içerisinde basında, meydana gelen bazı olaylar ve milli mücadele sürecinde yaşananların ortaya çıkması yönünde haberler verilmeye başlanıyordu.¹⁵⁷ Bu amaçla, **14 Eylül 1922 Perşembe** günü yayınlanan 609 sayılı **Ertuğrul Gazetesi’nde Mısırî Şeyhi Mehmet Şemsettin Efendi’nin** bir açıklaması şöyle yer almaktaydı;

“Şeyh bu yazısında, kendisinin imzası alınmak suretiyle belediyeye dua için çağrıldığını; “Yunan Askerî İşgal Komutanlığı’nın emirlerine karşı gelip cezaya uğramamak için isteksiz olarak Belediyedeki toplantıya gittiğini anlatıyor ve devamla: Dua etmem önerilmiş olduğu halde kötü niyetlerini öğrenince kendilerine: tekkelerle, cami ve dinsel toplantılar dışında hiçbir yerde dua etmek âdetim değildir,” demem üzerine Müftü bu görevi yüklendi. Orada muhtariyet lehinde hiçbir suretle ne fikir ileri sürdüm ne de laf ettim; diyor ve İzvol’ya gitmemekte direndiği halde Evkaf Müdürü İsmail Hakkı tarafından, din adamları adına Müftü Vekili İzzet Efendi’nin ve Şeyhler adına kendisinin bulunmasının kurulca kararlaştırıldığını gidilmeyecek olursa Kuvay-ı Milliye’yi desteklediği anlaşıp “Sancak çıkartıp Şeyh Alayı yapardı” diye ihbar edilerek sorguya çekileceği korkusu üzerine gittiğini bu bakımdan uzun süredir korku geçirdiğini ve ailesinin perişan olmaması için zor karşısında gitmek zorunda kaldığını; hiçbir zaman siyaset ve partilikle ilgilenmediğini bildiriyordu.”¹⁵⁸

Artık işgalin sona ermesiyle Milli Mücadeleye destekler mahiyetteki her tür yazı gazetelerde rahatlıkla yayınlanabiliyordu. Yine **14 Eylül 1922 Perşembe** günü çıkan **Ertuğrul Gazetesi’nde**, “**Kurtuluş Tarihi**” adlı bir şiirde Yunanlıların Bursa’yı yakmasına engel olan **Püskülsüz İsmail Ağa** hakkında şöyle denilmekteydi:

“ Sa’yini meşkûr ide dâim hüdâi lem-yezel,
Kıldı İsmail Ağa bu şehri imhâdan berî,
Vermedi a’dâ’ya fırsat geldi imdâda hemen,
(bir gaza etti ki hoşnut eyledi peygamberi).
Ruh-i Osman bağ-i Firdevs içre oldu pür neşât,
Ber-hayat olsa öperdi gözlerinden bu er’i,

¹⁵⁷ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.152.

¹⁵⁸ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.154.

Cevherin hâms ile Kenân düştü tarih-i zafer,
Kovdu Püskülsüz Efe Püsküllü Yunanileri”¹⁵⁹.

Kurtuluşun yarattığı sevinç içinde tarih düşürenler, Türk ordusuna övgüde bulunanlar o kadar çoğalmış, gazetelerde yayınlanması için müracaatlar o kadar çoğalmış ki, gazeteler, bu yayın taleplerini karşılayabilmek için gazete sayfalarını arttırmak zorunda kalmıştı. İşgal süresince yaşanan yoğun baskı ve sansürden kurtulmanın yarattığı sosyal ortam, herkesi yazarak duygularını ifade etmeye ve bunları basın yoluyla duyurmaya adeta teşvik etmişti¹⁶⁰.

İşgal süresince Yunanlılar, kentten ve ilçelerden birçok Türk’ü tutuklayarak Yunanistan’a göndermişlerdi. Aileleri uzun süredir kendilerinden haber alamamıştı. Haber alınamayan sürgünlerin tespit edilerek haklarında bilgi edinilmesi yoluna gidilebilmesi maksadıyla, Belediye 14 Eylül 1922 tarihli Ertuğrul Gazetesi’nde şöyle bir ilân veriyor ve “ Yunanlıların Bursa’ya geldiklerinden, kovuldukları güne kadar Yunanistan’a gönderilmiş olan kimselerin adlarının öğrenilmesine gerek görüldüğünden ailelerin Belediyeye başvurarak adlarını yazdırmalarını...” istiyordu.¹⁶¹

14 Eylül 1922 tarihinde yayınlanan Ertuğrul Gazetesinde yer alan diğer yazılar ve haberler ise şu şekilde idi:

“ İstanbul’la posta bağlantısı kurulamamıştır. Postamız İznik ve İzmit yoluyla gönderilmekte olup Mudanya ile bağlantının birkaç güne kadar yapılacağı sanılmaktadır. Önceki gün Fransız bayraklı bir Rus vapurunun yüzü aşkın yolcuyu Mudanya’ya taşıdığı ve bu vapurla sekiz posta çantasının da getirilmiş olduğu öğrenilmiştir. Bunlardan üçünün içindekiler dağıtılmış öteki çantaların da dağıtımına hazırlandığı öğrenilmiştir.”¹⁶²

“Alçak düşmanın bomba ile havaya uçurmak istediği ve tam manasıyla başarıya ulaşmadığı Nilüfer tren köprüsü onarılmış ve dünden itibaren Mudanya- Bursa treni işlemeye başlamıştır. Yunanlıların Mudanya’da bıraktığı eşyalar kentimize getirilmektedir.”¹⁶³

¹⁵⁹ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele’de Bursa, s.154-155.

¹⁶⁰ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele’de Bursa, s.155.

¹⁶¹ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele’de Bursa, s.155.

¹⁶² M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele’de Bursa, s.155.

¹⁶³ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele’de Bursa, s.155-156.

“Mudanya yolunda yenik düşmanın bıraktığı yirmi beş buharlı silindir ve birçok taş kırma makinelerinin Bursa'ya getirilmesi için kondüktör Halil Bey görevlendirilmiştir. Bu makinelerin bugün yarın gelmesi beklenilmektedir.”¹⁶⁴

“Mudanya'da alçak ruhlu düşmanın bıraktığı sayısız silâh ve cephane 250 bin sandık olarak hesaplanmıştır. Kümeler halinde yığılmış yiyecek içinde iki bin çuval un ele geçirilmiştir. Bu cephane ve yiyecekler tren ve otomobillerle Bursa'ya taşınmaktadır.”¹⁶⁵

“Vahşi ve alçak düşmanın kaçıışı sırasında yaptığı kötülüklerden olarak Bursa-Karacabey yolunu tahrip ettiği, otuz beş köprünün onarım için gerekli hazırlıklara geçilerek mühendis Nuri Bey görevlendirilmiş, kendisi yardımcıları ile birlikte onarımı yapmak üzere bugün hareket edecektir.”¹⁶⁶

“Sefil ve alçak düşmanın kentimizde tutukladığı ve değişik tarihlerde sürgüne gönderdiği zavallıların 1500 kişi olduğu öğrenilmiştir. Tüm vilâyette bu suretle sürgüne gönderilenlerin sayısı 3000'e yaklaşmaktadır. Bunların hayatlarının korunması ve sağlıklarının sürdürülmesi için sayın milletvekillerimiz tarafından gerekli işlemlere başvurulmuş ve Büyük Millet Meclisi durum telle arz edilmiştir. Büyük Millet Meclisine çekilen telin suretini yarın yayınlayacağız.”¹⁶⁷

“Bursa- Yenişehir ve İnegöl şoselerindeki tahribatın tamir ve ikmali için Mühendis Halis ve Mustafa Beyler görevlendirilmiş ve ekipleriyle birlikte görevleri başına hareket etmişlerdir.”¹⁶⁸

27 Eylül 1922 (çarşamba günü yayınlanan 619 Sayılı) **Ertuğrul Gazetesi'**nde de Milli Mücadele esnasında Bursa'nın işgalden kurtarışı ile ilgili olarak şu haberlere yer verilmekteydi:

“ Bursa önünde şehit düşen yiğitler:

Bursa'nın kurtuluşu sırasında canlarını feda eden şehitlerimizin adlarını tespit ettik. Bu saygıdeğer yiğitler Bursa'ya bir hayat, bir kurtuluş getirirken kanlarını dökmüşler ve Bursa kapılarında düşman topçusunun şarapnellerine göğüslerini gererek

¹⁶⁴ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele'de Bursa, s.156.

¹⁶⁵ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele'de Bursa, s.156.

¹⁶⁶ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele'de Bursa, s.156.

¹⁶⁷ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele'de Bursa, s.156-157.

¹⁶⁸ M. Ş. Eğilmez, Milli Mücadele'de Bursa, s.157.

şehit düşmüşlerdir. Bursa Belediyesi millet adına bu saygıdeğer şehitlerin ailelerine karşı şükran görevini yerine getirmeleri ve çocuklarını okullarımızda yetiştirerek geleceklerini sağlamalarıdır.

Şehitlerimiz:

Birinci Alay Birinci Bölükten:

Osman oğlu Hüseyin, Ordu; Mehmet oğlu İsmail, İzmit; Mustafa oğlu Ahmet, Alâiye(Alanya); Mehmet oğlu Halil, Ilgaz; Arif oğlu İbrahim, Vezirköy; Mustafa oğlu Satılmış, Ankara.

İkinci Tabur Altıncı Bölükten:

Hasan oğlu İbrahim, Çorum; Hasan oğlu Arif, Tosya; Hüseyin oğlu Mehmet, Bozkır; Mehmet oğlu Ahmet, Ayaş; Deliçay ile Hacivat köprüleri arasında, şosenin kuzeyinde şehit düşen bu kahraman kardeşlerimizi hiçbir zaman unutmamalıyız.”¹⁶⁹

İşgalin ertesinde yurt genelinde ve Bursa’da meydana gelen her türlü olay gazeteler vasıtasıyla halka duyuruluyor ve böylece yapılanlardan haberdar olmaları sağlanıyordu. Kısaca gazeteler asli işlevlerini rahatlıkla yerine getirebiliyordu.**28 Eylül 1922 Perşembe** günü çıkan **620** sayılı **Ertuğrul Gazetesi** şu önemli haberleri sayfalarından duyuruyordu:

“ Düşman elinden kurtulmuş olan kentlerde görev yapmakta olan ve yeniden atanmaları Büyük Millet Meclisi’nin kararına bağlı olduğu için tüm görevlilere işten el çektirilmiştir. Böylece kent merkezinde Hâkim Efendi ile Ziraat Müdürü, Ziraat Bankası Müdürü yerlerine vekillerini atanmışlardır.”

Kurtarılmış bölgeleri görmek için Dimboz- Kazancı tahkimli bölgesini dolaşarak İnegöl’e kadar gidip gelmiş bulunan başyazarımızın yaptığı araştırmalara göre kan dökücü ve alçak düşmanın her tarafta olduğu gibi, İnegöl ve bölgesinde de birçok zulüm ve kötülüklerde bulunmaktan çekinmemiş olduğu görülmüştür.

Akhisar köyünden yetmiş yaşında Münire ile oğlu Ahmet’i ve adı öğrenilemeyen diğer bir erkeği parça parça ederek öldürmüşlerdir. Kulaca Muhtarı Mehmet Ağa, Kulaca öğretmeni ve oğlu Ulvi, misafirleri Laz Hoca, Edebeyli İmamı Mehmet Efendi, Eskici Ömer Ağa, Hasan Hüseyin, Yiğit köyünden Seyit Ali oğlu Halil Ağa, Öksüz oğlu İbrahim Ağa, Çakır Ahmet, Yusuf ve İnegöl’den Saraçzade Hacı

¹⁶⁹ M. Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.157.

Mehmet Efendi, Boztüyüklü Mehmet Ağa, Kalaycı Laz Kara Mustafa, Ömer oğlu Raif, Hoca köyünden Hoca Molla oğlu Salih, İsmail Ağa'nın eşi, Salih Çavuş'un kızı şehitler arasındadır. Sofu Oğlu İsmail Ağa anlatılması ve düşünülmesi tüyler ürpertecek işkencelerle karşılaşmış ve bıçakla boynu yavaş yavaş yarısına kadar kesilmiştir. Bugün yaşamakta olan bu zavallının tedavisine çalışılmaktadır. İşkenceye, para için tazyike uğratılmamış hemen hiç kimse kalmamıştır. Durumları müsait olanların hepsinden pek çok para ve mal almış oldukları halde her türlü kötülüğe de başvurmuşlardır. Şip Ali köyünden Çoban Mustafa Cami avlusunda sopa ile dövülmüş, bu dayanın etkisiyle canından olmuştur”¹⁷⁰

“ Kan akıtmaktan çekinmeyen düşmanın her tarafa yaptığı kötülükler İnegöl'de de sürdürülmüş, Kadimi, Derece, Edebey, Cerrah, Yenice köy, Hoca köy, Delililer, Ortaköy baştanbaşa yakılmış ve köylülere akıl almayacak kötülükler yapılmıştır. Önce yakılmış olan köylerin halkından 116'sını öldürmüşler, otuz ikisini ise yaralamışlardır. Dumlu köylüler diğerlerini kurtarmışlardır. Bu durumu gören Yunanlılar tekrar geriye dönerek köyün kalan kısmını da yakmışlar ve halk korku içinde orman ve dağlara sığınmak zorunda kalmıştır. Yunanlılar İnegöl'den çekilirken on dört ev ile iki büyük mağazayı ateşe vermişlerdir.”¹⁷¹

Gazete 1926 yılından itibaren yayın hayatından çekilmiştir.

5. Yavuz Gazetesi (1328 / 1912 - ?)

İlk sayısını 1912 yılında çıkarmış olan gazete, **Mu'ın-i Hilal Matbaası**'nda basılmıştır. Günümüze nüshaları ulaşmadığından gazetenin kimler tarafından çıkartıldığı ile genel yayın özellikleri tespit edilememiştir.¹⁷²

6. Yaprak Gazetesi (1328 / 1912 - ?)

1912'li yıllarda çıktığı belirtilen gazete günlük olarak çıkartılmış ve tek sayfa üzerine dizgilenmiştir. Gazete Bursa'da bulunan tiyatro oyuncularının düzenledikleri gösterilerin duyurulması için ödeyecekleri ilan bedelinden kurtulmak maksadı ile bir

¹⁷⁰ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.158.

¹⁷¹ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.158-159.

¹⁷² Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.331.

nevi ilan vasıtası olarak basılmıştır. Bugünkü anlamı ile duyuru bülteni olarak tasarlanmıştır.¹⁷³

Günümüze nüshaları ulaşmadığından gazetenin kimler tarafından çıkartıldığı ile genel yayın özellikleri tespit edilememiştir.

7. Burûsa Gazetesi (1328 / 1912 - ?

Kendisi ile dönemdaş olan **Yaprak Gazetesi** gibi 1912’li yıllarda çıktığı belirtilen gazete günlük olarak çıkartılmış ve tek sayfa üzerine dizgilenmiştir. Gazete Bursa’da bulunan tiyatro oyuncularının düzenledikleri gösterilerin duyurulması için ödeyecekleri ilan bedelinden kurtulmak maksadı ile bir nevi ilan vasıtası olarak basılmıştır. Bugünkü anlamı ile duyuru bülteni olarak tasarlanmıştır.¹⁷⁴

Günümüze nüshaları ulaşmadığından gazetenin kimler tarafından çıkartıldığı ile genel yayın özellikleri tespit edilememiştir.

8. Adalet (1328 / 1912 – 1922)

Adalet Gazetesi’nin 17 Teşrin-i sâni 1336 / 1920 tarihli nüshasından elde edilebilen bilgilere göre gazetenin ilk kuruluş tarihi; 1328 / 1912 olarak gösterilmiştir. Logosunun altında; “**Haftada iki defa neşrolunur, siyasi, ilmi, edebi, fenni, içtimai Osmanlı gazetesidir.**”ibaresi bulunan gazetenin fiyatı 100 para (2,5 kuruş) ,altı aylık abone bedeli ise 120 kuruş olarak belirtilmiştir.¹⁷⁵

Haftada iki gün yayımlandığı bu nüshasından tespit edilen gazetenin; idare yerinin Cami-i Kebir (Ulu cami) karşısında bulunduğu ve gazetenin İmtiyaz Sahibi’nin, **Yeşilzâde Aziz Nuri** olduğu ifadesine yer verilmiştir. **Aziz Nuri**; İttihat ve Terakki’ye karşı Hürriyet ve İtilaf Fırkasını destekler yönde hareket etmesinden dolayı, 56. Tümen Komutanı Albay **Bekir Sami Bey** tarafından Bursa’dan sürgün edilmiş bir siyasetçi kimliğine sahiptir. Ancak Bursa’nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine sürgünden dönerek, Kuva-i Milli’ye karşıtı olanlar ve işgal güçleri ile işbirliği yapanların safında yer almıştır.¹⁷⁶

¹⁷³ Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.331.

¹⁷⁴ Mülazım Abdülkadir, **Bursa Tarihi Kılavuzu**, s.331.

¹⁷⁵ **Adalet Gazetesi**, 17 Teşrin-i Sani 1336 Çarşamba / 17 Kasım 1920, S. 1380, s.1.

¹⁷⁶ “Adalet”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.31.

Gazetenin yukarıda ifade edilen nüshasından, “**Aff-ı Umumi Ne Demek! Ve Ne Hakla!**” başlıklı bir haber yazısında, hükümet-i meşrua olarak nitelendirilen İstanbul hükümetinin bir genel af ilan edeceğinin ve bunun İttihat ve Terakki’yi “milli” adı altında kutsallaştıran vatan mikroplarını da kapsayacağını duyulduğuna değinilerek, bunun hayret ve üzüntü yarattığı belirtilmektedir.”¹⁷⁷. İfadelerinden bahse konu gazetenin genel yayın politikasının, Milli Mücadele’ye tamamen zıt bir karakter taşıdığı anlaşılmaktadır.

Gazetenin ne kadar süreyle yayın hayatında kaldığı ve kaç sayı çıkardığı kesin olarak tespit edilememiştir. Ancak Bursa’nın **11 Eylül 1922** tarihinde işgalcilerden kurtarılmasından sadece birkaç gün önce, **8 Eylül 1922** tarihinde **Aziz Nuri**’nin Bursa’dan kaçtığı bilgisinden hareketle gazetenin de **8 Eylül 1922**’den önce kapanmış olduğu fikri ağırlık kazanmaktadır.¹⁷⁸

9. Hukuk-ı İbad Gazetesi (1910- ?)

“Kulların Hukuku” anlamına gelen ismi ile **Hukuk-ı İbad**; 1910 yılından itibaren çıkartılmaya başlamıştır. **Hukuk-ı İbad Gazetesi**’nin sayfalarında yer verdiği makaleye karşılık olarak **Ertuğrul Gazetesi**’nde yazılmış cevabi yazıda yer verilmiş ifadeler ile Bursa’da çıkarıldığı haricinde hiçbir bilgiye ulaşamamıştır.¹⁷⁹

10. Telgraf Gazetesi (Mart 1912 - ?)

3 Temmuz 1328 / 1912 tarihli 118. Sayısı’ndan elde edilebilen bilgilere göre, **Telgraf**; Bursa’da yayımlanan resmi nitelikli duyuru ve ilan gazetesidir. Ayrıca numarasından geriye hareketle gazetenin, **Mart 1912** tarihlerinde yayın hayatına girdiğini ifade edebiliriz. Hudâvendigâr (Bursa) Valiliği tarafından Matbaa-i Vilâyet’te bastırılmak suretiyle, 5 para fiyatla ilgililerine ve taliplerine ulaştırılmakta idi. Bu nüshasından öğrenildiği kadarıyla günlük niteliğiyle çıkarılan **Telgraf Gazetesi**, abonelik usulü ile satış işlemi yapmamıştır.¹⁸⁰

¹⁷⁷ “Adalet”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.31.

¹⁷⁸ “Adalet”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.31.

¹⁷⁹ K.Kepecioğlu, **Bursa Kütüğü**, II, s.178; Raif Kaplanoğlu, “Gazeteci Ahmet Refik Kutlay”, **Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG)**, 4(Aralık 2008), s.5.

¹⁸⁰ “Telgraf Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1599.

Gazetenin görülen bu sayısında “**En Son Havadis**” başlığı altında, “**Telgraflar**” arabaşlığı ile İstanbul’dan gönderilen resmi ve bazı özel telgraflarla günlük faaliyet ve işler hakkında bürokratlara ilgili bilgiler verilmiştir. Buradan da anlaşıldığı kadarıyla gazete bu gün hizmet veren resmi gazete gibi, genel manada devlet işleri ile bunlara ait kuralları içeren talimat ve genelgeler yolu ile yönetici kesimi bilgilendirmek ve gelişmelerden bürokratları haberdar etmek amacını taşımıştır.¹⁸¹

Diğer nüshalarına ulaşamadığından bahse konu gazetenin hangi yıllar arasında ve kaç sayı ile yayın yaptığı tespit edilememiştir.

11.Bursa Mecmuası (1333 / 1916 - ?)

1333 / 1916 yılında yayınlanmaya başlayan gazete, Bursa Muhipleri Cemiyeti’nin yayın organı olarak 15 günde bir olmak üzere okuyucu karşısına çıkmış ve **Muhittin Baha Bey** tarafından yönetilerek idare edilmiştir.¹⁸²

Bursa Mecmuası’nı çıkaran **Muhittin Baha Bey**’in İstanbul’daki Teâli-i İslâm Cemiyeti’nin genel merkezi ile ilişkili olduğu muhakkaktır. Ancak Teâli-i İslâm Cemiyeti’nin, 1920’li yılların başında genel politika ve tutumunu değiştirerek, Bolşevikliğe karşı tavır almasının akabinde **Kuvay-ı Milliye**’ye karşı bir bildiri yayımlayınca, derneğin Anadolu’daki Milli Mücadele yanlısı pek çok şubesi ile ilişkisi kesilmiştir. Genel Merkez ile yollarını ayıran birçok şube Bursa örneğinde görüldüğü gibi, dinsel yapıya dayalı ve Bolşevikliğe sempati ile bakan “Yeşilordu Cemiyeti”ne katılmışlardır. Bursa’nın, Yeşilordu Cemiyeti’nin kuruluş ve gelişme evrelerinde önemli bir yeri olduğu gibi **Bursa Mecmuası**’nda Teâli-i İslâm Cemiyeti’nin bildirilerine yer veren **Muhittin Baha Bey** de Yeşilordu Cemiyeti’nin üst düzey yöneticileri arasında yer almıştır.¹⁸³

Muhittin Baha Bey, “Teali-i İslam ” ile “Yeşilordu ” derneklerinin bildiri ve duyurularına yayınlarında özellikle yer vermiştir. Örneğin; 29 Aralık 1919 tarihli 25.Sayısı’nda “Teali-i İslam Cemiyeti Beyannamesi’ni”, **Bursa Mecmuası**’nın birinci sayfa haberi olarak halka şöyle duyurmuştur:

¹⁸¹ “Telgraf Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

¹⁸² **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)**, s.51.

¹⁸³ Y.Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı’nda Bursa**, s.95.

“Cemiyetin ilk kuruluşunda adının “Cemiyet-i Müderrisin”, yani Öğretmenler Derneği (hatta Darülfünun Müderrisleri Cemiyeti)” olduğu belirtilmektedir. Adın değiştirilmesinin gerekçesi ise şöyle açıklanmaktadır: “İntibah-ı dînî sâikasıyla mukaddema tesis edilen ‘Cemiyet-i Müderrisin’ âhiren akdettiği ictima-i umumide vazifenin azâmet ve ehemmiyetini nazar-ı itibara alınarak her sınıf ve tabakanın iştirakini temin maksadıyla ‘Cemiyet-i Müderrisin’ namını ‘Teali-i İslâm’ unvanına tahvil etmiş ve Müslümanlığının fennen, ahlâken, iktisaden inkişafını arzu eden her Müslüman’ı, teali-i İslâm uğrunda mâlen, bedenlen, fikren, kalemen çalışmaya davet suretiyle...”¹⁸⁴”

I.Dünya Harbi artık sona eriyor ve o dönemin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu, bağdaşıkları ile birlikte savaştan yenik olarak çıkıyordu. Bu durum, herkeste olduğu gibi tüm Osmanlı aydınlarını da inanılmaz bir karamsarlık ve belirsizliğin içine çekiyordu. Çünkü hiç kimse böylesine güçlü, devasa ve dünyaya yön veren bir imparatorluğun yıkılabileceğine inanamıyordu ve kimse ne olacağını kestiremiyordu. İşte 19 Ekim 1918 tarihinde yani Mondros Mütarekesi’nden sadece on bir gün önce Muhittin Baha Pars tarafından kaleme alınarak, Bursa Mecmuası’nın 19. Sayısı’nda yayımlanan bir şiir, yukarıda ifade edilen bocalayışı şu dizelerle ifade etmiştir.¹⁸⁵

“İMDAD ALLAH’İM İMDAD

Kesik nefeslerim elvermiyor figanlarıma,
Boğuk boğuk acı hıçkırımlarla inliyorum.
Zemini dinliyorum, asumanı dinliyorum:
Sükût-u gayz veyahut sükût-u istihzâ.
Ne müncemîd, ne müellîm sükût Yarabbi!
Ne akla darbe vuran bir sükût Yarabbi!
Sen ey hayâl-i zulüm, öyle durma karşımda!
Durup sırtıma kırışmış cebîn-i nekbetime
Geçen zamanları yâd ettirip de kahretme!
Ne canlı lem’aların makesiydin ey vicdan!

¹⁸⁴ Y.Akkılıç, *Kurtuluş Savaşı’nda Bursa*, s.95.

¹⁸⁵ Y.Akkılıç, *Kurtuluş Savaşı’nda Bursa*, s.37.

Yazık ki kanlı dumanlar içinde şimdi yuvan,
 Vatanda zelzele, tufan, kıyâmet olmuş... biz
 Hayâl ü vehm ile zannetmişiz ki mesîredeyiz.
 Meğer cehennem imiş karşısında güldüğümüz,
 Mezâr-ı zillet imiş bihaber gömüldüğümüz.
 Hayır... Mezellete yok ruhumuzda istîdâd
 Yetiş yetiş bize! İmdâd, Allah'ım imdâd!"¹⁸⁶

Millet olarak tarihi geçmişimize verdiğimiz kıymet ve Bursa'nın fethi münasebeti ile icra edilecek olan merasim hazırlıklarının konu edildiği bir yazı, **Bursa Mecmuası Gazetesi**'nde "**Bursa Türk Ocağında Tarihi Bir Muhazara**" başlığı ile şu şekilde yer almıştır:

"Müddet-i ömrünü tevsii-i hudud-u İslam hususunda cihada hasretmiş olduğundan, ol vakit Konya'da hükümrân olan saltanat-ı Selçukiye'nin sunûf-ı avâtıf-ına mazhar olmuş idi ki, istiklal-i emaretinde, Sultan Gıyaseddin ve müteakiben Alaaddin tarafından birbirini müteakib gönderilen menşur-ı emaret, bu hizmet-i peyamber-pesendânesinin ve alelhusus, Osmanlılığın Anadolu'da istikrarını temin eden (İnegöl'ün) fethi gaza-i mübeccelinin nişane-i takdiridir....

Sultan Osman Gazi bir vakitler Türklerce (Davut manastırı) tesmiye olunan, Hazret-i İlyas aleyhisselam'a nezr edilmiş kadim bir rum kilisesine defn olunmuş idi. Burası kadim Bursa kalesinin küçük bir mabedi idi.

Sultan Aladdin-i sani-i Selçuki tarafından, merhum-ı müşârün-ileyh gönderilen tabl ve alem vesaire bu türbe-i muallâda mahfuz iken miladın (1804, ve hicret senesinin 1216) senesinde vukua gelen harik-i kebirde en mukaddes mefahir-ü metrukat-ı milliyemizden bulunan bu emanet-i Mübeccel yanıp kül olmuştu. Bu yangın Pınarbaşı kurbunda Yeşil türbe denilen Molla Gürani'nin Türbesinden zuhur etmişti. (Bursa'da (1271 de) (muharrem) şiddetli bir hareket arz vuku bularak ekser mebânî yıkılmıştır.)

Bu metrukat-ı mübeccelenin kurtarılması kabildi "fakat biz öteden beri tarihimize, milliyetimize, milli içtimayatumıza taalluk eden vesaik-i korumak bilmediğimizden ve bu gibi mukaddesatı pek ehemmiyetsiz şeyler telakki ettiğimizden

sair bir çok metrukat gibi bunları da ihmal etmişizdir....Bu haller henüz irfan-ı içtimaiden hakkıyla nasibedar olmadığımızı gösteriyor....

Osman Gazi'nin, varis-i kemâlât-ı olan Orhan Gazi muttasıf oldukları hasâil-i güzîde-i takva perver-i muktezâsınca bir taraftan tevsi-i fütuhât ettikçe, diğer cihetten umûr-i hayriyye ve menaf-i ammeye taalluk eden hususatda fevkalade asar-ı azim ve himmet gösterirdi. Camiiler, medreseler, imaretler, köprüler inşa ettirdi; diyar-ı Acemden bir takım hüner ve san'at ashabını memleketine celb ve taltif ederek Bursa'da (çini) cilik san'at'ının ihdasına gayret etti.

Bursada zaman-ı saltanatlarında ilk yapılan cami Orhan Camii'dir.

Bursa'nın feth-i günü ibtida ezan-ı mumhammedi okuyan Şemseddin oğlu Ahi Hasan Bahadır'dır.

Bursa şehri, hicret-i seniyye'nin 728 senesi cemâz-i yel-evvelinin dokuzuncu ve şubâtın yirmi birinci günü payitaht ittihaz edilerek, terfih-i ahval râğbet ve tezyin ve imar-ı memlekete müteallik hususatın tezekkürü için namdar umera'dan leşker-i islama pişdarlık eden ulema ve meşayih-ı fazıldan mürekkeb heyetler teşkil edilmişti.

Efendiler!

Bursa'nın feth-i,feth-i Konstantiniyye kadar ve belki ondanda mühimdir. Zira Osmanlılığın Anadolu'da istikrarı, ancak bu belde-i kadim-i tarihînin Osmanlı Türkleri'nin eyâdi-i hamâset ve celadetlerine geçmiş olmakla temin edilemedi. Bundan evvel Bilecik, İnegöl gibi merakiz-i mühimmenin eyâdi-i Osmaniyyana intikali, Osmanlıların bu diyardaki istikrarı esbabını ihzara ve Bursa'nın fethi ise bu keyfiyeti temin eyledi.

Bunun için feth-i Konstantiniyye'yi tebcil ettiğimiz gibi, Bursa'nın defter-i eyalat-ı Osmaniye'ye kayd ve idhaliyle payitaht ittihaz edildiği günün devr-i senevisini de safvet ve revnak ile tebcil ve tesid etmemiz lazımdır.

O gün icra edilecek ihtifale, eski ananat-ı milliyemizi ihyaen, bütün meşayihın, ulemanın, sunûf-ı me'murinin, tabaka-i nasın ve ale-l-husûs milli terbiyeye pek ziyade ihtiyacı olan mekatib-i umumiye talebemizin vâsi' mikyâsda iştiraki vecibe-i milliye, lazıme-i vatanperveridir...

İlk defa olarak icra edilecek şu ihtifale heyet-i acizanemiz her suretle ifay-ı muavenete hazır ve amadedir.

Evet! mekatib talebimizi bilhassa zikr edişimize sebep, Bursa’da ihya edilecek pek çok hatırat-ı milliye, vakayı-i hamaset ve celadet var iken, bunların hiç biriyle talebimizin meşgul olmamasıdır. Bunu, bu gibi milli duygularla mücehhez olması pek ziyade arzu edilen rehberlerimiz elbette düşüneceklerdir; ümid-i istikbal-i memleket olan gençlerimizi bu vadide sevk ve idare edecek onlardır. Şayan-ı teşekkürdür ki Bursa’da da bir “Bursa Muhibleri Cemiyeti” teşekkül etti. Bu cemiyetin müessis ve erkânı hamiyeten, ilmen mümtaz bir rütbede bulunduklarından, bu babdaki, temennilerimizin hîz-i husule geleceğinden ümidimiz vâsıktır.

Hâtime ve garibe olarak arz edeyim ki, geçenlerde Şehreküstü mahallesinden geçerken, Yıldırım Bayezid devrinin mümtaz kumandan ve mücahitlerinden, Niğbolu kalesinin muhafızı meşhur Doğan Bey’in medfenini bir talebeye sormuş idim...Zavallı çocuk omuzlarını silkerek hiç cevap vermeden geçip gitti...Milli tarihim namına ne kadar esefhan oldum.....

Bursa

İhtifal-i Milli Heyeti Reisi: Mehmed Ziya.”¹⁸⁷

Yine yaşanan yıllar itibari ile Avrupa ve gelişmiş ülkelerin diğer milletlere nasıl bir tutum takındığı ve ne tür fikri yapı ile hareket ettiğini, Avrupa’ya duyulan özentinin sonuçlarının neler olacağını, bu durum karşısında Türk Milleti’nin neler ile karşılaşabileceğini anlatan “**Saat-i Giryeden**” isimli 14 Eylül 332 tarihinde Edirne’de yazdığı bir şiir’de Rıfat Celal;

“Şairimden Sûal

Bize yirminci asrın en yüksek,
En metin içtihad ile mümtaz,
Müteali münezzeh-i agrâz
Ruh-ı ulvisi, bi riya bi şek
Avrupa ruhudur bugün ancak
Diye gayet nevin, pek parlak
Bir belagatla kürsiyi garbdan
Vaaz-ı ahlakı bir vecibe bilen
Şairim, sevdiğin ufuklardan

Semli bir musiki-i mevt-i elhan
 Dehşetiyle taşan, akan, yayılan
 Ve bütün şiddetiyle bir tufan
 Gibi arz-ı vasi'e istila
 Ederek çağlayan bu vaveyla
 Ruh-ı şiirimi, şiir-i ruhumu
 O büyük kavm-i adile mahsus?
 Yeni, berceste-lahn-ı şuhumu
 Garba mülhem ve bizce na mahsus?
 Ne bu surhi-i cabeca lerzan
 Medeniyet sabahı mı acaba?
 Yoksa pek şairane, lâl-efşân
 Bir gurûb-ı güzün mi? Nev-peyda?
 Bu hûn-âlûde tude-i ecsâd
 Şefkat gülşeninde nev-icad
 En kızıl bir akikten masnû'
 Nam-ı sulh ve salâh için merfu'
 Heykel-i ulvî-i uhuvvet mi
 Bu sızan kan sirişk-i nasfet mi
 Bu yanan, münderis olan evler
 Ebedi bir melâz-ı rahat mı?
 Bu kızıl vaha, mahşeri-i muğber
 Acaba vadi -i saadet mi?
 Dulların kalbini yakan, eriten,
 Yaralar nev-demîde bir gül mü
 Ve gıdasız kalan beşiklerden
 Yükselen nevhelerde bülbül mü?
 Ne bu ismet nikab fuhşiyat
 Bu mu yirminci asır-ı ulviyat
 Ve meziyetli Avrupa? Heyhat!
 Bu mudur? Söyle şairim iskât

Eyle garbın vakur ve müstesna

Münkir adlini, bu bi perva

Türkü sustur, ve sonra en şakrak

Nagatınla çınlasın afak.”¹⁸⁸ Demek suretiyle ülkenin içerisinde bulunduğu durumu duyguları vasıtasıyla ifade etmiştir.

Çıktığı dönem sıkıntılı ve ülkenin hali harap olmasına rağmen gazete, kültürel yaşama dair unsurlardan vazgeçmeyerek sık sık bu tür konuları ele almayı sürdürmüştür. ”Mûsîkî Mübâhasesi” ana başlığı altında “Vokal” alt başlığı ile ülkede müzik ve bu alanda yapılan eserler ile yetişen sanatçılara yönelik olarak işlenen konuya şu şekilde yer verilmiştir:

“Şarkılarda Kıymet

Mûsîkî: Hissi mânâları, makam ve ahenkle ifade eden bir lisanıdır. Kavâid ve nazariyatı itibariyle, şarkı garbı olmayıp, milletler üzerinde umumdur yalnız her millette değişen, seciyenin tesiriyle irsi bir şivedir. Bu itibarla her milletin mûsîkîye ait kendine göre bir ana şivesi, daha doğrusu bir şive-i mâder-zâdı vardır.

Her zaman tekrar edilen bu müsbet ve kati hakikat takdir ve teslim edildikten sonra: yeni doğan bir çocuk:lisan-ı mâder-zâdını tekellüme tamamiyle muvaffak olduktan sonra,nasıl mektebe gelir ve elif ba dan başlayarak o lisanın kavâidine girerse ,yine bir lisan-ı mâder-zâd olan milli şivesiyle tamamiyle ifade-i hissiyata alıştıktan sonra,lisan-ı mezkurun kavâid ve nazariyatına yine bu lisanın elif ba sı olan nota ile başlamak öylece tabii bir şarttır.

Ailede bu gaye; müsbet ve makbul bir surette temin edilmediği içindir ki: ibtidai mekteplerinde nazariyattan evvel “Vokal“, mûsîkî-i savti,”şarkı” talim ediliyor.

Bu dersin ehemmiyet ve tesirinden bahsetmek mevzuu haricinde olduğu için şu hulasa ile yoluma devam edeceğim:

Ezber-i inşâd musâhabat-ı ahlakiye dersleri, çocuk ruhiyatı üzerinde ne tesir yaparsa- çünkü derslere şarkı, tahtaya yazıldıktan sonra muallim, onun üzerinde mükemmel, cazibedar bir musâhabat dersi yaparsa—şarkı o ruh üzerinde hassasiyete matuf tezaufi bir tesir icra eder. Çocuğu, tam insan olmak gayesini temin uğrunda, kendi muhit-i milliyetinde daha hissi, daha insani kılar.

Hemen denibilir ki: çocuğu fikri olmaktan evvel hissi, ilmi olmaktan evvel insani yetiştirmek gayesini takib eden, etmesi icab eden, ibtidailerde bu gayenin en müessir vasıtası “Vokal“ dir. Meselenin ehemmiyet ve nezaketi layıkıyla takdir edildikten sonra iş: Bu gayeyi temine kabiliyeti olan şarkıları arayıp bulmaya gelir ki: gaye-i matlubenin temini için işte, buna vasıta olan şarkıların bir takım müsbet ve kati kabiliyetlere, kıymetlere, malik olmaları şarttır.

Aksi takdirde sarf edilecek emek; boş ve ekseriya tehlikeli gayelere hizmet edecektir. Şu halde: Şarkılarda aranacak kıymet ne mahiyette olacaktır? Kıyem-i mezkureyi esas olarak iki kısımda cem’ etmek mümkündür.(1)kıymet-i milliye, (2) kıymet-i ilmiye; daha doğrusu sanat nokta-i nazarından kıymet.

Şarkının kıymet-i milliyesi; milli şive ile bestelenmiş olması, kıymet-i ilmiyesi de; tabir hoş görülüversin!—bestenin güfte ile imtizac-ı tam suretinde mümtezic bulunmasıdır.

1-Kıymet-i milliye meselesi: Güftenin ruh-ı manasına mutabık olarak konacak bestenin milli olmasıdır.

Burada teşrihi mecburi bir nokta vardır.

Şayan-ı itirafur ki: Şive-i mûsîkîyemiz; umumiyetle canlandırıcı, harekete getirtici bir şive olmayıp, mesti inhinalarla hissiyatı uyuşturucu bir karaktere maliktir. Seciyenin muhitin ve sakim bir aile terbiyesinin tesiriyle uyşuk olan çocuklarımızı harekete getirmek ise bu gün eşedd ve akdem bir ihtiyaç halindedir. Binâenaleyh bu ihtiyacı temin için daha ziyade “marş” nota olan şarkılara ehemmiyet vermemiz lazımdır.

Şivemiz ise; şimdi söyledik ki, marşlardan beklenen gayeyi temine pek nakafi olduğu için marşlara konacak bestelerin şivemizden—ifrata varmamak şartıyla—Biraz uzaklaşması mecburidir.

Zeki Bey’in adapte ettiği şarkılarından,”sancağa selam”ı ve emsali bu ihtiyacı temine pek kabiliyetli şarkılardandır:

2. Sanat nokta-i nazarından kıymet meselesi: Güfte ile bestenin ifade-i manada müşterek olmasıdır.

Yani manzumenin ifade ettiğini bestenin de aynen ifade etmesidir. Misaller:

Zeki Bey'in "azim ve ümid" şarkısında hep bir ağızdan deriz her zaman yüksel ve yükselt, yüksel ve yükselt! Beytinde ikinci mısraya tatbik ettiği bestenin de aynı güfte gibi yükselmek ve yükseltmeyi amir olması, yine aynı sanatkârın "sancağa selam" şarkısında:"yekpare demirden bir kale gibi askerler" mısra-i evveline koyduğunu bestenin aynı güfte gibi bir yekpare demir, bir kale... Hissini vermesi, böyle askere çıkacak düşmanlar nerde? "Derken tekid makamındaki tekrarında yine tatbik ettiği parçanın: Gittikçe tizleşen bir nağme ile aynı istifhamı sorması. Mehmed Baha Beyin:" Haluk'un sesi"nde:" Terennüm eyliyor sesin ne söylüyor bilirmisin?" Mısralarında bizzat onlara verdiği bestenin samimi bir imtizac ile böyle sekerek terennümü istifham mümteziç bir melodi ile tamamıyla sorması...

Ve bilaistisna bütün asarındaki sünihat-ı samimiyesinin, bütün derinlikleri,bütün samimiyetleriyle güftenin müfid olduğu meaniyi aynen bütün hakikatiyle söylemesi.... Sanat, imtizac nokta-i nazarından getirilecek en katı,en hakiki misallerdendir.

Aksi takdirde, beste, güftenin dediğini ifade etmiyorsa, mesela: Yine Zeki Bey'in (bahar) şarkısında güftenin taravet ve şetareti amir olduğu bir yerde, beste, pek uzak, pek derin bir mana ile ağlayacak olursa eser, imtizac nokta ve nazarından kıymetini zayi eder. Zaten eser-i mezkûr; kıymet-i milliyeye de malik değildir.

Uzun ve devamlı sadalarla, ruha,(pısatordi)üslubunu veriyor. Kıymet-i ilmiye meselesinde, güftenin beste ile gayr-ı mümteziç bulunması eserin kıymetini nasıl sifra indiriyorsa güfteye hiç de amir olmadığı bir derinlik, bir ahenk vermek dahi aynen kıymet-i eseri ifna eder. Bunun gibi gayet derin manaları muhtevi bir manzumeye, ruhsuz, basit bir beste koymak da aynı menfi haldir. Her iki halde şarkı, serâpâ riya-alûddur.

Buradan tatbiki şarkılara geçmek isterim:

Şairlerimizden birinin güzel bir şirine tutuyor garbın asarından bir parçayı beste olarak koyuyor ve çocuklarımıza söyletiyoruz: Bir defa eserde kıymet-i milliye bu kadar evinden sarf-ı nazar acaba, evvela güftenin ruh-u manasına nüfuz ediliyorda bilahare, mezkûr manayı ifade edecek bir parça bittaharri bulunup da mı tatbik ediliyor? Eğer böyle ise eser (imtizac) nokta-i nazarından kıymetdardır.

Fakat maalesef bu suretle tertib oluna gelen şarkıların onda birinde imtizac kıymeti yoktur. Şiirden anlamak başka musikiden yine başkadır. Her şiirden anlayanın

musikiden de anlaması icab etmez. Bestenin ruhuna nüfuz için şiirle olduğu kadar musiki ile de tevaggul etmek lazımdır. Aksi takdirde eserin kıymeti sıfırdır. Sonra, ahenktar bir parçaya lalettayın bir güfte yapıp tatbik edivermek ...Bu da aynı hal.....

Musikici olmak başka, şair olmak yine başka.....Her musikicinin, yahud musikiden anlayanın behemehal şiirden de anlaması icab etmez...

Acaba tatbik ettiği şiirin manası musiki parçasının manasıyla mümtezic mi?

Elhasıl: (vezne yahud parmak hesabına geliyor) diye makamı şiire, şiiri makama hemen uyduruvermek itibarıyla belki bir şeydir. Fakat düşünmeli ki: Bu hemen uyduruvermekle kalmayacak evet! Hemen meydana geliveren bu kabil şarkıları (çocuk) okuyacak ve söyleyecek! De musik-i hakkında hakiki, tam itikad ve kanaatlere sahip olacak, musikinin bir lisan olduğuna ve ila ahir....İman edecek?! Heyhat!..

Ecnebi sadalar karşısında güftenin tesiri ile ağlamak isterken hiçte onu ifade etmeyen bestenin pek yabancı cereyanı ile gülmeye sevk edilen zavallı çocuğun zavallı ruhuna ruhsuz, ne manasız makam saçmalarıyla körleşecek?..Onlardan bir zevk alamayacak..... Ve en nihayet onları(sokak musikisi)'ne tercih edemeyerek o da: Yolda buldum bir ayva,ayvalı yar göbekli yar!..Cereyanı çirkabına kapılacak!

İnsaf... Çocuklara yine çocuk ruhuyla yazılmış şarkıları söyletmeli aksi takdirde çocuklar o kabil şarkıları on derste öğrenemezler. Çocuk kendi seviyesinde her şeydir. Bizim hissedemediğimiz pek küçük şeyleri ona büyük bir sanatkâr ruhuyla duyar ve müsait fırsatlarda kendine göre vasıtalarla bu samimi duygusunu hemen izhar eder.

Kendi ruhuna göre bulmadığı bir manzumenin mümtezic olmayan bestesini "fenadır!" diye söylemek istemez... Söylerse de aksi kabilinden lezzet almaz ki söylesin ve öğrensin. !

Buna mukabil seviyesine göre intihab ettiğiniz bir manzumenin bestesini manzumenin ruhuyla mümtezic buldu mu bir derste on dakikaya varmaz derhal kapar. Çünkü şarkının güfte ile mutabık, müvazi cereyanı, onun çocukluk ruhuna, hissine mutabık gelmiş ve seri bir surette tetabukuna sebep olmuştur.

Çocuk derse sarılmıyor mu? İştihatsız mı? Şarkıyı bir iki derste öğrenemiyor mu? Kabahat hiçte kendisinde değildir. Kabahat,- usul-ü tedrise vukufu farz edildiği takdirde-doğrudan doğruya şarkının bestesindedir.

Netice: Eğer "vokal" ibtidailer de ihtiyaç halinde bir ders ise o derste söylenecek şarkılar evvela kıymet-i milliyeye saniyen ve asıl (imtizac) kıymetine malik olmalıdır. Aksi takdirde dersi başka bir ders ile geçirmek ve -ruhi bir teverrüm-ün önüne geçmek itibariyle evladır.

Halil Bedii¹⁸⁹

Muhittin Baha tarafından kaleme alınan bir yazıda; ülkenin mağlubiyet neticesinde oluşan şartları ve neden bu durumun yaşandığı sosyal boyutu ile incelenmiştir."Felaket Karşısında" ana başlığı altında "**Hemşehrilerime**" diyerek başladığı sözlerinde yazar yaşanan acıları ve yapılması gerekenleri şöyle ifade etmiştir:

"Düçar olduğumuz müthiş felaket-i mağlubiyet karşısında kayıp ettiğimiz şeylerin matem-i zıyainı tutarken, gözlerimizi kapamamalı, aynı felakete tekrar düçar olmaktan sıyanet-i nefis için istikbali düşünmeliyiz.

Memleketin hayır ve menfaati namına kanaatlerimizi söylemek bugünün en yüksek vazifeleri şahsiyat-ı daire-i mübahis haricinde kaldıkça sözümüz mahzı hakikat olmasa da yine bir az olsun düşündürdüğü için temin-i faydadan hali kalmaz.

Şimdiye kadar hakiki hürriyeti idrak edememiş, vicdanımızın sada-i bülendini, maalesef, bazen hapsetmiş bazen de galat-ı basara düçar olarak hakayıkı ters cihetinden görmüşdük.

Her ne şekilde olursa olsun gerek maddeten gerek manen bize tahakküm edebilen kuvayı galibe karşısında bulunuyorduk. Öyle zevat vardı ki kendilerinin zekâ dehaları, yüksek vatan perverlikleri bizde bir iman haline gelmiş ve bu iman, mantığımızı alt üst etmişti.

Bu gün bu zevattan bazıları divan-ı âliye bazıları da milletin vicdan-ı refetiyle tarihin saha-i adaletine intikal etmiş bulunuyorlar. Dün bizim içimizden çıkmış galib ve mütehakkim bir kuvvetten şikâyet ederken, unutmayalım ki bugün, hiç de bizden olmayan düvel-i galibenin taht-ı hükmünde bulunmaktayız. Kendimize bihakkın sahib, mevcudiyet-i milliyemizi bihakkın müdrik olmadıkça üstümüzden böyle kuvvetlerin eksilemeyeceğini yakinen bilmeliyiz.

Herkesin kendi menfaati arkasında koşmasından ne kadar mutazarrır olduksa başkalarına körü körüne tabii olmaktan da o kadar zarar gördük. Ne ifrad ve tefrika ile

ne de irade ve ihtiyarını bilerek bilmeyerek bir şahsa bir heyete satmış veya tefviz etmiş efradın vücuda getirdiği kitlelerle bu zavallı vatana ifaze-i hayat edemeyeceğimizi artık anlamalıyız.

On senelik meşrutiyet, pek acı tecrübelerle sahne oldu. Yaralı kalplerimizi hiç olmazsa bundan sonra feci ıstıraplara düçar olmaktan sıyanet edelim.

Mağlubiyet ne kadar büyük olursa olsun, milletimizin azim ve imanı yanında küçük kalmalıdır. Düşmanlar orduları mağlub ve hatta imha etse de, yaşamak isteyen bir milleti ortadan kaldırmaya muvaffak olamaz. Mevcut bir millet ise bütün yaşayanlar gibi tekâmüle namzettir. Şu halde bize düşen vazife mazinin kara günlerini atıye aksettirerek ümitlerimizi zaaf ve izmihlale düşürmekten ictinab ve tecrübelerden istifade ederek çalışmak, çalışmaktır. Hüsn-ü niyet ve vukuf ile icra edilen müsterek sai, bir millet için mutlaka hayırlı ve nafi' eserler vücuda getirir. Fakat asıl müşkül olan cihette hüsnüniyet ile vukufi birleştirmektedir. Ahlaki tezahüratımız o kadar korkunç oldu ki bugün kimsenin kimseye itimadı kalmamıştır denilebilir. Bu halet-i ruhiye ile nasıl anlaşacak ve nasıl büyük ve mukaddes hastanın iade-i kuvvet-i esbabını ihzar edeceğiz.

Karşısında titreye titreye düşünmemiz lazım gelen bu سوالin cevabını hazırlamak her vatanperverin mukaddes bir borcudur.

Yarın Bursa'da gayesinden ve kendisine rehberlik edenlerin makasından bihaber birçok hemşehrilerimin yekdiğerine husumetkarane bakacaklarını düşündükçe bu borcu ifa etmekle bir vazife-i vataniye etmiş olacağıma iman ettim.

Bunu manasız görenler, kıyl-ü kâl'e vesile ittihaz edecekler bulunacaktır. Fakat o boş lakırdılar kaillerine avdet edecek ve hizmetleri ancak ve ancak garazkâr ve hüsnüniyetten uzak şahıslara beş on dakika kaybettirmek veya kazandırmaktan ibaret olacaktır. Her şeyden bir menfaat maksadı çıkarmak mutadî olanları kendi fikir ve vicdanlarıyla yalnız bırakarak maksada geçiyorum:

Mütarekeyi müsalahaya isal edecek şu günlerde ilk işimiz gerek gazetelerin, gerek fırka teşkilinde gösterilen isti'câl ve efratın manayı elimini anlamaktır. Hududlarımızda kemikten yaptığımız sedd-i hail yıkıldığı günden beri müthiş bir şetm ve husumet denizi ortasında çalkanıyoruz. Daha evvel on senedir yaptığımız şey de başka eşhas ve heyata ta'riz ve taarruzdu. Nasıl o zamanki hareketler bizi bugünkü felakete isal ettiyse hali hazırdaki menfi faaliyetimiz de yarının mesaibini ihzar

edecektir. Gayemiz yalnız hataları meydana çıkarmak değil onları tekrar etmemek, tekerrürleri esbabını kal' etmek olmalıdır.

Muhittin Baha"¹⁹⁰

Yine **Kemalettin Kamu** tarafından kaleme alınan ve Ülkenin güzide topraklarının bir bir elden çıkışının hissiyatını ve Türk Milleti'nin çektiği acıları dile getirdiği "**Şam**" adlı şiir'de ülkenin ve milletin hali şu mısralarla dile getiriliyordu:

Soldun, kurudun sen de ... Senin nazlı yüzünde
Sakından uzak bir gülü andırdı..Dün akşam!
Son sevgili mihrabı idin gönlümüzünde
Hicrin bizi hierana inandırdı, dün akşam!
Yıllarca vatan namına kan pençeli bir el
Yapmıştı yanık bağrını: Evlad ki muktel
Lakin yine şendin..Yine sevdalı semenlar
Yıldızlarının rengi kadar cazibe perver
Kızlar gibi bi şaibe bir neşe taşırdın
Bilmem, niye top sesleri duymakla şaşırdın?
Gül bağçelerinden uçan ahenge ne oldu
Alnundan öpen sıtmalı samlarla mı soldu?
Sinende huzuzatını tenvim eden eller
Altında mı yıprandı cebindeki teller
Zannetme sakın bizleri hüsrana yabancı
Ey benzi uçuk annemizin incili tacı
Türkün yaşaran gözleri arkada, Muhakkak
Bir uykunun encamına kandınsa, dün akşam!
Yâdın ebediyen yakacak bizleri... Bir bak!
Ufkundaki bayrak kimin... Ey nazlı güzel şâm

Teşrin-i sani 334 Bursa

Kemalettin Kamu"¹⁹¹

Gazetenin yayın hayatından çekildiği net tarih tespit edilememiştir.

¹⁹⁰ Bursa Mecmuası Gazetesi, 26 Muharrem 1337 Cuma / 1 Kasım 1918, S.21, s.5.

¹⁹¹ Bursa Mecmuası Gazetesi, 26 Muharrem 1337 Cuma / 1 Kasım 1918, S.21, s.6.

B.DERGİLER

1.Bursa Sergisi (10 Temmuz 1325 / 1909 - Ekim 1325 / 1909)

10 Temmuz 1325 (1909)'ten itibaren çıkan bu süreli yayın, hayatını iki buçuk ay sürdürmüştür. Bursa Belediyesi tarafından II. Meşrutiyet'in ilk yıldönümü münasebetiyle **23 Temmuz - 13 Eylül 1909** tarihleri arasında açılan sanayi ve ticaret ürünleri sergisi'nin devamı boyunca, sergi faaliyetlerini duyurmak amacıyla yayınlanmıştır.¹⁹² Haftanın Cuma günleri ve sergi boyunca çıkan dergide, sergiye ve Bursa'ya ait fotoğraflar ile Bursa Vilayeti'nin bazı sayısal (nüfus dağılım ve toplamaları) verilerine yer verilmiştir.¹⁹³

Derginin birinci sayısında içinde bulunulan dönem de **sergi** ve fuar faaliyetleri ile bunlara dönük olarak çıkartılmaya başlanan yayınlar ile ilgili "**Sergiler Nasıl Meydana Geldi**" başlığı altında yer verilmiş olan bir makalede;

"18. asrın 19. karn ile an-ı vedaında tevellüd ve son asır zarfında ihraz-ı şekli tekmi iden sergiler -yapılan istatistiklere nazaran-gittikçe hem sıklaşıyor hemde daha sıklaşıyor mükemmelleşiyor. Şu hal sergi küşadı için bir temayülü mahsus bulunduğunu gösterir. Bu meyelan neden neşet ediyor? Burası cay-ı tedkiktir. Fakat tedkikat ve tettebbuatımızın netayicini sırasıyla izah edebilmek için evvel emirde serginin ne olduğunu nasıl ve nerede teessüs ettiğini ve envai neden ibaret bulunduğunu bilmekliğimiz lazım gelir. Sergi "masnuat ve mahsulât ve mamûlatın inzâr-ı umumiyye arz ve teşhiridir."suretinde tarif edebiliriz. Fransızların bu manada kullandıkları (exposition) kelimesi yalnız teşhir manasını tazmin ettiği için bizim "sergi"miz Fransızcasından daha şumullü, daha manidardır..."Denilerek sergilerin ve bunların yayın organlarının öneminden bahsedilmiştir.¹⁹⁴

Dergi, haftalık olarak Vilayet Matbaası'nda ve 18 x 28 santimetre ebatlarında basılarak yayınlamıştır.¹⁹⁵

¹⁹² "Bursa Sergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.404.

¹⁹³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.43,44.

¹⁹⁴ **Bursa Sergisi**, 5 Recep 1327 / 23 Temmuz 1909, S. 1 s.7.

¹⁹⁵ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Katologu (1828-1928)**, s.51

Logosu'nun üzerinde "**Taht-ı Himaye-i Hazreti Padişahîde**" ifadesine yer verilen dergi, üç kuruş fiyat ile satılmıştır. Vilayet Matbaası'nda basılan dergi 10 Sayılık yayın hayatından sonra kapanmıştır.¹⁹⁶

2. Genç Müslüman Dergisi (1912 – 1913)

Yönetim yeri Bursa Koza Han 86 numaralı büro olan, **Genç Müslüman Dergisi**'nin, bulunabilen tek nüshasının üzerinde tarihi bulunmamaktadır. Bu tek örnekten derginin, kırmızı bir kapak içerisinde 16 sayfa ve 20x28 boyutlarında olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁷

Derginin Müdürü ve Başyazarı **Hakkı Baha Pars** Bey'dir. Mun-i Hilal Matbaası'nda basılan, logosunun altında "**İlmi, Dini, Felsefi Mecmuadır**" ifadesi bulunan ve "**Şimdilik 15 Günlüktür**" açıklamasına yer verilen **Genç Müslüman Dergisi**, 10 kuruş fiyatla satışa sunulmuştur.¹⁹⁸

Derginin kesin başlangıç ve kapanış tarihleri tespit edilememiştir.

3. Ciddi Karagöz Dergisi (4 Mart 1912 - ?)

Bursa'da yayımlanmakta olan bu çocuk dergisinin, yayın tarihi tam olarak tespit edilememekle birlikte, **21 Mart 1329 / 3 Nisan 1913** tarihli tek nüshasının üzerindeki 3. Sayı ibaresinden yola çıkarak, derginin, **4 Mart 1913** tarihinde yayın hayatına girdiği ve ilk sayısını çıkarmış olabileceği ifade edilebilir.¹⁹⁹

Yukarıda bahsedilen **1329 / 1913** tarihli 3. Sayısı'ndan elde edilen bilgilere göre; dergi 15 günde bir yayımlanmış ve kapağı hariç toplam sekiz sayfa olarak çıkartılmıştır. Logosu'nun altında "**Osmanlı Türk Çocuklarının Milli Terbiyesine Çalışır**" ifadesine yer verilmiştir. Sahibi belirtilmemiş olmakla beraber idare yeri olarak "Bursa Saray Caddesi'nde Belediye Karşısında Türk Mağazası" adresi belirtilmiştir. Derginin Sorumlu Müdürü olarak ta **A.Nuri İsmet** ismine yer verilmiştir. Bursa'da Muin-i Hilal

¹⁹⁶ "Bursa Sergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.403.

¹⁹⁷ "Genç Müslüman", Bursa Ansiklopedisi, s.763.

¹⁹⁸ Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu,(1828-1928), s.116; "Genç Müslüman", Bursa Ansiklopedisi, s.763.

¹⁹⁹ Ciddi Karagöz Dergisi, 21 Mart 1329 / 3 Nisan 1913, s.1.

Matbaası'nda basılarak yayımlanan **Ciddi Karagöz**'ün fiyatı, 10 para, senelik 25 sayı bedeli 10 ve altı aylık abonelik fiyatı da 6 kuruş olarak belirtilmiştir.²⁰⁰

Derginin hangi tarihlerde yayın hayatından çekildiği ile ne kadar sayı yaptığı kesin olarak tespit edilememiştir.

4. Kurtuluş Yolları Dergisi (3 Mart 1329 / 16 Mayıs 1913) - ?)

Kurtuluş Yolları Dergisi'nin, ilk sayısı, 3 Mart 1329 / 16 Mayıs 1913 tarihinde çıkmıştır. Yönetim yeri Hükümet Konağı karşısısında bulunan derginin, basım yeri ise Muin-i Hilâl Matbaası'dır. Dergi 18 x 28 santimetre boyutlarında ve 32 sayfa olarak yayın hayatındaki yerini almıştır²⁰¹.

Derginin 1.Sayısı'na göre **Kurtuluş Yolları Dergisi**'nin Müdür'ü ve Sahibi **Mehmet Şeref**'tir. Bu sayıda derginin Bursa'da basıldığı belirtilirken İstanbul'da satıldığı yer olarak ta Bab-ı Âli caddesinde İtimad Kütüphanesi adresi belirtilmiştir. Tanesinin 50 para olduğu belirtilmiş ve 32 sayfa olan bu ilk nüshada "**Osmanlı Türklerinin Faidesine Çalışır. Biricik "Milliyetçilik" Güden Risaledir.**" İbaresine yer verilmiştir.²⁰²

1.Sayısı'nın arka kapağında yer verilmiş olan ifadelerden derginin satış ve abonelik bedellerinin aşağıdaki şekilde oluştuğu görülmüştür.

	"3 Aylığı	6 Aylığı	Yıllığı	
Bursa için	8	16	30	kuruş
Dışarı için	9	18	35	kuruş
Mektepler için	7	14	20	kuruş
Ecnebi yerler için	-	5	10	Frank
Köylüler için yalnız 10 kuruştur." ²⁰³				

Derginin 2. Sayısı'nın kapağında "**Sosyalizmden Bahs İden İlim ve Sanat Mecmu'ası**" ibaresinden derginin sosyalizm yanlı yayınlar yapmış olabileceği tespitine gidilmiştir. Bu sayıda derginin her ayın ortasında çıkmakta olduğu

²⁰⁰ **Ciddi Karagöz Dergisi**, 21 Mart 1329/ 3 Nisan 1913, s.1; "**Ciddi Karagöz**", **Bursa Ansiklopedisi**, s.449.

²⁰¹ "**Kurtuluş Yolları**", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1088.

²⁰² **Kurtuluş Yolları Dergisi**, 7 Rebiülahir 1331 / 16 Mart 1913, S. 1, s.1-2.

²⁰³ **Kurtuluş Yolları Dergisi**, 7 Rebiülahir 1331 / 16 Mart 1913, S. 1, s.32.

belirtilmiştir. Yine bu sayıda derginin idare mahali olarak, Bab-ı Âli caddesi 49 Çiftçi kütüphanesi adresi belirtilmiştir.40 sayfa olarak çıkan 2. Sayıda derginin nüshasının 10 kuruş, senelik aboneliğinin ise 12 nüsha olmak üzere 120 kuruş olarak ifade edilmiştir.²⁰⁴

Derginin incelenebilen 3.sayısı'nda ise derginin 32 sayfa olarak çıktığı ve idarehane adresi olarak, "Bursa da Hükümet Kapusına Karşu Dairedir" ifadesi olduğu tespit edilmiştir.²⁰⁵

Logosu'nun altında bulunan "**Osmanlı Türkleri'nin Faydasına Çalışır Biricik Milletçilik güden Risâle'dir**" ifadesi ile kendisini tanımlamış olan derginin Mesul Müdürlüğü'nü **Mehmet Şeref Bey** yapmıştır.²⁰⁶

Kurtuluş Yolları, sayfalarında "**Edebiyat**", "**Tarih Yaprakları**", "**Ulu Dedelerimiz**", "**Anadolu Köylüsü**", "**Dağarcık**" gibi bölüm başlıkları altında çeşitli yazılara yer vermiştir. Derginin yayın politikası ise ilk sayısında yer verilen "**Tuttuğumuz Yol**" başlıklı bir yazıda, şöyle özetlenmiştir:

"Bugün pek acı bir hakikat ile karşı karşıya geldik ve işte en sonra anlaşılmamış işlerin yarım kalmasından bir yekün birçok sebebler önünde dağıldık, ezildik. Şimdi, pek çok ve güzel memleketlerden son selamı, son acıklı vedayı göndererek ayrılırken ortasına çekildiğimiz yerler, bizi bundan altı asır önce ileriye atan topraklardır, bu topraklar ana yurdumuzdur. Ancak bizi doğuran, büyüten bu yerleri artık açık söyleyelim ki bıraktığımız gibi bulamıyoruz.

Güçlü, zorlu yiğitler yetiştiren oba yaşayışından fırlamış şu büyük padişahlığın avrupaya geçtiği günden beridir her gün yanlış görülen yollar, bozuk düzen giden idareler yüzünden bu ana ocağı hırpalandı, dağıldı.

Osmanlı padişahlığı Avrupa'da kurduğu saltanatı tutmak için her gün ana yurdunun kuvvetini kullandı.

Senelerin koyu karanlıklara daldırdığı acı günler içinde şu Osmanlı Asyası'nın pek acıklı bir geçmişi vardır. Hele son üçyüz yıldan beri Basra yanından Erzuruma, Sülaymaniye önünden Sana'ya kadar bu geniş topraklar üstünde yaşayanların geçirdiği

²⁰⁴ **Kurtuluş Yolları Dergisi**, 20 Teşrin-i Evvel 1329 / 2 Kasım 1913, S. 2, s.2,39.

²⁰⁵ **Kurtuluş Yolları Dergisi**, 1 Nisan 1329 / 14 Nisan 1913, S. 3, s.32..

²⁰⁶ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)**, s.214.

günlere bütün manasıyla bir hayat demeye dil varmaz. Çünkü Avrupa'da tutunmak için devletin aradığı dayanaç hep bu yerler olmuştur.

Hep bu yerler olmuştur ki bir hiç için çıkarılan, gürültüler uğruna kendi yavrularının halis kanını dökmeye mecbur kalmıştır.

Herkes inanır ki bugün Osmanlı Asyası'ndakilerin yaşayışında hiçbir saadet yıldızı parlamıyor, hiçbir tüten ocak yoktur ki Osmanlı Padişahlığı'nın Avrupa'daki idaresizliği uğruna bir kurban vermemiş olsun.

Bir zamanlar padişahların ufacık keyifleri, saray türedilerinin zevki, devlet ricali denilen bir sürü beyinsizin istibadları uğruna şu koca Osmanlı Asyası ne kadar kan dökmüş ne kadar ocak kapamağa mecbur kalmıştır.

Lakin işte 300 senedir yalnız pazu zoruyla tutulan Avrupa'daki Osmanlı tebası en sonunda ensesine basan kolu kıvrıracak kuvveti kendinde bulunca başını kaldırarak silkindi.

Biz şimdi geçmişin bu acı derslerini göz önüne alınca bütün cidal ve ızdırap ile geçmiş ömürler için ağlamakdan ziyade artık bu ana yurdunun düşmeye başladığı çukurun karşısında biraz irkilip düşünmeye mecbur olduğumuzu anlıyoruz.

Yalnız kılıcın parlak demiri önünde inleyen boyunların ebedi bizim olduğuna dair kanaatimize veda etdik. Şu ayrılış pek çok acıklı olmakla beraber bari gelecek için bizi derin derin düşündürmeye sevk edebildiyse yine bir faide bulmuş sayılırız..."²⁰⁷

Bu ifadelerin devamı niteliğinde ve derginin yayın ilkelerine açıklık kazandıran şu cümleler ise derginin 7 ve 8. sayfalarında yer bulmuştur.

"Biz burada Türklüğü, Arablığı, Ermeniliği de beraber tedkik edeceğiz. Bu ırkların dertlerini de deşeceğiz. Türk dilini de programımıza koyduk. Ancak pek büyük dileğimiz olmakla beraber hiçbir zaman ayyıldızın kuytulduğunda yaşayanlar henüz pek düşkün iken Osmanlı hududunun ötesine kadar aşarak birçoklarımız yanıltmakta, yanlış çığırlara sokarak, kaygılı yollar hazırlamakta olanlara da hiç acımadan pek feyizli Osmanlı Asyası ahalisinden aldığımız kuvvetle karşı gelmekten de yüz çevirmeyeceğiz.

Risalemiz niyayet, Osmanlı Asyasının içtimai, iktisadi, derdlerini ilmi bir noktadan teşrih ederek salah, selamet yollarını aramakdan, yüksek dileğimiz olan

umumi birleşmeye gitmek için takibi lazım gelen yolları hazırlamakdan başka hiç, hiçbir şey düşünmeyecektir...”²⁰⁸

Derginin fiyatı ilk sayıda 50 para iken, sonraki yıllarda düşürülmüştür. Ayrıca taşra satışlarında köylülere özel indirim yapılmıştır. Yapılan araştırmalara rağmen derginin toplam kaç sayı çıktığı ile hangi sebeplerle ne zaman kapatıldığı tespit edilememiştir.²⁰⁹

5. Karagöz Özel Sayısı (27 Nisan 1909)

Karagöz, aslında İstanbul’da yayımlanan bir mizah eseri idi. Haftanın pazartesi ve perşembe günleri çıkan yayının, İmtiyaz Sahibi **Ali Fuat**, Başyazarı ise **Mahmut Nedim**’dir. **Sultan Reşat**’ın cülusu münasebetiyle bir “Özel Sayı” **Bursa**’da **Vilayet Matbaası**’nda basılmış ve yayımlanmıştır.²¹⁰

6. Mecmua-i Lâne (16 Ocak 1918- ?)

Mecmua-i Lâne’ (Yuva Dergisi) nin bu güne ulaşabilen tek sayısı, **16 Ocak 1918** tarihini taşımaktadır. Bu tek örnek incelendiğinde, özel süslenmiş kapak sayfası üst tarafında sağda “Cilt 1”, ortada “Numro 1” kayıtları ve solda da sadece 1 Sayısı bulunmaktadır. Logosunda “Edebî, Ahlaki, İlmi, İktisadi Mecmua” olduğu belirtilen **Lâne Dergisi**’nin Müdür ünvanlı Sorumlu Yönetmeni olarak **Ahmet Muhtar**, İdari İşler Müdür’ü olarakta **M. İhsan Vecdi** isimleri belirtilmiştir. Muin-i Hilâl Matbaası’nda basılan ve 2 kuruş bedelle satılan derginin, bu ilk sayısında, 15 günde bir ve 16 sayfa olarak yayımlanacağı belirtilmiştir.²¹¹

Lâne Dergisi’nin oldukça süslü olarak tasarlanan kapağında “Mündericat” başlığı altında, “İlk söz” den sonra bu sayıda yer alan yazılarla yazarlarının adları sıralanmış, en son kısımda “Açık muharebe vesaire” bölümünün bulunduğu kaydedilmiştir. Bu ilk sayıda yer verilen “İlk Söz”de, kültürün önemine değinildikten sonra derginin çıkarılma gerekçesi şöyle ifade edilmiştir:

²⁰⁸ **Kurtuluş Yolları Dergisi**, 7 Rebiülahir 1331 / 16 Mart 1913, S. 1, s.7, 8.

²⁰⁹ “Kurtuluş Yolları”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1088.

²¹⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.45 - 46.

²¹¹ “Mecmua-i Lâne”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1102.

“Kıymettar “**Bursa Mecmuası**” bu hassasiyetin, bu azmin en ziyadar bir delilidir. Bugün memleketimize, muhterem evlatlarına, karimize takdime muvaffak olduğumuz Lâne’miz de aynı mesleki takiben; muhitimizin edebi, fenni, sıhhi ve içtimâî faaliyetini teşvik, bunların mahsulesi olan fazilet-i içtimâiyemizi nevâkısı ta’dat eylemek ve Bursa Mecmuası’na naciz bir muavin olmak üzere saha-i intişara çıkıyor.”²¹²

Derginin yayın süresi, kaç sayı olarak ve sayfa düzenlemesi ile hangi tarihte kapatıldığı tespit edilememiştir.

²¹² “Mecmua-i Lâne”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1102.

III. BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE YILLARI (1918 – 1923)'NDA BURSA BASINI

Birinci Dünya Harbi sonrasında **30 Ekim 1918**'de imzalanan “Mondros Ateşkes Anlaşması”yla başlayan ve **10 Eylül 1922**'de Kurtuluş’la sona eren dönem, Osmanlı aydınının tüm çelişkilerinin basına da yansıdığı bir süreci kapsamaktadır. Bir grup aydın, Batı’ya öykünen ama emperyalizmin acımasızlığının ayırımına varınca umutsuzluğa kapılarak yeni ideolojiler arayışı içinde bocalamaktadır. Bir ikinci grup, tüm içtenliğiyle Halife’nin kutsal kimliğine bağlanarak katı ve sarsılmaz bir bağnazlıkla her şeyi oluruna bırakan bir boş vermişlik içindedir. Bir üçüncü grup ise, dünyanın her yerinde ve her toplumda görüldüğü üzere, kişisel veya grupçu çıkarlarıyla, emperyalizmin emellerini bağdaştırmaya çalışmaktadır.²¹³

Birinci grupta yer alanlar, **1917**'de ortaya çıkan ve tüm dünyayı sarsan “**Sovyet Devrimi**”nin etkisindedirler. Ne var ki **Marx**’ın felsefesi ve **Leninizm**’in ilkeleri ile Osmanlı aydınının geleneksel İslâmcı yapısını bağdaştırabilmek hayli güç bir iştir. Bu grubun aydınları, hiç değilse başlangıçta kurtuluş umudunun, Sovyet Devrimi’nden esinlenen bir “**İslâmcı komünizm**” uygulamasında olacağına inanmışlar; ancak İslâm ideolojisiyle Marksizm’in anlaşılabilir bir birleşimini yapmakta pek de başarılı olamamışlardır. Örneğin birleşimi, İslâm’ın “yeşil” rengiyle Bolşevizm’in (komünizmin) “kızıl” rengini flamalarının kumaşlarına yansıtarak sağlamaya çalışanlar da olmuştur. Bu birinci gruptan olanların büyük bölümü, **Mustafa Kemal Atatürk**’ün önderliğinde yürütülen **Milli Mücadele** ve **Kurtuluş Savaşı**’na destek olmuşlardır. Bir küçük bölümü ise, komünizmin gerçek inançlı savunucuları olarak yeraltına inmek zorunda kalmışlardır.²¹⁴

İkinci gruptakiler Halife’ye bağlılıkları nedeniyle, zaman zaman üçüncü grubun bilinçli “işbirlikçiklerinin” tuzağına düşmekten kurtulamamışlardır. Bu fikri kargaşa ortamı içerisinde, **1919**’un sonlarından itibaren **Bursa Basını**’nda yeni yöntem arayışlarının yansımaları gözlenmektedir.

²¹³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.31,32.

²¹⁴ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.38.

İşgal altında gazetelerin hangi koşullarda yayınlanabildiğini açıklamak için, Yunanlıların ve Hudâvendigâr Valiliği'nin, bütün yayınları önceden "sansür" etmekte olduğunu belirtmek, yeterli olacaktır. İşgal güçleri, basının denetimi amacıyla ilginç yöntemlere de başvurmuşlardır. Gazetelerle ilgili tüm işlemler (açma-kapatma-yayınlanacak haberlerin içeriğinin belirlenmesi), Yunan İşgal Komutanlığınca ve onların keyfi idarelerince belirlenmekteydi. Hatta gazetelerin isimleri dahi Yunan İşgal Komutanlığı'nın belirlediği isimlerden bir tanesini seçmek suretiyle belirlenebiliyordu. Örneğin **Kevkep Gazetesi**'nin ismi bu şekilde belirlenmiştir.²¹⁵

İşgal Bursa'sında gazeteler, işgal güçlerinin bildirilerinin yanında, gazete sahibi ve yazarlarının birbirleriyle kapışmalarına da sayfalarını açmışlardır. O dönemde Bursa'da çıkan hiç bir yayın organında, Ankara ve Kuvay-ı Milliye güçlerinin başarılarına yer verilememiştir. Hatta o denli ki, Bursalılar, **26 Ağustos 1922**'de başlayan "**Büyük Taarruz**"dan ve ardından **30 Ağustos**'ta **Dumlupınar**'da düşmanın kesin bir yenilgiye uğradığını, bozgun halinde Ege'ye doğru kaçmakta olduğunu ancak **6 Eylül**'den sonra, o da fısıltı gazetelerinden öğrenebilmişlerdir. Yunan Hükümeti, Yunan Ordusu ve savaş hakkında gazetelere hiçbir husus yazılamıyordu. Toplumun duyması gereken bildiriler Yunan İşgal Kuvvetleri tarafından verilmekteydi. Gazete çıkarmak isteyenler bu talimat haricinde hareket edemiyordu. Aksi takdirde ya gazete yayın hayatına giremiyor ya da girse bile kapatılmak zorunda kalıyordu²¹⁶.

İşgal altında olan her yer gibi Bursa Basını'nda büyük sıkıntılar ve sürekli müdahaleler ile karşılaşmıştır. Bu müdahale ve baskıcı davranışlar, işgal güçlerinden gelebildiği gibi kendi memleketnin yöneticisi ve insanlarından da gelebilmiştir. Basına müdahale anlamında bir örnek bu yıllarda şu şekilde yaşanmıştır:

"**Yoldaş** ile beraber olarak çıktığımız günlerde matbaada çalışırken bir gün gazetede bir düzeltmenin dizilmekte olduğunu gördüm. Ve bunun **İbrahim Hilmi**'nin bir tuzağı olup-olmadığını sordum. İstanbul'da yayınlanan **İleri Gazetesi**, gazetelerinde Yunanlıların Bursa'da yaptıkları zulümler hakkında bir haber'e yer vermişler. Bu yazıyı yalanlamak ve Yunanlıları methetmek üzere uzunca bir makaleyi, gazeteye konulmak ve hemen dizilmek üzere bir emirle göndermişler. Bunu kimin getirdiğini, ne için ve

²¹⁵ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.80,83.

²¹⁶ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.82.

kimin emriyle dizdiklerini müretteplere sordum. Yunanlıların Küçük Asya Matbaalar ve Basın Genel Müfettişi atadıkları **Vilâyet Matbaası Müdürü Enver**'in getirdiğini, Vali'nin gönderdiğini söylediler. Müretteplerin elinden yazıyı aldım. **Süreyya** ve **Hilmi**'yi de yanımıza alarak Vali'ye gittik. Vali yerinde yoktu. Kız Sanat Okulu'nda olduğunu söylediler. Orada da bulamadık. Liseye gittiğini söylediler. Kendisiyle müdürün odasında karşılaştık. O sırada **Vali Nazif Bey**'di. Odaya girince kendisiyle özel olarak görüşmek istediğimi söyledim. Koridora çıktı, yazıyı göstererek:

— Bunu siz mi gönderdiniz? Diye sordum.

Vali:

— Evet, evet... Aman bunu yarın çıkacak gazeteye koyunuz. !.. Dedi.

Gazete diliyle bunu koymamızın mümkün olmadığını, ancak bir şartla koyabileceğimi söyledim. Birdenbire ciddileşmiş, koşulumuzu sormuştu. Ona göre biz kendisinden bir para mı bekliyorduk acaba. Ben kendisine:

“ Hayır, bir para istemiyoruz!...” yalnız bu düzeltme yazısının üzerine (Vilâyet makamından bildirilmiştir) başlığını koyarak yayınlayacağımızı söyledim. Bu davranışım onu büsbütün heyecanlandırmış, korkuyla bana:

-- Bunu yapmayınız. !.. Gazete tarafından, gazete tarafından yayınlanmış olsun !.. Diyordu. Ben ise kendisine:

— Bizim böyle bir yazıdan haberimiz yok, İstanbul gazetelerini ise görmüyoruz, **İleri Gazetesi**'nin de neler yazdığından herhangi bir bilgimiz yok, onun için bu görüş ve şekilde bir ifadeli bu yazıyı, bizim gazetemizin davranış ve yönetimi ile prensiplerine uygun bulmuyor. O bakımdan da bu yazıyı gazetemize buyurduğunuz şekilde yazarak koyamayız (yayınlayamayız)!..dedim.

Hayret ettim, Vali ağlamaklı bir vaziyette yalvarmaya başladı. Ben direniyordum. Yanımda bulunan Süreyya ile Hilmi söze karışmıyorlardı. Onlara dönerek sızlanmaya devam etti. Benim davranışım karşısında onlardan da istediği gibi bir cevap alamayınca tekrar bana döndü:

— Olmaz Vali Bey, dedim. (Valilikten bildirilmiştir) diye yazarız, başka bir türlü (Yunanlıları metheder tarzdaki)bu yazıyı, yazmamıza imkan yok!..Deyince de:

--Yarın beni idam mı ettireceksiniz?.. Bursa kurtulduktan sonra Milli Hükümet'in kendisini idam etmesinden ise korkmuyordu. Ben:

— Bu yazı bir insanı ölüm sehvasına götürecektir, Milli Hükümet aleyhine işlenen bir suçsa, siz; bizi neden bu suçu işlemeye itiyorsunuz. Sizi asacak olan kuvvet bize *aferin mi der?*

— Hayır, size bir şey yapmazlar, siz zaten Milli Hükümet'in adamlarısınız, ben biliyorum. Siz, zorla yazdırdılar der, yakanızı kurtarırsınız, ama ben valiyim beni asarlar, diyordu"²¹⁷.

Yunanlılar, posta ile gönderilen her şeyi sansüre tabi tutmaya başlayınca, bu defa şehre gidip gelenlerle elden haberler ulaştırılmakta idi. Yunanlılar bunca baskıya karşılık bu haber ulaşımını önlemek kararında idiler. Yunan İşgal Kuvvetlerine ait *Bursa Askeri Bölge Gazetesi*'ndeki bir bildiride şöyle denilmekte idi:

"Bursa bölgesine elden mektup getirilip götürülmesini kesinlikle yasaklıyorum. Yalnız posta olmayan yerlere, önceden sansür ettirilmek şartı ile izin verilecektir. Bu emrime uymayanlar görülür ve yakalanırsa, harp divanına verilerek, beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılacaklardır. Bu emir, dışarıdan getirilecek gazete, dergi ve basılı yayın için de aynı şekilde uygulanacaktır"²¹⁸.

İşgal yıllarının beraberinde getirdiği tüm baskı ve müdahalelere rağmen Bursa'da basın faaliyetleri sürdürülmüş, gazete ve dergiler çıkartılmaya devam etmiştir. Bu dönemde basın organlarında ağırlıklı olarak bildiri ve tebligatların yer alması işgalin getirdiği bir süreç olarak gözlemlenmiştir.

Bu dönemde Bursa'da çıkan yayın organları şunlardır:

A. GAZETELER

1. Gündüz Gazetesi (11 Safer 1337 / 12 Teşrinsani 1335 / 1919 - ?)

Günlük çıkmak üzere yayın hayatına başlatılan *Gündüz Gazetesi*'nin 16 Safer 1337 – 12 Teşrinsani 1335 / 1919 tarihli 6.Sayısı'na göre Sahibi Nevres Manavoğlu'dur. Yine bu tarihli sayısından elde edilebilen bilgilere göre Mesul Müdür'ü Tefvik Nevzad, basıldığı yer ise Orhaniye Matbaası'dır. İdarehanesi olarak Setbaşı, Şark Oteli karşısı gösterilmiş olan gazetenin bu sayısının içeriğinde;

"Manavoğlu Nevres, Bizler ve Onlar,

²¹⁷ M. Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.98.

²¹⁸ M. Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.132.

Manavoğlu Nevres, Osmanlı Tarihinin İctimaî Etimolojisi (Gündüzün Tefrikası: 6),

Bir Ziya-ı Müessif (Saraybosna Eşrafından Semiz-zade Elhac Mehmed Efendi hakkında),

İctimaiyât Huzurunda: Siyasî Fırkalarımız; Hürriyet ve İtilâfın Güzideleri, İlânlar” ²¹⁹ başlıklı haber ve yazıların yer aldığı belirtilmiştir.

Gazetenin Kuvayı Milliye’yi destekleyen bir tarzda yayın politikası izlediğini, Balıkesir’de o tarihlerde çıkan **İzmir’e Doğru Gazetesi**’nin **27 Kânunuevvel 1335 / 1919** nüshasında **Gündüz Gazetesi**’nin İzmir’le ilgili haberinden yaptığı alıntıdan anlayabilmekteyiz.²²⁰ Bu alıntıda; **Gündüz Gazetesi** tarafından sayfaları aracılığı ile

“Bursalılar silah başına, Kabadayılar, delikanlılar, söz yüzünden katil olan, bir kahve yüzünden kardeşkanına giren mertlik davasında gezen yiğitler ne duruyorsunuz? İzmir’e... İzmir’e ...”²²¹ Denilmiştir.

Gazete hakkında başka bilgi ile nüshaları temin edilemediğinden ne zaman yayın hayatından çekildiği tespit edilememiştir.

2.Kafkas (Temmuz 1919 - ?)

Kafkas Gazetesi’nin inceleyebildiğimiz 19.Sayısı’nın tarihi **6 zi’l-hicce 1336 / 1919**’dur.Bu tarihten hareketle ve haftada 3 gün çıkış bilgisi doğrultusunda gazetenin ilk baskısını **Temmuz 1919** da yapmış olabileceği bilgisine ulaşılmıştır.

Yine gazetenin bu sayısında "**Haftada Üç Defa Neşrolunur. Siyasi, İlmi, Edebi, Fenni, İctimai Müstakil Efkâr ı Gazetedir.**" İbaresini ile Sahip ve Başazarı’nın **Abdullah Kerim** olduğu belirtilmiş, Mahall-i İdaresi’nin Tahıl Caddesinde Yolgeçen civarında olduğu bilgisine yer verilmiş ve gazetenin taşrada 2 Bursa’da 1 kuruştan satıldığı yazılmıştır. Her müracaat ve talep için müdüre başvurulması gerektiği belirtilmiş olan gazetenin aboneliğinin taşra için seneligi 300 altı aylığının ise 160 kuruş olduğu belirtilmiş, günü geçen nüshaların 5 kuruştan satılacağı ifade edilmiş ve neşredilmeyen evrakın geri verilmeyeceği duyurulmuştur.²²²

²¹⁹ www.sahaf.turkuaz.com/arşiv-yazılar.ast?yazi.

²²⁰ Ö.Sami Coşar, **Milli Mücadele Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1964, s.55.

²²¹ Ö.S. Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.55.

²²² **Kafkas Gazetesi**, 6 zi’l-hicce 1336 Salı / 2 Eylül 1919, S. 19, s.1.

Arkalı ve önlü olarak 2 sayfa halinde çıkmış olan gazete de haber ve yazılara edebiyat, dâhili havadisler ve harici havadisler bölümleri altında yer verilmiştir. Gazetenin dâhili havadisler bölümünde “**Teşrif**” alt başlığı ile verilen bir haberde; “vilayetimiz polis müdüriyetine tayin bulunan emniyeti umumiye şube-i müdirandan Halit Bey efendi teşrif etmekle vazifelerine mübaşeret eylemişlerdir. Kendilerine muvaffakiyetler temenni eyleriz”²²³ denilmiştir.

İstanbul’da Ahrar Partisi’nin yayın organı olarak basın hayatında yer alan **Ahrar Gazetesi**’nin, **Ekim 1919** tarihli 7. Sayısı’nda, Eskişehir’de yayımlanan bir gazeteden aktarılan “**Zavallı Bursa**” başlıklı haberde Kafkas Gazetesi’nden şöyle bahsedilmiştir:

“Bursa’da intişar etmekte olan **Kafkas** Refikimiz,” **Matbaalar basılıyor**” ser levhası altında yazdığı bir fıkra, jandarma kumandanı ve polis müdürü maiyetiyle birlikte matbaaları teftiş ederek her şeyi karıştırdıklarını bildiriyor.”²²⁴ İşgal dönemi Bursa’sında sık sık yaşanan bu durum; gazete ve dergilerin çıkartılmasında büyük zorluklar yaşandığını ve diğer şehirlerden de izlendiğini göstermektedir.

Kafkas’ın diğer nüshalarına ulaşamadığından yayınlarına hangi tarihte son verdiği tespit edilememiştir.

3. Mücâhede Gazetesi (24 Nisan 1919 - ?)

İlk baskısını **24 Nisan 1919** tarihinde yapan gazetenin 6.Sayısı’na göre logosunun altında “**Her Gün Sabahları Neşr Olunur. Siyasi, İlmi, Edebi Gazetedir.**” ifadesine yer verilmiş, nüshasının 40 para olduğu ile matbaa ve daire mahali olarak, Eski Hükümet Konağı Civarındaki “Daire-i Mahsusadır” bilgisi yazılmıştır. Bu nüshada, abonelik bedelleri, yıllık 240, 6 aylık 180, 3 aylık 95 kuruş olduğu bilgisi, günü geçmiş nüshaların fiyatının 5 kuruş ve Mesul Müdür’ü ile Başyazarının **İrfan Bahir** olduğu hususları belirtilmiştir.²²⁵

Mücâhede Gazetesi’nin **12 Haziran 1335 / 1919** tarihli, 26. Sayısı’ndan gazetenin Sahibi’nin **Hüseyin Enver**, Başyazarı’nın ise **M.Celal** olduğu tespit edilmiştir.²²⁶

²²³ **Kafkas Gazetesi**, 6 Zîl-hicce 1336 Salı / 2 Eylül 1919, S. 19, s.1.

²²⁴ Ö.S. Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.54; “**Kafkas Gazetesi**”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.976.

²²⁵ **Mücâhede Gazetesi**, 29 Recep 1337, Çarşamba / 30 Nisan 1919, S. 6, s.1.

²²⁶ “**Mücâhede Gazetesi**”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1223.

Yine aynı tarihli nüshada gazetenin logosunun altında “**Her Gün Sabahları Neşrolunur, Siyasi, İlmi, Edebi, İctimai Gazetedir**” açıklamasına yer verilmiştir. Bu nüshadan öğrenildiği kadarıyla; o tarihlerde gazete; 40 para (1 kuruş) fiyatla satışa sunulmuş, abonelik fiyatları ise yıllık 340, 6 aylık 180 ve 3 aylık 95 kuruş olarak bilirlenmiştir.²²⁷

Mücâhede genel olarak muhafazakâr ve dini içerikli yazıları ağır basan, tutucu bir gazete olarak anılmıştır. Bu gazete; Yunan işgali sırasında İstanbul Hükümeti taraftarı olarak yayınlarını sürdürmüş. Yazılarında Kuvay-i Milliye karşıtlığı ön planda yer almıştır.²²⁸

Gazete’nin baskılarına ulaşamadığından hangi tarihler arasında yayın hayatında kaldığı kesin tarihli olarak tespit edilememiştir.

4. Yoldaş: (15 Teşrin-i evvel 1335 / 15 Ekim 1919 - ?)

15 Teşrin-i evvel 1335 / 15 Ekim 1919’te yayın hayatına giren **Yoldaş Gazetesi**, dört sütun üzerine tertiplenerek, haftada bir gün olarak pazartesi günleri çıkıyordu. İmtiyaz Sahibi eski bir öğretmen olan **İbrahim Hilmi** İdi. Mesul Müdür’lüğü **Cezmi Efendi** tarafından yürütülen gazete, Bursa’da bulunan Orhaniye Matbaası’nda basılarak, yayımlanmıştır.²²⁹

Bursa’nın sosyalist eğilimli ilk gazetesi olan **Yoldaş**’ yayın hayatına sokan **İbrahim Hilmi**, I.Dünya Harbi’nde Doğu Cephesi’nde Rus ordularına esir düşmüş ve 1917 Devrimi’nden sonra bir süre Kırım’da ihtilalciler arasında kalmak suretiyle Bolşevizm ile tanışmış ve etkilenmiş bir kişiliğe sahiptir. Gazetesi’nin logosunun altında “**İşçi, Çiftçi ve Emekçi Halk Faydasına Çalışır Siyasî, Edebî ve İctimâî Türk Gazetesidir**” ifadesine yer vermiştir.²³⁰

Bu logodan da anlaşılacağı üzere **Yoldaş** kendisini “Osmanlı” değil, “Türk” olarak tanımlamıştır. Bu kimliği bile, dönemin resmi ideolojisine bir tür başkaldırı niteliği taşımıştır.

²²⁷ “Mücâhede Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1223.

²²⁸ “Mücâhede Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1223.

²²⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.58.

²³⁰ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı’nda Bursa**, s.91

Gazete, çıkmaya başladığı günden Bursa'nın işgaline (8 Temmuz 1920) kadar, Yeşil Ordu Cemiyeti'nin çizgisiyle uyumlu bir yayın politikası izlemiştir. Ancak Yunan işgali süresince, öteki gazeteler gibi işgalcilerle zıtlaşmamaya özen göstermiştir. Kurtuluş'tan sonra, devletçe benimsenen politikalara sınıksı sarılan rakipleri tarafından güç durumlara düşürülmüştür. Gazetenin Sahibi **İbrahim Hilmi**, 1925'teki "Komünist tevkifatı"nda tutuklanmış, Ankara İstiklâl Mahkemesi'nce 7 yıl hapis cezasına çarptırılmış, 1926 yılında çıkarılan genel af'a serbest bırakılmıştır.²³¹

19 Mart 1341 / 1925 tarihli nüshasına göre gazetenin başlık ve logo bilgileri şu şekilde ifade edilmiştir.

Gazetenin abonelik bedelleri sayı üzerinden belirlenmiş ve 50 sayı için 125 kuruş, 100 sayı içinse 250 kuruştur denilerek, bbone ve ilan bedellerinin peşin alınacağı ifade edilmiştir. Gazetenin bu sayısında Sahib ve Mesul Müdür olarak **İbrahim Hilmi** ismine yer verilmiş ve idare adresinin, Tuz Pazarı-Orhaniye Matbaası olduğu bilgisi ifade edilmiştir. Ayrıca diğer nüshalarında olduğu gibi gazetenin isminin altında "**İşçi, Çiftçi Ve Emekçi Halk Faydasına Çalışır. Siyasi, Edebi ve İctimai Müstakil Türk Gazetesi**"²³² sloganına yer verilmiştir..

Gazetenin başlığı altında bulunan logosundan da nasıl bir yayın politikası izlediği anlaşılmaktadır. Bu gazetede işgale karşı bir direniş haber veya eylemleri görmek çok güçtür. Yunan Kuvvetlerinin, **Bekir Sami Bey** komutasındaki Türk birliklerini geriye atarak Bursa'ya girmelerinin ardından yayın hayatına giren gazetede daha çok Yunan İşgal Komutanı veya sivil yöneticilerinin bildiri ve duyurmak istedikleri haberlere yer verilmiştir.²³³

Yoldaş, Bursa ve havalisinde özellikle milli bir yayın politikası izleyen **Ertuğrul Gazetesi**'ne göre fazla ilgi görmemiş ve yüksek tirajlara ulaşamamıştır. Yunan İşgal Heyetinin; **Ertuğrul Gazetesi**'nin yayınlarından rahatsızlık duymaları neticesinde, **Ertuğrul Gazetesi**, 19 Aralık 1920'de kapatılmış ve rakipsiz kalmıştır. Fakat bir süre tutuklu kalıp ardından serbest kalan **Ertuğrul Gazetesi** Sorumlu Müdürü **Mümtaz Şükrü**, yeniden basın hayatına atılmış ve bu seferde **Kevkep** adlı bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Yani **Yoldaş Gazetesi** tekrar rakiple karşılaşmış ve satışları düşmeye eğilimine girmiştir. Bu gelişmeler üzerine **Yoldaş**'ın sahibi **İbrahim Hilmi Bey**, **Mümtaz Şükrü Bey**'e **Yoldaş** ile **Kevkep** Gazetelerinin birleşmesi teklifinde

²³¹ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.92.

²³² **Yoldaş Gazetesi**, 24 Şaban 1343 Perşembe / 1 Nisan 1925, S. 494, s.1.

²³³ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.114.

bulunmuştur. **Yoldaş** satış sıkıntısı yaşarken, **Kevkep**'te sürekli Yunan müdahaleleriyle karşı karşıya kalmakta ve her an kapatılma korkulu bir yayın hayatı yaşamaktadır. İşte bu iki gazetenin de yaşadığı değişik sorun ve sıkıntılar bir birleşimi meydana getirmiş ve birleşme; **Kevkep**'in **21 Mayıs 1921** tarihli nüshalarından halka ilan edilmiştir. **Yoldaş** adlı bu yeni ve birleşik gazete, haftada 6 gün yayımlanacak, yönetim ve sorumluluk fiilen **Mümtaz Şükrü Bey**'de olacaktı. Fakat yöneticilerinin farklı düşüncelerde olması sebebiyle bu birliktelik çok fazla sürmemiş, tekrar ayrılık gerçekleşmiş ve **Yoldaş**, tiraj kaygılarıyla birlikte kendi başına yayınlarına devam etmiştir.²³⁴

Yukarıda da ifade edildiği üzere **Yoldaş Gazetesi**'nde yoğun bir şekilde işgal güçlerinin bildiri ve talimat duyurularına rastlanıyordu. İşgal döneminin karakteristik özelliği olarak, neredeyse gazetenin tüm sayfalarında bu tür yazılara yer veriliyordu. Örneğin Bursa Yunan işgal kuvvetleri adına Albay İspartitos tarafından imzalanan ve **21 Mayıs 1921** tarihli **Yoldaş Gazetesi**'nde yayınlatılarak, halka duyurulan bildiri de şöyle denilmiştir:

“Türk ordusu subaylarından Bursa’da bulunup resmi görevli veya emekliye ayrılmış olanlar, askeri yönetimimize başvurarak kayıtlarını yaptıracak ve üç gün içinde fotoğraflarıyla adreslerini kaydettireceklerdir. Bursa’da bulunan görevli subaylar, haftada iki defa (salı-cumartesi günleri) öğleden önce, saat onda idaremizin jandarma dairesine gelerek yoklamalarını yaptıracaklardır. Yerine getirmeyenler yakalanarak harp divanına verileceklerdir”.²³⁵

14 Haziran 1921 tarihli **Yoldaş Gazetesi**'nde Yunan Kralı **Konstantinos** tarafından, Bursa Hürriyet ve İtilaf Partisi İl Başkanı **İsmail Şükrü**'ye çekilen telgraf gazetede şöyle yayımlanmıştı:

“ **Hürriyet ve İtilaf Partisi Bursa İl Başkanı İsmail Şükrü Efendi**'ye,

Tebriklerinizden dolayı size ve yönetiminiz altında bulunan Hürriyet ve İtilaf Partili arkadaşlarınıza en içten duygularla teşekkür ederim.

B.Konstantin”²³⁶

²³⁴ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.60.

²³⁵ **Yoldaş Gazetesi**, 8 Ramazan 1339 Pazartesi / 16 Mayıs 1921, S. 224. s.1.

²³⁶ **Yoldaş Gazetesi**, 7 Şevval 1339 Salı / 14 Haziran 1921, S. 252, s.1.

Bu telgraf, gazete de yayımlanmadan iki gün önce yani **12 Haziran 1921** tarihinde İzmir’de Rumların ve öteki gayri müslimlerin coşkun gösterileriyle karşılanan Yunan işgal güçleri eşliğindeki Yunan Kralı’na, olasılıkla İzmir’e ayak basmasını kutlamak maksadıyla çekilmiş bir kutlama telgrafına karşılık veren teşekkür telgrafı idi. Ne acıdırki bir Türk Vatandaşı, sadece siyasal görüş ayrılığından dolayı, kendi ülkesinin topraklarını işgal eden emperyalizmin maşası bir kralı, kutlayabiliyordu.²³⁷

Sakarya Meydan Muharebesi’nin akabinde İstanbul’da **“Anadolu Cemiyeti”** adıyla ayrılıkçı maksatlı bir dernek kurulmuştur. Bu derneğin amaçları doğrultusunda Bursa’da **“Özerk Anadolu Devleti”** kurma girişimine ön ayak olarak derneğin üyesi olanlar hakkında, Albay Osman Bey Başkanlığı’nda kurulan Askeri Mahkeme tarafından **22 Şubat 1923** günlü son duruşmada verilen karar açıklanmış ve bu karar **“Geçmiş Olsun”** başlığı altında **Yoldaş Gazetesi**’nde şu şekilde haber yapılmıştı:

“Dünkü Perşembe günü, yedi kezdir bakılan özerklik davası sonuçlanarak mahkemenin kararı aşağıda olduğu gibi duyurulmuştur:

1.Yargılamada bulunmayanların tümünün idamına (bilindiği gibi olayın asıl düzenleyicileri, Yunan ordusunun çekilmesi sırasında Bursa’yı ve Türkiye’yi terk ederek kaçmışlardı).

2.Feraizci Hamdi Efendi’nin üç yıla.

3.Muallim Erturan (Uğuralp) Bey’in sorumlu olmadığına.

4.Eski Vali Nazif, Müftü Vekili İzzet, Hakikat-Kardaş gazetesi sahibi Vasıf Necdet, Mısır Şeyhi Şemsettin, Davavekili Hasan Ferit ve Kemal Levi, İntibah Başyazarı Mümtaz Şükrü (Eğilmez), Karakâdi Şeyhi Mehmet Ali, Musevi cemaatinden Nesim Saban ve Hayim Palaçi Efendi ve beşlerin aklanmalarına.

Aklanan kişilere ‘geçmiş olsun’ der, kamuoyunun önünde yüklenmek zorunda bırakıldıkları kuşkulu durumdan böylelikle kurtuldukları için kendilerini kutlarsınız.”²³⁸

16 Ağustos 1920 pazartesi günü, **Yoldaş Gazetesi**, Yunan işgal güçleri ile iyi ilişkiler kuran ve Ankara Hükümeti’ne karşı duruşu ile bilenen Hürriyet ve İtilâf Partisi Bursa İl Başkanı olan **Azizi Nuri**’nin atanma haberini **“Göçmenleri Yerleştirme Müdür’lüğü”** başlığı ile şu şekilde duyuruyordu:

²³⁷ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı’nda Bursa**, s.374.

²³⁸ **Yoldaş Gazetesi**, 7 Recep 1341 Cuma / 23 Şubat 1923, S. 415, s.2.

“Vilayet Göçmen Müdürü **Faik Bey**’in görevinden alınarak yerine **Yeşilî-zâde Aziz Nuri Bey**’in atandığı öğrenilmiştir. Tebrik ve başarı dileklerinizi ulaştırıyor, bu vesile ile **Aziz Nuri Bey**’in idarehaneye gönderilen biyografisini özetle Sayın Bursa’lılara sunuyoruz. Kendisi kabri Filibe’de bulunan ve Anadolu’nun birçok yerlerinde halka yararlı eserler vermiş olan bilim ve idare adamlarından Yeşil Sinan Kadı Rahmetullah soyundan Kazasker Yeşili Nuri Molla Bey’in oğludur. Senelerdir İttihat ve Terakki komutasına karşı cephe alan ve mücadele eden yurtsever insan, geçen yıl sürgünde bulunduğu Mısır’dan dönmüştür. Buraya gelince Ankara’da kurulan ve adını Millî Hükümet olarak bildiren cemiyeti ortadan kaldırmak üzere ve bir cephe kurmak amacıyla vilâyet kaza ve nahiyelerinde dolaşarak, özel teşkilât kurmuş olduğu suçlamasıyla Kütahya’ya ve oradan da Uşak’a sürülmüştür. İki hafta önce Uşak’tan kaçarak şehrimize dönmüş olan **Aziz Nuri Bey**, iki güne kadar yeni görevine başlayacaktır”²³⁹

“**Ankara İstiklal Mahkemesi’nin Beyannamesi** “ başlığı altında gazete de yer alan bir haberde, Ankara’da faaliyete başlayan İstiklal Mahkemesi’nin amacı ve çalışma ilkeleri şu ifadelerle anlatılmıştır:

“Mahkememiz Büyük Millet Meclisi’nin arzu ve iradesiyle huzur ve istirahat muhtaç ve refah ve saadete layık olan memleketimizde umumi sükûnun takrir ve tesisi için kendisine tevdi edilen vazifeye başlamıştır. Milli Mücadelatımızda zafer ve muvaffakiyeti temine hâdim amillerden biri olan İstiklal Mahkemeleri milletimiz tarafından hürmet ve muhabbetle karşılanarak nasıl hak ve adalet mefhumunu temsil eden müesseseler halinde ifa-i vazife eylemiş iseler mahkememizin de aynı esaslar dairesinde milletin hayat ve hürriyetini yıkmak ve mefkûresini sarsmak kastında olan asiler ve mürtecilerle siyaseti bu caniyane maksatlara alet edenler için icraatı seri ve kati bir divan-ı hak ve adl olacağı muhakkaktır.

Asırlardan beri memlekette ihdas ve tesis edilmiş olan esaret havasının milli cihad ile tasfiye ve ref-ü izalesinden sonra menfaat ve saltanatları tahrib edilenlerin tekrar harekete gelmeye cürette bulundukları görülmektedir. Mahkememiz bu kirli emelleri takip edenler için adaletin icap ve istilzam ettirdiği tarzda hareket eyleyecektir.

²³⁹ M. Ş.Eğilmez, *Millî Mücadele’de Bursa*, s.135.

Dini şahsi ve siyasi menfaatlerine alet edenler efkâr-ı ammeyi tesmîm ile idare-i hazıraya karşı nefret ve isyan hissini telkin edenler memleketin asayiş ve emniyeti, aziz halkımızın huzur ve istirahatını ihlal edenler, vazife-i askeriyeden firar veya firarı teşvik ve himaye suretiyle isyan ve irticâ'a müzaheret edenler, cumhuriyet halkının takrir-i sükun arzusunu temsil eden mahkememizi derhal karşılarında bulacaklardır. Mahkememiz bütün vatandaşlara ilan ederek vazifesini kanun dairesinde ifa ederken rehber-i vicdan sesi, hedefi selamet-i vatan olacaktır.”²⁴⁰

Bursa Vilayet’inde yapılan belediye başkanlığı adaylarının seçimi sonrasında oyların geçersizliğine dönük olarak yapılan araştıma neticesi gazetede” **Yeni Belediye Azalıkları**” başlığı ile okuyuculara şu şekilde duyuruluyordu:

“Rey varakalarının kısmen imzalı ve kısmen imzasız olmasından dolayı son belediye intihabı hakkında tetkikat icra edilmekte olduğunu evvelce yazmıştık. Dün bu tetkikat hitam bularak mevcut (7500) kûsur-rey den ancak (1900) kûsurunun imzalı bulunduğu tebeyyün eylemiştir. Bu reylerin tasnifi neticesinde yeni belediye azalıklarına ber- vech-i âtî zevat tefrik edilmişlerdir:

Rey adedi	Esami
1229	Yağcı Ahmet Cemal Bey
1219	Değirmenci Ömer Ağa
1155	Eczacı Mümtaz Bey
1143	Mehami Cemil Bey
1142	Tüccardan İbrahim Bey
1044	Terzi zade Salih Bey

Namzetliklere Ayrılanlar

693	Reyhanlı Hasan Tahsin Efendi
676	Tohumcu Hacı Yakup Efendi
663	Sütçü Salim Efendi
614	Hulusi zade Hamdi Bey
597	Şekerci Adil Bey
422	Veznedar Sabir Tahsin Bey

161	Tüccardan Hanefi Efendi
138	Hacı Recep zade Rıza Bey
134	Hırdavatçı Hacı hakkı Bey
122	Bezzaz Abid Efendi
118	Haffâf Edhem Efendi
113	Attar Necib Efendi

YOLDAŞ:----Şu neticeye nazaran, intihabın feshedileceği hakkındaki kıyl-u kâller nihayet buldu, demektir; reis intihabının bu gün yapılacağı müstahberdir.”²⁴¹ İbaresini ile gazete kendi notu ile adayların belirlendiğini ve seçimlerin o gün yapılacağını haberini veriyordu.

Gazetede, sosyal yaşama dair **“Elektrikler niçin iyi yanmıyor?”** başlığı ile bir haber ve yerel yöneticilere uyarı nitelikli yazı şu şekilde yer almıştır:

“Karilerimizden birinin ifadesine göre, ikide bir sönen veya fersiz yanan elektriklerin son zamanlarda ücra bazı mahallata tesisat yapılması yüzünden bu hale geldiği ve dinamoya tahammülünden fazla cereyan verilmekte olduğu cihetle ramazan da büsbütün karanlıkta kalma ihtimali bulunduğu anlaşılmaktadır. Yeni Belediye riyasetine intihab edilecek olan zatın bu noktaya şimdiden nazarı dikkatlerini celb ederiz.”²⁴²

Gazetede, **“Ahval-i Havâ-i’ye”** başlığı ile şehirde hava durumu şu ifadeler ile okuyuculara duyurulmuştur:

“Geçen hafta Çarşamba günü kapanıp biraz yağmur yağdıktan sonra açılır gibi olan hava; ertesi gün tekrar bulutlanmış ve bu güne kadar kısa fasılalarla mebzul, feyizli yağmurlar düşmüştür. Çiftçimizin bu tam zamanında yoğun bereketli yağmurlar dolayısıyla sevinci, payansızdır.”²⁴³

Gazete şehirde meydana gelen her tür değişikliğe sayfalarında yer veriyordu. Örneğin Bir atama haberini; **“Yeni Jandarma Kumandanımız”** başlığı ile şöyle duyuruyordu:

²⁴¹ Yoldaş Gazetesi, 24 Şaban 1343 Perşembe/, 1 Nisan 1925, S. 495, s.1.

²⁴² Yoldaş Gazetesi, 24 Şaban 1343 Perşembe/, 1 Nisan 1925, S. 495, s.1.

²⁴³ Yoldaş Gazetesi, 24 Şaban 1343 Perşembe/, 1 Nisan 1925, S. 495, s.2.

“Vilayet Jandarma Kumandanlığına tayin buyurulan Kaymakam Tahsin Beyefendi Bursa’mızı teşrif ve vazifelerine mübaşeret eylemişlerdir, Müseyyar mir-i mûm-i ileyh evvelcede vilayetimizde bulunmuş ve kendisini herkese sevdirmişti: Tebrik ve beyanı hoş amedi ederiz.”²⁴⁴

Gazete sayfalarında edebi içerikli şiir ve yazılara da yer vererek bunları “**Edebi Sütun**”adı altında okuyucusu ile buluşturmuştur.”**Şafak**” adlı şiir’de buna bir örnektir:

“Şafak

Gök kızıl şulelerin rengini emdikçe bu dem;
Yayılır ufkuma sonsuz,acı bir hissi elem..
Hıçkırır raz-u melul kalb-i nizarımda hem;
Yayılır ufkuma sonsuz,acı bir hissi elem..

Lacivert, pembe, kızıl renkleri mezc eyleyen el,
Penceremden uzanır hücreme solgun, mühmel,
Duygular serpilir etrafa, ezvaka bedel;
Yayılır ufkuma sonsuz,acı bir hissi elem..

Bir derin titreme sarsarda bütün benliğimi,
Sorarım renklere: Ömrümdeki gam bitmedi mi?
Bu kırık kalbimizin şiiri ölen nağmesini,
Yayılır ufkuma sonsuz,acı bir hissi elem..

Ufku baştanbaşa sarmakta elem incileri,
Bu kızıl incilerin kalbime sarı kederi,
Bu keder beldemizin hasretinin ilk eseri,
Yayılır ufkuma sonsuz,acı bir hissi elem..

Pazarcık: **Feraizcizade İlhan MAZLUM**”²⁴⁵

²⁴⁴ Yoldaş Gazetesi, 24 Şaban 1343 Perşembe/, 1 Nisan 1925, S. 495, s.2.

²⁴⁵ Yoldaş Gazetesi, 24 Şaban 1343 Perşembe /, 1 Nisan 1925, S. 495, s.3.

Gazete; o yıllarda ülke geleceğinin teminatı olan çocukların daha sağlıklı olarak yetiştirilebilmesi ve düşük olan nüfusun artırılabilmesi maksadıyla ülke genelinde oluşturulmaya çalışılan kurumlara ve faaliyetlerine yönelik olarak yer verdiği bir haberi;“**Himaye-i Etfal**” başlığı ile şu şekilde ifade etmiştir:

“Umum-i Kongrede okunan İdari rapor:

Yumurta kabuğu yedirmek minderden atlatmak gibi muzır adetlerin önünü almağa uğraşmışlardır. İlk zamanlarda bazı yerlerde istismar gören sıhhat rehberi ebelerimiz son zamanlarda her tarafta samimiyet ve muhabbetle karşılanmaya başlanmıştır. Bu sıhhat rehberlerimiz evlerdeki bu vazifelerden mada hasta çocukların banyo yapılması usullerini, muayene ve tedavi hanelerimize gelip te evlerinde takib edilmesi lazım gelen çocukların ahvali sıhhiyelerini ve bakılması şekillerini göstermek vazifelerini de ifa etmişlerdir.

Hıfzısıhha mütehasşımız Nakşibendi mektebinde tahsis edilen dershanede haftada bir gün annelere çocukluğun içtimai hıfzısıhhasına ait çocuk vefatının muhtelif memleketlerdeki nisbeti ve bu hususta alınan tedabir ile müessesat ve çocuğun ferdi hıfzısıhhasına ait çocuğun nasıl beslenmesi lazım geleceği,ırza-i tabiinin nasıl yapılacağı ve ırza-i saiye faikiyeti ırza-i sınainin ne olduğu kadın ve hayvan sütleri arasındaki fark ve mukayese ,ırza-i sınaide istimal olunan sütün evsafi , şeraiti, ırza-i sınai nasıl yapılır ırza-i muhtelit ne demektir, şeraiti nedir ?.Gerek ırza-i sınai ve gerek ırza-i muhtelite ne gibi sebepler tahtında karar verilir,validelerin ırza esnasında riayet edecekleri şerait, çocuğun beslenmesinde gösterdiği arızalar nelerdir? Ne gibi tedabir alınmak lazımdır, çocuğun ilbası ve taharatu ve saire gibi hıfzısıhha hususatına ait konferanslar verilmiş ve bu konferanslar makale şeklinde gazetelere verildiği gibi ayrıca (annelere) ünvanı altında annelere daha tafsilatlı ve sari hastalıklar ve bağırsak hastalıkları vesair aksam-ı muhtelifeyi muhtevi kısımları da cami olmak üzere kitaplar neşredilmiştir. Bu kitaplardan on iki bin adet tevzi olunduğu halde birçok yerlerden vuku bulan müracaatlar üzerine bir ve iki numaralı kitapları üçüncü defa tab ettirerek tevzi etmek lüzumunu hissediyoruz.

Halkın bu kitaplara gösterdiği alaka şayan-ı memnuniyettir. Muayenehane - lerimize gelen annelere çocuk bakımı hakkında nesayih-ı lazime ifa edilmekle beraber okuyup yazmak bilenlerine bu kitaplar tevzii edilmektedir.

Hacı Musa mahallesindeki muayenehanemize getirilen süt çağındaki yavrulara birer sıhhi sicil defteri verilerek haftada bir veyahud onbeş günde bir defa müracaatlarında bebekler tartılarak ve ölçülerek sicil defterine kayd edilmekte.

Bu suretle çocuğun yaşıyla mütenasib neşvü nema bulup bulmadığı kontrol edilmektedir. Çocuk sıhhatinin en güzel miyarı vezin ve tulünün mütenasiben tezayüdü olduğu malumu âlileri olduğu cihetle bu nisbeti muhafaza edemeyen çocuklar için icabat-ı fenniye tatbik edilmektedir. İlk zamanlarda muayyen günlerde gelmeyen anneler son zamanlarda daha muntazam devama başlamışlardır.

Çocuğun haftada bir defa tartılarak ve boyu ölçülerek neşvü nema derecesinin kontrol edilmesi her aileye farzdır. Çocuklarını seven aileler bu usule müracaat suretiyle çocuklarına olan muhabbetlerini göstermeli ve çocuğun hasta olmazdan evvel muhtemel hastalık istidadını öğrenerek ciğer paresinin hayatını temine çalışmalıdırlar.

Geçen seneki kongrede Amerikadaki çok hamiyetli ve şefkatli insanlar tarafından teberru edilmiş olan paralarla Kastamonu'da bir darül eytam açılması takarrür etmişti. Merkezi umuminin pek ciddi ve samimiane gayretine rağmen bina bulunamamazlık yüzünden mezkûr darül eytam açılamamış ve 15 Martta in'ikad eden fevkalade kongrede bu husus mevzu bahis olarak verilen izahat makul ve müntaki görülmüş darüleytamın diğer bir şekilde Ankara'da açılması takarrür etmiştir. Amerika da yaşayan coşkun ve emsalsiz cemiyetleriyle, cemiyetimiz tarihinde isimleri daima hürmetle yadedilen ve edilecek olan Türk ve Müslümanların namlarına izafetle açılacak olan bu şefkat yurdu (ana kucağı) için Keçiören'de emlak-ı milliyeden olan güzel bir bina onikibin liraya satın alınmış ve noksan kısımları tamir, badana ve yağlı boya ile tezyin edilerek küşada hazır bir vaziyete getirilmiştir. Bu sene tahsisatı kabul buyrulduğu surette hemen açılacak; şu suretle intizarda bulunan Amerika'daki vatandaş dindaşlarında arzuları tatmin edilmiş olacaktır. Bu ana kucağında üçten yediye kadar olan şehid yavruları bakılacak ve terfih edileceklerdir. Kadrosu elli yavru üzerinedir.

Fevkalade kongrede bu darül eytam meselesinden mada görülen şiddetli ihtiyaca mebni mülhakata muavenet faslına tahsisat istenilmesi ikinci faslın dördüncü kırtasiye ve evrak-ı matbua maddesine birinci faslın üçüncü maddesi dâhilindeki neşriyat ve irşad mütehasısı tahsisatından beş yüz liranın nakli müzakere ve kabul edilmiştir.

Mülhakata muavenet faslından onbeş bin lira ile cemiyetimizin pek muhterem ve kıymetli hamisi Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin lütuf buyurdıkları iki bin lira Ankara merkezine tefrik edilerek Hacı Musa mahallesinde otuz yataklı bir bakım evi açıldı. Annesi vefat eden yahud hasta olduğundan annesinin sütünden istifade edememek ıztırârında kalan yavrular için bu bakım evi çok şefkatli ve kurtarıcı bir müessese oldu. Henüz ibtidai bir şekilde olmakla beraber zamanla terakki ve inkişaf leffedeceği pek tabiidir. Bu müessese ile cemiyetimiz ilk esaslı adımı atmış oluyor. Burada süt çağında muhtaç yavrular bakılmakla beraber çocuğun beslenmesi, giydirilmesi, banyo edilmesi gibi hususatı anneler görerek müstefit olmaları için bir derslane mahiyetindedir.

Çok acıklı ve milli felaket mahiyetinde olan çocuk vefatının önünü almak için bu bakım evlerinin Türkiye'nin muhtelif yerlerinde adetlerini teksir etmek lazımdır. Cemiyetimiz bu gayeye vusul için azami gayret mesai sarfetmektedir. Fenni çocuk bakımının neşr ve tamimi maksadıyla Amerika'dan getirilmiş olan dört sinema filmleri Kastamonu, Adana, Ankara, Konya, İzmir'e gönderdik. Müterakki memleketlerde çocuklara verilen ehemmiyete çocukların temizlenmesi, banyo edilmesi, giydirilmesi, bakılması, çocukların aile doktorları tarafından muayyen zamanlarda muayene edilmesi, sıhhi kır eğlenceleri hususlarını pek cazip bir surette gösteren bu filmler gönderildikleri mahallerde iyi tesir yapmıştır. Cemiyetimizin mukaddes emeline kuvvetli adımlarla yürüdüğünü memnuniyetle kayd edebiliriz. Üç sene zarfında yalnız Ankara'daki mesaimizin hülasalarını rakamla arz edebilmek bu bab'da kati fikir verebilir. Maruzatımız 340 Temmuzuna kadardır. Bundan sonraki faaliyet daha müsmir ise de bunu 341 Temmuzun da in'ikad edecek kongrede mevzu bahs etmek zaruridir.

Üç sene zarfında Ankara merkezinin himayesine aldığı yavrular 545 tir. Bunlardan 241 darül eytamlara, 17 ziraat mekteplerine, 11 sanayii mektebine, 13 sanatkar nezdine, 82 evlatlığa, 1 darül muallimata, 53 memleketlerine gönderilmiş, 21 firar etmiş, 2 darül acezeye gönderilmiş, süt çağındaki yavrudan muavenet ettiğimiz 93 çocuktan ve diğerlerinden (39)'u vefat etmiştir.

Himayeye aldığımız yavrudan ikisini Ragıp Paşazade Cemal Bey himayesine alarak Galata Saray Lisesinde tahsillerini ikmal ettirmektedir. Bu yavrular pek müreffeh

bir hayat geçirmekte ve memlekete yararlı olmaya çalışmaktadırlar. Cemal Bey bu yavruları badehu Paris'e göndererek ikmali tahsillerinide deruhte buyurmuşlardır.

Zenginlerimiz için numune ittihaz olunmaya layık bu alicenabane hareketi burada memnuniyetle kayd ederiz. Üç sene zarfında muhtaç yavru-lara 447 takım elbise, 517 çift ayakkabı; 285 çift çorap, 314 kat çamaşır, 75 mintan, 6 fanila, 6 palto ve 32 entari, 15 kalpak, 339 metre amerikan bezi, 303 metre pazen, 52 metre elbiselik kumaş ve bunlardan mada çocuk kundak takımları, mendil, yelek, pantolon göğüslük, ketenli gibi şeyler de verilmiştir.

Birinci sene merkez ve şubelerimiz adedi 10, ikinci sene 68, üçüncü sene 135, birinci sene azalarımız adedi 306, ikinci sene 1599, üçüncü sene 2104, muayenehanelerimizde bakılan hasta çocuk, anneler birinci sene 327, ikinci sene 2834, üçüncü sene 5266, evlerine doktor göndererek muayene ve tedavi ettirdiğimiz çocuklar birinci sene 11, ikinci sene 19, üçüncü sene 34, tevzii ettiğimiz kinin miktarı 21 küsur kilo, muavenet-i nakdiyede bulunduğumuz çocuklar adedi birinci sene 7, ikinci sene 69, üçüncü sene 26 (buradaki tenezzül muhtaç çocukları bakım evine almağa başladığımızdandır.) Ankara mekteplerindeki muhtaç çocuklara yaptığımız yardım birinci sene 8860 kuruş, ikinci sene 20.000 kuruş, üçüncü sene 50.000 kuruş, mülhakata yapılan muavenetler birinci sene 150 lira, ikinci sene 15.400 lira, üçüncü sene 49.507 lira, küsur kuruştur.

Mülhakata muavenet faslından 2500 lira Edirne'ye, 6000 lira İstanbul'a, 3500 muhacirler için İstanbul'a, 1500 lira Bursa'ya, 1500 lira Samsun'a, 2000 lira Erzurum'a, 1000 Lira Van'a, 1000 lira Kırklareli'ndeki muhacirlere, 500 lira Çorum'a, 500 lira Gelibolu'ya, 1000 lira Rize'ye, 15.000 lira İzmir'e, 500 lira Erzurum'daki zelzeleden mütessir çocuklara, 50 lira Mesudiye Hatun Viran karyesinde bir batında 3 çocuğu dünyaya gelen Hasan Çavuş'a, (200), Kandırada Bucaklı divanından 3 senede 7 çocuğu olan aileye 50 lira, Yabanabatta ikiz çocuğu olan Ahmed Efendiye gönderilmiştir. Bu tahsisattan bir kısmı anavatana iltica eden muhacir yavrularına tahsis edilmiştir. Bu hususta İstanbul, Bursa, Samsun, merkezlerimize yapılan muavenet-i nakdiye ye mahalli halkınında muavenetlerinin inzimamı suretiyle muhacir çocuklarının beslenmesi ve bakılması hususundaki hizmet pek müessir neticeler vermiş ve imar ve iskân vekâletinin istatistik şubesinin rakamlarıyla da bu

keyfiyet tavazzuh ederek uzman vekil bulunan Necati Bey'in Nazar-ı Dikkat ve şükranını celb eylemiştir.

Cemiyetimizin diğer merkez ve şubeleri de kıymetli mesailerde bulunmuşlardır. Biga'da 50 mevcutlu, Bolu'da keza 50, kasabada 40 mevcutlu, Edirne'de 20 mevcutlu, İstanbul'da 100 mevcutlu (kalender ziraat yurdu) ve 100 mevcutlu misafirhanesi, İzmir'deki bakımevi müesseseleri şayan-ı zikirdir. Bunlardan mada merkezlerimiz ve şubelerimizin ekserisinde kıymetli faaliyetler görülmüş ve bunlar istatistik şubesinde tesbit edilmekte bulunmuş isede istatistik mütehasıslarının hülasa-i mesailerini 1341 senesi kongresinde arz etmek mümkün olacaktır.

Memleketin sermaye-i istikbali yavrularının yüzde yetmiş beşinin henüz gonca gülken terki hayat edip solması çok elim ve feci bir hadisedir. Vatanın mühim bir kısmı ıssız bir çöl halindedir. Nüfusumuz pek azdır. Bu facianın önüne geçildiği surette bu ıssız çöllerin mamur olacağı ve nüfusumuzun

25-30 sene zarfında 3 misli artacağı şüphesizdir.”²⁴⁶

Gazete, şehirde yapılan sosyal etkinlik ve faaliyet haberleri ile bunların duyurulmasına önem vermiş ve bu gelişmelerin yeni kurulmuş bir ülkenin gelişimine katkı sağlayacağı felsefesini yayın ilkeleri arasında hep taşımıştır. Cumhuriyetin ilk yılları olmasına rağmen şehirde birçok sosyal etkinlik yürütmekten geri kalınmamıştır. Bu doğrultuda Türk Ocağı tarafından düzenlenen bir seyahat faaliyeti gazete sayfalarında “**Seyahat Hatıraları**” başlığı ile şu şekilde yer almıştır:

“ESKİŞEHİR'E

Bütün mektebin içinde bir bomba gibi patlayan tatil haberi hepimizi sevindirdi. Aylardan beri kafalarımızı işgal eden Eskişehir seyahatini artık yapabilecektik. Vesikalar yazıldı. İzci elbiseleri ambardan alındı her şey hazır. Türk Ocağı da bize bir tavsiye verdi. Bu hususta Ocağın bize gösterdiği kıymetli muaveneti şükran ve minnetle her zaman yâd ederiz.

Akşam oldu çantalar hazırlanıyor. Mataralar dolduruluyor, faaliyet müthiş yatağa uzandım; fakat uyumak mümkün mü? Ratib, Mustafa, Sıdkı, Baha yanımda yatan Mustafa'nın yatağı üzerine oturmuşlar; bağıra, bağıra konuşuyorlar.

- Yapmayın yahu!.

- Eh..Şuna bak! Sende kalk, otur....

Neme lazım? Azıcık daha söylersem üzerimden yorganı bile çekip alacaklar. Biraz dalar gibi oldum. Bu defa da, Sıdkı, o kocaman sesiyle:

- Hikmet..Hikmet..Kalk bakalım,geç kaldık be!..

İki tarafıma döndüm,çare yok.Kalktım,giyindim..Saatime bakıyorum;alafranga dört.Her taraf simsiyah.Çocuklar İzci fenerleriyle oraya buraya gidip,geliyorlar.Nihayet mektepten ayrılıyor, saat dört buçuk.Bursa o kadar sessiz,o kadar karanlık ki..Fenerlerden uzayan şuaat-ı ziyaiye ile beraber gölgelerimizde uzuyor,uzuyor; bazen ayaklarımızın dibinde cüceleşiyor. Biz bu karanlıklarda esrarengiz dervişler gibiyiz. Caddeleri süratli adımlarla geçiyoruz. Karnımız daha Bursa da acıktı. Tatarlar da bir simitçi fırını açtırıyor, simit alıyoruz. Burada artık şarkılar, marşlar, gazeller birbirini takip ediyor. Neşe içindeyiz. Sağımızda Keşiş'in beyaz dantellerle süslü etekleri uzayıp gidiyor. Ovada derin bir sükun... Uzaklardan araba gıcırıltıları, köpek sesleri geliyor.İçimde hafif bir heyecan var.Herkes bağıyor,konuşuyor. Yalnız, İlyas, peynir yutmuş ispinoz gibi sakın; söylemiyor, konuşmuyor.

Musa; mandolin ile Cezayir Marşı'nı çalıyor, bu suretle yürüyüşü tanzim ediyor. Yürütürüz, yürütürüz. Yol kıvrılarak, incelerek karanlıklar içinde kayboluyor. Hacivat Hanı ... Beş dakika mola veriyoruz. Sonra yine yürüyüş, ortalık hala simsiyah. Demir köprüleri geçiyoruz. Şarkta bir beyazlık beliriyor; sabah. Kestel bayırındayız. Yürüyüşü idare eden Musa; yine beş on dakika mola veriyor. Bursa'ya bakıyorum; sisler içinde... Fakat o kadar güzel ki...

— Yine yürüyüş; Ilıcak Boğazı. Musa bağıyor:

— Millet; mola... Kahvaltı...

Çantalar açılıyor, ekmekler çıkarılıyor. Daha başka şeylerde istiyoruz; mesela çay... Mamafih ekmekle mükemmel bir kahvaltı yapıyoruz. İlyas matarasını çıkarıyor. Bardağa bir şeyler boşaltıyor, ekmeği batırarak yiyor soruyoruz:

-- O ne İlyas?

Lakayt ve hiç bir şey değilmiş gibi cevap veriyor: ---Çay !..

Herkes O'na hücum ediyor, bardağa bakıyoruz. Alelade, fakat halis ve nefis Gökdere suyu! Bu bir kahkaha vesilesi oluyor; gülüyor, gülüyoruz. Aziz boru ile "hazır ol!" çalıyor ve yine yürüyüş başlıyor. Kapiton Refik mütemadiyen bağıyor, şarkı

söylüyor. Sağ ve solumuzdaki tepecikleri ve sonra bütün ufuklara uzanan Keşiş'i daha iyi görüyoruz. Sathı mailler hep karlarla örtülü. Her yer siyah kayalıklar koyu, boz renklerle gam-gin.

Fakat bütün bu siyah görünen ormanlar, karlar, kayalar, tepecikler, dereler o kadar güzel, o kadar bi bedel ki. Hepimiz birden:

— Ölürüz de vermeyiz... Diye tutturuyoruz.

Mefkûre yollarında yürüyen onsekiz genç kalpten taşan bu sese, kayalıklar cevap veriyor:

-- Ölürüz de...

Yolda bir köy delikanlısına tesadüf ediyoruz. Sakin, masum çehresi; biraz yanık. Belirsiz bir tebessümle bize selam veriyor. Onun bu selamı, o kadar tevazu ve hürmetle dolu ki Onun yanında kendimi biraz küçük buluyorum. Ona içimde birdenbire derin bir muhabbet ve merhametle dolu bir hürmet hissediyorum. Ayrılıyor. Yol; kıvrıla, kıvrıla uzuyor: Aksu. Kahveye giriyoruz çaylar içiliyor. Yine yürüyüş artık şoseyi takip etmiyoruz. Kestirmelere başladık. Yarım saat yürüyoruz. Kazancı Çamlıklar arasından iniyoruz; İnegöl sisler içinde. Dürbünle bakıyorum, ağaçlıklar arasında minareler, binalar.... İniyor, çıkıyor, yürüyoruz işte İnegöl Ovasındayız. Bu düzlük iç sıkıyor. Yürüyoruz, yürüyoruz: Oh işte İnegöl. Saat alafranga dört istirahat zamanlarını tarh ediyorum, dokuz saat yol yürümüşüz. Doğru futbol sahasına gidiyoruz. İnegöllüler egzersiz yapıyor.

Musafahalar, tebrikler; bizim çocukların futbolculuk damarı kabarıyor. Çantalardan sıyrılan meşin, lastik havadan mürekkep cisme, hırs ve iştiha ile saldırıyoruz. Artık siz dokuz saatlik bir yürüyüşten sonra oynanan futbolu tasavvur edebilirsiniz. Iskalar, yanlış vuruşların bini bir paraya Akşam oluyor. İnegöl'e giriyoruz. İşte misafir olacağımız han ... İlk işimiz biraz yıkanmak, sonra yemek aramak oluyor. Yemekten sonra İnegöl İdman Yurdu'na gidiyoruz. Çaylar, İ'zaz ve ikramlar ... İnegöllü idmancılar bize ud ve kemanla iyi bir fasıl yapıyorlar. Yarın gece vereceğimiz müsamere hakkında müzakere oluyor. Artık uyku gözlerden akıyor... Murahhasımız ayağa kalkarak, gösterilen teveccüh ve ikramdan dolayı arz-ı şükran ediyor...

İdman yurdu reis-i Vehbi Bey’de mukabele ediyor, ayrılıyorruz ”Han”da yatak ve yer kavgası saatlerce uzuyor, nihayet uyuyoruz...

Bittabi yine gürültü ile uyanıyoruz. İnegöl ilk mektep müdürü Ömer azmi Bey bize mihmandarlık ediyor. Mektepleri geziyoruz. Bütün mektepler tertemiz. Herşey oldukça iyi. Kız mektebini de geziyoruz. Muallim Hanımlar bize çay ikram ediyorlar. Küçük hanımlar şiir okuyor.

Öğle... Kaymakam Bey’i ziyaret ediyoruz. Bize kahve, sigara ikram ediyor. İki saat konuşuyoruz. Kaymakam Bey’e burada bize gösterdikleri teveccüh ve muavenetten dolayı haseten teşekkür etmeyi vazife addederim.Hepimiz acıktık.Lokantaya koşuyor,tam acıkmış bir adam gibi mideleri şişiriyoruz.

Saha da biz, fakat bizimle bütün İnegöllülerde beraber. halkın spora olan bu alakasını hayret ve memnuniyetle kaydediyorum.Oyun başlıyor.Bizim takım ile İnegöl...İnegöllüler daha spora yeni başlamışlar... Mamafih aralarında Bursa’nın pek iyi tanıdığı İbrahim hakkı Bey var. Diğer oyuncular da istikbal için ümit bahş. Yalnız Bursa’ya geldikleri zaman kendilerine yapılan-hakaret demeyeceğim fakat -istihzadan dolayı hepsi kızgın. Lakin bu kızgınlık haklı ve mahalline mazruf.

Gece vereceğimiz müsamere için hazırlık yapıyoruz, çadır ve battaniyelerimizle bir sahne yavrusu vücuda geliyor. Kaymakam, Mudde-i Umumu beylerle bütün eşraf teşrif ettiler. Salon kapıya kadar dolu. Kapının dışarısında çocuklar kıyamet koparıyorlar. Gece faciasıyla şairi oynuyoruz.

Nihayet de murahhasımız İnegöllüler’e gösterilen samimiyet ve alakadan dolayı ateşli bir lisanla teşekkür ediyor, handayız Ratip müsamere hesabatını tasfiye ediyor. Hissemize bizi memnun eden bir miktar isabet ettiğini anlıyoruz.

Deliksiz bir uyku, Uyandım, güneş doğmuş herkes uyanmış. Kahvaltı ettik. Çantalar hazırlandı, İnegöl’den çıkıyoruz. İşte yine bitip tükenmek, nedir, bitmeyen ova. Kurşunluya giriyoruz. Yolda bir araba devrilmiş, yaralanan bir köylü nineye yanımızdaki ecza çantasıyla yardım ediyoruz. Artık ahu dağlarını tırmanıyoruz. Her dönemeç bizi tepeye biraz daha yaklaştırıyor. Nihayet “Nazif Paşa”dayız. Burası dağın zirvesi. Yolun kenarındaki hendeklerde hala kar var. Soğuk, sert bir rüzgâr yüzümüzü yalayarak geçiyor, şimdi iniyor, iniyoruz. İşte “Gümüşdere” .Sonra karşı dağların eteğine yaslanan Pazarcık .

Gümüş derede durmadan geçiyoruz; Pazarcık. Muallim Beyler bizi hararetle, tehalükle karşıyorlar, mektepte yorgunluğumuzu biraz dinlendiriyoruz. Sonra ihzâr olunan yemeklerle mideleri dolduruyoruz. İlyas'ın tabiriyle :---Habbe yapıyoruz!

Mektepte muallim beylerle bir musahabe, sonra uyku.Kapiten Refik'i kimse yanına almıyor nihayet Ratib'in yanında oda uyuyor....Bermutad gürültü ...Mustafa,durup,dinlenmeden masanın üzerindeki küçük zili öttürüp duruyor..

Muallim Beyler geliyor sütlü çaydan ibaret kahvaltıyı yapıyoruz... İslam, Aziz; zeybek oynuyor, Sıtkı; monolog söylüyor... Öğle. Yemek yiyoruz; sonra yolculuk. Muallim Beylerle nahiye müdürü beye bilhassa teşekkür ederiz. Yürütürüz. ... İşte Karaköy.

Daha trenin gelmesine iki saat vardır.Biraz geziyoruz..Hava sertleşti...Hatta yağmur yağıyor..Akşam oldu,biletler alındı.Hazırız.Tren geldi.Atladık;bize bir kompartuman açtılar,yerleştik.Tren ilerliyor,Musa çocuklara bu hat güzergahında cereyan eden istiklal mücahedesini anlatıyor ve susuyor;pencereden dışarısını seyrediyor.Gözlerine bakıyorum; yaşla dolu.

— Ne var Musa? Diye soruyorum:

— Bir şey yok! Diye cevap veriyor;

Fakat dayanamıyor, kesik hıçkırıklarla izah ediyor:

— Buralarda toprağa kendi elimle gömdüğüm arkadaşları hatırlıyorumda....

O'nu teskin ve teselli ediyorum.Tren bir iki küçük istasyonda tevakkuflar yaparak ilerliyor;işte Eskişehir'in ilk müjdecileri.Uzarlarda bir hayalin gözleri gibi gah ve bigah beliren ve sönen ışıklarVe nihayet Eskişehir....

Tren istasyona girdi. Bütün Eskişehir sporcuları istasyonda; alkışlar ve "yaşla!"larla karşılanıyoruz. Saat alafranga on buçuk. Takdim merasiminden sonra (Eskişehir)'e yollanıyoruz.

Oteldeyiz, bizim için ihzar edilen yataklara çekiliyoruz... Derin bir uyku değil, saralı bir baygınlıkla, uyuyoruz...

Daha var. ²⁴⁷

Gazete; 1927 yılına kadar yukarıda belirtilen yayın esasları doğrultusunda çıkmaya devam etmiş ve bu tarihten sonra yayın hayatından çekilmiştir.

5. Millet Yolu (22 Şubat 1336 / 1920 – 1927)

22 Şubat 1336 / 1920 tarihinde Avukat **Muhittin Baha Pars** tarafından yayın hayatına sokulmuştur. **Muhittin Baha Pars**, aynı zamanda gazetenin Mesul Müdür'üdür.²⁴⁸

Gazetenin idare yeri, **Muhittin Baha Bey**'in Kozahan'da bulunan bürosu olup, Vilayet Matbaası'nda basılarak dağıtılmıştır. **Millet Yolu Gazetesi**, günlük olarak çıkartılmıştır. Masrafları Bursa Müdafaa-i Hukuk Merkez Kurulu tarafından karşılanmakta olan **Millet Yolu Gazetesi**'nin Başlığında;''**Hukuk Ve Hâkimiyet-i Milliye'nin Yevmi Gazetesidir**''²⁴⁹ ibaresi, logosunun altında ise **Tevfik Fikret**'in şu ünlü dizelerine yer verilmiştir:

“Millet Yoludur, Hak Yoludur Tuttuğumuz Yol,
Ey Hak Yaşa, Ey Sevgili Millet Yaşa, Var Ol”²⁵⁰

Millet Yolu Gazetesi, Milli Mücadele'nin en yoğun olarak sürdürüldüğü bir devrede yayınlanmaya başlamış ve gazete başlığında açıkça ifade edildiği şekli ile Milli Mücadele Kuvvetlerinden yana tavır alarak yayın hayatını sürdürmüştür. 1927 yılında yayımına son veren gazete, iki sayfa ve dört sütun üzerine düzenlenerek yayınlanmıştır.²⁵¹

Gazetenin 43.Sayısı'nda isim, başlık, logo, idare yeri ile kuruluş bilgileri şu şekilde yer almıştır:

“Hukuk ve Hâkimiyet-i Milliye'nin Müdafii Yevmi Gazetesidir. Millet yoludur, Hak Yoludur Tuttuğumuz Yol-Ey Hak Yaşa! Ey Sevgili Millet Yaşa, Var Ol! Sahib-i İmtiyaz: **Avukat Muhiddin Baha**'dır. Tarih-i Tesisi: 22 Şubat 336-1 Cemaziyel-ahir 338'dir.İdarehanesi: Koza Han-Numero: 80, Telgraf adresi: Bursa-Millet Yolu. Deredilmeyen evrak geri verilmez. Abone şeraiti seneliği 400, altı aylığı 200 İlanat matbaa veya idarehanede görüşülür. Şimdilik cumartesi günleri neşredilmeyecektir. Nüshası: 2 kuruştur.”²⁵² İfadeleri ile gazetenin genel künye özellikleri belirtilmiştir.

²⁴⁸ “Millet Yolu”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

²⁴⁹ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)**, s.260.

²⁵⁰ “Millet Yolu”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1158; M. Tayla, **Bursa Basını**, s.62.

²⁵¹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.61-62.

²⁵² **Millet Yolu Gazetesi**, 18 Recep 1338 Çarşamba / 7 Nisan 1920, S. 43, s.1.

Gazete'nin Yazı İşleri Müdürü olan **Muhittin Baha**'nın, Yeşilordu Cemiyet'in Merkez Yönetim Kurulu'nda görev yapmakta oluşu, **Millet Yolu Gazetesi**'nin, o tarihlerde Bursa'da etkili ve örgütlü olduğu bilinen Yeşilordu Cemiyeti'nin politikaları doğrultusunda bir yayın politikası oluşturduğu düşüncesini, güçlendirmektedir. Yayın hayatında olduğu sürece, İngiliz İstihbaratının araştırma dikkatlerini üzerinde toplayan gazete hakkında, Bolşevik propagandası yaptığına ilişkin **15 Temmuz 1920** (FD.371/5170 E 9649 / 246/44 numaralı) ve **22 Temmuz 1920** (E 10014 / 262 / 44 numaralı) tarihli iki adet rapor düzenlenmiştir. Bu raporların içeriğinde, gazetede yayımlanmakta olan bir yazı dizisinde “Bolşevikliğin neleri savunduğu, neleri gerektirdiği ve temel ilkelerinin neler olduğu” yönünde bilgiler verilmek suretiyle Bolşeviklik lehinde propagandalar yapıldığı ifadelerine yer verilmiştir.²⁵³

Ancak gazetenin Yazı İşleri Müdür'ü olan **Muhittin Baha Pars**'ın Milli Mücadele'yi desteklemesi, gazetenin bu yönde yayın yaptığını göstermekte idi. Hatta Ankara'da meclisin açılması ve **Muhittin Baha Pars**'ın Bursa'dan seçilerek Ankara'ya gitmesi öncesinde “**Sevgili Hemşehrilerime**” başlığı ile gazetede yayınladığı veda mesajı bu durumu açıklığa kavuşturuyor ve yazıda şöyle diyordu:

“O kadar hatırat-ı samimiyetle meşhun sevgili Bursa'dan Ankara'ya gitmek üzere, ayrılırken bütün tanıdığım zevatı görmek, meclis-i fevkaladenin teşekkülüne sebep olan ve vaziyet-i hazırta hakkında kıymetli mütalaalarını almak istedim. Zamanın darlığı buna müsaade etmedi. Böyle olmakla beraber kalbî heyecan iman ile ve hiss-i milli ile çarpan her müslüman'ın aynı fikr-i istiklal ve istihlası taşıdığına şüphe olmadığından hemşehrilerimin efkâr ve azm-i vatanperveranesinin nasıl bir hedef-i muallâya müteveccih olduğunu kendileri söylemeden de anlamak güç değildir.

Hazret-i Peygamber'in vaad ve tebşir ve büyük fatihin fetih ve teshir ettiği sevgili İstanbul İngilizlerin yed-i gazabına geçtiği gün haysiyet-i şahsiye ve milliyenin ne demek olduğunu bilen herkes kararını vermişti:

Hukuk-ı âliye-i hilafetin, haysiyet ve istiklal-i millinin muhafazası uğrunda her türlü fedakârlığı ihtiyar etmek...

²⁵³ “Millet Yolu”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1158.

Ankara'da içtima edecek meclis-i fevkalade yıkılmak istenilen taht-ı saltanatı terhin ve esir edilmek istenilen milleti layık olduğu mertebe-i bülende isal için Cenabı Hakk'ın emrettiği her türlü fedakârlığı ihtiyar edecektir.

Muazzez livamız halkının tevcih ettiği vazife-i milliyeyi ifaya çalışırken fedakâr, âlicenap hemşehrilerimin vicdan-ı hamiyetinden istifade edeceğim.

O emr-i ilahiyeyi icra yolunda, selamet-i vataniye ve milliyeyi ifa uğrunda vaki olacak teşebbüsatta Cenabıhakk'ın tevkiyatını refik etmesini niyaz ve aziz hemşehrilerime arz-ı veda eylerim.

Muhiddin Baha"²⁵⁴

Yukarıda verilmiş olan haber ile bağlantılı olarak gazetede “**Meclis-i Fevkalade Azaları**” başlığı ile Bursa’dan seçilmiş olanlar ile onlara karşı başarı dilekleri şu şekilde ifade edilmişti:

“Bursa Livası’ndan meclis-i fevkalade azalığına intihap olunan sahib-i imtiyazımız Muhyiddin Baha Bey’le Şeyh Servet ve Mustafa Fehmi Efendiler mücahede vazifelerini ifa etmek ve istihlas-ı millet (arada ve olmalı) memleket namına tedabir-i musibe ittihaz eylemek üzere dünkü gün alaturka saat yedi buçukta Ankara’ya müteveccihen hareket etmişlerdir. Tevfikat-ı sübhaniyeye mazhariyetlerini temenni ederiz.”²⁵⁵

Gazetede “**Son Haberler**” başlığı ile “**Heyet-i Temsiliye’den**” alt başlığı altında Meclis-i Mebusan hakkında şu habere yer verilmiştir:

“Meclis-i Mebusan-ı Osmanî Reis’i Beyefendi hazretleri tarafından İngiltere-Fransa-İtalya ve cemahir-i müttefike-i Amerika devletlerinin İstanbul’daki fevkalade mümessilleriyle Felemenk ve İsveç sefirlerine gönderilen protesto namedir:

"Meclis-i Mebusan-ı Osmanî Reis’i ile zat-ı asilaneleri nezdinde İstanbul şehrinin velev ki muvakkat tabiri ile olsun işgalini ve Kanun-ı Esasi-i Osmanî ile milletlerin hâkimiyetleri ve düsturları paymal edilmek suretiyle Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının selamet ve masuniyetine indirilmiş olan darbeyi kemal-i şiddetle protesto ederim. Hareket-i vakıanın her türlü hak adalet fikriyle nifak-ı tam teşkil ettiğini takdir

²⁵⁴ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba, /7 Nisan 1920, S. 43, s.1.

²⁵⁵ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba, /7 Nisan 1920, S. 43, s.2.

eden milletimiz menafî-i meşruasıyla hakk-ı mevcudiyetini müdafaa etmek mecburiyetinde bulunur.

Bütün Anadolu ve Rumeli Müslümanları İslam'ın makarr-ı ebedisi olan merkez-i hilafete havale edilmiş olan bu darbe-i meş'ume neticesinde muhterem halife ve hakanları İtilaf devletleri elinde esir ve hâkimiyet-i milliyelerinin de la yüs'el vaziyette kalmış olduğuna tâbi bulundukları cihetle bu gayr-ı muhakk hareketi protesto hususunda benimle tamamen müşarik ve müttehid oldukları gibi vaziyetin istilzam ettiği tedabir-i ittihaz ve teavünde âzim bulunuyorlar. İşbu protesto namenin mümessili olduğunuz hükümetin sem-i ittılâna isali ricasıyla ihtiramat-ı mahsusamı terdif eylerim efendim.

Meclis-i Mebusan-ı Osmanî Reisi

Celaleddin Arif²⁵⁶

Çalkantılı bir dönem yaşayan ülkede sık sık hükümetler yıkılmakta ve yeni kabineler kurulmaktadır. İşte gazete de “**Dördüncü Ferit Paşa Kabinesi**” başlığı ile yeni kurulan hükümet üyelerini konu alan haberi;

“Sadrazam ve Hariciye Nezaretine, Damat Ferit Paşa, Harbiye Nezareti Vekâletine ve Bahriye Nezaretine asaleten ferikândan Beşinci Kolordu Kumandan-ı esbakı Mehmet Sait Paşa, Dâhiliye Nezaretine asaleten ve Şura-yı Devlet riyasetine vekâleten Dâhiliye Nazır-ı esbak Reşit Bey, Adliye Nezaretine Mahkeme-i temyiz İstida Dairesi Reisi Ali Rüştü Efendi, Maarif Nezaretine Hariciye Müsteşarı Fahrettin Bey, Nafia Nezaretine Doktor Cemil Paşa (Şehremin-i sabıkı), Ticaret ve Ziraat Nezaretine ferikândan Hüseyin Remzi Paşa, Maliye Nezaretine vekâleten Maliye müsteşarlığına tayin olunan Bahriye muhasebecisi Reşat Bey, Evkaf-ı hümayun Nezaretine ferikândan Osman Rıfat Paşa, Harbiye Nezaretini Mahmut Muhtar Paşa'nın kabul ettiği haber alınmıştır”²⁵⁷ şekli ile halka duyuruluyordu.

Gazete sık sık dış basın organlarından çeviri ve alıntılar yapmak suretiyle bu bilgileri okuyucularına sunmuş ve ülke dışında neler yaşandığı hususlarında halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda “**İrlanda Ahvali ve İngiliz Medeniyeti**” başlığı altında verilen haberde şunlar ifade ediliyordu:

²⁵⁶ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba/ 7 Nisan 1920, S. 43, s.3.

²⁵⁷ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba/ 7 Nisan 1920, S. 43, s.4.

“**Ümanite Gazetesi**’nde okuduğumuza göre Kork şehrinde tekrar pek gizli cinayetler vuku bulmuştur. Gençen gün nahiye müdürü meçhul kuvvetler tarafından öldürüldüğü gibi bu kere İrlanda istiklal Fırkası Erkânı’ndan Profesto Estoklesi’ye de bir suikast icra edilmiştir. Pronsor eser-i harika olarak suikasttan kurtulmuştur. Suikast akşamı, profesör evine girdiği zaman mahkûm olduğu cihetle ölüme hazır olması lüzumunu ihtar eden bir mektup bulmuştur. **Millet Yolu** İngiliz Medeniyeti’nin ne olduğunu İrlanda ahvali bize bütün fecayiiyle gösteriyor. Hamiyet-i diniye ve milliyesi müsellemler olan dindaşlarımızın pek vahşiyane ve zalimane bir surette tecelli eden İngilizlerin sahte medeniyetine aldanmayacaklarına emniyetimiz berkemaldir.”²⁵⁸

“**Yunanistan Ne Hâlde?**” başlıklı başka bir haberde ise şöyle denilmekte idi:

“Mevsukiyetini tahkik edemediğimiz bir habere nazaran Yunanistan’da Venizelos taraftarlarıyla muhalifleri arasında müthiş mücadeleler olmuş ve Venizelos fırkasının hezimet-i neticelenmiştir. Bu haber teeyyüt ettiği takdirde afak-ı siyasiyede pek mühim tahavvüller vukuuna intizar olunabilir.

Gazetede “**Ümanite Gazetesi**’nden” verilmiş olan bir haberde ise “Macar Kraliyet Taraftarları Kaplotize İtimat Ediyorlardı. Macaristan hükümet matbuatı bütün bu ümitlerini Kaplotiz Hükümeti’ne bağlamışlardı. Sergüzeştin muvaffakiyet-bahş olacağına şüphe etmemişler ve Macar İdare-i Kraliyesini takviye için Almanya’da bir hükümet-i imparatoriye’nin ahz-i mevki etmesinden ümitvar olmuşlardır”²⁵⁹ deniliyordu.

“**Umumi Kütüphaneler**” başlığı altında verilen bir haberde ülke ve Bursa dışındaki kütüphanelere ile yerli olanların mukayesesi yapılmış ve;

“Setbaşı’nda küşadına muvaffak olduğum İrşad-ı umumi Kütüphanesi Umumi kütüphaneler, maarifin terakki ve inkişafında amil-i kül, fakr-ı ilim ve marifetin yegane devalarındandır. Umumi kütüphaneler nokta-i nazarından da pek fakiriz. Mevcut kütüphanelerimiz hüsn-i idare edilemediklerinden, tevessüden sarf-ı nazar, kıymet ve ehemmiyet-i sabıkalarını bile muhafaza edememişlerdir. Her millet, asar-ı maziyesiyle iftihar eder ve her şeyden evvel, temeddünün düşman-ı bi-âmân olan cehaleti imha edecek müessesat-ı irfaniyesiyle hatvezen-i terakki olmaya başlar. Eslafımızın hayrülhalefi değiliz. Medeniyet-i garbiye-i haziranın validi olan medeniyeti İslamiyenin

²⁵⁸ **Millet Yolu Gazetesi**, 18 Recep 1338 Çarşamba/ 7 Nisan 1920, S.43, s.2.

²⁵⁹ **Millet Yolu Gazetesi**, 18 Recep 1338 Çarşamba/ 7 Nisan 1920, S.43, s.1.

edvar-ı azametinde Arap kütüphane-i umumileri. Evropa vahşetinin seza-yı tel'in ve nefrin bir numunesi. Mevcut kütüphanelerimizin rağbet-i ammeye mazhar olamamasının esbabı. Evropa umumi kütüphaneleri. Sevgili Bursa'mızda yeni tesis ettiğim İrşad-ı umumi Kütüphanesi.

Ümem-i mütemeddine-i hazırâ, bizden asırlarca mukaddem, az çok kütüphaneler tesis, enzar ve istifade-i umumiyyeye arz etmiştir. Bizde, bazı ashab-ı danışın uluvv-i himmetiyle, memleketimizin câbecâ, muhtelif yerlerinde kütüphaneler tesis edilmişse de, bu müesseseler, esbab-ı muhtelifeden naşı payidar olamamışlar yahut kendilerinden beklenen istifadeyi temin edemeyecek bir hâlde kalmışlardır. Kütüphanelerimizin çoğu, ilk zaman teessüslerinde neyi ihtiva ediyor idiyseler, elhaletü hazihi, ya o muhteviyatla kalmışlar yahut takdir-naşinas adamların ellerine tevdi edildiklerinden birçok eserleri kaybedilmiş ve hiç menzilesine inmişlerdir.

Her millet, asar-ı maziyesiyle iftihar eder. Terakki ve temeddün yolunu tutan milel, mazilerine ait asarı toplar ve en muazzam ve mutena, muhteşem binalarda kemal-i fahr ve şerefle teşhir ederken diğer taraftan gafletimizden ve memleketlerine karşı muhabbetperverde etmeyen müdiran-ı umurumuzun vicdana sığmaz tesamuhundan bilistifade milli asarımızı da bi'l-cem' kendi asar-ı milliyelerinin yanbaşına vaz' etmeyi de unutmamışlardır. Avrupa'yı gezenlerimiz bilhassa muazzam payitahtlarda hangi kütüphaneye girmişlerse, kalpleri dilhun, yüzlerinde acimizden ve varlığımızı takdir edememezlikten mütevellit alaim-i ye's ve asar-ı hacalet ru-nümün, başları eğik olarak çıkmışlar ve biz de bulunmaları bitarik- iktiza eden asar-ı mefahirimizi ecnebi diyarlarda, yabancı ellerde görmekle müteellim ve mütehassir olmuşlardır.

Eslaf-ı izamımız, şimdiki gibi kitap tedarikindeki sühuletlerin mevcut olmadığı cem-i asarın pek güç olduğu zamanlarda bile, kütüphanelerin memlekete ifa etmekte oldukları hidematı takdir ve ekserisi yazma kitaplardan mürekkep olmak üzere kitaphaneler tesis etmişlerdir. Maalesef her şeyde olduğu gibi bu nokta-i hayatiyede, bu şube-i ilm ü marifette de tereddiye düşer olduk.

Kurun-ı vustada Avrupa'daki kütüphaneler yalnız büyük kiliselerle kral saraylarında bulunurken Müslüman Arap şehirlerinde müteaddit kütüphaneler mevcut idi. Hülagu'nun Bağdat'ı tahrip ederken Dicle'ye attırdığı kitapların, nehr-i mezkûru bir hafta siyahlara boyadığı mazbut-ı tevarih-i cihandır. Fi yevmina haza, İspanya'da talitle

salonlarında, Endülüs devlet-i arabiye-i İslamiyesinden kalma Arapça 18.000 cilt kitap bulunmaktadır. Bu kitaplar, esasen, 100.000 küsur iken engizisyon mezalim ve itisafatının bütün dehşetiyle hükümrân bulunduğu devr-i tahripkârda, kısm-ı azamının yakılmış olduğu tarihen sabittir; hatta o devirde İspanya'da hamamlar, altı ay, Araplardan kalan kitapları ikad suretiyle teshin edilmişti. İspanyalılara yardım etmekte bulunan Fransız ordusu generallerinden biri kitapların bir kısmını odun ile mübadele ederek ihraktan kurtarabilmiş ve vahşet-i garbiyenin Avrupa barbarlığının cibillî bir numunesi yine bir Avrupalı tarafından -fakat pek alicenabane- teyit ve tevsik edilmişti”²⁶⁰ denilmiştir.

Gazete sayfalarında ilanlara da yer ayıymış ve her tür ilana açık olduğunu beyan etmekle kalmamış sayfalarındaki haberlerle de bunu göstermiştir. **“Hüdavendigar Seyr-i Sefain Osmanlı Anonim Şirketi'nden”** başlığı ile şirket hissedarlarını ilgilendiren haberde;

“Şirketimiz heyet-i umumiyesi 18 Nisan 36 Pazar günü içtima edeceğinden hissedaranın yevm-i mezkûrda badezzeval yaz saati birde yani alaturka saat beş buçukta Koza Hanı'nda merkez-i idarede asaleten veya vekâleten hazır bulunmaları ve nisanın on beşinden evvel her on veya daha ziyade hisseye malik olan hissedaranın hissi senetlerini merkez-i idareye irad ederek mukabilinde duhuliye bileti almaları lüzumu ilan olunur”²⁶¹ deniliyordu.

Gazetede ilan kapsamında **“Satılık Hane”** başlığı ile bir satış;”Bursa'da Setbaşı civarında Sakaldöken Caddesi'nde 34 numarolu 6 oda 2 sofa 1 mutfak 1 mağaza ve bir miktar avlu terkos ve Gülpınar ma-i lezzetini havi sırf mülk gayet kullanışlı ve manzara-i fevkaladeyi havi bir bab hane satılıktır. Talip olanlar Yeniyol başında avcılar kulübü altında dava vekili Ragıp Bey'in yazıhanesine müracaat etmeleri”²⁶² ifadesi ile duyuruluyordu.

“Kiralık Hane Arayanlara” başlığı altında gazetede yer verilen bir ilanda;”Bursa'nın Kuzgunluk semtinde Haydarhane Hamamı civarında Tezveren Sultan Sokağı'nda dört oda iki sofa bir miktar bahçe akar çeşme ve ahır havi mazbut bir hane kiraya verileceğinden görmek isteyenler her gün öğleden sonra Çakır Hamamı arkasında

²⁶⁰ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba /, 7 Nisan 1920, S.43, s.3.

²⁶¹ Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba /, 7 Nisan 1920, S.43, s.3.

²⁶² Millet Yolu Gazetesi, 18 Recep 1338 Çarşamba /, 7 Nisan 1920, S.43, s.3.

Debbağhane civarındaki süthanede Nuri Efendi'ye müracaat edebilirler.”²⁶³ denilmekte idi.

6. Kardaş / Kardeş Gazetesi (16 Ocak 1921 – 1933)

Bursa'nın haftalık olarak yayın hayatına girmiş siyasi gazetelerinden olan **Kardaş** ilk sayısını, 16 Ocak 1921 tarihinde çıkarmıştır.²⁶⁴ **Kardaş**'ı ilk defa kimin kurup yayın hayatına soktuğu da kesin olarak tespit edilememiştir. Ancak **Vassaf Necdet Bey**'in kuruluşundan sonraki bir tarihte bu gazeteyi satın alarak Mesul Müdürlüğü'nü yürüttüğü bilinmektedir.²⁶⁵

Kardaş Gazetesi, tek yaprak olarak basılırken, bazen üç bazen de dört sütun üzerine tertiplendirilerek, çıkartılıyordu. ”**Menafi-i milliyeye hadim siyasi, edebi ve içtima-i Türk gazetesidir**”²⁶⁶ ibaresi ile yayınlanan gazete, başlangıç yıllarında haftada bir pazartesi günleri yayımlanırken, daha sonra yayın günü cumaya alınmıştır. Yeni harflerle basılmaya başlandıktan sonra da Çarşamba günleri çıkmaya başlamıştır. Basın ve idare yeri, Tuzpazarı'nda ki **Orhaniye Matbaası**'dır²⁶⁷.

Bursa, iki yıl, iki ay ve iki gün süren Yunan işgalinden kurtarıldıktan sonra, Sıkıntılı ve karanlık işgal günlerinde Yunanlılar'la işbirliği yapan birçok kişi, vatana ihanet suçu işlendiği gerekçesiyle tevkif edilmişlerdir. Bu tutuklamalardan **Vasıf Necdet**'te nasibini alarak tutuklanmış ve **Kardaş Gazetesi**, sahipsiz ve müdürsüz kalmıştır. Böylece gazetede kapanmış ve mahkemenin devamı süresince de yayın yapamamıştır. Bu kapanma süresi tam olarak bir buçuk ay sürmüştür. **Vasıf Necdet**'in bu süre sonunda beraat etmesiyle yeniden yayına başlamış ancak 1933'ten sonra bu gazetenin nüshalarına rastlanamamıştır²⁶⁸.

Gazetenin, 16 Şubat 1339 / 1923 tarihli 142. Sayısı'nda, satış fiyatı 100 para (2,5 kuruş), yıllık abone bedeli ise 250 kuruş olarak belirtilmiştir. Yine bu sayıdan **Kardaş**

²⁶³ **Millet Yolu Gazetesi**, 18 Recep 1338 Çarşamba /, 7 Nisan 1920, S.43, s.5.

²⁶⁴ “Kardaş”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1020.

²⁶⁵ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)**, s.203; M. Tayla, **Bursa Basını**, s.82.

²⁶⁶ Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.55.

²⁶⁷ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.83.

²⁶⁸ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.86.

Gazetesi'nin Sahibi ve Başyazarı'nın **Vasıf Necdet**, Sorumlu Yönetmenin ise **Mehmet Recai** olduğu bilgisine ulaşılabilmektedir²⁶⁹.

1928 yılında uygulamaya konulan Harf İnkılabı'nın ardından yayınlarının yeni harflerle ve **Kardeş** ismi ile devam ettirmiş olan gazete, 1933 yılında kesin olarak yayın hayatından çekilmiştir.²⁷⁰

7. Kevkep (2 Mart 1921–21 - Mayıs 1921)

Ertuğrul Gazetesi'ni çıkartırken tutuklanan **Mümtaz Şükrü Bey**, Yunan Yüksek Harp Divanı tarafından yargılanıp serbest bırakılınca, **Ertuğrul Gazetesi**'nin yerine başka bir gazete çıkarmayı düşünerek, Yunan İşgal Komutanlığına başvuruda bulunmuştur. Bir süre sonra Yunan İdare Heyeti'nin, üç isim önermesi ve bunlardan bir ismi seçerek, gazete çıkarabileceğinin bildirilmesi üzerine, **Mümtaz Şükrü Bey** "**Kevkep**" ismini beğenerek, **Ertuğrul**'un yerine 2 Mart 1921 tarihinde, yıldız ve parıldamak anlamına gelen ismi ile bu gazeteyi çıkarmaya başlamıştır.²⁷¹

Aralarında **Mümtaz Şükrü**'nün de bulunduğu yirmi bir kişinin hainlik ve casuslukla suçlanarak tutuklanması üzerine kapanmış bulunan **Ertuğrul Gazetesi**'nin yerine, **Mümtaz Şükrü Bey** tarafından çıkartılmaya başlanan **Kevkep Gazetesi**; "işbirlikçi **Cemal Kudret**'in" aracılığıyla yayın izni alabilmiştir. Ayrıca itilafçı ve Yunanlıların adamı olarak bilinen **Püskülsüz Mustafa** da, İşgal Komutanlığı'nın direktifi gereğince bu gazetede çevirmen olarak görevlendirilmiştir.²⁷²

Bu tarihlerde İstanbul'da çıkan **Peyam-ı Sabah** gazetesinin Bursa'da satılmaya başlaması üzerine, **Kevkep**'in satışlarında düşmeler olmuş ve yayın günleri haftada iki güne indirilmiştir. Aynı zamanda işgal yönetiminin baskı ve sansürleri de **Mümtaz Şükrü Bey**'in **Kevkep**'inin zor günler geçirmesine zemin hazırlamıştır. İşte tam bu zamanda **Yoldaş Gazetesi**'nden, **Kevkep**'e birleşme teklifi yapılmıştır. **Rıza Ruşen** tarafından yapılan bu birleşme teklifi kısa zamanda uygulamaya sokulmuş ve gazete, 22 Mayıs 1921 tarihinden itibaren birleşme şartları doğrultusunda **Yoldaş** ismi altında haftada altı kez çıkacağı belirtilerek yayınlanmaya başlamıştır. Yönetim ve sorumluluk

²⁶⁹ "Kardaş", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1020.

²⁷⁰ "Kardaş", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1020.

²⁷¹ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.115.

²⁷² Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.363.

ise yine **Mümtaz Şükrü Bey**'in uhdesinde bırakılmıştır. Böylece **Kevkep**, **21 Mayıs 1921** tarihinden itibaren yayın hayatına son vermiştir.²⁷³

İşgal altında bulunmanın getirdiği zorunluluklar neticesinde diğer gazeteler gibi yayın yaptığı bu dönemde işgal güçlerinin bildirilerine ve yer verilmesi uygun görülmüş olan haberlere yer vermek zorunda kalmıştır. Bu dönem gazetelerinin genel yayın politikası istenmesede doğrultuda şekillenmiştir. Gazetenin ifade edilen dönem yayınlarına esas haber örneklerinin bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

9 Mart 1921 tarihinde Yunanlıların taarruza geçiş hazırlık belirtilerinden biri olarak, Bursa Valisi Mehmet Emin, Mektupçu Sadık Vicdani ve Polis Müdür'ü Hüsnü Bey'ler Kuva-yi Milliye ile ilişki kurdukları ve casusluk yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmışlar ve bir kamyonu bindirilerek önce Mudanya'ya, oradan da İstanbul'a sevk edilmişlerdir.²⁷⁴

Ertesi gün, İşgal Kuvvetleri Kolordu Komutanı **Velahopulos**'un imzasıyla, **10 Mart 1921** tarihli **Kevkep Gazetesi**'nde çıkan bildiride bu durum halka şu şekilde duyurulmuştur:

“Ele geçirilen bazı resmi yazılardan anlaşıldığına göre vilayet merkezinde büyük memurlardan bazılarının işgal kuvvetlerinin hareket ve kuvvetlerini düşmana bildirmek suretiyle casuslukta bulundukları ortaya çıkmıştır. Askerlik yasasına göre bu gibilerin harp divanına verilerek kurşuna dizilmeleri gerekmektedir. Fakat son defa olarak Yunan Hükümeti'nin adaletini göstermek gayesiyle, yakalanan kişilerin sınır dışına çıkarılmaları sağlanarak uzaklaştırılmıştır. Bundan sonra Türk ve Hristiyan bütün Bursa halkının kendi iş ve güçleriyle uğraşıp, işgal kuvvetlerini incitecek davranışlardan kaçınmalarını, casusluk ve propagandacılıktan kesinlikle uzak durarak kötü bir anlayışa meydan vermemelerini, hayat ve namuslarıyla, mal ve canlarının korunmasını sağlamak amacıyla, çaba göstermelerini, şayet bu teklif dışında hareket edilecek olunursa, casusluk ve propagandacılıktan tutuklanıp, Yunan askeri yasası gereğince, yukarıda yazıldığı gibi cezalandırılacaklarını bildiririm”²⁷⁵ denilmekte idi.

24 Mart tarihinde **Kevkep Gazetesi**'nde yayınlanan bir savaş bildirisinde Yunan ilerleyişi şu şekilde gazete sayfalarında anlatılmış ve halka duyurulmuştu:

²⁷³ M. Tayla, *Bursa Basını*, s.68; “Kevkep”, *Bursa Ansiklopedisi*, s.1053.

²⁷⁴ Y.Akkılıç, *Kurtuluş Savaşı'nda Bursa*, s.364; “Kevkep”, *Bursa Ansiklopedisi*, s.1053.

²⁷⁵ M. Şeşilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.116.

“Bursa Cephesi: Önemsiz bir direnişten sonra Nazif Paşa ve Köprühisar bölgelerinden atılan düşman izlenmektedir. Askerlerimizin, Bursa’nın 80 km. doğusunda Gümüşdere ve Bilecik hattını tutmuş olduğu öğrenilmiştir. Kayıplarımız önemsizdir. Ordumuz yarın harekâta devam edecektir.”²⁷⁶

Yine **25 Mart 1921** tarihli **Kevkep Gazetesi** vasıtasıyla halka duyurulmak istenen bir başka raporda ise şöyle denilmiştir:

“Türk birliklerini Bilecik’in 10 km doğusundaki Pazarcık ve Yeniköy’e kadar geri attık. Uçaklarımız, Eskişehir tayyare hangarı ile Türk birliklerinin geri çekilen kuvvetlerini bombalamışlardır”²⁷⁷.

Bursa Yunan Kolordu Kurmay Başkanlığı’nın resmi bildirisi; **28 Mart 1921** pazartesi günü **Kevkep Gazetesi**’nde şu şekilde yer almış ve halka duyurulmuştur:

“Resmî Yunan Bildirisi:

Bursa Kolordu Kurmay Başkanlığı’ndan bildirilmiştir.

Ordumuz (Yunan) bugün taarruza başlamıştır.

Uşak Cephesi: Kuvvetlerimiz ilerleyişine devam ederek, Uşak’ın 30 km. doğusunda Ahat Köy, İslâm köy ve Banaz köylerine girmiştir. İslam köy civarında bulunan düşman (Türk) kuvvetleri geri atılmıştır.

Bursa Cephesi: Kuvvetlerimiz ileri harekâtında, Türk ileri karakollarıyla çatışmaya geçerek, onları doğuya doğru çekilme zorunda bırakmışlardır. Askerlerimiz Galos nehrini geçerek Hasan Paşa, Fındıklı ve Yenişehir hattını tutmuş ve mevzilerinden 20 km. doğuya doğru ilerlemişlerdir. Uçaklarımızın keşif raporlarından öğrenildiğine göre Türk birlikleri düzensiz bir şekilde çekilmektedirler. Yarın ileri harekâta devam edilecektir²⁷⁸.

29 Mart 1921 tarih ve 16 sayılı bildirisi ile Yunan Orduları Başkomutanı **Papulos**, Yunan Ordularının zaferden zafere koştüğünü bildiren raporu, **Kevkep Gazetesi**’nin **31 Mart 1921** tarihli sayısında şöyle yer almıştır:

“Kuzey (Bursa) Cephesi: Taarruzumuz Türk mevzilerine karşı sürdürmektedir. Sol kanadımızda Avgın (İnönü) köyü yönünde ve onun civarında bulunan sırtlarda bombalı tüfekler ve el bombaları ile savaş inatçı bir şekilde sürdürülmektedir.

²⁷⁶ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.138.

²⁷⁷ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.119.

²⁷⁸ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele’de Bursa**, s.137-138.

Türk mevzileri arazinin sarp oluşundan yararlanılarak üç sıra siperle tahkim edilmiştir. Askerlerimiz tarafından süngü ile adım adım bu mevziler ele geçirilmiştir. Türkler on kez inatçı bir şekilde saldırılarımızı karşılamış ve gecenin yaklaşması sonucu savaşa son verilmiştir. Türklerin kaybı pek çoktur. Bir taburumuzun cephesinde üç yüz Türk erinin cesetleri görülmüştür.

Merkez Cephe: Çepni köyünün kuzeyinde savunma için tahkim edilmiş ve tel örgülerle kuvvetlendirilmiş şartlara karşı saldırıya geçtik. Saat 17.30'da düşman mevzilerinin kilit noktası olan bölge erlerimizin süngüleriyle ele geçirilmiş ve Türk birlikleri güneye doğru çekilmek zorunda kalmıştır. 5 Top ele geçirilmiş, 3 subay ve 80'den fazla er esir alınmıştır.

Sağ Kanatta: Birliklerimiz Karaköy geçitlerini geçtikten sonra, Bozüyük ve Karaağaç arasında bulunan Kovalice sırtlarına karşı hücumla geçerek arazi kazanmaya devam etmektedir. Gecenin yaklaşmasından dolayı Bozüyük ve Karaağaç hattını elde tutmaktadır. Kovalice sırtları tel örgülerle kuvvetlice tahkim edilmiştir.

Güney (Afyon) Cephesi: Afyon'u ele geçiren birliklerimiz Türk kuvvetlerini izlerken aracı (artçı olması gerek) birlikleriyle çarpışmış ve onlar geri püskürtülmüştür. Bu cephede 80 esir ele geçirilmiştir.

Savaş alanında Türk kuvvetlerinden çok sayıda ölü, türlü cephane ve savaş malzemesi bırakıldığı gibi yükleriyle iki yüz deve ele geçirilmiştir.”²⁷⁹.

29 Mart 1921 tarihinde savaşın sonuçları aşağı yukarı tahmin edilmeye başlanmıştı. Büyük düşler ve umutlarla, motive edilerek karakışın ortasında saldırıya geçirilen Yunan Ordusu'nun, artık ilerleyecek gücü kalmamış ve mücadele azmi kırılmaya başlamıştı²⁸⁰.

Kevkep gazetesi'nin 11 Nisan 1921 tarihli nüshasında, Bursa Askeri Yönetimi'nin ikinci bildirisi yayımlanmış ve bu bildiride zirai alanla ilgili bir husus dile getirilerek şu ifadelere yer verilmişti:

“Çekirgelerin ziraata yaptıkları zararlar herkesçe çok iyi bilinmektedir. Bunların zamanında yok edilmelerine girişme yönünden şu davranışlarda bulunulacaktır:

²⁷⁹ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.139-140.

²⁸⁰ Y. Akkılıç, *Kurtuluş Savaşı'nda Bursa*, s.364.

1. **11 Temmuz 1920** tarihinde yayımlanan emir gereğince çekirgelerin geliştikleri yerleri gören ve bilenlerin en yakın jandarma karakollarına ve köylerin muhtar ve ihtiyar heyetlerine bilgi vermeleri gerekmektedir.

2. 15 yaşından 45 yaşına kadar olan erkeklerin çekirge tohumlarını ve gelişmelerini önleme zorunda oldukları, en yakın karakol ve hükümete bildirmeleri hakkındaki emir gereğince davranmaları gerekmektedir.

Bu emrin uygulanmasına jandarma karakolları büyük önem vereceklerdir. Toplumun bu emre aykırı davranışları görülürse, bunlar harp divanına verilerek askeri ceza yasası gereğince cezalandırılacaklardır.

Bursa Askeri Yönetim Komutanı

Yarbay İspartitos²⁸¹

Kevkep Gazetesi'nin **14 Nisan 1921** günkü nüshasında, Yunan Askeri Yönetimi'nin halka duyurmak istediği bir emri, yönetim adına Komutan Yarbay İspartitos tarafından bildiri haline getirilmiş ve şöyle denilmişti:

“Asker olmayan halkın asker elbisesi yahut haki renkte asker elbisesine benzeyen elbise giymelerini, kopça ve madalyon gibi askerlere ait işaretler taşımalarını kesinlikle yasaklıyorum.

Halktan bazılarının asker elbisesi veya buna benzer elbiselerle dolaştıklarından yaptıkları kusurlardan askerler suçlandırılmaktadır. Bundan sonra Bursa ve çevresi hakkında bulunan değişik çap ve büyüklükteki bütün silahlar bildirilecek yerlere ve dairelere teslim edilecektir.

Şimdiye kadar teslim edilmesi emredildiği halde bu silahlardan pek azı verilmiştir. Halkın üzerinde bulunup bugüne kadar teslim edilmemiş olan silahlardan kimin elinde ne kadar varsa bugünden itibaren beş gün içinde kesinlikle teslim edilmelerini emrediyorum. Muhtarlar, ihtiyar heyetleri ve hükümet dairelerinin bu emrinin yerine getirilmesini kesinlikle ve ivedilikle topluma bildirmesi gerekmektedir.

Yanında ve evinde teslim edilmemiş silah bulunduranlar, Sıkı Yönetim Yasası'na uymazlıktan dolayı harp divanına verileceklerdir. Ayrıca Bursa köyleri

²⁸¹ M.Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.116-117.

halkının da silahların teslim etmeleri için gereken duyuru ve teşebbüslerde bulunulacaktır.”²⁸²

Yunanlılar, işgale ilk başladıkları günlerde güçlü bir direnişle karşılaşmamalarının da etkisiyle çok baskıcı bir tutum sergilememişlerdir. Kendilerinin Osmanlı Padişahının isteği ile Anadolu’ya girdiklerini ve yerel halkı kurtarma görevini ifa ettiklerini ileri sürmüş ve bu propagandalarla halkı, yandaşları haline getirmeye çalışmışlardır. Yunan güçlerinin Anadolu’da Padişaha isyan eden Milli Mücadelecileri dize getirerek yeniden Padişah’ın iradesini tesis edeceklerini her fırsatta dile getirmişlerdir. Ancak I ve II İnönü Savaşları’ndan, özellikle de Sakarya yenilgisinden sonra, bu tutumları değişmiş ve oldukça güçlü bir durumda olan Bursa basını üzerinde yoğun bir baskı uygulamaya başlamışlardır. Casus arama bahanesi ile evleri basan, şüphelendikleri kişileri göstermelik mahkemelere çıkararak cezalandıran Yunanlılar, özellikle Kuva-yi Milliye güç ve bölgelerine katılım ve destekleri engellemek maksadıyla, kente giriş ve çıkışı denetlemeye, Anadolu’nun iç bölgeleri ile olan ticaret ve ilişkileri kısıtlamaya başlamışlardır²⁸³.

Nitekim 18 Nisan 1921 tarihli **Kevkep Gazetesi**’nde çıkan bildiride şöyle denilerek, halk baskı altına alınmaya başlamıştır:

“Casusluk ve hıyanet suçlarıyla yirmi yıla hüküm giyen Hancı Sadık, Matbaa Müdürü Refik, Göçmen Dairesi Muhasebecisi İlhami, emekli Yüzbaşı İsmail Hakkı, Eczacı Mehmet Şükrü, mahkeme üyelerinden Edip Beyler bu sabah tutuklu bulundukları yerden istasyona gönderilerek, trene bindirilmiştir. Atina’ya gönderildikleri sanılmaktadır. Şehirde tutuklanan siyasi suçlulardan Basımevi Müdürü Refik, Eczacı Şükrü, Mahkeme üyelerinden Edip ve şehir ileri gelenlerinden Sadık, emekli Yüzbaşı İsmail Hakkı, Göçmen idaresi Muhasebecisi İlhami Beylerin önce İzmir’e, oradan da Atina’ya gönderildikleri ve halen orada bulundukları öğrenilmiştir.”²⁸⁴

Gazetenin haber ve yayın örneklerinde görüldüğü üzere, gazetenin işgal dönemi basın yayın faaliyetleri; ağırlıklı olarak işgal güçlerinin bildiri ve faaliyetlerini duyurmak şeklinde cereyan etmiştir.

²⁸² M.Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.117-118.

²⁸³ Orhan Hülagü, *Milli Mücadele’de Bursa*, Emre yayınları, İstanbul, 2001, s.181.

²⁸⁴ M.Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.119.

8. İntibah Gazetesi (1921 - 11Eylül 1922)

1921 yılı ortalarında, Muin-i Hilal Matbaası'nda basılmaya başlanan **İntibah Gazetesi**; her gün çıkmakta ve İstanbul gazeteleri gibi büyük boyda basılmakta idi. Görünürdeki Mesul Müdür ise Yunanlı işgal güçleri ile ilişkileri iyi olan **Cemal Kudret Bey** idi. Görünürdeki Mesul Müdür ifadesine şöyle bir açıklık getirilebilir:

1921 yılı ortalarında Sanayi-i Bedi-a Mağazası sahibi olan **Mehmet Süreyya Bey** bir gazete çıkarma kararı verdikten sonra, **Mümtaz Şükrü Bey** ile irtibata geçmiş ve anlaşmalarının ardından gazetenin kurulma işlemlerine başlanmıştır. Ancak diğer bir sıkıntı, **Mümtaz Şükrü'nün**, Yunan işgal yönetimince gazete çıkarmasının yasaklanmış olmasıydı. Bu durum ve gelişmeler neticesinde **Mehmet Süreyya Bey, İntibah Gazetesi'ni** (ilk defa gazeteyi çıkartan **Cemal Kudret'ten**) satın almıştır. **Mümtaz Şükrü Bey** yasaklı olması sebebiyle gazetede resmi sıfatla görev alamamış, ancak arkada gazeteyi fiilen kendisi yönetmiştir. **Cemal Kudret'te** Yunanlılarla olan iyi ilişkileri sebebiyle Mesul Müdür olarak gösterilmiştir.²⁸⁵

Gazetenin 8 Eylül 1337 / 1919 tarihli nüshasında başlığının altında, "**Hergün Sabahları Neşrolunur, Menafi Mülk ve Millete Hadim Yazılara Sahifelerimiz Açıktır**"²⁸⁶ ibaresine yer verilmiştir. Yine bu sayıdan hareketle gazetenin genel yayın politikası hakkında bilgi edinilmeye çalışılmış ancak fikir edinilememiştir. Ancak Kuvayi Milliye düşmanlığı da sezilememiştir.²⁸⁷

İntibah Gazetesi'nin; İstanbul örneklerinde olduğu gibi büyük boyda çıkması, yabancı yayın organlarından tercümeler ve bol haberler vermesi, Anadolu'daki Milli Mücadele'den haberler içermesi sebebiyle, hem beğeniliyor hem de fazla satış yapabilmesine yol açmıştır. Bu durum karşısında **Yoldaş Gazetesi** de kendisine çeki düzen vererek büyük boy ve daha itinalı çıkmaya başlamış, ancak, istediği satış seviyelerine ulaşamamıştır. **Yoldaş Gazetesi** satılmamasından dolayı sıkıntılar yaşarken, **İntibah Gazetesi** Mesul Müdür'ü **Cemal Kudret**, Yunan müsamahakârlığını kaybettiğini düşünerek istifa etmiş, gazetenin Mesul Müdürlüğü'ne asıl mesleği kuyumculuk olan **Vasıf Necdet Bey** getirilmiş, ancak O'da **İbrahim Hilmi Bey'in** teşvik ve tahrikleri ile istifa etmiş ve **İntibah Gazetesi** de zor duruma düşmüştür. Bu

²⁸⁵ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.69.

²⁸⁶ Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.58.

²⁸⁷ Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.58.

ortamda **İbrahim Hilmi**'nin birleşme teklifi kabul edilerek gazete; **İntibah Yoldaş** ismi ile çıkartılmaya başlanmıştır. Gazetenin bu yeni oluşumunda ki Mesul Müdür'ü **İbrahim Hilmi**, İmtiyaz Sahibi ise **Mehmet Süreyya Bey** olmuştur. **İbrahim Hilmi Bey**'in, Yunanlıların taleplerini olduğu gibi kabul etmesi, diğer ortağı sürekli olarak rahatsız etmiştir. Zaten birleşerek yayın hayatına devam eden bu gazetelerin fikir birliğinden bahsetmek son derece zordu. Sonunda **İbrahim Hilmi**'nin Yunanlıları öven bir yazıyı yayınlaması neticesinde, tekrar gazetelerin ayrılması gerçekleşmiştir. Netice olarak **Yoldaş** ve **İntibah** ayrı-ayrı çıkartılmaya başlanmıştır. **İntibah Gazetesi**, muhtemel olarak Bursa'nın kurtuluş tarihi olan **11Eylül 1922** tarihinden önce yayın hayatına son vermiştir.²⁸⁸

Bu gazetesinde işgal dönemi haber ve yayınları incelendiğinde diğer dönemdaşı gazetelerde görüldüğü gibi içeriğinin büyük bir kısmı işgal güçlerinin bildiri ve tamimlerinden oluşmaktadır.

20 Ekim 1921 Perşembe günü yayınlanan **İntibah Gazetesi**'nde, Bursa Yunan İşgal kuvvetleri Komutanlığının bildirisinde;

“Bu bildirinin yayımlanmasından sonra üç gün içinde bütün yolcu ve eşya taşıyan oto sahipleri, jandarma taburu komutanlığından alacakları numaraları otomobillerine takacaklardır. Jandarma dairesinden aldıkları 15 X 25 santimetre büyüklüğündeki levhaları, otomobil sahipleri adlarıyla beraber doldurarak, birini otomobillerin ön, diğerini de arka tarafına asacaklardır.

Bu emrin uygulanmasıyla beraber şehir içindeki yolların sağından gidilmesi, belirtilen süratte hareket ve dönemeçlerde süratte dikkat edilmesi, bir kazaya meydan vermemek için, belirli sürati aşmamaları, özellikle, gidiş gelişi yöneten zabitanın uyarılarına dikkat ederek, otolarında klakson bulundurmaları zorunludur.

Emirlere uymayanlar yakalanarak cezalandırılacak ve harp divanına verileceklerdir”²⁸⁹ deniliyordu.

Yoldaş ve **İntibah Gazeteleri**'nin kendi yaşadıkları zorluklarla birlikte Yunan işgal komitesinin baskılarından kaynaklanan zorunlu birliktelikleri ardından gazeteler,

²⁸⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.70-71.

²⁸⁹ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.121-122.

Yoldaş –İntibah ismiyle tek gazete olarak basılmaya başlanmıştı. Gazetenin **12 Kasım 1921** tarihli sayısında şöyle bir habere yer veriliyordu:

“Yunan Komiserinin doğru bir davranışı

Suçlu ve tutuklu birçok kimsenin, kendilerine dava vekili stüsü veren bazı kimseler tarafından aldatılarak büyük paralar alınmak suretiyle ziyana uğratıldıkları öğrenilmiştir. Suçsuz olanlardan başkalarını kurtaramadıkları ortada iken bu gibilerin davranışlarına bir son vermek üzere Vilâyet Basımevi Müdürü **Hüseyin Enver Bey** tarafından yetkili **Komiser Aleksandır İzvol** ile yaptıkları görüşmede **Komiser İzvol** şu karşılığı vermiştir:

— Evet, bu meseleyi ben de öğrendim. Ve bunu engellemek çarelerini düşünüyorum. Kent basını bu yolda toplumu aydınlatsın ki bu gibilere gereksiz yere paralarını kaptırmasınlar. Yunan yetkili savaş askeri mahkemesi kararlarını adalet süzgecinden geçirerek vermektedir. Şimdi ise mahkemeye ayrıca bir başkan da gelmiştir. Bundan sonra haftada üç kez askeri mahkeme kurulacaktır. Birikmiş dosyalar sonuçlandırılacaktır. Duruşma için sanık vekilliğine atananlardan fazlaca insafsızlık edenlere engel olunacak ve görevi kabul edenlerin işleri izlenmesi sağlanacaktır.

Hüseyin Enver Bey aldığı bu bilgi karşısında kendisine kent adına teşekkür ederek ayrılmış ve duruma toplumun dikkatini çekmeyi görev bilmiştir.”²⁹⁰

İstanbul’da çıkan ve Milli Mücadeleyi destekleyen **Akşam**, **Tasvir-i Efkâr** ve **İleri Gazeteleri**’nin Bursa’ya sokulması kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrıca Yunan işgal güçleri, cephedeki olaylardan haber veren **Hürriyet** ve **İtilâf Partisi**’ni tutan **Alemdar**, **Sabah** ve **Peyâm-ı Sabah** gibi gazetelerin de Bursa’ya girmesini istemez olmuşlardır. Bu amaçla;

Yeni ismi ile basılan **Yoldaş-İntibah**’ta; **18 Kasım 1921** tarihinde Bursa Askeri Bölge Komutanı **E.Kaçıkoyansis**’in yayınlattığı bildiride;

“N.X yasasının 9. maddesi uyarınca sansür görevi yapan sansür subayının onayından geçmeyen ve posta müdürlüğünce onayı yapılmayan hariçten getirilen her türlü Türkçe yazılı gazete, mecmua ve kitapların getirilip dağıtılması ve okunması

yasaklanmıştır. Aykırı biçimde hareket edenler beş yıla kadar hapis edilmek suretiyle cezalandırılmak üzere harp divanına verileceklerdir”²⁹¹ denilmiştir.

24 Kasım 1921 tarihli **Yoldaş-İntibah Gazetesi**’nde, Yunan Üçüncü Kolordu Komutanı **General Aristotalis Velahopolos**, ultimatom niteliğindeki 7403/1292 Sayılı Bildirisi ile Bursa halkına şunları duyuruyordu:

“Küçük Asya Ordusu Komutanı olarak **13 Eylül 1921** tarih ve 2 numaralı emrimle bildirdiğim, güya Ankara Hükümeti ihtilalcileriyle işbirliğinde bulundukları ileri sürerek yasalarımıza uyan; barışsever Türk ve Hristiyan halkı soyan, yağma ve hırsızlık yaparak geçimini sağlayan eşkıya tarafından kırsal bölgede ara sıra emniyet bozulmaktadır. Bu bakımdan güven ve düzenin sağlanması amacıyla aşağıdaki hususlara kesinlikle uyulacaktır:

1. Şehir ve bölgede güvenliği bozan eşkıyanın bölge Yunan idare görevlilerine başvurarak bundan böyle Yunan hükümeti yasalarına ve askeri yönetiminin emirlerine kesinlikle uyarak, hiçbir kötü davranışta bulunmayacakları hakkında güvence verip ellerindeki silahları teslim etmeleri için, kendilerine bu bildirinin yayınlanmasından ve belirli yerlere asılmasından itibaren 20 gün zaman verilmiştir.

2. Bu süre içinde başvuranlar kesinlikle affedileceklerdir. Yukarıda da bildirildiği gibi, belirli sürenin bitiminden sonra da Yunan yönetimi görevlilerine başvurmayacak olan bu gibi asiler hakkında aşağıdaki cezalar uygulanacaktır:

a. Yakalananlar askeri yasanın 123. madde 1. paragraf, 130. madde 1. Paragraf ve 50. maddeleri gereğince hemen kurşuna dizileceklerdir.

b. Bunların aileleri sürgün edilecektir.

c. Bütün varlık ve mülkleri yok edilerek ailelerinin elinden alınacaktır.

Bu emir ordu ve polis yönetimleri yoluyla bölgedeki bütün mahallere asıldığı gibi, gazetelerin tümünde de yayınlanacaktır”²⁹².

2 Aralık 1921 günkü **Yoldaş-İntibah Gazetesi**’nde şu bildiri yayınlanmış ve,

“Sansür Müdürlüğü’nden:

İstanbul’dan her türlü mal getiren bütün kırtasiye mağaza sahipleri balyaları açmadan önce postanede bulunan Sansür Müdürlüğü’ne başvurarak, balyaları Sansür

²⁹¹ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.122.

²⁹² M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.123-124.

Müdürlüğü'nün gönderdiği görevli yanında açacaklardır. Bu emre karşı davrananlar, ağır cezaya çarptırılacaklardır"²⁹³ denilmiştir.

Yine aynı tarihli bu gazetede, işgal sonrasında Bursa'da sosyal düzenin yürütülmesine ilişkin Yunan Askeri Komiserliği'nin şöyle bir bildirisi daha yayınlanmış ve,

" Bazı yazıcılar tarafından yüksek ücretle yazılan Rumca dilekçelerin, gerektiği biçimde istekleri yansıtmadığı ve yanlış çevrilere yol açtığı görüldüğünden bundan sonra bize verilmek istenen dilekçelerin özet ve iyi bir yazı ile Türkçe olarak ve Türk pullarıyla düzenlenerek verilmesi gerekmektedir. Dilekçe yazdıramayacak kadar yoksul olanlar ise sözlü olarak başvurabilirler" ²⁹⁴ denilmiştir.

3 Aralık 1921 tarihli Yoldaş-İntibah Gazetesi'nde Bursa bölge komutanı **Tuğgeneral Yunanis Striftos** imzasıyla Komutanlık Hukuk İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı bildiri şu hususları içeriyordu:

"Bursa'ya bağlı kasabalarda, yakın yerlerde sürdürülmekte olan propagandanın çok az nitelikte olduğu dikkatimizden kaçmamaktadır. Bu propagandanın gelişip yayılması da askeri ve mülki yönetimi sekteye uğratarak güvenliği ve asayiş bozacak kerteye götürmediğinden, N.X. İ yasasının 9. ve 10. Maddeleri gereğince aşağıdaki tedbirlerin alınmasını emrediyorum:

Alınacak tedbirler şöyledir: Bu bildiri tarihinden başlayarak Bursa İline bağlı bütün kasabalarda ve kaza merkezlerinde herkes şehirdeki ev ve dükkânlarının önlerinde akşam saat 7'den sabaha kadar birer fener yakmak zorundadırlar. Bu emre uymayanlar harp divanına gönderilerek beş yıla kadar hapisle cezalandırılacaklardır"²⁹⁵.

7 Aralık 1921 tarih ve çarşamba günlü Yoldaş-İntibah Gazetesi'nde, Askeri Bölge Komutanlığı İkinci Dairesi, Şimal Kolordu Komutanlığı'nın 8899-25137 sayılı emri şu şekilde haber olarak duyurulmuş ve;

"Her kim milli kuvvetlerden kaçarak bizim kuvvetlerimize teslim olursa, hemen serbest bırakılarak kendi ülkelerine gönderilecek ve önceden olduğu gibi esir muamelesi yapılmayacaktır. Bütün işgalimiz altında bulunan kasaba ve köy halkınca bilinmesini isterim. Yukarıdaki genel karargâh emrinin bütün asker ve inzibat kuruluşları aracılığı

²⁹³ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.124-125.

²⁹⁴ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.125

²⁹⁵ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele'de Bursa*, s.125-126.

ile bütün bölgedeki topluma bildirilerek gazetelere yayınlanmasını emrediyorum”²⁹⁶ ifadeleri ile duyurulmuştur.

Yunan İşgal Komutanlığı İstanbul’da yayınlanan ve Anadolu’dan yürütülen Milli Mücadele’yi destekleyen gazetelerden de şikâyetçiydi. Yunan İşgal Komutanlığı’nca bu gazeteler, takip ediliyor ve uygun görmedikleri haber ve yazılar üzerine inceleme başlatılıyor veya Bursa Gazeteleri vasıtasıyla yalanlama ile düzeltme yoluna gidiyorlardı. İşte İstanbul gazetelerinde yer alan bir yazı üzerine, Yunan işgal Kuvvetleri adına Sansür Komutanlığı, Valilik Makamı’na durumu sormak suretiyle incelemeye girişiyor ve Valiliğin verdiği cevapta gazetelerde yayınlanarak halka duyuruluyordu.

Bursa Vali Vekili Nafiz Bey tarafından Yunan Sansür komutanlığı’na yazılan cevabi yazı, Bursa Valiliği Yazı İşleri Müdürlüğü’nün 801 Numaralı Emri ile **12 Aralık 1921** pazartesi günü çıkan **Yoldaş - İntibah Gazetesi**’nde yayınlattırılmış olan haberde şu hususlara yer verilmiştir.²⁹⁷

“İstanbul’da yayınlanmakta olan **İleri Gazetesi**’nden aktarılan Tahidromos’ta Bursa hakkında görülen ve sureti gönderilen mektup hakkında bilgi isteyen **9 Aralık 1921** tarihli yazınızı aldım. Vilâyetçe bu konuda bilgimiz ancak gönderdiğiniz belge ile öğrenilmiştir. Bu yüzden görüş de o dairece verilecektir.

Bursa’da sıkıyönetimin bütün gece sürmesi dolayısıyla bu yazıda gösterildiği biçimde yasak saatler dışında sokağa çıkanların vurulduğu hakkında hiçbir resmi bilgimiz yoktur. Bu yüzden böyle bir durumun olmadığını yalanlayabilirsiniz. Ev ve dükkân kapılarına fener asılması için verilen emir kentlerde güvenliğin sağlanması için alınmıştır.

Bu emir topluma 7 Aralık’ta Belediyeler aracılığı ile duyurulmuştur.

Eskişehir’e giden yolculara belge verilmemesine gelince: Vilâyet makamı her neresi için olursa olsun belge problemi ile ilgili değildir. Gezi belgeleri, Belediye Dairesi’nce onaylanarak ilgili daire tarafından verilmektedir. Bu belgeleri veren kuruluşun vilâyete bağlı olmadığı sizce de bilinmektedir.

²⁹⁶ M. Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.126.

²⁹⁷ M. Ş. Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.127

Eskişehir'e ticaret ve gezi amacıyla Türk ve Hristiyan farkı gözetmeksizin belge verildiği öğrenilmektedir. Şunu da belirtmeliyim ki, Türk tüccarların eşyası soyulduğu yolunda ne resmen ne de özel olarak vilâyete hiçbir müracaat olmamıştır. Mudanya yolcularının arandığı yolunda da vilâyete başvurulmamış, kaymakamlıktan da böyle bir yazı alınmamıştır.

Bursa pazarlarına köylülerin serbestçe geldiklerini hep görmekteyiz. Gezi belgeleri hakkında resmi bilgi şundan ibarettir:

Buraya atanmamdan önce ve sonraları devlet memurlarına belge verilmesi konusunda gösterilen güçlüğü ortadan kaldırmak için sonradan bir yol bulundu: Vilâyetçe izin verilen memurlara belge verilmesi işi bir yazıyla İzmir- Yüksek Komiserliğ'inin Bursa'daki görevlilerince izin bu yolla alınmaktaydı. Şurasını belirtmeliyim ki, belge verilmesi konusunda karşılaşılan güçlükler benim çabam ve Yunan Hükümeti'nin işgal kuvvetlerinin anlayışıyla günden güne daha kolaylaşmıştır. Bunu görmekle övünüyorum ve gösterilen bu kolaylıktan dolayı da teşekkür ediyorum.

Sürmekte olan belge olayı hakkındaki bilgim bundan ibarettir, efendim.”²⁹⁸

Bursa Bölge Komutanlığı İkinci Dairesi; **14 Aralık 1921** çarşamba günü **Yoldaş-İntibah Gazetesi**'nde, halka gelen eşya içinde saklanmış olan her türlü yayından şikâyet ederek şu bildiriye haber olarak yayınlamıştır:

“Bursa'ya dışarıdan getirilen ticari eşya sandıkları ve balyaları içinde ticari mallardan başka şeyler ve mektupların bulunduğu sansür dairesinden komutanlığımıza bildirilmiş olduğundan aşağıdaki emri veriyorum:

Gerek Bursa'da ve gerek Mudanya'da bulunan bütün tüccarların mal getirdikleri ticarethanelere, gönderecekleri ticari eşyadan başka hiçbir özel yazı ve mektup koymamaları bildirilecektir. Bu emrin dışında davranmış olan tüccarların doğrudan doğruya harp divanına verileceklerini bir kez daha hatırlatırım.

Yukarıdaki emrin askeri ve inzibat daireleri aracılığı ile gereklilere ulaştırılması ve gazetelerle de yayımlanmasını emrediyorum”²⁹⁹.

İstanbul gazetelerinde yer alan bir yazı üzerine, Yunan işgal Kuvvetleri adına Sansür Komutanlığı, Valilik Makamı'na sorduğu şekilde Belediye Başkanlığı'na da

²⁹⁸ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.127-128.

²⁹⁹ M. Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.129.

durumu sormuş ve Belediyenin verdiği cevap gazetelerde yayımlanarak halka da duyurulmuştu. İşte **15 Aralık 1921** Perşembe günü Bursa Belediye Başkanlığı'nın, Yunan Sansür Müdürlüğü'ne yapılan araştırmaya yönelik verdiği cevabi bilgi yazısı, **Yoldaş-İntibah Gazetesi**'nde şu şekilde yer almıştır:

“ Dairenizin **30 Kasım 1921** tarih ve özel 227 numaralı yazısını aldım. Sorulanlar hakkında aşağıdaki bilgileri sunuyorum:

1. Vilâyet katından verilen ve gazetede gördüğümüz cevaplar gerçeğe uygundur.
2. Basılı gezi belgeleri her ne kadar Belediye dairesince verilmekte ve mahalle İhtiyar Heyetleri tarafından doldurulup mühürlendikten sonra dairemizce tasdik edilmekte ise de son karar ve işlem İşgal Komutanlığı'na yürütülmekte olduğundan, bir zorluk gösterilip gösterilmediğinden bilgimiz yoktur.
3. Dairemizin değişik yerlere gidecekleri için 14 Haziran 1921'den 14 Aralık 1924'e kadar kaydettiği belge listesi, ayrıntılarıyla gösterilmiş ve toplam da 3247 aile reisi olduğu saptanmıştır. Bunlardan 1405'i İstanbul'da, geri kalanları Eskişehir, Mudanya ile diğer yerlere gitmişlerdir.
4. Dairemiz yalnız Türklere ve Müslümanlara belge verdiği için Hristiyan ve diğerlerinin, Türklere yeğ tutulup tutulmadığını bilmiyorum.
Verilen belgelerin sayısı bunu daha iyi açıklar.
5. Dairemizce köyler için de serbestçe belge verilmektedir. Mal ve diğer şeylerin gönderilmesine karşı konulup konulmadığı hakkında bir bilgimiz yoktur.
6. Kapılara fener asılması, kentlerin aydınlatılması yönünden yarar uzak değildir. Kentlerde güveni sağlamak yönünden yapılmaktadır. Fenerlerin asılması Yunan Komutanlığı ve vilâyetçe birkaç kez tekrarlandığı gibi gazetelerde de ilân edilmiştir.
7. Beş drahmilik pulun on beş drahmiye satıldığı hakkında da tarafımızdan bir şeyler duyulmamıştır.

Belediye Reisi Cemal³⁰⁰

24 Aralık 1921 cumartesi günü yayımlanan **Yoldaş-İntibah Gazetesi**'nde **Tuğgeneral Yuvanıs** imzalı bildiride şu hususlar ifade edilmişti:

³⁰⁰ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.129-130.

“Bursa Jandarma Taburu dairesinin **15 Aralık 1921** tarih ve 2 / 7388 Sayılı isteği dikkatimizi çektiğinden aşağıdaki tedbirlerin alınmasını emrediyorum:

Gerek Bursa içinde ve gerek diğer kasabalardan Mudanya, Gemlik, İnegöl, Aksu ve Yenişehir’de bulunan bütün otel, lokanta, hanların müdür ve işleticileri, yanlarında Rumca yazılacak birer defter bulundurmak zorundadırlar. Bu deftere kendilerinde gelip yatacak olan asker ve diğer yolcuların tüm ayrıntıları kimlikleri yazılacak, soyadları sanatları belirtilecek, baba adları yazılacaktır. Kesin açık adresleri, ne için geldikleri yazılacak, geliş ve gidiş nedeni unutulmayacaktır. Bu deftere kısa bir süre için gelmiş olanlar yazılmayacaktır. Deftere yazılanlar aynı biçimde başka bir kâğıda geçirilerek, imza ve onayı yapıldıktan sonra her gün jandarma komutanlarına saat ondan önce sunulmuş olacaktır. Bu emrime uymayanlar harp divanına verileceklerdir. Evvelce de bildirildiği şekilde haklarında sıkıyönetim yasaının 9. ve 10. maddeleri uygulanacaktır.”³⁰¹

Sakarya Meydan Muharebesini kaybederek hezimete uğrayan Yunanlılar, yavaş yavaş Anadolu’da artık tutunamayacaklarını anlamaya başlamışlar ve bu düşünceden hareketle de bunalıma girmişlerdi. Özellikle kendi ülkelerindeki siyasi durumun, partiler arası hizip ve kavgaların ordu içine kadar sızmış olması, üst düzey komuta kademesinde sık sık değişiklik yapılması, Yunan Kuvvetlerini olumsuz düşüncelere sevk etmekte ve personeli arasında huzursuzluklar baş göstermekteydi. Bilhassa ordudaki er eksikliğini tamamlamak üzere Anadolu’daki Rumların askere alınmaya başlaması da Batı Anadolu’daki Rum çevrelerini olağanüstü şekilde rahatsız etmiş ve büyük tedirginlikler yaratmıştı.³⁰²

Bu olumsuzlukları bir nebze olsun giderebilmek maksadıyla **18 Ocak 1922** tarihli **Yoldaş-İntibah Gazetesinde** yayınlatarak duyurduğu bildirisinde **General Yuvanıs**, şöyle diyordu:

“Birçok kötü kişiler tarafından toplumun mal ve canlarına karşı saldırılar yapıldığı ve bunların vilayetteki takibatın gecikmesi dolayısıyla kaçarak ele geçmediği öğrenilmiştir. Bundan sonra erkek-kadın ve din ayrımı gözetmeksizin Bursa

³⁰¹ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.131.

³⁰² O.Hülagü, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.188.

bölgesindeki kişilere yapılan saldırılar zaman kaybedilmeden Yunan Komutanlığı'na duyurularak saldırıların uzaklaşmadan yakalanmasına önem verilecektir.”³⁰³

Yunanlılar, Batı Anadolu'da tutunup-tutunamayacakları kuşkusu içinde Türk Vatanı'nı bölebilmek için her tür davranış ve faaliyete girişmekten geri kalmıyordu. Bunların en başında Doğu Anadolu'da bağımsız Ermenistan ve Kürdistan Devletlerinin kurularak bu toprakların Türkiye'den ayrılması odaklı girişimleri gelmekteydi. Yine Türkiye'yi bölmek maksadıyla Osmanlı İmparatorluğu zamanından beri Kafkaslar'a yönelen Rus saldırıları karşısında göçmen olarak Türkiye'ye sığınan Çerkez ve Abazaları kışkırtarak, millî kongreler yaptırmaya, bağımsız hareket ettirmeye, isyanlar çıkartmaya zorluyor ve Ankara'daki millî direnişi sekteye uğratmak için akla hayale gelmeyecek eylemlerde bulunuyorlardı.³⁰⁴

Yunanlıların kışkırtma yoluyla ayrılıkçılığı körükleme faaliyetlerinden birisi özellikle Sakarya Savaşı'ndan sonra baş göstermişti. Anadolu'da kalabilme şansının daha da azaldığını düşünmeye başlayan emperyalist güçlerin Anadolu'da ki silahlı gücü Yunanistan, etnik ayrımcılığı olabildiğince körüklemekte idi. Bu kapsamda, Çerkez topluluklarına da öteki azınlık gruplarıyla birlikte Yunanistan'ın korunmasında “özerklik” vaadinde bulunulmakta idi.³⁰⁵

Nitekim Yunanlılar'ın bu emelleri doğrultusunda Sakarya Savaşı'nın ardından 1921 yılının ekim ayında İzmir'de bir “**Çerkez Kongresi**” toplanmıştır. Bu kongrede “**Şark-ı Karib Çerkezleri Temin-i Hukuk Cemiyeti (Yakındoğu Çerkezleri Haklarını Sağlama Derneği)**” adı verilen bir örgüt çatısı altında toplanmalarının sağlanması için çaba harcanması kararına varılmıştır. Kongrenin bu kararı, **24 Ekim 1921** günü Türkçe, Fransızca ve Rumca olmak üzere üç dilde yayımlanan “**Çerkez Milletinin Dîvel-i Muazzama ve Âlem-i İnsaniyet ve Medeniyete Umumi Beyannamesi (Çerkez Ulusunun Büyük Devletlere ve İnsanlık ve Uygarlık Âlemine Genel Bildirgesi)**” başlığı altında bir metin ile ilan ediliyordu.³⁰⁶

Çerkez Kongresi'nce yayımlanan yukarıda bahsi geçen bildiriye konu alan bir haber, oldukça gecikmeli olarak **18 Ocak 1922** tarihli **Yoldaş-İntibah Gazetesi**'nde yer

³⁰³ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.132-133.

³⁰⁴ M.Ş. Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.133.

³⁰⁵ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.436.

³⁰⁶ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.436.

almıştır. Bu bildiriye esas alan haberi, **18 Ocak 1921** tarihinde Yunanistan da çıkan **Pvar Fatris Gazetesi**’nden nakleden **Yoldaş-İntibah Gazetesi**, bu durmu şu ifadelerle haber yapmıştır:

“Batı Anadolu’nun Yunan işgali altında bulunan Balıkesir, Bandırma, Erdek, Gönen, Payas, Kirmastı, Karacabey, Bursa, İnegöl, Yenişehir, Aydın, Eskişehir, Kütahya, Afyon, İzmit, Adapazarı, Hendek, Düzce ve Bolu gibi şehirlerinde bulunan tüm Çerkezlerin delegeleri İzmir’de toplanarak, Çerkezlerin varlık ve haklarını koruyabilmek için Yunan Ulusu ile birleşmeyi kararlaştırarak düzenledikleri bildiriye (Yunanistan’ın) İzmir Baş komiserliği’ne, büyük devletlere ve diğer Avrupalılara gönderme kararı almışlardır. 1921 tarihli bildiri, Adapazarı delegesi Bağ Dalvişan (Bağ Talustan Bey) imzasını taşımaktadır.”³⁰⁷

6 Şubat 1922 pazartesi günü **Yoldaş-İntibah Gazetesi**’nin sayfalarında Yunan Askerî Komutanlığı’nın şu emri yayınlanmış ve Bursa halkına duyurulmuştur:

“Bursa Yunan Askerî Komutanlığı’nın genel emri:

Hukuk Müdürlüğü no: 2244-12695 DEC kanununun 9. ve 10. maddeleri gereğince aşağıdaki tedbirlerin alınmasını emrediyoruz:

Bursa’dan Eskişehir’e gönderilecek ticarî eşyalar hakkında alınan vesikalar askerî idarece muayene olunmadıkça taşınıp gönderilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Bu muayene işlemi, alınmış olan geçerli vesikalar üzerine işlenecektir. Bursa’dan veyahut buradan transit olarak geçecek olan ticarî eşya muayenesi de askerî idarece yapılacak ve Bursa civarından olup da Bursa’dan geçmeyen bu gibi eşyanın muayene muamelesi İnegöl ve Aksu komutanları tarafından yapılacaktır. Yukarıda yazılan emirlere uymak istemeyen, yani gerek vesika almamış ve gerekse muayenesi yapılmamış olan ticarî eşyanın nakliyecisi ve sahipleri askeri harp divanına verilecek ve duruşmaları sonucu suçlu oldukları anlaşıldığı takdirde beş yıla kadar hapsedileceklerdir.

Bursa 20 Ocak 1922

Askerî İdare Komutanı

General Striftos Yuvanis”³⁰⁸

³⁰⁷ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.132-133.

³⁰⁸ M. Ş.Eğilmez, *Milli Mücadele’de Bursa*, s.135-136.

27 Ekim 1921 tarihinde Yunan Hükümeti, Bursa Vilayeti'ne **Aleksandır İzvol**o adında bir siyasi vali göndermişlerdi. Bu Vali aynı zamanda İzmir'de bulunan Yunan Üstün Yetkili Komiseri'nin Bursa'daki vekili konumunda da bulunuyordu.³⁰⁹

Üstün Yetkili Komiser Vekili Bursa Siyasi Valisi **Aleksander İzvol**o, kendilerini ziyaret eden Vilayet Matbaa Müdürü **Hüseyin Enver Bey**'den aşağıdaki bildirileri halka duyurmasını istemiş ve bu bildiriler; **4 Kasım 1921** tarihli **İntibah Gazetesi**'nde şu ifadelerle yer almıştır:

1. Komiserliğin yetkileri içindeki işler için ayırım yapılmaksızın her kesin kendisine başvurmakta serbest olduğu,

2. Yazılı olarak yapılan başvurularda kimlik belirtilmesini(Bazı kişiler bu yönden kendilerini saklamak gereğini duyuyorlarsa da bu davranış doğru değildir),

3. İsteklilerin yalnız benimle görüşebileceklerini bilmelerini isterim.

Üstün Yetkili Komiser'in yukarıda yayımladığımız istekleri hakkında emirlerini halkımıza duyurur ve dikkatlerini çekeriz".³¹⁰

Tüm bu örneklerde de görüldüğü gibi işgal güçleri bu dönem yayın yapan gazeteleri tamamen bir duyuru ve ilan organı olarak kullanmışlardır.

9. Arkadaş Gazetesi (13 Eylül 1922 – 1927)

Arkadaş Gazetesi, **13 Eylül 1922** yılında ilk sayısını basarak haftalık olarak çıkmış ve dört yıllık bir yayın hayatı sonrasında da yayın hayatından çekilmiştir. Çünkü **1927** tarihli Bursa Salnamesi'nde, "**Arkadaş, Yoldaş, Millet Yolu ve Yeni Fikir**; bugün saha-i intişardan çekilmişlerdir" kaydına rastlanmaktadır.³¹¹

Bursa'nın işgalinin sonlanması iki gün ardından çıkmaya başlayan gazetenin ilk sayısında "**Maksad ve Meslek**" başlığı ile yer alan yazıda;

"Milletlerin tarihi mukadderatına her gün için bir safhainevin açan arısı mütefekkirin hadisatı siyasiye, ilmiye ve askeriyesi bir veya birkaç gazetenin mahdut sahifelerine sığabilmekten çok uzak olduğu düşünülürse **Arkadaş**'ın sahayı intişara atılması asri ve hayati bir ihtiyacı mübremen temini istifası emrinde pek tabii ve zaruri bulunacağı varesteyi izah olur.

³⁰⁹ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.142.

³¹⁰ M. Ş.Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.144.

³¹¹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.75.

Her gazete milletlerin öğrenmeye muhtaç bulunduğu siyasi ve ilmi hadisata karşı açılmış büyük ve küçük birer penceredir. **Arkadaş** böyle bir pencere açmak için bundan 13 ay ve 9 gün evvel hükümete müracaat ederek imtiyazını almış, fakat menhus düşmanın bir hafta yaptığı tahkikatdan sonra “Siz, yok güzel adam! “ cevabı üzerine kalmıştı.

Üç beş ay sonra (Orhan) ismi ile tekrar müracaatında, aynı cevabı biraz daha tehdidamiz olarak alması üzerine böyle kesif bulutlarla örtülmüş rüzgârlı, fırtınalı bir gecede ilme, fenne fazla karşı hiçbir kandilin aşikâr yanamayacağını anlamış, bu karanlık gecenin sabahını sabırsızlıkla beklemeye karar vermişti.

İşte 26 ay 3 gün, 5 saat sonra masum şu zavallı memleketin ufkusafûpakinde bir sabah görülen Osmanlı süngüleri zulmeti paraladı, artık güneş çıktı. Bizde penceremizi açmaya başlıyoruz. Memleketin saadet ve selametinden başka bir gayesi olmayan **Arkadaş**’a cenabıhakkın tevfikine imkânın refik olmasını temenni ve niyaz eyleriz ”³¹² denilmekte idi.

Gazetenin bu ilk sayısı tamamen kırmızı mürekkep ile basılmış ve başlığının iki yanında şu ifadelerle yer verilmiştir:

“Arkadaş yurduma alçakları uğratma sakın,

Siper et gövdeni dursun bu hayâsızca akın.

Doğacaktır sana vaadettiği günler hakkın,

Kimbilir belki yarın, belki yarından da yakın.”³¹³

Gazetenin İmtiyaz Sahibi, **Salih Münir**, Mesul Müdür’ü **Kamil Behçet**, Başyazarı ise **Ali Rıza Ruşen**’dir.³¹⁴ Haftada bir gün cumartesi günleri çıkan **Arkadaş Gazetesi**, Muin-i Hilal Matbaası’nda basılarak yayınlanmıştır. Gazetenin İdare Mahali olarak Bursa Eski Saray civarı gösterilmiştir. Gazetenin başlık kısmının altında “Siyasi, Edebi ve İçtimai Türk Gazetesi” ibaresine yer verilmiştir. Her türlü ilana sayfalarında yer vermiş olan gazete 1927 tarihinden itibaren yayınlarını sonlandırmıştır.³¹⁵

³¹² Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.60.

³¹³ Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.61.

³¹⁴ Ö.S.Coşar, **Milli Mücadele Basını**, s.55.

³¹⁵ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.76.

10. Hakikat Gazetesi (1922 - ?)

Hakikat Gazetesi, 1338 / 1922 tarihinde, **Vasıf Necdet** tarafından çıkartılmaya başlanmıştır. **Vasıf Necdet Bey**, Harp Okulu mezunu olup kendi isteği ile subaylıktan emekli olmak suretiyle kuyumculuğa başlamış ve daha sonra da ilk defa **İntibah Gazetesi**'nin Mesul Müdürü olarak gazetecilik yapmaya başlamıştır.³¹⁶

16 Kanunsâni 1338 / 16 Ocak 1922 tarihli 13. Sayısı'nda, gazetenin 100 para (2,5 kuruş) fiyatla satıldığı belirtilmektedir.³¹⁷

Vasıf Necdet'in gazeteciliğe başlamasında ki esas amacı ise gazete sahibi olmaktır. İşte bu sebeple sadece Mesul Müdür olmakla yetinmeyen **Vasıf Necdet**, **Hakikat Gazetesi**'ni; bu fikrini gerçekleştirmek maksadıyla çıkartmıştır. Bu gazete ve gazeteci kimliği sayesinde kendisinin her yere rahatça girip çıkabileceğini ve istediği bilgilere rahatça ulaşabileceğini, böylelikle de Milli Kuvvetlere daha fazla hizmet edebileceğini düşünmüştür.³¹⁸

Gazetenin başlığı altında "Cuma, Pazar ve Salı günleri neşrolunur" ibaresi ile logosunda " " **Siyasi, İctimai, Fenni, Edebi, Bitaraf Türk Gazetesi'dir** " ifadesi mevcut olup tek yaprak olarak çıkartılmış ve sayfaları üç sütun halinde düzenlenerek yayınlanmıştır.³¹⁹

Gazete'nin nüshaları temin edilemediğinden kesin olarak başlangıç ve kapanış tarihleri ile kaç sayı çıkarıldığı tespit edilememiştir.

11. Peyamı Sabah (30 Teşrin i evvel 1338 / 1922)

Peyam-ı Sabah Gazetesi de **Karagöz Dergisi** gibi İstanbul'da yayımlanmış bir süreli yayın organıdır. Ancak **Peyam-ı Sabah Gazetesi** de 1922 yılında Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşu münasebetiyle bir özel sayısını Bursa'da yayımlamıştır. Bu durumu sayfalarında şu ifadeler ile de duyurmuştur, " Bir seneden beri fevkalade rağbete mashar olan **Peyam-ı Sabah**'ımızı Bursa'nın istirdadı şerefine nüsha-i fevkalade tarzında neşrederek kendimizi bu belde-i dilara da dahi tanıtmak istedik."³²⁰

³¹⁶ "Hakikat Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.820; M. Tayla, **Bursa Basını**, s.78.

³¹⁷ "Hakikat Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.820.

³¹⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.78.

³¹⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.79.

³²⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, 72.

12. İnkılâb Gazetesi (?)

Milli Mücadele döneminde Yunan işgali altındaki Bursa'da, işbirlikçi olarak tanımlanan **Cemal Kudret** tarafından çıkarılan ve Ankara Hükümeti'ne muhalif olarak yayın yapan **İnkılâb Gazetesi**'nin yayınlanmış nüshaları günümüze intikal etmemiştir.³²¹

Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasına ve Bursa'nın Yunan işgalinden kurtarılmasına rağmen, zaferin hemen akabinde Bursa'da oluşturularak "Özerk Anadolu Devleti" kurulması çalışmalarına katılanların yargılandığı Askeri Mahkeme'nin kararında isminden bahsedilmesi, ayrıca **12 Eylül 1338 / 1922** tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'nde "paçavra" diye nitelenerek anılması **İnkılâb Gazetesi** ile ilgili elde edilebilen bilgilerdir. Hakkında yeterli bilgiye ulaşılamaması nedeniyle gazetenin, yayın süresi, yayına başlayış ve son veriş tarihleri tespit edilememiştir. Sadece yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında gazetenin Milli Mücadele yıllarında çıktığı ifade edilebilmektedir³²².

İnkılâb Gazetesi'nde, Teşkilât-ı Milliye'nin gizli görevlisi olarak çalışan öğretmen **Mehmet Erturan Uğuralp** Bey, gazetenin genel yayın politikası doğrultusunda Milli Mücadele karşıtı yazılar yazmış ve halk nezdinde O'da tüm bu gazete mensuplarıyla birlikte hainlik noktasına çıkmıştır. Bu durumla ilgili olarak, Bursa'nın kurtuluşunun ertesi günü **12 Eylül 1922** tarihli **Ertuğrul Gazetesi**'nde "**Tavzih-i Zehap**" başlığı ile şu açıklama yapılmıştı:

" **İnkılâb** paçavrasında yazılar yazan **Mehmet Turan Bey** kardeşimiz, Teşkilât-ı Milliye'nin Memur-u Mahsusası olup, melâinin ve Yunan'ın esrarına vukuf için içlerine sokulmuştur. Muhterem halkın zevahire göre verdiği hükmü tebdil ve tashih etmesi ve **Mehmet Turan Bey** kardeşimizi bu suretle tanımasını tavsiye ve beyan eyleriz." Bu tür açıklamalar ve Askeri Mahkeme'nin **İnkılâb Gazetesi**'nde özel görevle çalıştığını kabul etmesi neticesinde verilen karar ile Öğretmen **Mehmet Erturan Bey**, suçlu bulunmayarak aklanmıştır³²³.

³²¹ "İnkılâb Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.924.

³²² "İnkılâb Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.924.

³²³ "İnkılâb Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.924.

B.DERGİLER

1. Lokman Hekim Dergisi (1919 - ?)

İstanbul'da Fransızca olarak yayımlanmakta olan **Stanboul Gazetesi**'nin 24 Ekim 1919 tarihli sayısında yer alan haberde, 1919 yılında Bursa'da yayımlanan gazete ve dergiler arasında adına yer verilmiştir. Bu güne kadar herhangi bir örneği bulunmadığı için nitelik ve özelliklerini belirleyecek başkaca bilgi elde edilememiştir.³²⁴

2. Âlem-i Musikî (1 Ekim 1919 - Ağustos 1919)

Âlem-i Musiki Dergisi, Bursa'da 1 Ekim 1919 tarihinden itibaren yayın hayatına sokulan ve on beş günde bir yayımlanan sanat dergisidir.³²⁵ **Âlem-i Musiki Dergisi**'nin Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni, Pars kardeşlerin en büyüğü olan **Mehmet Baha Pars Bey**'dir.³²⁶

Dergide, genel yayın politikasının temelini oluşturduğunu ifade edebileceğimiz, "Alafranga-Alaturka Musiki Olmaz, Musiki Bir Lisan-ı Ruhtur" tezi ağırlıklı olarak işlenmiş; " Medeniyet Musikiden Sonradır" gibi sanatı hayli önemseyen ve önemini hissettirmeye yönelik iddialı görüşler savunulmuştur. Yayımlanan bir yazıda, okullardaki musiki öğretmenlerinin yetersizliğine değinilerek bundan yakınılırken, aşağıdaki dizlerle uydurma konserler ve bu tür etkinliklere katılanlar eleştirilmiştir:

"Toplanıp ehl-i heva her biri bir sazı çalar.

Çelebi bizde olur böylece konser dediğin."³²⁷

Derginin sahip ve genel yayın yönetmenliğini bir arada yürüten **Mehmet Baha Bey**, doğu ve batı müziği üzerinde çalışmalar yapmış, bu sanat alanını iyi bilen, çeşitli usul ve formlarda parçalar ile opera da bestelemiş devrinin aydın sanat adamlarından biri olarak ifade edilmekte idi.³²⁸

Yaklaşık sekiz aylık bir yayın hayatına on altı sayı sığdırarak topluma hizmet etmeyi amaçlayan derginin, çıkardığı sayılarından, **Ağustos 1919** tarihlerinde yayın hayatına son verdiği hesap edilebilmektedir.³²⁹

³²⁴ "Lokman Hekim", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1106.

³²⁵ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828 - 1928)**, s.13.

³²⁶ "Âlem-i Musikî", **Bursa Ansiklopedisi**, s.83.

³²⁷ "Âlem-i Musikî", **Bursa Ansiklopedisi**, s.83.

³²⁸ "Âlem-i Musikî", **Bursa Ansiklopedisi**, s.83.

³²⁹ "Âlem-i Musikî", **Bursa Ansiklopedisi**, s.83.

Bulunarak incelenebilen **1 Teşrin-i Evvel 1335 /1 Ekim 1919** tarihli ilk sayısına göre, İdarehane adresinin Hudâvendigâr Matbaası, fiyatının 5 kuruş, altı aylık abonesinin 60 kuruş, her ayın başlangıcı ve on beşinde çıkartıldığı ile kendisini tanımlayan “Musikişinasan ile musiki hakkındaki hissiyatlarından bahsedecek üdeba ve şuaranın asar-ı kıymetdarlarına sahifelerimiz her zaman arz-ı ihtiyaç ve iftikar eder” bilgilerine ulaşılmıştır.³³⁰

Derginin ilk sayısında yer verilmiş olan “**Neşriyatımız neler olacak**” başlıklı yazıda şu ifadeler ile yayın içeriği tanımlanmıştır:

“Tarih, kavaid ve nazariyat-ı musiki, meşahir-i musikişinasanın tercüme-i halleri, menakıb ve sergüzeştleriyle bütün milel-i mütemeddine ve akvam-ı vahşiyenin musikilerinden bahs ve bunlara ait musikilerin notalarını her nüshalarımızla neşredeceğiz ki musikiye mensup ve gayrimensup olan karilerimizin her iki kısmı da bu hususta verilecek malumatı lezzet ve merakla mütalaa edeceklerdir.

Musiki bilene bilmeyene ruşendir fehvasınca, mecmuamız, yalnız musikişinasların mütalaası için değildir. Muhibb-i musiki, zevk-i mütalaası olan herkesin okuyup anlayacağı şeylerden bahsederek umumun istifadesine hizmet edecektir. Şimdiye kadar memleketimizde herkesin anlayacağı yolda sırf musikiden bâhis böyle bir mecmua neşredilmemişti.

Binaenaleyh zan ve ümid-i âcizanemize göre Âlem-i Musiki mecmuasının deruhde ettiği vazife, sanayi-i nefisenin en mühim bir şubesi olan musikinın neşr ve tamimine hadim olmaktan ibaret olacaktır.³³¹

Yine derginin bu sayısında, “**Musikinın Muhtasar Bir İki Tarifi**” başlığı altında yer verilmiş olan bir yazıda;

“Musiki, hissiyat-ı beşeriyenin tercümanıdır.

Musiki bütün levsiyattan insanları tenzih eden bir şeydir.

Musiki muhtelif sadaların kulağa hoş gelebilecek surette birleşmesine ıtlak olunur.

Musiki insanların hazain-i aşkından bir sırdır. Çünkü sada, hissiyat-ı kalbiye ve ruhiyenin mir'at-ı inikâsıdır.

³³⁰ Âlem-i Musikî Dergisi, 6 Muharrem 1338 Çarşamba/ 1 Ekim 1919, S. 1, s.1.

³³¹ Âlem-i Musikî Dergisi, 6 Muharrem 1338 Çarşamba/ 1 Ekim 1919, S. 1, s.2.

Musiki ruhun bilmeyerek sadalar arasında yaptığı bir hesaptır.

Musiki sunuhat-ı ruhiye ve ihtisasat-ı ulviye-i kalbiyeyi nagamat ile beyan eden bir lisandır” denilmiş ve müziğin tanımlaması yapılmıştır.

Musiki beşikten mezara kadar hatta öldükten sonra da insanları terk etmez.

Musiki, evvela bizi ninnileriyle uyutur, ilahileriyle hissiyat-ı diniyemize kuvvet verir. Terbiyevi şarkılar ve vatani marşları ile hamiyet ve muhabbet-i vataniyemizin inkişafına hizmet eder. Hissiyat-ı âşikanemize tercüman olur. Felaketli zamanlarımızda teselli verdiği gibi meserretli zamanlarımızda da izdiyad-ı sürurumuza yarar. Camilerimde huşu ile ibadet, tekkelerde neşe-i ruhani ile zikir ve sema ettirir. Hitan ve velime cemiyetlerimizde, bir çocuğumuz dünyaya gelince, akrabamızdan birinin vefatında okunan mevlid-i şeriflere ruh verir. Hayatınızda her yerde sizin imdadınıza yetişir. Nihayet kabre koydukları zaman yine aşr-ı şerifler ile ruhunuza son vazife-i hürmeti yapar yakanızı bırakmaz ve daha sonra ruhunuz için okunacak mevlidler ve inecek hatm-i şerifler ile bütün insanlara karşı vazifesini itmam eder. Bundan daha ulvi daha lahuti bir şey tasavvur edebilir misiniz?”³³²

Dergide “**Musikide Hatıra**” başlıklı bir yazıda;

Fenn-i celîl-i musikinin insanlar üzerinde muhtelif tesirleri husule getirdiği ötedenberi görülüp işitilmektedir. Hatta hakîm-i şehîr Farabi'nin bir meclis-i musikide huzzarı bir makam ile ağlatıp diğer bir makam ile güldürdüğü rivayet edilmektedir. Bu tesirin hakikati araştırılırsa musikinin manevi bir kuvvet ve ruhlar arasında mütedavil bir lisan olduğu tahakkuk eder. Fakat bu lisan-ı ruhiden herkes mütesaviyen anlayamaz. Herkes kabiliyet-i fitriye ve ruhiyesi kadar müteessir ve mütelezziz olabilir. Hatta âlem-i ervahtan hitab-ı izzeti istima eden ruhlar o sada-yı ulvi ve samedaniyi elan bu âlem-i vücuda geldikleri halde unutamadıkları için ne vakit güzel bir nağme güzel bir ses işitdikleri zaman o âlem-i ezeliye irca-ı hatırat eylediklerinden dolayı müteessir olurlar. Musikinin ruhlar üzerindeki sebep-i tesiri doğrudan doğruya bu olmasa bile herhalde şu mütalaa akla mülayim geliyor. Hatta nekre-guyandan birisi kabiliyetsiz ruhlar yani musikiden anlamayanlar için "bu kabil ham ervah kimseler âlem-i ervahta pek gerideki saflara kalmış ve hitab-ı izzeti işitmek şerefinden mahrum oldukları için buna dair bir hatıraları olmadığından dolayı müteessir olmazlar" demiştir. Hatıra meselesi esasen

³³² Âlem-i Musikî Dergisi, 6 Muharrem 1338 Çarşamba/ 1 Ekim 1919, S. 1, s.2-3.

musikide pek büyük bir ehemmiyeti haizdir. Binaenaleyh yalnız âlem-i ervahta olmayıp şu bulunduğumuz âlem içinde de musikinin hatıra ile olan münasebetini iki misal ile ispat edelim:

Mesela on sekiz senedir musiki ile iştigal etmiş yirmi sekiz yaşında bulunan bir musikişinası ele alalım. Bu sanatkâr herhalde sinnine en uzak zamanlara ait musiki parçalarını sevecektir. Çünkü devr-i kühulette bulunan hassas adalrada geçmiş zamanlar için daima bir ah-ı tahassür ve iştihak eksik değildir. Binaenaleyh eski zamanı ihtar eden ufak, düz bir şarkıyı hal-i hazırda sanat nokta-i nazarından daha mükemmel yapılmış bir besteye tercih edecektir ki bunu da yaptıran sebep hissine uyarak o şarkının hatırasına kapılmasından ibarettir.

Musikiye mensup olmayanlarda bu hususta zevklerine müracaat ederler. Hangi şarkıları niçin ve ne vakitten beri sevdiklerini araştırırlarsa yine hatıra meselesi ortaya çıkar. Pek çok kimseler görülmüştür ki saatlerce fasıllar dinlerken kimsenin ehemmiyet vermeyeceği bir şarkının okunuvermesi üzerine hemen ağlarlar. Hatta bu sâmi'in kadınlardan olursa bayılanları bile vardır. Bunun sebebi o şarkı kaç sene evvelki müthiş bir aşkı veyahut elim bir felaketi hatırlarına ani olarak getirmesinden ileri gelir. İstirrat kabilinden şunu da arza lüzum görürüz ki âlem-i ervahta geride kalmış ömründe bir kere geçmiş günlerine karşı izhar-ı iştihak etmemiş, hatıra nedir bilmez, tamamıyla maddi yaratılmış adamlar ise şüphesiz ki musikiden bir şey anlayamazlar. Böylelerinden benî nevine hayır gelmeyeceği için kendilerinden her vecihle sakınmak lazım geldiğini İmam Gazali Hazretleri beyan buyurarak cümlemizi ikaz ediyor” ³³³denilmesi surtiyle müzüğün dinlenirken insanın geçmiş hatıraları ile nasıl ilişki kurulduğu anlatılmıştır.

“**Timsal-i Makamat**” başlıklı bir yazıda ise müzikte kullanılan makamlar tanımlanmış ve makamların esaslarına dair,

Rast

Nasiye-i pakinde hayatın derin çizgileri, ağzını örten gür ve kır bıyıklarıyla hakiki bir feylesoftur. Vakur çehresinin hemahengi olan lisan-ı belîğiyle mahiyet-i hiç-i hayattan öyle acı bir bahseder ki bu acılıklar içinde beşeriyet pek derin bir zevk ve teselli bulur.

Uşşak

Kulub-ı beşere neşeler nefheyler. Âlâm-ı hayatiyeyi unutturur. Ve böylece lebriz-i sürur ve neşat olan kalpler, bu neşe ve sürurlarını gayr-ı ihtiyari bazen bir kahkaha bazen de zaptedilemeyen, ta ruhun amakından kopup gelen sayahat-ı meserret ile ilan ederler.

Hicaz

İftirak ateşiyle yanan hicranzede bir kalbin nevehat-ı âlâm ve tahassürünü terennüm eder. Hiçbir yerden hiçbir teselli beklemeyerek kendi felaketi, kendi ızdırabı içinde kavrulur. Bu kavrulmuş olan ruh ve kalbin üzerine bazen gözlerden dökülen yakıcı bir iki katre yaş bir rahmet-i şifa olur.”³³⁴ İfadeleri kullanılmıştır.

3. Genç Kalemler (1335 / 1919 - ?)

İlmi ve edebi olarak tanımlanan **Genç Kalemler**’in İmtiyaz Sahibi ve Mesül Müdür’ü **Kazım Azamet Bey**’dir. İlk sayısını **1335 / 1919** tarihinde çıkarmış olan dergi, Vilayet Matbaası’nda basılarak, haftalık olarak yayımlanmıştır.³³⁵

Genç Kalemler, İstanbul’da Fransızca olarak çıkarılan **Stanboul** adlı gazetenin **24 Ekim 1919** tarihli sayısında, Bursa’da çıkarılan süreli yayınlar arasında gösterilmiştir.³³⁶

4. Yeni Hayat Dergisi (1919 - ?)

Bursa’da bir süre yayımlanan dergi ile ilgili elde edilen tek bilgi İstanbul’da Fransızca olarak yayımlanmakta olan **Stamboul Gazetesi**’nin **24 Ekim 1919** tarihli sayısında, Bursa’daki süreli yayınlar arasında sayılmış olmasıdır. Günümüze örneği kalmadığı gibi, hakkında başkaca bilgi de edinilememiştir.³³⁷

³³⁴ **Âlem-i Musikî Dergisi**, 6 Muharrem 1338 Çarşamba/ 1 Ekim 1919, S. 1, s.8.

³³⁵ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu**, s.116.

³³⁶ “Genç Kalemler”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.763.

³³⁷ “Yeni Hayat”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.635.

IV. BÖLÜM

CUMHURİYET'İN İLK YILLARI (1923-1938)'NDA BURSA BASINI

Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra, Bursa'da var olan gazetelerin yayın yaşamını sürdürdüğü veya yeni gazeteler çıkarılmaya başlandığı görülmektedir. Dönemin başında bazı gazetelerin "İslâmcı sosyalist" görüşleri savunmayı sürdürdüğü, ya da bu izlenimi veren adlarla çıkarıldığı gözlemlenmektedir. Bunların başında, sosyalist görüşlü olduğunu açıkça belirtmekte olan **Yoldaş** gelmektedir.³³⁸

Ertuğrul Gazetesi, sıkıntılarla yayınlarını sürdürürken, 1921 sonu ve 1922 yılı içinde yayın yaşamına giren iki gazete daha vardır. Bunlardan biri **Kardaş**, öteki ise **Arkadaş**'tır.³³⁹

1923'ten sonra 1925'teki "Komünist Tevkifatı"na gelinceye değin, Bursa basınında bir kısıtlamanın veya sansürün izlerine pek rastlanmamaktadır. Ancak 1925'te, ülke genelinde komünistlere karşı başlatılan bastırma eylemi sırasında Bursa'da da birtakım önlemler alınmıştır. Bunların başında **Yoldaş**'ın kapatılması gelmektedir.³⁴⁰

Dönem, tek parti / tek şef dönemidir. Özellikle Rusya ile ilişkilerin yavaş yavaş askıya alınmasıyla birlikte, İslâmcı sosyalist modeli savunan veya adlarıyla bu tür bir öykünme içinde görünen gazeteler birbiri ardınca kapanmışlardır. Örneğin **Arkadaş**, 1927 öncesinde yayınına son vermiş; **Kardaş** 1928'deki yazı devrimi sonrasında bir süre daha yayınlarını sürdürmüş, 1933'te kapanmıştır.³⁴¹

1925'ten 1946'ya gelinceye değin, Bursa basını da, ülke genelinde olduğu gibi resmî görüşe aykırı yayın yapamamıştır. Doğu Anadolu'da baş gösteren "Şeyh Sait Ayaklanması"nın ardından 4 Mart 1925 tarihinde çıkartılan **Takrir-i Sükûn Kanunu** gereğince, ulusal basında olduğu gibi yerel basında da kısıtlamalar ve buna koşut bir otokontrol dönemine girilmiştir. Yasayla hükümete olağanüstü yetkiler tanınmıştır.³⁴² Bunlar arasında basın özgürlüğünü kısıtlamak ve gazeteleri kapatmak da vardır. Bu yasa

³³⁸ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.141.

³³⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.75-82.

³⁴⁰ Y. Akkılıç, **Kurtuluş Savaşı'nda Bursa**, s.148.

³⁴¹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.77-83.

³⁴² Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, Ankara 1999, s.280

1928'e değin yürürlükte kalmış ve bu süre içerisinde tüm genel ve yerel basın organlarının satışlarında düşüşler meydana gelmiştir.³⁴³

15 Temmuz 1931'de çıkartılan 1881 Sayılı Matbuat Kanunu ile gazete çıkarmak için önceden izin alma zorunluluğu kaldırılmış; ancak 1938'de yeniden getirilmiştir. Doğal olarak 1925 -1946 arasındaki dönemde, muhalif görüşlere yer verilmek yerine, daha çok devrimlerin yerleşebilmesi ve toplumun çağdaşlaşabilmesi amaçlarına yönelik tek sesli bir basın yaşamı söz konusu olmuştur. 1925'te ve 1930'da iki kez gündeme gelen çok partili demokrasiye geçiş denemelerinin olumlu sonuç vermemesi, en çok basını etkilemiş, bu dönemlerde basın organları yoğun baskılara maruz kalmıştır. Dönemin tam bir gazete koleksiyonu bulunamamaktadır. Elde edilebilen hayli eksik gazete koleksiyonlarında, daha çok yöneticilere övgü ve toplumsal, ekonomik başarıların sıralanmasına ağırlıkla yer verildiği görülmektedir. Bu dönemde muhalefet, gazeteciler arası kişisel sürtüşmelerden kaynaklanan karşılıklı polemikler halinde kendini göstermektedir.³⁴⁴

Bu tarihlerde basın ile hükümetin karşı karşıya geldiği bir başka olay da 1928 tarihinde uygulanmaya konulan **Harf İnkılâbı** idi. Bu köklü değişim gazetelerin çoğunu olumsuz yönde etkilemiştir. Buna karşılık iktidar, basına karşı iyi niyetini tekrar göstererek 27 Mart 1930 tarihli ve 1575 Numaralı Kanunla,³⁴⁵ üç yıl süre ile gazete ve dergilere prim verilerek hem okurun yeni harflere alışması hem de basının rejime bağlanması amaçlanmıştır.³⁴⁶

Dönem içerisinde yayımlanan gazete ve dergiler şunlardır:

³⁴³ Uygur Kocabaşoğlu, **1919-1938 Dönemi Basımına Toplu Bakış**, Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara 1982, s.100-102.

³⁴⁴ T. Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, s.293

³⁴⁵ Server İskit, **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın Yayın ve Umum Müdürlüğü Yay. , Ankara, 1943, s.254.

³⁴⁶ Necdet Ekinci, "Türkiye'de Tek Parti Yönetimi'nin Oluşumunda Milletvekili Gazeteciler: Etik Açısından Siyasal İktidar ve Gazeteci İlişkisi", **3 Ayhık Folklor Edebiyat Kültür Dergisi**, (Halk Bilim, İletişim, Antropoloji, Sosyoloji, Müzik, Tarih, Edebiyat), II/41(Nisan 2009), s.25.

A. GAZETELER

1. Yeşilyurd Gazetesi (1924 -1934)

Sahip ve Mesul Müdür'ünün **Abdullah Kerim**'in olduğu **Yeşilyurd Gazetesi**; 1924³⁴⁷ yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, **Orhaniye Matbaası**'nda yeşil renkli kâğıda, 43 x 32 boyutlarında tek yaprak (iki sayfa) olarak basılmıştır.³⁴⁸ Başlangıçta haftada bir gün olmak üzere okuyucu karşısına çıkan **Yeşilyurd**, bir süre sonra haftada ik ardından üç gün, daha sonrada her gün yayımlanmaya başlamıştır³⁴⁹. Gazetenin yönetimi yanında Yayın Yönetmenliği de **Abdullah Kerim Bey**'tarafından yapılmıştır.³⁵⁰ Kendinden önceki örnekleri olan gazetelerden farklı olarak altı sütun üzerine on iki harf puntolu olarak düzenlenen gazete, büyük ebatta basılmıştır. Döneminde hâkim olan görüş ve yönetim yanlısı olarak yayın yapan gazete, röportajlar yaparak bunları yayınlarken ilanlara da geniş ölçüde yer vermiştir. Dönemdaşı veya öncesinde çıkan gazeteler satış fiyatlarını genelde yüz kuruş olarak belirlerken, **Yeşilyurd**, fiyatını iki kuruşta tutmuştur.³⁵¹

13 Teşrin-i sani 1341 / 13 Kasım 1925 tarihli 45. ve 7 Kanun-u evvel 1341 / 7 Aralık 1925 tarihli 54. Sayılarında, haftanın cumartesi, pazartesi ve perşembe günleri yayımlandığı ifadesine yer verilmiştir. Bu sayılarda logosunun altında “Yevmî Gazete” ibaresine yer verilmiştir.³⁵²

1927 tarihli Bursa Vilâyeti Salnamesi'nde, “**Orhaniye Matbaası**'nda basılmakta ve evvelce haftada iki ve sonraları üç ve ahiren de her gün çıkmaktadır. Karii (okuyucusu) çok olan gazetelerdendir” biçiminde tanıtılmaktadır. Son baskısı elde edilip incelenemediğinden, Bursa'nın 1934 tarihli yıllığında adından söz edilmemiş olması bilgisinden hareketle gazete, 1934 yılından itibaren yayın hayatından çekilmiştir.

353

³⁴⁷ Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, (Yay.Haz. Raif Kaplanoğlu, Mustafa Aydın, Vedat Atacan), Bursa, 2003, s.127.

³⁴⁸ “Yeşilyurd”, Bursa Ansiklopedisi, s.1733.

³⁴⁹ Raif Kaplanoğlu, “Yeşilyurt Gazetesi ve Bursa'ya İlişkin Havadisler”, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Dergisi, 1(Ekim 2007), s.44-45.

³⁵⁰ “Yeni Fikir”, Bursa Ansiklopedisi, s.1733.

³⁵¹ M. Tayla, Bursa Basını, s.88-89.

³⁵² “Yeni Fikir”, Bursa Ansiklopedisi, s.1733.

³⁵³ “Yeni Fikir”, Bursa Ansiklopedisi, s.1733; R. Kaplanoğlu, , “Yeşilyurt Gazetesi ve Bursa'ya İlişkin Havadisler”, s.44-45.

2.Yeni Fikir (Şubat 1925 – ?)

İlk kez 1341 / 1925 yılı Şubat ayında yayınlanmaya başlayan gazete,1926 yılı sonlarında yayınına ara vermiş, 1927 tarihinden itibaren tekrar yayınlarına başlamış ve 1928 yılı ile de yeni harflerle çıkmıştır. Gazete, **Mehmet Süreyya Bey**'in sahipliğinde basılmıştır.³⁵⁴

Başyazarı **Mümtaz Şükrü** olarak belirtilmiş olan ve haftada iki gün pazartesi-perşembe günleri yayımlanan **Yeni Fikir Gazetesi**, halk ve iş gazetesi şeklinde tanımlanmıştır.³⁵⁵ Bizim Matbaası'nda basılarak beş sütun üzerine dizginlenmiştir. **Yeni Fikir**, Milli Mücadele'den sonra gerçekleştirilen inkılâplar ve ülkenin yeniden yapılandırılması ile ilgili çalışmaları tamamıyla destekler tarzda yayın yapan ve bu yönüyle de Bursa'da dikkat çeken bir gazete olmuştur. Ülkede gerçekleşen yenilik ve yapılanmaları yakından takip eden **Yeni Fikir Gazetesi**'nin çıkış günlerinin farklılıklar arz ettiği ve değişik günlerde çıktığı gözlenmektedir.³⁵⁶

Yenifikir Gazetesi'nin 3 Temmuz 1930 tarihli 307.sayısı'na göre gazetenin Mesul Müdür'ü Mehmet Süreyya, idarehane adresi olarakta "Milli Sinema dâhilinde dairei mahsusa" olarak belirtilmiştir. Adresi Bursa Yenifikir olarak belirtilmiş olan gazetenin resimli logosu altında "**Haftada iki gün çıkar Halk ve İş Gazetesidir**" ibaresine yer verilmiştir.100 para bedeli olduğu belirtilen gazetenin yıllık abone bedeli olarakta 2 lira yazılmıştır. Arkalı önlü olarak 2 sayfa olan bu sayısında;"**Yaş Koza**", "**Yakalandı**", "**Öldüler**", "**Domaniçte Cinayet**", "**Mesut Bir Akit**", başlıklı haberlere ön sayfada, "**Bursa Sulh Hukuk Hâkimliğinden**", "**Bursa İcra Memurluğundan**", "**Mudanya İcra Memurluğundan**", "**Bursa Belediye Riyasetinden**", başlıklı duyurulara ise 2.sayfasında yer verilmiştir.³⁵⁷

Harf İnkılâbı'ndan sonrada çıkmaya devam eden gazetenin kesin olarak hangi tarihte kapandığı tespit edilememiştir³⁵⁸.

³⁵⁴ M. Tayla, *Bursa Basını*, s.92-93.

³⁵⁵ *Arap Harfli Süreli yayınlar Toplu Kataloğu (1828 - 1928)*, s.455.

³⁵⁶ M. Tayla, *Bursa Basını*, s.93.

³⁵⁷ **Yeni Fikir Gazetesi**, 3 Temmuz 1930 Perşembe, S. 307, s.1-2.

³⁵⁸ "Yeni Bursa Gazetesi", *Bursa Ansiklopedisi*, s.1710-1711.

3.Yeni Bursa (Şubat 1926- 1933)

Yayın hayatına **Şubat 1926** yılında başlayan gazete, Muin-i Hilal Matbaası'nda basılarak, haftada pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere iki kez okuyucularının istifadesine sunulmuştur. Logosunun altında “Mesleki, halkçı ve cumhuriyetçi” sloganına yer verilen gazete, idare binası olarak Hükümet Konağı civarında bulunan bir matbaa binasını kullanmıştır. Çıktığı tarihlerde 31 x 46 boyutlarında tek yaprak (iki sayfa) ve dört sütun üzerine dizilip bağlanan gazetenin, satış fiyatı 100 para (2.5kuruş), 6 aylık aboneliği 300, yıllık aboneliği ise 600 kuruş olarak belirlenmiştir.³⁵⁹

Dört sütun üzerine dizilip baskıya hazırlanan gazete, tek yapraklı olarak çıkartılmıştır. Mesul Müdür'ü **Nasuhi Esat** olan **Yeni Bursa Gazetesi**, logosunda da belirtildiği üzere Halkçı ve Cumhuriyetçi bir gazete olarak tanımlanmakta ve bu tanım genel yayın politikalarına da temel teşkil etmektedir. Yayınlarında daha çok güncel haber ve ilanlara yer verdiği, siyasi içerikli haberlerden uzak durduğu bulunarak incelenebilen nüshalarından anlaşılmaktadır.³⁶⁰

1927 tarihli Bursa Vilâyeti Salnamesi'nde, getirilen kurallara iyi uyum sağladığı anlaşılan **Yeni Bursa Gazetesi** hakkında şöyle söz edilmektedir:

“Meslekî, halkçı, cumhuriyetçidir. Haftada iki defa pazartesi ve çarşamba günleri olarak intişar etmekle ve Muîn-i Hilâl Matbaası'nda basılmaktadır. Bütün mülhakat-ı vilayet abonesidir. Çok faydalı ve çok kıymetli ve çok muvaffak neşriyatı vardır.”³⁶¹

1934 yılında Öğretmen **Sedat Ataman** tarafından hazırlanan Bursa Vilayet yıllığında adından bahsedilmediği düşüncesinden hareketle, bu tarihten önce yayın hayatından çekildiği sanılmaktadır.³⁶²

4. Resmi Bursa (30 Aralık 1926 – 30 Kasım 1934)

Bursa'nın 1869 yılından itibaren yayın hayatına sokulan ve ilk gazetesi olan **Hüdavendigâr Gazetesi**'nin, **30 Aralık 1926** tarihinden sonra aldığı isimdir. Dolayısıyla **Resmi Bursa Gazetesi** ilk baskısını **30 Aralık 1926** tarihinde yapmıştır.³⁶³

³⁵⁹ “Yeni Bursa Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1708.

³⁶⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.97-98.

³⁶¹ **Bursa Salnamesi**, Bursa, 1927, s.325.

³⁶² “Yeni Bursa Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1708.

³⁶³ “Resmi Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

1927 tarihli Bursa Vilâyeti Salnamesi'nde, “yeni isimli vilâyetlerden zebanzad (yaygın) ve müteâref (herkesçe bilinen) olan isimlerin ibkası sebebiyle, gazete'nin **Resmi Bursa** namını aldığı”³⁶⁴ ifade edilmektedir.

Gazete, aynen geçmiş örneği olan **Hüdavendigâr Gazetesi**'nin yayın politikaları doğrultusunda, resmi ilanlar, yasa ve yönetmeliklerle yönetimi ve yöneticileri ilgilendiren duyuru ve haberlere yer vermek suretiyle basın hayatındaki yerini almıştır. **30 Kasım 1934**'ten itibaren gazete'nin boyutları büyütülerek bir süre de sadece **Bursa** adıyla aynı yayın politikası doğrultusunda yayınlarını sürdürmüştür. Ancak yukarıda belirtilen ifadedden de anlaşılacağı üzere **Resmi Bursa 1934** tarihinden itibaren bu isimle yayınlarına son vermiştir.³⁶⁵

5. Bursa Ticaret Haberleri Gazetesi (1929 - ?)

Bursa'da **1929**'lu Yıllardan itibaren yayın hayatına girmiş olan ve Bursa Ticaret Sanayi Odası (BTO) tarafından çıkarıldığı bilinen gazete hakkında başka bir bilgi temin edilememiştir.³⁶⁶

6. Halkın Sesi (1930 - ?)

Yerel söylemlerde ve Bursa hakkında çıkarılan yıllık, ansiklopedi v.b. yayınlarda adı geçmekte olan **Halkın Sesi Gazetesi**'nin hiçbir örneği günümüze ulaşmamıştır. Gazete hakkında elde edilebilen tek bilgi, **1930**'lu yıllarda Bursa'da kısa süreyle yayımlanan gazete olduğu bilgisidir.³⁶⁷

7. Halkın Sesi (1932- ?)

Logosu'nun altında, “ **Haftada iki defa çıkar, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı Siyasi Gazetedir**” açıklaması bulunan ve siyasi nitelikli olarak yayın hayatına giren gazetenin, ilk sayısının tarihi muhtemelen **Kasım 1932** başlarıdır.³⁶⁸

³⁶⁴ “Resmi Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

³⁶⁵ “Resmi Bursa Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

³⁶⁶ “Bursa Ticaret Haberleri Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.410.

³⁶⁷ “Halkın Sesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.830.

³⁶⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 1 Nisan 1935, S. 404, s.1.

Sahibi ve Neşriyat Müdürü'nün **Derviş Edesen** olduğu **Hakkın Sesi Gazetesi**, Bizim Matbaa'da (eski Muin-i Hilal Matbaası) basılmakta ve 100 para (2,5 kuruş) fiyatla satılmaktaydı. İlk çıktığı dönemlerde 41 x 56 boyutlarında iki sayfa (tek yaprak) iken, sonraları aynı boyutlarda dört sayfa halinde çıkartılan gazete, beş sütun üzerine dizilip tertip edilmekteydi.³⁶⁹ **Derviş Edesen**, gazetenin sahibi olmakla birlikte bizzat gazetenin yazı işlerinde çalışıyor, istihbarat ve haber toplama işlerini de genel yönetimle birlikte yürütüyordu. Fakat esas istihbarattan sorumlu olan ve başmakaleleri yazan kişi ise **Musa Ataş**'tır.³⁷⁰

Yayımlarına son verdiği kesin tarih tespit edilememiştir.

8. Bursa (30 Kasım 1934 – 1953)

Bursa'nın ilk gazetesi olan **Hudâvendigâr**, Bursa Vilayeti'nin resmi yayın organı olarak üstlendiği görevi sürdürmekte iken, **30 Aralık 1926**'dan itibaren isim değişikliği yapılarak **Resmi Bursa** olarak yayın hayatına devam etmiştir. **Hudâvendigâr Gazetesi**'nin adı, **30 Kasım 1934**'de bir kez daha değiştirilip, başındaki "resmi" sözcüğü kaldırılarak sadece Bursa logosuyla ve yine haftalık olarak yayımlanmaya başlamıştır.³⁷¹

Bu yıllarda Bursa Vali Muavini (mektupçu) olarak görev yapan **Süleyman Nazif Bey**'in sık sık gazetede yazı yazdığı ile Vali **Vefik Ahmet Paşa**'nın bazı makalelerinin yayınlandığı bilinmektedir.³⁷²

Dört sayfa ve 48 x 32 boyutlarındaki çıkartılan gazetenin fiyatı 5 kuruş, yıllık abone bedeli elli sayı için 200 kuruş olarak tayin edilmiştir. Ünlü karikatür sanatçısı **Cemal Nadir Güler** tarafından çizilen logosunun altında " Vilâyetin Resmi Gazetesidir" ifadesi bulunmaktadır. Gazete özellikle 1935'li yıllardan sonra çeşitli defalar resmi sıfatından sıyrılarak, okunma oranını ve talep miktarını artırma çabalarına girişmiş ancak başarılı sonuçlar elde edememiştir. Gazete ne kadar çabalasa da resmi

³⁶⁹ "Hakkın Sesi Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.822.

³⁷⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.99-100.

³⁷¹ "Bursa", **Bursa Ansiklopedisi**, s.375.

³⁷² M. Tayla, **Bursa Basını**, s.128.

havasını üzerinden atamamıştır. Gün geçtikçe etkisini kaybeden gazete, bir yandan da tirajını yitirmeye başlamıştır.³⁷³

Bursa Gazetesi'nin 1939'dan sonraki kadro ve genel faaliyetleri ise şu şekilde idi: Gazete, Vilayet Matbaası'nda basılıyor ve matbaa'nın müdürlüğünü **Ethem Pertev Ölmez** yürütüyordu. Gazetenin idareciliğini, **Musa Ataş**, istihbarat işlerini ise **Muzaffer Özeke** yürütüyordu.³⁷⁴ Yine **İsmet Bozdağ**, **Rıza Ruşen** gibi isimler gazetenin kadrosunda yer almaktadır. Çeşitli duraksamalar, kapanmalarla birlikte uzun bir süre hizmet veren gazete, 1953 yılında kapanmış ve bir daha yayın hayatına dönememiştir.³⁷⁵

Çok partili hayata geçilmesiyle birlikte tüm ülkede olduğu gibi Bursa'da da siyasi partileri destekleyen gazeteler çıkartılmaya başlanmıştır. Bursa da çıkan bu gazeteler kategorisinde olan **Ant**, **Doğru** ve **Hâkimiyet** gibi gazetelerle rekabet edemeyen gazete, 1953 yılından itibaren uzun soluklu yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.³⁷⁶

9.Bursa Sesleri (1934 – 1939)

Bursa Sesleri Gazetesi, 1934 yılında kurulmak suretiyle yayın hayatına başlamıştır. **Bursa Sesleri Gazetesi**'nin İmtiyaz Sahibi **Sedat Ataman** olup Genel Yayın Müdürü ise **Faik Anafarta**'dır. Gazete, Yeni Basımevi'nde iki sayfa olarak basılarak, altı sütun üzerine tertip edilerek okuyucunun hizmetine sunulmuştur. Ana başlık altında, "**Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Cumhuriyetçi Halk Gazetesidir**" ibaresine yer verilmiştir. Gazete sayfalarında resmi ilanların yanında özel ilanlara da yer verilmiş ve ilanların fiyatı pazarlık usulü ile belirlenmiştir. 1936 yılında Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle tam on iki sayfalık bir özel ek yayınlamıştır. Gazete sayfalarında sıkça özel mülakat ve repörtajlara yer verilmiştir. Genel yayın politikası ise, hükümet taraftarı ve ağırlıklı olarak Cumhuriyet İdaresi ile Bursa ve halkın her alandaki kazanımlarına yer vermek ve yeni yönetim şekli ile inkılâp ve yenileşme

³⁷³ "Bursa", **Bursa Ansiklopedisi**, s.378.

³⁷⁴ Hacı Tonak, "Bursa Basını'nın da İz Bırakanlar", **Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG)**, 1(Ekim 2007), s.12.

³⁷⁵ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.129-131.

³⁷⁶ "Bursa", **Bursa Ansiklopedisi**, s.378.

hareketlerini destekler mahiyette oluşturulmuştur. **Bursa Sesleri**, 1939 yılında yayın hayatına son vermiştir³⁷⁷

29 Ekim 1936 yılında gazete Cumhuriyet Bayramı kutlamaları etkinlikleri kapsamında, “Fevkalede Sayı İlavesi” adı altında bir ek yayımlamış ve bu ek’te ağırlıklı olarak reklam ve bayram ile ilgili yazılara yer vermiştir.³⁷⁸

10. Hür Ses (5 Aralık 1934 – 25 Aralık 1934)

Kısa süreli olarak yayın hayatında kalan siyasi nitelikli **Hür Ses Gazetesi**’nin nüshaları günümüze ulaşmadığından, hakkında detaylı bir bilgi elde edilememiştir. Gazetenin ilk sayısının **5 Aralık 1934**, son sayısının ise **25 Aralık 1934** tarihli olduğu tesbiti dışında bilgiye ulaşılammıştır.³⁷⁹

11. Bursa Haftası Gazetesi (1935 – 1935)

Haftalık siyasi gazete vasıflarıyla yayın hayatına sokulan **Bursa Haftası Gazetesi**, yayınlarına süreklilik kazandıramamıştır. **1935** yılında **Gazi Yolu Gazetesi**’nin yayınlarına son vermesinin ardından bu gazetenin sorumlu yönetmeni olan **H. Celal Bey** tarafından çıkartılmıştır. **Vilâyet Matbaası**’nda basılarak, 100 para(2,5 kuruş) fiyatla satılan gazete aynı yıl içerisinde kapanmıştır.³⁸⁰

12. Açık Ses (Mayıs 1936–1946)

Mayıs 1936 tarihinden itibaren yayımlanmaya başlayan, **Açık Ses Gazetesi**, haftada iki gün olarak çıkmış bir yerel basın organıdır. Yayınlarını **1946** yılı sonlarına kadar sürdürmüştür. Başlanıç yılların da Bizim Matbaa’da basılmıştır.³⁸¹ **20 Temmuz 1946** tarihli nüshasına göre gazete, Yeni Basımevi’nde basılmış, tek yapraklı olarak çıkartılmıştır. İmtiyaz Sahibi olarak **Dr.Münir Halil Erem**’in belirtilmiş olduğu bu nüshada Gazetenin isminin Hemen altında “Çarşamba Ve Cumartesi Günleri Çıkar. **Siyasi Halk Gazetesi’dir**”ibaresine yer verilmiştir.³⁸²

³⁷⁷ M. Tayla, *Bursa Basını*, s.102.

³⁷⁸ **Bursa Sesleri Gazetesi**, 29 Ekim 1936, S. 31-32, s.1.

³⁷⁹ “Hür Ses”, *Bursa Ansiklopedisi*, s.880.

³⁸⁰ “Bursa Haftası”, *Bursa Ansiklopedisi*, s.389.

³⁸¹ “Açık Ses”, *Bursa Ansiklopedisi*, s.30.

³⁸² **Açık Ses Gazetesi**, 20 Temmuz 1946, S. 1031, s.1.

Bursa’da sevilen, tanınmış ve Halkevi’nin edebiyat ve müzik çalışmalarına da katılan çok yönlü bir kişiliğe sahipti. Neşriyat Müdürlüğü’nü **Derviş Edesen’e** yaptırdığı gazetesinde sık sık kendi yazdığı makalelerini de yayınlıyordu. Gazete’nin idare yeri olarak Ünlü Cadde 7 numara gösterilmektedir. Bir dönem gazetenin Neşriyat Müdürlüğü’nü de sahibi olarak **Dr.Münir Halil Bey** yürütmüştür.1943 yıllarında ise **Genel Yayın Yönetmenliği’ne Mustafa Tayla’nın** getirilmiştir. **Mustafa Tayla**, gazetenin Mesul Müdürlüğü’nü yürütürken bir taraftan da birinci sayfanın sağ alt köşesinde güncel konular değinen fıkralar yazıyordu. Bu sütun eli kalem tutan Bursalılar’a da açık tutulduğundan değişik kişi ve imzalarla fıkralar, makaleler yayımlanmıştır.³⁸³.

2 Mart 1940 tarihli üzerinde numarası belirtilmemiş sayısında siyasi gazete olduğu ibaresine yer verilen **Açık Ses’in İmtiyaz Sahibi ve Genel Direktörü’nün İsmail Hakkı Soykan** olduğu belirtilmiştir. Ayrıca gazetenin 40x58 santimetre boyutlarında ve iki sayfa halinde hazırlanarak önceleri 100 para (2,5 kuruş), sonraları ise 5 kuruş bedelle satışa sunulduğu belirtilmektedir.³⁸⁴

Gazetenin **1946** yılından sonra yayın hayatından çekildiği tespit edilmiştir.

13. Yeni Ses (18 Nisan 1936 – 13 Haziran 1936)

İlk sayısını **18 Nisan 1936** tarihinde çıkarmaya başlayan ve siyasi içerikli bir gazete olan **Yeni Ses**; haftada iki gün çıkarılma ilkesiyle yayın hayatına girmiştir. Ancak iki ay gibi kısa bir süre sonra yayınlarına son vermiştir.³⁸⁵

14. Acun Dergisi (19 Kasım 1936 – 22 Mayıs 1937)

19 Kasım 1936 ile **22 Mayıs 1937** tarihleri arasında haftada iki kez çıkmış olan ve yaklaşık 16 ay gibi bir süreyle yayın hayatı yaşayan **Acun Gazetesi**, siyasi nitelikli olarak yayın politikası izlemiştir. Günümüze örneği ulaşmadığından gazete hakkında detaylı bilgi edinelememiştir.³⁸⁶

³⁸³ M. Tayla, Bursa Basını, s.108.

³⁸⁴ “Açık Ses”, Bursa Ansiklopedisi, s30.

³⁸⁵ “Yeni Ses”, Bursa Ansiklopedisi, s.1714.

³⁸⁶ “Açık Ses”, Bursa Ansiklopedisi, s.29

B. DERGİLER

1.Yurd Dergisi (22 Haziran 1339 / 1923 - ?)

Yurd Dergisi'nin ilk sayısı, **22 Haziran 1339 / 1923** tarihinde çıkarılarak Bursa'nın yayın hayatına kazandırılmıştır. Derginin sahibi ve Mesul Müdür'ü **Avni Fuat**'tır.³⁸⁷ Yapılan incelemeler neticesinde derginin, Muin-i Hilal Matbaası'nda basıldığı tespit edilmiştir. **Yurd Dergisi**'nin logosunun altında yer verilen "**Bursa Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) ve Spor Mahfili'nin Dergisidir**" açıklamasından derginin, Bursa'da kurulan Sanayi-i Nefise ve Spor Kulübü'nün yayın organı olduğu anlaşılmaktadır.³⁸⁸

Derginin **22 Haziran 1339 / 1923** tarihli birinci sene,1. Sayısı'na göre İdare Binası, Setbaşı'nda Yurt Dairesi olarak belirtilmiştir. İlk sayısı kuruluş münasebeti ile ücretsiz olarak dağıtılmıştır.³⁸⁹

Kısa süreli olarak yayın hayatında yer alan derginin kesin kapatılış tarihi tespit edilememiştir. Ancak bulunabilen ilk nüshası günümüz Türkçesine çevirilerek; dergide yer almış ve genel yayın ilkelerine esas teşkil edecek çeşitli konulara ait yazılar aşağıda verilmiştir.

Derginin kuruluş ve ilk sayısı münasebeti ile yayınlamış olduğu "**İfademiz**" başlıklı yazıda dergi ve genel ilkeleri şu şekilde belirtilmiştir:

"Her hareket bir ihtiyacın mevlûdudur. Ve hareketler kendilerini doğuran ihtiyaçlar nispetinde müessir ve kıymetlidirler. Bizim kulüp açmak hareketimizde iki büyük ihtiyaçtan tevellüt etmiştir. Onlardan biri ruhî, diğeri bedenîdir. Memleketimizde oldukça kıymetli sanatkârlar vardır. Biz ruhî ihtiyaçlarımızı bu kıymetli sanatkârlar vasıtasıyla tatmin için ayrı ayrı yaşayan ve ekseriya birbirinden haberi bile olmayan bu nadir insanları bir sakf altında toplamaya karar verdik ve kararımızda muvaffak da olduk. Bugün yeşil Bursa'mızın sanatla uğraşan bütün sanat adamları hep bir aradadırlar. Tatmin edilecek bedîî ihtiyacı olan münevverler kulübümüze aza olarak kaydedilebilirler. Ve esasen kulüp kapımız da ancak bu mukayyed azaya küşadedir.

İhtiyacın diğeri de bedenîdir, dedik; hepimiz bedenî zaafılarla malûlüz. İhmal ve meskenet bizi pis havalı kahve köşelerinde günden güne eritmektedir. Hâlbuki

³⁸⁷ **Arap Harfli Süreli Yayınlar Kataloğu (1828 - 1928)**, s.469.

³⁸⁸ "Yurt Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1754.

³⁸⁹ **Yurt Dergisi**, 8 Zilkade 1341 Cuma/22 Haziran 1923, S. 1, s.1.

memleketimiz terbiye-i bedeniye ve sporu teşvik edecek bir hususiyete maliktir. Yeşil eteğinde yaşamakta olduğumuz iki bin beşyüz metro zirveli her dem beyaz olan Keşiş'imiz harika güzellikleriyle arkamızda bizi bekliyor. Ona gitmek, ondan hayat ve sıhhat sunmak lâzımdır. O zaman memleket nazarımızda daha başkalaşacaktır. Bedenî hareketler etrafında yapılacak pek çok şeyler vardır. Bütün bu hareket ve işler, kulübümüzde müstakil bir şube tarafından tedvir olunacaktır.

Gayemiz artık tavazzuh etmiştir. Yeşil Bursa'mız münevverlerinin ruhî ve bedenî ihtiyaçlarını mümkün mertebe tatmine başladığımız gün gaye-i hayalimiz tahakkuk edecektir. Bizim yegâne mükafaatımız da o büyük günü idrak etmemiz olacaktır ki münevverlerimizin teşvikiyle o mesut günün pek geç hulul etmeyeceğine kaniiz. Biz çalışmak kuvvetini ancak bu kanaatten alıyoruz.

Kulübümüz, birer müdür tarafından müstakilen idare olunan sanayi-i nefise ve spor şubasını havidir. Kulübümüzün bir de musiki mektebi vardır. Mütéhassıslar tarafından musiki dersleri verilir. Ve âlât-ı musikiye öğretilir. Mektep yakında tedrisata başlayacaktır.

Kulüp aza kaydına başlamıştır. Şeraiti: Türk tabiiyetinde bulunmak ve münevver olmaktır. Kulüp her hafta hanım ve beyefendilere birer müsamere vermek suretiyle masarifatı tehvin edecektir. Gerek alaturka, gerek alafranga saz takımları ve gerekse sahne için amatör kaydına da başlanmıştır. Bütün muamelatın mercii kulüp müdüriyetidir. Müdür-i umumimiz Hüseyin Avni Paşazade Avni Fuat Bey'dir.

Tamirat ve nevakısını ikmal eden kulübümüzün ismi sadece yurt'tur. Mecmuamız, onun naşir-i efkâridir.

Yurdumuz büyük halaskârımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin taht-ı himayelerindedir. Biz bu büyük teveccühe layık olmaya çalışacağız. Kuvvetle eminiz ki münevverlerimiz kıymetli yardımlarını bizden esirgemeyeceklerdir.

Müessisler ³⁹⁰

Dergide yer verilmiş **“İstiklal Marşı Meselesi”** başlık bir yazıda İstikla Marşı'nı yazıldıktan sonra bestelenmesi hususundaki görüşler şu şekilde ifade edimişti:

“İstiklal-i millîsi uğrunda senelerce çalışan Anadolu nihayet bu mücahedeat-ı Hudapesendanesini bir hüccet-i kâtiya raptetmek istedi, bir İstiklal Marşı tanzimini ilan

³⁹⁰ Yurt Dergisi, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.1.

eyledi. Bu müsabakaya şairlerden başka müteşairler de akıllarına geleni yazmak suretiyle iştirak eylediler. Nihayet Büyük Millet Meclisince Mehmet Akif Bey'in eseri kabul edildi. Çünkü bu mecliste şiirlerin iyi ve fenasını birbirinden tefrik edecek şair, edib, hatip zevat mevcut idi. Bilahare intihap edilen bu manzumeye bir de beste yapılması hususu ilan edildi. Bu işe değil yalnız bestekârlar, fanfarcılar, çalgıcılar, boru ve klarnetçiler bile iştiraktan çekinmediler. Netice tabii sıfıra müncer oldu. Mecmuamızın hacminin müsaadesizliğini nazar-ı dikkate alarak bu husustaki fikr-i naçizanemizi mücmelen arz etmek istiyorum.

Müsellem-i enamdır ki tenakuzlar içinden bir hakikat çıkarabilmek kimsenin kârı değildir. İşte bu marş da böyle tenakuzlar içinde bir sergüzeşt-i garib geçirdi ve bunun için olamadı.

Mehmet Akif Bey'in şimdiye kadar kemal-i zevk ve şevk ile okuduğumuz şiirleri arasında bu da en müstesna bir manzumedir. Hatta şunun ve bunun medh ve takdirine arz-ı iftikar etmeyecek kadar müstesna...

Fakat bu manzume hiçbir zaman marş olabilmek istidadını haiz değildir. Marştan ziyade kasideye yakındır. Buna kaside denmiş olsa şair bir şey kaybetmez. Fakat bestekâr marş ile kasidenin başka şekillerde besteleneceğini bildiği için marştır diye önüne konan şeyin kaside olduğunu görünce şaşırır kalır. Nitekim öyle olmuştur. Güfte ile nağmenin tetabukunu görünmesini bilen bestekârlar bu marş karşısında (tabir mazur görülsün) bocaladılar... İmnasyonel tarzında da bestelemeye çalıştılar, yine matlup tamamıyla hasıl olmuş olmadı. Türkçeyi oldukça bilen bestekârlar bu müşkilata tesadüf ettikten sonra milletin ruhunu terennüm edecek olan alaturka musikiye düşman olan gelişigüzel tahsilsiz fanfarcı ve çalgıcılar, boru ve klarnetçiler tabiidir ki hiçbir marifet gösteremediler. Binaenaleyh İstiklal Marşı diye öyle bir enmuzeç-i garibe-i musikiye tomarı meydana geldi ki hepsini birden ateşe atıp yakmaktan başka doğru bir hareket olamazdı. Bütün Anadolu'nun göğsünü kabartarak kemal-i zevk ile söyleneceği, ruh-ı millîye tercüman olacak zannolunan bu marş öyle aykırı, hatta en acemi tenorların bile ağza almaktan çekinecekleri, istinas-ı ruh hasıl olamayacak acib nağmelerle doldurulmuştu ki insanın maksatla şu neticenin arasındaki mesafeyi görmeye gözleri bile kafi gelmiyordu. Anadolu'nun istiklal gibi mukaddes emeline hasbe'l-cehale böyle bir darbe-i küstahaneyi vurmakla kalmayan bu güruh hiçbir izzet-i nefis sahibinin yapamayacağı acib birtakım teşebbüsatta da bulundular, bu eserlerinin kabul edilmesi

için kapı kapı gezdiler, yalvardılar. Mahmutpaşa başındaki destancılar gibi gezdikleri yerde güya beğendirmek için eserlerini okudular. Fakat ne çare emellerine bir türlü nail olamadılar. Bu marş bestesinin bestekârlara ait olan sernüvişti de bu... Bunun bir de ilanı hususu vardı ki bunda Maarif Vekâleti'ne teveccüh eden mühim bir noktayı burada işaret etmeden geçemeyeceğiz; Vekâlet İstiklal Marşı bestesini ilan ile iktifa etmeyecekti. Marşın bestesini ne yolda istiyorsa onu bildirecekti. Zira marşlar güfteli ve güftesiz olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Güftesiz marşlar fanfar ile çalınır. ... Ve ahengi itibarıyla milleti ve orduyu vecde getirir. Eğer istenilen marş böyle idi ise bütün alafrangacılar buna iştirak ederler ve mutlak da bir şey meydana gelirdi ve alaturkacılara sükût düşerdi. Hâlbuki böyle olmadı, güfteli olan marşın bestelenmesi ilan edilmişti. Millî bestekârların böyle bir marşın karşısında kalınca düşünecekleri şey, bestenin güfteye tercüman olması ve Anadolu'nun ruhuna yabancı gelmeyecek nağmelerden mürekkep bulunması ve aynı zamanda "Ey Gaziler" gibi herkesin kolaylıkla öğrenip okuyabilmesi cihetleri idi. Böyleleri muzika ile de çalınabilir. Hâlbuki her nasılsa bir çoğumuz tarafından bu nokta da ihmal edildi. Bunlardan başka en son bir cihet kalıyordu ki o da mevcut bestelerin takdir ve tefriki keyfiyeti idi. Bu bir ihtisas meselesi olduğu için ne meclis, ne de Vekâlet bunu yapamazdı. Binaenaleyh ahiren bunların takdirini Fransa konservatuvarına bırakmak fikri dermeyeran edildi. Bu, katiyen doğru bir şey değildi. Şayet birinci şık dairesinde yani marş güftesiz olarak fanfar için tertip edilseydi o zaman bu doğru olurdu. Yoksa alaturka nagamatı, güfte ile bestenin münasebetini vesaireyi Fransız konservatuvarının anlamasını beklemek muhale intizar etmek demektir. Nihayet zannederim ki bu cihet takdir edilerek bu fikirden sarfınazar edildi. Mâ hasal istiklal marşları elyevm bulundukları çekmece içinde uyuşmuş bir hâlde duruyorlar ve duracaklardır. Çünkü evvelce de söylemiş olduğumuz gibi tenakuzlar içinden bir hakikat çıkarabilmek kimsenin kârı değildir.

Bu hususta kanaatimizin aksi ispat edilinceye kadar fikrimizde sebatımız tabiidir. Hakikate yaklaşan içtihatlarla her zaman büyük hürmetimiz vardır. Binaenaleyh bütün bu mütalaatımızda haklı olup olmadığımızı takdiri büyüklere terk ediyorum.

Bursa'da münteşir Âlem-i Musiki Mecmuası sahibi

Mehmet Baha³⁹¹

³⁹¹. Yurt Dergisi, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.2.

Dergide “**Hakkın Zaferi**” ana başlığı altında “**Kurtuluş Hatırası**” alt başlığı ile yer verilen bir yazıda İstiklal Harbi’nin nasıl kazanıldığı ve düşman milletlerin Türk Ve Türklüğe bakışları anlatılmış ve şöyle ifade edilmiştir:

“Doğan yaşar ve yaşamak beşerin en tabii hakkıdır. Dünya bir efendinin çiftliği ve insanlar o çiftliğin ırgatları değildir. İçinde ufak bir yıldızdan ibaret olan kürre-i arz üzerinde yaşayanların müşterek malıdır.

Türk de bütün diğer milletler gibi, bütün diğer milletlerin doğuşu gibi doğmuştur. Binaenaleyh aynı hakla o da yaşayacaktır. Ondan hakk-ı hayatı nez'e kalkmak haksızlıkların en büyüğü ve en adisidir. "Türk ölmelidir" sözü sözlerin en budalacası ve söyleyen de muhakkak insanların en ahmağıdır. Türk'ü mahvetmeye çalışmak ise bir kelime ile cinnettir. Biz de herkes gibi, hâşâ birçok müstesna hasletlerimizle herkesten müstesna olarak doğduk ve büyüdük fakat Hristiyan doğmadığımız, Hristiyan olmadığımız için bizi çekemediler, İslamlık âleminde bizi tehlikeli gördüler ve hemen hayatımıza hatime çekmeye ve vatanımızı yağma etmeye karar verdiler ve bu caniyane kararı mevki-i fiile vaz'a alet olacak bir cani aradılar. Yunan köpeği kuyruğunu sallayarak efendilerine sokuldu ve bu iş için emre amade olduğunu söyledi. Derhal onun karnını duyurdular, diş ve pençelerini çelikleyerek üzerimizi saldı. Biz on, yirmi mislimiz fazla bir düşmanla yeni bir boğuşmadan henüz avdet etmiş her yanımızdan kan fişkiran cerihalarımızla bitab yatıyorduk. O kelb-i akur, o kudurtulan köpek bu yaralı vücuda bütün köpekliğiyle saldı.

Vatanımız bir sirk olmuş, hemen bütün Avrupa bu meraklı oyunu seyre gelmişti. Seyircilerimizin en önünde ölümümüzü en büyük hırsla bekleyen oturuyordu. Herkes hemen bir pençede canımızın çıkacağına zahib oluyor ve binaenaleyh oyunun meraklı olmayacağına teessüf ediliyordu. Etraftan haykırıyorlardı:

—Haydi, aman dile! Bu yaralı, hâlsiz vücutla nasıl boğuşacaksın? Bizim ne olduğumuzu maalesef kendi içimizde bilmeyenlerimiz, onlar da bir taraftan:

—Aman pes diyelim, yalvararak, yakararak ayağa kapanarak şu işten kurtuluverelim diyorlardı. Yaralı, üzerinde kanlarının henüz pıhtılaşmadığı yaraları üstüne bir iki pençe yeyince bütün birden boşandı ve meydan kandan bir... Hâlini aldı. Seyirciler bu seyir önünde sürur ve gururla doğruldular: ilk galebe emaresi güneş gibi tulu etmişti.

Bu renk onların gözlerini bir kat daha kanlandırdı. Köpeklerinin zafer-i nihayesinden emin ve bu emniyetin hâsıl ettiği meserretle pürheyecan seyre devam ettiler. Yaralı kendi kanına boğulmuştu. Dermansız kollarıyla şöyle bir mukabele edeyim dedi. Onun bu hareketi seyircilerde müthiş bir kahkaha tufanı husule getirdi. Sirk sükkânı ağızlarından akan salyalarıyla gülmekten katılmak derecelerine gelmişlerdi ki kan gölü içinde kaybolan baş doğruldu. Bu nagehani hareket bir anda sirki susturdu. Seyirci çehrelerin buruşan derileri gerildi. Büyüyen gözleri ağızlarıyla beraber açıldı ve sabit kaldı.

Doğrulan başı iki kol ve onu kanlı bütün bir vücut takip etti: (ölü vel ba'sü badelmevte mazhar olmuştu) Aman dilediler bunu hiç ümit etmiyorlardı. Yalnız yaralı idi ki bu seyre intizar ediyordu. Birden silkindi ve ince parmaklarını çelikten bir mengene hâlinde karşısındakinin boğazına geçirdi:

Bu ani hareketten afallayan köpek boğazına geçen mengenenin şiddeti altında gözleriyle efendilerinden istimdad eyledi. Fakat efendilerini istila eden haşyet, şimdi onları dehşet hâlinde kovalıyordu. Köpek sirki bomboş ve efendilerini kaçar görünce onlara lanet etti ve son bir gayretle boğazındaki mengeneyi açmaya çalıştıysa da o mütezayid bir kuvvetle... Ve kilitlendi.

Dirilen ölü; elinde son hırıltısını çıkaran kelbi kaldırdı ve kanlı başı üzerinde bir iki kere çevirdikten sonra sirk sükkânı üzerine fırlattı. Kelbin leşi gitmişti, en önde oturan seyircinin kafası üzerine düştü ve onu ezdi.

Özcan"³⁹²

Dergi sayfalarında şiirlerde yer vermiştir."Gurbet İzleri" başlığı altında dergide yer verilmiş bir şiir;

"Çileler

Yâd ellerde kimsesiz geçen hayat çok çetin;

Yıllardır kurtulmadım elinden bu mihnetin...

Soruyorlar ki: "neden uçuktur benzin, betin?"

Yanarken içinde ben bu cehennem gurbetin.

³⁹² Yurt Dergisi, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.1.

Geçti gurbet ilinde bütün ömrümün çağı...
 Zalim, onmaz bir aşkın oldum "yumuş uşağı"
 "Yar"ı toprak örtünce kaybettim solu, sağı;
 Çektiğim acılara şahittir Keşiş Dağı

Bin musibet kolluyor peşimi adım adım
 Sevinç nedir bilmeden yaslarla kanıksadım
 Tüterdi şen ocağım, vardı hemşirem, dadım;
 Şimdi... Gurbet yolunda (bir serseri)dir adım!

Niçin geldim dünyaya? Madem gülmek yasaktı!
 Henüz körpe, filizken hicranlar beni yaktı.
 Bilirim nineciğim, gözyaşların çok aktı;
 Kavuşmak nasip ise gelirim fındık vakti.

Bağrımda didiniyor sanki birçok "imeci"
 Ben sılayı özlerken herkes savurmuş çeçi,
 Vuslat kaderde yoksa acaip bu hayat neci ?
 Gurbet kadar zalimmiş meğer ölümün gecisi!

Yıllardır, diyar diyar boynumu büküp gezdim.
 Gör, sıcak şefkatlerde yine gariplik sezdim.
 Akranlarım içinde, sade ben kimsesizdim...
 Bir murada ermeden tatlı canımdan bezdim!

Artık... Çok güç geliyor aldanmak bile bile.
 Talih denen kahpenin işi hep bana hile!
 Derdimi anlatamam... Gelmez kaleme, dile;
 Düşmanları ağlatır başımı saran çile.

Bursa, 25 Mart 1923, Akşam
 Akengin”³⁹³

Dergide “**Kadın ve Sofra**” başlığı ile yayınlanan bir yazıda, kadın ve sofra ilişkisi tarihi bağları ile şöyle anlatılmıştır:

“Kadınla sofra arasında ne dereceye kadar bir münasebet olacağı vehleten hatıra gelmezse de mesele tamik edilince kemal-i vuzuh ile kendini gösterir.

Muntazam ve müzeyyen sofra tertibi altı bin sene evvel Mısır-ı kadim akvamında bile vardı. Yemekte bir taraftan çalgı çalarlar, bir taraftan da dans edilir, şarkılar söylenirdi.

Zaman terakki ettikçe sofralara da nazar-rüba bir şekil verilmektedir. Neşe ve sürur ile ekl edilen yemekler daha çabuk hazmolunur.

Kadın hanenin kraliçesi, müdiresi oldukça efrad-ı ailesini hüsn-i idare ederek kendini sevdirmesi lâzımdır. Kendini sevdirmek isteyen bir kadın velev ki iki kaptan ibaret yemeği bulunsa bile nazar-rüba, zarif bir surette tanzim edilmiş bir sofrada ailesini toplamak onun cümle-i vezâifindendir.

Akil bir reis-i hükümet tebasına karşı nasıl kendini sevdirmeyi arzu ederse aile reisesi olan kadın da efrad-ı ailesine karşı kendini sevdirmek için hanesinin intizamına ve bilhassa taam sofrasının zarafet ve letafetine fevkalade dikkat ve itina etmelidir.

Akşamları yorgun argın işinden gelen pederle çocuklar müzeyyen bir sofrada yemek yerlerse bütün yorgunluğu unuturlar. Hayat-ı aileyi eğlenceli, sevimli, ruhfeza bulurlar.

Yemek odalarına yatak odaları kadar ehemmiyet veren aile reiseleri pek akilâne hareket etmiş olurlar.

Şu zamanda yemek, serilmiş bez üzerine konulan sinilerin etrafında iki kat bükülerek yenilemez. İnsanlar eşref-i mahlûkat oldukları cihetle kendi kendilerine eza ve cefa etmeleri caiz değildir. Hıfz-ı sıhhat iki kat oturarak yemek yemeyi men ediyor.

Bir aile ne kadar fakir olursa olsun ve bir odalı evde ikamet etse bile odanın ortasında efrad-ı aileyi istiab edecek kıt’ada bir masa ve etrafına adi tahtadan yapılmış iskemle konarak taam onun üzerinde ekl edilmelidir. Muntazam ve müzeyyen sofradan maksat mükellef ve bir hayli masrafı müeddi sofralar demek değildir. O gibi sofralar ashab-ı servete göredir. Orta hâlli bir aile reisesi hüsn-i tabiat sahibesi ise adi Amerikan bezi serilmiş bir sofrayı masrafsızca o derece tezyin eder ki görenler hayran olur.

Bundan sonraki nüshalarımızda fakir, orta hâlli ailelerin nasıl sofrâ tertip ve tanzim etmeleri lâzım geleceğini yazacağız.

M. R.³⁹⁴

Dergide **Faik Reşit** tarafından kaleme alınmış “**Keşiş ve Memleket Gençleri**” başlıklı yazıda boş zamanların nasıl değerlendirileceği anlatılmış ve Bursa’nın tabiat güzelliklerinden şöyle bahsedilmiştir:

“Sporcularımız, alelumum gençlerimiz ve muallimlerimiz arasında yaya seyahatler, dağ tırmanmaları maalesef pek az revaç bulmuştur. En zorlu sporlarla iştigal eden idmancılarımız bile, belki de bu zevkli meşgaleye ayıracak vakitleri olmadığından boş saatlerini kulüp ve kahve köşelerinde oturmakla geçirirler. Ada ve Boğaziçi tenezzühleri, Kuşdili cvelanları bu ihtiyacı hiçbir vakit temin edemez. Sair gençler, gençlerin ve çocukların terbiyesiyle meşgul olanlar da mecburi mesai saatlerinde hariç kalan zamanlarını sırf kafa dinlendirmek maksadıyla; bir köşede beş on lakırdı ile geçirmeyi daha münasip görürler. Bilhassa fikrî mesaiyle ömür-gûzar olanlar için dimağa toplanan kanı etrafa sevk etmek, yorulan müfekkireyi tabiatın güzel simasıyla... Havası arasında dinlendirmek efal-i tabiiye-i vücudiyenin mihver-i layıkında cereyanını temin etmek, rielerin sa’a-i havaiyelerini tevsi, kol ve bacak adalelerini terbiye ve tenmiye etmek, nefse itimat, azim, teşebbüs, itidal-i dem, cesaret gibi meziyyatı halkıyyeyi tezyid ve takviye etmek fırsatını bol bol bahş eden bu gezintilerden, dağ tırmanmalarından istiğna hiç caiz değildir. Dört arkadaş ile, hatta yalnız başına hemen her mevsimde ve her gün, hıfzıssıhhanın vaz’ ettiği kuyuda riayet şartıyla, bir iki saatlik gezinti yapmak hem çok kabil hem pek müfiddir. Büyük tatil günlerinde, tatil mevsimlerinde bu seyahatler civar köylere, şehirlere kadar uzanılır ve meraklısı her günkü idmanlarıyla kendisini bu gibi seyahatlere zaten hazırlamış bulunur. Dağ tırmanmaları ise bu gezmelerin en zevklilerini teşkil eder. Bu suretle memleket görülür ve öğrenilir, güzelliği emilir. Ruhlarda vatan muhabbeti, tabiat aşkı tezayüt ve zevk-i bedii... Ve inkişaf eder. Çocuklarımız için bütün bunları izci tatbikatlarından, gezintilerinden bekleyebilirsek de memleketimizde büyük izciler teşkilatının mefkudiyeti ve henüz mevcut olmaması, izcilik mefhumu dâhilinde gezinti ve seyahatlerin bir vasıta olarak fer’ teşkil etmesi gençlerimiz, çocuklarımız için mevsimlerinde faaliyette bulunacak yaya seyahat kulüplerine, dağcılık cemiyetlerine

memleketimizde büyük bir ihtiyaç bulunduğunu gösterir. Umumi muharebeden evvel ve sonra memleketimizde bu vadiye atılmış muvakkat bir iki ufak teşebbüs adımıdan başka maalesef bir şey hatırlayamıyorum. Hâlbuki Almanya'dan gelen arkadaşlar Alman gençleri arasında yaşayan bu kabil kulüplerden ve yaptıkları seyahatlerin tatlı hatıralarından pek çok bahsediyorlar. İsviçre'de, Fransa'da müteaddit Alp cemiyetleri, İngilizlerin ve bilhassa Amerikalıların ta bahr-i muhitin öte yakasından kalkarak İsviçre'ye gelmeleri ve tatil günlerini bu karlı dağların aguşunda seve seve geçirmeleri gençler, hatta hâl-i sıhhatte olan insan için bu seyahatlerin ne büyük bir ihtiyaç olarak tanındığını gösterir.

Bursa'mız gerek kendi sakinleri, gerek İstanbullular için güzel bir seyahat muhitidir. Yeşil ovamızdan Keşiş'in azametini, yüce dağımızdan tabiatın bipayan güzelliğini duya duya seyredebilir ve yapacağımız küçük, büyük gezintilerle nihayetsiz fevaidinden çok hem pek çok müstefid olabiliriz. Bundan sade, bundan tabii ve gürültüsüz bir meşgale, bir spor tasavvur edilebilir mi?

Hâlbuki birçok gençlerimiz Temenna yerinden yukarı çıkmakta bir zevk görmüyor, ... İnmekte bir... Duyuyorlar. Koca Keşiş sakin ve vakur memleket çocuklarının sinesindeki ma'ide-i tabiattan müstefid olmalarını bekliyor. Çocuklarının kendisine gösterdiği alakasızlıktan müteessir ve mahzundur. Biz İsviçre'ye koşacak ve orada bol medeniyet vesaitiyle rahat seyahatler yapacak kadar zengin değiliz. Bir genç için seyahatin zevki rahattan ziyade müşkilatındadır. Evvela kendi memleketimizde ve kendi vesaitimizle dolaşalım, gezelim ve tırmanalım.

Çok şükür vatan düşmandan tetahhur etti. Hiç şüphesiz seyahatlerin icra ve inkişafına hâl-i harb maniydi. Fakat artık mâni zail oldu. Umarız ki tatil mevsiminde memleketin gençleri seyahatlere dökülürler. Her yerde izci ve seyyah kabilelerine rastlarız. Sakin ve vakur Keşiş'imizin her bucağı da Türk çocuklarının şen sesleriyle dolar. Memlekette her yeni spora peyrev olan İstanbul'un büyük kulüplerinden bu yolda da ilk adımı bekleriz. Her hâlde Bursa'mız ve gençliği, İstanbul'un güzide gençlerinin bu maksatla atacağı adımı hürmet ve takdirlerle karşılayacaktır.

Faik Reşit³⁹⁵

³⁹⁵ Yurt Dergisi, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.5.

Dergide kısa hikâyelere de yer verilmiştir. Dergide “**Küçük Hikâye**” bölümünde yer verilmiş olan “**Hürriyet Mektepleri**” adlı hikâye şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Kasım Efendi Giresun idadisinden mezun olan ve tahsilini ikmal için darülfünuna gönderilmesini isteyen oğluna:

—Mektepte işin yok! Diyordu:

Gidip gelenleri görmüyor musun? Hangisi bir baltaya sap oldu, hangisinden memlekete bir hayır geldi?

Ve hiddetli hiddetli:

—Fırnasonluktan başka bir şey öğrendikleri var mı?

Diye soluyordu.

Numuneler meydanda idi.

Filhakika babaların, tahsilleri uğruna avuç dolusu para sarf ettikleri ninelerin, "oğlum okuduktan sonra kaymakam olacak, paşa olacak" diye konu komşuya medh ü senasında bulundukları gençlerin hâli, artık nazar-ı dikkati celbedecek dereceye gelmişti.

Her tatil zamanı, başlarına çorba kazanı şeklinde -alaejipesyen mes giyerek, ellerine patrik asası biçiminde alamoda baston alarak, kılık kıyafetlerini, görüşüp konuşmalarını, bakışlarını ve yürüyüşlerini değiştirerek, daha acaipleşmiş, hemşehrilerinden biraz daha uzaklaşmış bir hâlde memlekete geliyorlardı. Ve bu kısacık tatil müddetinde iş yapacağız, vatanperverlik göstereceğiz zu'muyla cemiyetler mi teşkil etmiyorlar, kulüplerde konferanslar mı vermiyorlar... Gazetelere uzun, salâhiyettar makaleler mi basılmıyor ve... Tiyatro sahnelerine çıkıp oyun oynamadıkları mı kalıyordu!

Her işe burun sokuyorlar, her yere başvuruyorlar, hatta tetkikat-ı içtimaiyede bulunmak için tevkifhanelere varıncaya kadar girip çıkıyorlar, yalnız camilere, mescitlere girdiklerini, başlarının secdeye indiğini görmek kimseye nasip ve müyesser olamıyordu.

Ceplerini frenk gazeteleriyle şişirerek ve bastonlarını havada evirip çevirerek sokaklarda dolaşırlarken, kalabalık yerlerde ansızın duruyorlar, yanlarından geçenlere yahut kendilerine dikkat edenlere işittirecek kadar yüksekte:

—Monşer! Diyorlardı. Bu mühim mesele hakkında mütalaam şudur ki...

Ve böylece yekdiğerinin o "musib mütalaalar"ını, o "durendiş fikirler"ini tasdik ve takdir ederek ve halkı "hayır ve selametiniz bizim elimizde." Demek isteyen kuş bakışı nazarlarla süzerek gerile kurula gezip tozuyorlardı.

Mütareke'den sonra bambaşka olarak geldiler: Uzun harp senelerindeki seyahatleri, tecrübe ve müşahedelerini, vukuf ve irfanlarını, sözde çoğaltmıştı.

"Yeşil Deniz" derhal bu güzidelerin naşir-i efkarı olmak istedi. Fakat bu şerefın ihrazına mühim bir mâni vardı: Çünkü bu güzel mecmua, on beş günde bir çıkar, siyaset ve politikaya karışmazdı. Hâlbuki birer deha-yı irfan ile mücehhez bulunan bu güzideler! Yeşil Deniz sütunlarının ve bütün efkâr-ı ilmiye ve siyasiyeye makes olmasını ve intişar günlerinin daha fazlalaştırılmasını muavenet-i tahririyelerinin - lütfen!-ibzali için şart koyuyorlardı. Bu mâni, mecmuanın teceddütlere, tekâmüllere mazhariyetinde alakadar olanlar tarafından süratle izale edildi.

Artık "Yeşil Deniz" sütunlarına bir "allame-i cihan", bir "kutb-ı irfan" salahiyetiyle neler yazılmıyor, ne inciler dizilmiyordu...

Mecmuanın intişar ettiği günlerde sabahleyin erkenden idarehaneyi ve orada toplanan muharrir beyleri görmeliydi. O ne sükunet, o ne dikkat ve meşguliyetti, ya Rabbim!... En mühim bir devletin hariciye kalemleri, olsa olsa bu kadar ciddi, vakur, bu kadar sus pus olurdu. Çay karıştıran kaşık şıkırtısıyla, kesilen, çevrilen yaprak hışırtısı gibi hiçten, yoktan şeylere sinirlenecek kadar derin bir alaka ile dumanları üstünde tüten taze makaleler okunur, şaşılarak, dizler vurularak okunur... Cık cıklar edilerek, hayran hayran, tekrar tekrar okunur. Ve sonra, birdenbire bentleri açılmış bir değirmen gürültüsüyle tebrikler, takdirler başladılar:

—Dostum, bu makaleniz cidden şaheser! Tebrik ederim.

—Pek doğru, azizim, pek doğru... Şimdiye kadar bu mevzua dair, hatta payitaht mecmualarında bile bu derece vâkıfane bir makale okumamıştım!

—Hayır, hayır monşer! Böyle nefis parçaların yalnız mecmua sütunlarına münhasır kalmasına asla razı olmayalım, hayır... Adetlerinin tevalisiyle yakında bir eser neşrederim. (sahib-i imtiyaza dönerek) öyle değil mi Ferit Bey?

Yüksek muharrirlere malikiyetle iftihar eden Ferit Bey hemen atılırdı:

—Vallahi efendim, vallahi ne güzel, ne münasip bir fikir... Şaheserler tâbi ve naşiri olacağımı düşündükçe, şimdiden hissettiğim sevinç ve gururu bilseniz, bilseniz vallahi!

Alkışlara, sitayişlere boğulan muharrir bey ispazmozlar atlatır, baygınlıklar geçirir; gurur ve halecanın boğum boğum boğduğu sesiyle mukabele ederdi:

—Teveccühlerinize teşekkür... Beyler, sizin makaleniz benimkinden daha yüksek. (ellerini uğuşturarak) şey... Sahi bendeniz de makalelerimden mürekküp bir eser neşretmek istiyorum... Hangi ismi tensip buyuruyorsunuz?

Ve güzideler, istikbalin bu şaheserine münasip bir isim bulmakta bir türlü ittihad edemezlerdi...

Onlar birbirlerini koltuklamakta olsun, beri tarafta liva halkı, şimdi hangisine ne sıfat vereceğinde tereddüt ediyordu. Çünkü elektrik mühendisleri siyasi makaleler, serlevhasız manzumeler yazıyorlar; edebiyatçılar -şüphesiz Celal Sahir Bey'den özenerek- ticaretle meşgul oluyor, Gustav Le Bon'un ayarttığı doktorlar ise içtimai sahalarda tetkikata sapıyorlar ve hukukçular... Onlar da çocukluklarında tabyada deniz kenarlarında yıkanıp yıkanıp da akşam evde babalarından ne suretle dayak yediklerini güya marifet imiş gibi yazıyorlardı!

Mekteplerinde ne okuyup ne öğrendikleri, meslek ve meşreplerinin gaye ve maksatlarının neler olduğu bilinir; anlaşılır, akıl, sır erer şeylerden değildi.

Meslekleri, meşrepleri gibi isimlerini de, habire tebdil edip duruyorlardı; bunda sık sık değişen kadın modalarına kağıt bataeti veren bir sürat vardı. Mesela:

Herkesin bilhassa arkadaşlarının yalnız Hacı dedikleri Hacı Mehmet Efendi, kırk yaşına girmeden, kemale ermeden hacı olmak muvafık değil bahanesiyle ibtida Mehmet Hami, sonra Mehmet Fuat Bey olmuş... Hacı Temel iken Fahri Temel Efendi ve hemen peşinden F. Senih Bey namını almış... Ahmet Fikri, Hikmet Fikri Efendilikten üç ayda bıkip Fikri Altın Bey kartını bastırmış... Promete'nin zeki talebesi İsmail Tahsin Efendi, frenk illerinden İsmail Rahmi Bey adıyla dönmüş... Ve eskiler muharriri bizim antikacı İbrahim Ekrem Efendi de yepyeni Ekrem Latif Bey ismiyle kervana karışmıştı.

Bazıları da "Ta-kendin", "Can-boğan", "M. Selahattin", "Kırbaç", "Mikroskop", "Projektör", "Pasdâf Mustafa", "Aylak Ahmet" ilh. Gibi çeşit çeşit, alelaceip isimler almıştı.

Bu eksantrik, kocaman çocukların ana ve babaları bu dümensiz işlerden ve bu zikzak gidişlerden bir hayır ummadığı gibi bunların yüzünden hesap ve kitabı şaşırın Ferit Bey de:

—Lanet olsun! Dedi ve mecmuasının son nüshasını bükerek yaptığı borusunu çaldı...

Kasım Efendi, oğlu da yanında bahçesinden dönüyordu, hiddetliydi. Hoyrat yarıcının aygırı işlerini görünce tepesi atmış, küplere binmiş; fındık ocaklarını ayıklatmak, meyve dallarını budatmak, arkları temizletmek gibi birçok lüzumlu işler için gittiği hâlde hiçbirine bakmamış, ancak o meşhur, ağız dolusu küfürlerini saçıp savurduktan sonra ters yüzüne dönmüştü. Göğsünü karaya vurmuş bir yunus gibi şişirip indiren, tez ve titiz adımlarla onu koşturan hiddeti yamandı. Çatacak yer arıyordu.

Neye, müziç bir sinek gibi, daima darülfünun darülfünun diye vızıldayan oğlu neye susuyordu... İşte tam sırası idi. Kasım Efendi, şiddetli bir "Ah!" etti, dişlerini gıcır gıcır gıcırdattı; mektep lafını bir etse diye dönüp oğluna baktı. O zaman onu döğecek döğecek, hiç olmazsa hincını biraz alacaktı. Hâlbuki çocuk bilakis susuyor, azarlanmış bir fino yılgınlığıyla, uslu uslu arkasından geliyordu.

Kasım Efendi bir tanecik oğlunun bu sönük, mahzun hâlini görünce yumuşadı, yatıştı:

Rasim biraz dinlenelim.

Dedi. Ve telgraf direğine arka vererek çömeldi. Şimdi parmakları cigara sarıyorken... Şimdi gözleri dalıyor, uzaklara, ta bahçesine kadar gidiyor, orada ak sakallı yarıcının hicabından ateş kesilmiş masum çehresiyle: "Ağam, efendim bilemedim." Diye özürler dilediğini tekrar görüyor, kinsiz kalbinin bütün insaf ve merhametiyle dönüp ona acıyor, kendi kendini haksız buluyordu. Koskoca, âdeta babası yerinde bir adamı hiç yoktan kırmıştı. Elbette bu saf köylü yaptığı işleri iyi sanarak yapmıştı. Sinnine olsun, emektarlığına olsun hürmet etmek yok muydu? Doğrusu zavallıya hem de karısının yanında bu kadar hakaret etmek reva değildi ve gûnahtı.

Kasım Efendi burada:

—Hay kör şeytan!

Teessüfüyle fırladı, kalktı:

—Tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah...

Diye ürperdi. Sardığı cigarayı tabakasına koydu; latasını çıkarıp uzattı:

Rasim sen otur, bir abdest tazeleyim. Yürüdü. Azıcık ötede, yolu dirsekleyen böğürtlen, yabani fındık yığınının ardında Çalık Çeşmesi lezzetli, kıt suyunu yosunlu yalağına şıpır şıpır damlatıyordu. Bu hizayı dönerken Kasım Efendi durdu. Karşı bahçede karaltılar görmüştü ve derhâl:

—Farmasonlar...

Diye tanıdı. Bu yayık, dişsiz ağzından hızlıca ve "Eyvah!" gibi bir eda ile çıkmıştı. Oğlu koştu, Kasım Efendi trikopis kadar şaşırdı, geniş şoseyi kapatmaya kafi gelecekmış gibi kısa kollarını gerdi, çaytak (çaytak yazıyor ama paytak olmalı) bacaklarını açtı, açtı, bu hâliyle merhamete şayan bir yasakçıya, daha doğrusu gülünç bir korkuluğa benzemişti.

Oğlunun farmasonları görmesini istemiyordu. Fakat kendisi? Sormayın, onun tecessüs damarları gerilmiş, çipil gözleri evlerinden uğramıştı. Bir yandan oğluna geriye işareti veriyor, bir yandan bakıyordu.

Hepsi de orada idiler. İçlerinden biri (eğilip dikkat etti) işte o, karı gibi uzun saçları, pis, güdük bıyıklarıyla Kasım Efendi'yi en çok kızdıranı, günaha sokanı yatmış uyuyor. Birisi de ayakta başı açık ve perişan, yavaş yavaş uyanan arkadaşına ilerliyordu.

Diğerleri de bir fındık ocağının dibine toplanıp oturmuşlar, hiç konuşmadan âdeta nefes almadan bu ikisinin harekâtına dikkat ediyorlardı...

Kalbine kötü kötü şeyler gelen, kendisini rüyadayım sanan Kasım Efendi, ayaktaki mekteplinin uyuyan arkadaşını tartaklayıp boğduğunu, sonra da kendi karnına bıçak saplayarak: "Destemona! Destemona!" haykırılarıyla yere düşüğünü ve diğerlerinin de keyfiyeti şiddetle alkışladıklarını görünce, burnuna saman çöpü kaçmış bir beygir gibi tıksırdı, başını sağa sola sallayarak ellerini kaldırdı:

—Sen akıllar ver ya Rabbim!

Diye göğe baktı. Ve sonra dönüp "Ah, işte Otello'yu prova ediyorlar... Şimdi ben de onlarla beraber olsaydım, şimdi ben de mektepli olsaydım" diye tahassürler, iştiaqlarla için için eriyen zavallı Rasim'e:

—Gördün mü? Diye gürledi, heves ettiğin şu maskaraları gördün mü?

Ve yakasından şiddetle çekerek ileri itti:

—Haydi! Yürü bakalım, yürü... Bir daha darülfünun marülfünun deyip de adamı küfre sokma haydi!... Okuduğun elverir. Gidersen senin de olup olacağın aha bunlar gibi değil mi? Bu züppeler, bu sapıklar gibi...

Ethem Nazif³⁹⁶

Dergide ilanlarada yer verilmiştir. “**Küçük İlanlarımız**” adı altında verilen ilanlar;

“Çarşı-yı Kebir'de Demirkapı'da İnegöllüzade Refet Bey'in manifatura mağazası,
Setbaşı'nda Şark Fotoğrafhanesi,
Setbaşı'nda Nuriye Otel, Gazino, Lokanta, Perukârı,
Belediye bahçesi karşısında diş tabibi Anber Bey,
Cami-i Kebir karşısında perukâr Mehmet Fahri,
Setbaşı'nda İstanbul Lokantası,
Çarşı-yı Kebir'de Fidan Hanı ittisalinde Anadolu tuhafiye mağazası.³⁹⁷

2. Milli Sinema Mecmuası (1926 - ?)

Bursa'da basın hayatına giren bu ilk sinema dergisi'nin yayımlandığı tarih, sahibi ve sorumluları belirlenememiştir. Ancak **Mustafa Tayla** tarafından bulunabilen bir sayısının kapağında yer alan sınırlı bilgilerden ve mecmuada yer almış olan **Cemal Nadir** imzalı iki karikatürden, 1926 ile 1928 tarihleri arasında yayımlandığını, “karikatürlerdeki giysilerden “ 1925 yılındaki şapka devrimi” sonrası çıktığını ve Arap Harfleri ile basılmış olmasından da 1928'den öncesine ait olduğun anlaşılmaktadır.³⁹⁸

Büyük boyutta yazılmış **Sinema Mecmuası** adının üzerinde daha küçük boyutta “Milli” sözcüğünün yer almış olması, derginin, o sıralar Bursa'da faaliyette bulunan Milli Sinema Derneği tarafından yayımlandığını düşündürmektedir.³⁹⁹

Derginin Kesin kapanış tarihi tespit edilememiştir.

³⁹⁶ **Yurt Dergisi**, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.5.

³⁹⁷ **Yurt Dergisi**, 8 Zilkade 1341 Cuma / 22 Haziran 1923, S. 1, s.7-8.

³⁹⁸ “Milli Sinema Mecmuası”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1163.

³⁹⁹ “Milli Sinema Mecmuası”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1163.

3. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası (Eylül 1926 - ?)

Eylül 1926 tarihinden itibaren yayın hayatına başlamış olan dergi, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından çıkartılmıştır. Mecmua, ayda bir defa olmak üzere, Muin-i Hilal Matbaası'nda basılarak, 10 kuruş fiyatla satışa sunulmuştur. Mecmuanın adresi, 1. Sayısı üzerinde, Bursa Emir Han Ticaret ve Sanayi Odası, şeklinde belirtilmiştir.⁴⁰⁰

27 x 20 ebatlarında basılmış olan Mecmua, Odanın faaliyetlerinden işadamlarını haberdar etmek, o ay içinde cereyan eden ticaret ve sanayi hareketlerini, ayrıca iş çevrelerini ilgilendiren tebliğ ve kararları duyurmak maksadıyla yayımlanmıştır. Mecmuanın basın ve yayın faaliyetleri ile Oda personeli ilgili kılınmıştır.⁴⁰¹

Derginin 1.sayısının kapak sayfasında içindekiler kısmında;

“Maksadın İzahı, Kozaların Klorapikrin ile ihnakı, Malûmatı müteferrika, Böcekçiliğe ait müteferrik haberler, Koza ve suni ipeklere ait ihşa-i malûmat, Bursa komiserliği raporu, Odanın dâhili talimatnamesi, Sanayi mülkiyetini himaye için bir ittihad teşkiline dair mukavele, Mıntıka-i ticaret kongresi, Emirler ve tebliğler, Raporlar, Ticaret kongresine verilen oda raporu, Bursa ticaret borsaları talimatnamesi, Kayd ve sicil hülasaları (Temmuz 926 nihayetine kadar), Kayd ve sicil hülasaları (Eylül 926 ayına ait)”⁴⁰² başlıklı konuların yer alacağı belirtilmiştir.

Mecmuanın ne kadar süre ile yayın hayatında kaldığı tespit edilememiştir.

4. Asrî Çiftçi Dergisi (15 Ağustos 1927 - ?)

Asrî Çiftçi, 15 Ağustos 1927 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Sahibi ve Mesul Müdür'ü **Sadullah** olarak belirtilmiştir. Vilayet Matbaası'nda basılan derginin Vilayet Ziraat Cemiyeti'nin'nin bir yayın organı olduğu belirtilmiştir.⁴⁰³

Elde edilebilen ve incelenen 4.Sayısı'nın son sayfasında yer verilmiş bilgilerden, fiyatının 20 kuruş olduğunu, her ayın 15'nde yayımlandığını Merkez-i idaresi'nin Bursa Ziraat Odası'nca yapıldığı ile İlanat şeraitinin aşağıdaki gibi olduğu,

⁴⁰⁰ Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, Eylül 1926, S. 1, s.1.

⁴⁰¹ M.Tayla, Bursa Basını, s.95.

⁴⁰² Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, Eylül 1926, S. 1, s.1.

⁴⁰³ Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Katoloğu, (Haz. Selahattin Öztürk, Muhammed Hızarcı, A.Hacı İsmailoğlu), İstanbul, 2006, s.62.

	“Tam sahife	Yarım sahife	Rub'	sahife
Sekizde bir sahife	Lira	lira	lira	lira
Bir aylık	10	5	3	2
Üç aylık	25	10	7	5
Altı aylık	40	20	15	10
Bir senelik	75	40	25	18 ⁴⁰⁴

öğrenilmiştir.

Derginin aynı sayısında abonelik bedelleri ise

“Fevkalade nüshası	30 kuruş	
Nüshası “	20	”
Üç aylığı “	50	”
Altı aylığı “	100	”
Seneliği “	200	” ⁴⁰⁵ olarak belirtilmiştir.

Dergide “**Daimi Erkan-ı Tahririyemiz**” başlığı ile yer verilen yazıdan yazar kadrosunun aşağıdaki isimlerden oluştuğu görülmüştür.

“Tahrir müdürü: Bursa Ziraat Mektebi Muallimlerinden **Sadullah Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Vekâleti Müdür Muavini **Haydar Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Mektebi Müdür’ü **Refet Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Mektebi Muallimlerinden **Refet Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Mektebi Muallimlerinden **Vamık Kemal Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Mektebi Muallimlerinden **Ekrem Bey**

Muharrir: Bursa Askerî Hayvan Hastahanesi Operatörü **Necip Bey**

Muharrir: Bursa Merkez Ziraat Memuru **Aziz Bey**

Muharrir: Bursa Böcekçilik Mektebi Müdür’ü **Asım Bey**

Muharrir: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası İstihbarat Müdürü **İbrahim Tevfik Bey**

Muharrir: Bursa ve Balıkesir Sıtma Mücadele Heyeti Reisi Doktor **Talat Bey**

Muharrir: Bursa Sıhhiye Müdürü **Kemal Bey**

Muharrir: Bursa Ziraat Müdüriyeti Kâtibi **Kâzım Bey**

⁴⁰⁴ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.28.

⁴⁰⁵ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.28.

Muharrir: İnegöl Kazası Ziraat - Fen memuru **İhsan Bey**

Muharrir: M. Kemalpaşa Kazası Ziraat Memuru **Ali Bey**

Muharrir: Mudanya Kazası Ziraat Memuru **Vehib Bey**

Muharrir: Gemlik Kazası Ziraat Memuru **Feyzi Bey**

Muharrir: Vilayet Baytar Müdür'ü **Fehmi Bey**

Muharrir: Vilayet Baytarlarından **Sami ve Hakkı Beyler**

Muharrir: Doktor **Fuat Ali Bey**⁴⁰⁶

Dergi tarım alanında ki faaliyet ve gelişmeleri sayfaları vasıtası ile halka duyururken dönemin bu alanda ilerleme kaydetmiş ülkeleri ile Türkiye'nin durumu da kıyaslanmıştır. Bu ifade doğrultusunda "**Danimarka'da Ziraat Neden Müterakkidir?**" başlığı ile **A.Refet Bey** dergide şu hususları kaleme almıştır.

"Danimarka ziraatinin bugünkü terakki ve tekâmülünün en esaslı amili muhtelif mahsulât-ı ziraiyenin usul dairesinde ıslahı hususunda yapılan tetkikat ve tettebbuat neticesidir. Ziraatin şerefli bir mevki ihraz ettiği bu memlekette, ileri gelen mütefekkir ve güzide şahsiyetler çok eskiden beri ziraat ve mevaşi üzerinde derin ve ciddi tetkikler yapmaya koyulmuşlardır. Köylü de, kuvvetli olmak için, birleştikten sonra, memleket mahsulâtının artması çarelerini araştıran bu âlimlere itimat etmeyi menfaatleri icabı olduğunu anlamışlar. Onların nesayih-ı ilmiyeleri vechile hareket etmeyi kendilerine gaye ittihaz etmişlerdir. Çok defa nazar-ı dikkati celb eden nokta, çiftçi cemiyetleri tarafından, tetkikat-ı ilmiye yapılması için, bu âlimlere müracaat vaki olmuştur.

Nebatatın usul-i ziraati, kimyevi gübrelerin tatbiki, hayvanatın tagaddiyesi için uğraşan ayrı ayrı mütehassıslar vardır. Aynı zamanda bu mütehassıslar tetkikatlarını bir yerde değil, memleketin muhtelif nuktasında icra etmişlerdir.

Nebatatın usul-i ziraati ve ıslahı hususunda yapılan tecrübeler, beheri 10-100 hektar vüsatında 9 istasyonda icra olunur. Her biri de ayrı ayrı mevki ve şerait-i iklimiye haiz bulunmaktadır. Bu istasyonlar, ziraat cemiyetleri veya hükümet kontrolü altındadır. Hükümet aynı zamanda bunlara maddi yardımda da bulunur. Bu işler, tavzif olunmuş, müşavir-i zirailerin irae ettikleri usuller ile takip ve tedvir olunur. Mezkûr tecrübelerin neticeleri hakkında raporlar verilir. Bu raporların ihtiva ettiği ehemmiyetli noktalar, gazetelerle neşr ve tamim edilir.

Bu resmî tecrübelerden maada, ziraat cemiyetleri diğer taraftan kendi bulunduğu mevkilerde hususi tecrübe-i ziraiyeler yaptırırlar. Bilhassa münavebe, kimyevi gübrelerin tatbiki ve toprakların ıslahı ile meşgul olurlar. Zira toprakların nevi çok değiştiğinden, ıslahı için her yerde geçebilecek düsturlar kullanmak kabil değildir. Müdekkikler, eşcar-ı müsmire ve nebatat-ı tezyiniyeyi de ihmal etmemişlerdir. 30 seneden beri bu vadide yapılan terakki, onları ziraatin bu şubesinde de iştigal ve sebat etmeye teşvik etmiştir. Eşcar-ı müsmirenin gübrenmesi, budanması, frenk üzümü, çilek ziraati, yeni daha birtakım nebatların tecrübe edildiği üç istasyonda tetkik edilmiştir.

Kopenhag'da bir kimya-yı zirai laboratuvarı vardır. Burada ihdas ve tevsi olunacak yoncalıkların topraklarının hamızıyyet dereceleri ölçülür. Bu nebat, Danimarka'ya yeni ithal edilmiştir. Yonca, azotobakter (havanın azotunu tespit etmeye mahsus bakteri)leri bulunan topraklarda tenebbüt ve neşv ü nema bulabilir. Bu bakteriler ise hamızî topraklarda yaşayamazlar.

Yoncalık ihdas etmek isteyen ziraatçiler, hamızıyeti ölçülmek üzere topraklarından birer numune alarak bu laboratuvara gönderirler. Badettahlil, müessese raporunu, o çiftçinin aza bulunduğu cemiyetin fen müşavirine gönderir. Müşavir de rapora göre, çiftçinin topraklarının hamızıyetini görmek için, ne kadar kireç atması lazım geldiğini söyler.

Aynı laboratuvar, zürra'a satmak için azotobakter kültürü de istihzar eder. Çiftçiler topraklarına atar ve bu bakterilerin tekessürünü temin ederler. İstihsal olunan neticeler ise fevkalade memnuniyet-bahıştır.

Laboratuvar her sene otuz bin toprak numunesi alıyor. O kadar şişede, bakteri kültürü sevk ediyor. Tahlil ve kültürlerden kazandığı para, o müesseseyi yaşatmaya baligan ma belağ kâfi geldiği gibi artıyor da...

Mevaşi de ıstıfa ve hayvan gıdasına son derece ehemmiyet veriliyor. Bütün bu istasyon ve laboratuvarlar, gerek nazariyat, gerek ameliyat hususunda muktedir zevat tarafından idare olunuyor.

İlave edelim ki, tedrisat-ı ziraiye danimarka mekteplerinde çok büyük bir mevki ihraz etmektedir. Ziraat mekteplerinde tedrisat sırf nazarî olarak verilmektedir. Elli tane kadar yüksek mektep vardır. Fakat öyle müsmir neticeler veriyorlar ki, talebe mevcudu

seneden seneye çoğalıyor. İlm-i ziraat, memlekette gün geçtikçe rağbet buluyor. Çünkü Danimarka köylüsü zamanın terakkiyatını takip edebilmenin ancak ilmî ve fennî bilgilere inanmak ve vâkıf olmak ile kabil olacağını artık anlamıştır.⁴⁰⁷

Dergi 4.Nüshası'nda "**Cumhuriyet Armağanı**" başlığı ile bir piyango çekilişi yapılacağını ve ödülleri şöyle belirtmiştir.

"Bu nüshamızda muhterem karilerimize keşide edeceğimiz bir piyango ile bazı armağanlar hediye edeceğiz. Bunun için karilerimizden herhangi birisi satın aldığı veya abone olduğu dördüncü nüshamızın numerotörle konulan sıra numerosuna göre piyangoya iştirak etmiş demektir.

Yalnız mecmuamızın beşinci nüshasında hangi numerolara hediye isabet etmiş ise ilan olunacaktır. Karilerimiz derhal adreslerini bildirdikleri takdirde hediyelerimizi bizzat kendilerine takdim edeceğiz. Verilecek hediyeler:

Birinciye: Gazi Paşa Hazretleri'nin küçük mikyasta heykeli;

İkinciye: Gazi Paşa Hazretleri'nin bir fotoğrafisi;

Üçüncüden onuncuya kadar: Fotoğraflerini mecmuamızda neşredeceğiz;

Onuncudan onbeşinciye kadar: Gazetemizin altı aylık abonesi;

On beşinciden otuzuncuya kadar: Gazetemizin üç aylık abonesi;

Otuzuncudan yüzüncüye kadar: İsimlerini mecmuamızda zikredeceğiz."⁴⁰⁸

Dergi sayfalarında ağırlıklı olarak tarım alanına dönük hususları işlemekle beraber ülke gündemine ve toplumsal durum ve yaşananlara da kayıtsız kalmamış ve sayfalarında bu hususlara da yer ayırmıştır. Derginin yazarlarından **Sadullah Bey** tarafından yazılmış "**Cumhuriyet Bayramı Vesilesiyle**" başlığı altında yer verilmiş bir yazı belirtilen yayın politikasına bir örnek teşkil etmiş ve yazıda şöyle denilmiştir.

"Küçükten beri kulaklarımızda yerleşen hükümet teşkilatları arasında, krallık imparatorluk, istibdad, mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet, komünistlik gibi birtakım şekiller vardır. Tabii Türkiye tarihini okuyan her ferdin taht-ı itiraf ve tasdikindedir ki istibdad ve meşrutiyet tarz-ı hükümetleri bize çok acı ve hatta gayrikabil-i tamir fenalıklarda bulunmuştur. Biz o tarz idareyi artık tarih sahifelerine terk ediyoruz. Son günlerde bazı hükümetlerin muhtelif mıntıkalarında şiddetle takip ve takbih olunan bir

⁴⁰⁷ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.19-20.

⁴⁰⁸ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.1.

de komünistlik şekli nazar-ı dikkatimizi celbediyor. Bu tarz idare ise medeni ve teşkilat-ı ictimaiyesi itibarıyla hiçbir milletçe ruy-ı kabul görmemiştir. Hele bizim için katiyen tecviz olunamayacak derecede aykırı bir teşkilattır. Zira kavanin-i ictimaiye ve milliye arasında aksaklığı itibarıyla cidden kabule şayan olmayan bu tarz idarenin anane, şefkat, hassasiyet ve idare sistemimizle bir münasebeti olamayacağı herkesçe müsellemdir.

Son inkılab-ı mesudun bize yadigâr bıraktığı Türkiye Cumhuriyeti sistemi dünyanın bile haset ve gıptasını celbedecek kadar kudsidir. Tereddiye uğramış istibdad ve meşrutiyet idarelerini toprağa gömdüğümüz gibi komünistlik tarz-ı idare ve sisteminin de memleketimizde katiyen yer bulamayacağı bir emr-i tabiidir.

Şu hale göre milletin en ufak ferdine kadar göstereceği istibdad ve kabiliyete karşı bir mevki-i ihtiram bahş eden cumhuriyet idaremiz tarzının müstakbel neslimize bir saadet timsali olarak nakli ve onun uğrunda cansiperane hizmet edecek birer nöbetçi olmamız lazımdır.

İşte ey Türk çiftçisi size felah ve saadet nurunu bahş edecek cumhuriyet idaremizin sadık ve vefakâr bir müdafii olmak vazifesi cümlemize terettüp ediyor. Bugünün mesut yıl dönümü ve ulu gazimizin bize armağan olarak tevdi eylediği bu büyük günü ve aziz hükümet sistemini kalbinin en derin köşesine hakkeyle...

Altın Başaksın her Türk'e,

Sana minnette bu ülke,

Büyük Serdar Ulu ve Yüce Gazi.

Yedi bin yıllık Türk tarihinin az gördüğü kahramanlar arasında, nadir yetişen bugüzide ve bir tanecik arslanı değil Türk diyarında, hatta bütün Frenk ülkelerinde tanımayan ve ona karşı büyük bir hürmetle boyun eğmeyen, muhabbet beslemeyen bir fert kalmamıştır.

Korkunç bir uçurumun kenarına kadar sürüklenen asil, aziz, mukaddes bir millete yeniden ruh, yeniden hayat, yeniden istiklal bahş eden bu ulu ve yüce, altın saçlı Türk çocuğuna, Türkiye ve hatta bütün insanlar haşre kadar tazim ve hürmetini ifa edecek onu her zaman şükran borçlarıyla kucaklayacaktır.

Türk tarihinde emsali görülmeyen bir inkılâp yaratan Türk'ü esaretten, boyunduruktan, sultan adlı canavarların kudurmuş dişlerinden kurtaran, ona istiklal,

saadet, varlık, hürriyet, refah yollarını açan bu âlicenap kahramana Allah çok ömür ihsan eylesin. Türk ülkesinin başından eksik etmesin...

Yeni intihap sonunda milletin vekilleri Türkiye Büyük Millet Meclisi salonunda toplandıkları gün Türk'ün öz istiklal güneşini doğmuş buldular... Gazi, yüce dahi, kürsüde Türk'ün ölmeyecek ve öldürmeyecek. İlk fecr-i felahını işaret eden nutkundan sonra ilhamıyla bu büyük günü yaşattı. Her tarafta, her ferdin kalbinden kopan bir temenni tufanı vardı.

Türkiye için ikinci defa olarak reiscumhur intihap edilecekti. İşte bu muazzam günün her dakikasında sabırsızlıkla yurdun en ufak bucağına varıncaya kadar büyük bir merakla telgraf ve gazete havadislerine intizar olunuyordu. Nihayet nur ve saadet güneşinin yine Türk ülkesine doğduğu Gazi'nin reiscumhur olduğu anlaşıldı...

Yurda, bütün Türk ülkesine yeniden saadet aşıl原因 bu haber en ufak çocuklardan en büyük insanına kadar Türkiye'de bir bayram, bir selamet telakki edildi. Hür Türkiye'nin ulu Gazi'si sıhhat ve saadetle yine Türk'ün omuzlarına yüklettiği kudsi ve azim vazifeyi taşımaya başladı. Frenk ülkelerinin bile gözünü kamaştıran bu nurdan Türkiye çok zaman müstefit olmak ister.

Var ol, yüce Gazi; Allah seni bu vatana, Türk evlatlarına, Türk'ün asil ve nezih yavrularına bağışlasın...⁴⁰⁹

Dergide tarımsal alan haberlerine örnek teşkil etmiş bir yazı ile şehirde 1926 yılı şubat ayı başından eylül sonuna kadar geçen sürede tarım zararlısı olarak addedilmiş hayvanların itlaf çizelgesine yer verilmiş, bu zararlı hayvanların ortadan kaldırılması maksadıyla yapılan işlemler anlatılmış ve ,

"Adet	nev'i
4	Ayı
148	Yaban kedisi
155	Kurt
939	Tilki
1476	Çakal
80	Sansar
39	Gelincik

⁴⁰⁹ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.2.

595	Porsuk
14	Kokarca
1611	Yaban domuzu
4289	Tavşan
131	Sincap
36	Kunduz
27.000	Serçe yumurtası
14.553	Karga
21.233	Serçe

Bir sene zarfında dâhil-i vilayette sekiz bin beş yüz fişek sarf edilmiştir. Sonbahar sürek avları tertibatı sayesinde oldukça ehemmiyetli iş görülüyor. Bu husus için 110 kilo barut sarf edilmektedir. Bu miktar kazalara tevzi olunarak ve hayvanat-ı muzırranın itlafına şıtab ediliyor.

Mezruat ve magrusatın her türlü zarardan emr ve muhafazası için her karyede köylü tarafından ittihaz olunup hükümet tarafından taayyün olunan köy korucuları marifetiyle temin edilmektedir.

Korucular geceli gündüzlü vazifelerine devam ve muntikalarını gezerek mezruata zarar veren eşhas ve hayvanatı köy heyet-i ihtiyariyesine teslim eder. Heyet-i ihtiyariye zarar ve ziyanın derecesini keşfeder ve köy kanunu mucibince aralarında kararlaştırdıkları şekilde meseleyi hallederler.

Emraz ve haşerat mücadelesi hususunda mevcut teşkilat yoktur. Fakat Avrupa'da olduğu gibi her sene ihraç olunan mahsulâtın kıyye başına muayyen bir para alınmış olsa elde edilecek mebalîğ ile çok muntazam bir teşkilat vücuda getirmek kabildir. Binaenaleyh yakında böyle memleket servet ve mahsulâtını korumak üzere ziraat cemiyeti faaliyete geçecektir.”⁴¹⁰ İfadeleri ile yazıya son verilmiştir.

Derginin 4.Sayısı'nda tarım ile uğraşanları yakından ilgilendiren 1927 yılının kasım ayına ait hava gözlem sonuçları, “**Teşrinievvel ayı tarassudat-ı cevviye cetveli**” başlığı altında yer verilen yazıda şu şekilde ifade edilmiştir.

⁴¹⁰ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.9.

“Teşrinievvel Vasati derece-i hararet		vasati-i tazyik-i nesimi	Yağan yağmur miktarı
1	23,7	51,3	...
2	21,2	51,5	...
3	20,8	51	1,2 m
4	19,4	50,6	32,8 m
5	14,4	54,2	2,9 m
6	17,4	51	...
7	14,7	50,7	0,2 m
8	19,7	51,6	0,3 m
9	20	55,1	20,5 m
10	16,7	60,7	...
11	16,3	59,9	...
12	16,3	56,1	...
13	15,6	56,2	2,3 m
14	16,7	57,3	...
15	16,1	57,9	...
16	16,1	58,3	...
17	17,9	54,8	...
18	21,2	56	...
19	20,4	56,8	...
20	22,4	56,1	...
21	21,2	55,5	...
22	20,6	53,6	...
23	19,4	53,3	...
24	20,8	53,3	...
25	21,4	55,8	44,3 mm
26	16,6	57,5	2,2 m
27	15,6	57,3	1,3 m
28	17,1	59,2	14,2 m
29	18,5	58,7	...
30	21,9	57,3	...
31	16,9	58,4	... ⁴¹¹

⁴¹¹ Asrî Çiftçi Dergisi, 15 Kasım 1927, S. 4, s.9.

Derginin ne zaman, yayınlarına son verdiği konusunda kesin bir tespite gidilememiştir.⁴¹²

5. Gazi Yolu (1931–1935)

Gazi Yolu,1931 yılında haftalık dergi ve gazete ünvanıyla yayın hayatına girmiştir. **Gazi Yolu**’nun İmtiyaz sahipliği, 1930–1931 yılları arasında Bursa Belediye Başkanlığı görevini de yürüten, **Dr. Nazifi Şerif Nabel**, Yazı İşleri Müdürlüğü ise **H.Cemal** tarafından yürütülmüştür. **Gazi Yolu**’nun logosunun altında “**Halk Yolu, Hak Yolu’dur**” ibaresi ile biraz altında paralel iki çizgi arasında “**Milliyetçi, medeniyetçi olan Türk Gençliği’nin, Türk Köylüsü’nün, bütün Türk Milleti’nin Cumhuriyetçi, Halkçı gazetesidir**”⁴¹³ tanımlamasına yer verilmiştir.

Dört sayfa olarak 47 x 31 santimetre ebatlarında ve Vilayet Matbaası’nda basılan gazete,100 para bedelle satılmıştır. **Gazi Yolu**, yayınlarına süreklilik kazandıramadan, kesin tarihi belirlenememiş olmakla birlikte çıkışından kısa bir süre sonra yayınlarına son vermiştir.⁴¹⁴

6. Uludağ Dergisi (Bursa Halkevi Mecmuası) (Ocak 1935 - Mayıs-Haziran 1950)

Türk Devrimlerinin ve yenileşme hamlelerinin halka ulaştırılmasına aracı olmak üzere 19 Şubat 1932 tarihinde 14 ayrı yerde resmi olarak kurulan ve oluşum sürecinin sonunda sayıları 478’i bulan halkevleri, 9 şube ile etkinlik göstermişlerdir. Halkevlerinin en önemli etkinlikleri arasında gösterilmesi gereken ise Dergi çalışmalarıdır. İlk kurulan halkevlerinden birisi olan Bursa Halkevi de “**Uludağ**” adlı süreli yayınlı, Bursa’da dergi çalışmalarına katkıda bulunmuştur.⁴¹⁵

Uludağ Dergisi, Ocak 1935 yılında yayın hayatına başlamış ve ilk sayısını çıkarmıştır. 6 Sayısı’ndan itibaren adı “**Türkün**” olarak değiştirilmiştir ki tam bu süreçte şunu ifade etmek faydalı olacaktır:

⁴¹² “Asrî Tarım”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.128.

⁴¹³ “Gazi Yol”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.740.

⁴¹⁴ “Gazi Yolu”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.740.

⁴¹⁵ Necla Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Enkılâp Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul , 2007,s.43.

Dergi içerik ve bilgi birikimindeki zenginlikle, güçlü bir kültürün eseri olduğunu doğrulamıştır. Yayın hayatına oldukça iddialı başladığı görülmektedir. İlk birkaç sayılık dergi incelendiğinde, bunun sadece bir il veya yöreye mal edilecek bir dergi olamayacağı aslında tüm yurdun her kesimindeki halka ulaştırılması gerektiği düşüncesini uyandırmaktadır. Bu düşünceden hareketle, “**Uludağ**” adının, 6.Sayı’dan itibaren “**Türkün**” olarak değiştirilmesine karar verildiği görülmektedir. **Uludağ**’ın yerel yayın organı olma sıfatından sıyrılarak; tüm Türkleri ve ülkeyi kapsaması düşüncesinden hareketle, “**Türkün**” ün eski kelime anlamının (Toplantı yeri, Ana Baba evi) ve bugünkü anlamının (Türk’e mahsus) olduğu düşünülerek, bu adın elverişli olduğu bu yüzden derginin adının **Türkün** olarak değiştirilmesinin uygun görüldüğü yayın yoluyla duyurulmuştur⁴¹⁶.

Türkün ismi altında sürdürülen dört sayılık yayının ardından Bursa denilince akla ilk gelen ismin Uludağ olduğu düşüncesi etrafında şekillenen düşüncelerle, Bursa’yı en iyi tanımlayacak ismin “**Uludağ**” olacağı karara bağlanarak, onuncu sayıdan itibaren dergi, tekrar “**Uludağ**” ismi ile yayınlanmaya başlamıştır⁴¹⁷.

10. Sayı’dan itibaren yeniden “**Uludağ**” adıyla çıkarılmaya başlanan dergi de, Bursa Halkevi yöneticileri, değişiklik nedenini onuncu sayının ilk sayfasında şöyle açıklamışlardır: “Bursa çevresinin kültür ve sosyal hareketlerini içinde toplamaya çalışan dergimiz ilk çıkışında “**Uludağ**” adını almıştı. Son zamanlarda memleketimizde hususi bir değer kazanan Uludağ’ın Bursa’yı göğsünde taşıması; Bursa deyince daima akla Uludağ’ın gelmesi bu iki güzellik parçasını çok güzel bağdaştırmaktadır.”⁴¹⁸

Halkevi dergilerinin adlarını, genellikle yayınlandığı yörenin ünlü bir nehrinden, denizinden, dağından, mesire yerinden almış olmasının da yapılan bu isim değişikliğinde etkili olduğu düşünülebilir.

“**Uludağ**” adı hakkındaki **Musa Ataş**’ın bir anısı bu görüşü doğrulamaktadır. **Ataş**, **Mayıs 1935**’te Ankara’da yapılan ilk Basın Kurultayı’na Bursalı gazetecileri temsilen katıldığını, İstanbul gazetecileriyle Ankara’yı dolaşırken bir ara Akba Kitabevi’nin vitrinindeki kitap ve dergileri incelemeye daldıklarını, gazetecilerden

⁴¹⁶ “Uludağ Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1657-1658; N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.43, 44, 46.

⁴¹⁷ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.44.

⁴¹⁸ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.44.

birinin göz okşayan ve yeşil kapak üzerinde “**Uludağ**” yazan dergiyi göstererek “Musa! Mecmua Bursa’da mı çıkıyor? Dediğini, o dakikada Bursa adına sevinç ve heyecan duyduğunu, çünkü halkevinin ve Bursa’nın sembolü olan “**Uludağ**” adını dergiye takmakla, insana derhal derginin yayınlandığı yeri en canlı şekilde anlattığını ifade ediyor ve Bursa Halkevi’nin dergiye bu ismi vermekle ne kadar doğru bir karar alındığını vurguluyordu.⁴¹⁹

Dergide, Cumhuriyet ve devrimlerin yerleştirilmesine, devrim önderlerine, stratejik ve milli konulara, felsefi yazılara, folklor araştırmalarına, tetkik yazılarına yer verilmiş, halkevi faaliyetlerine ilişkin çok sayıda yazı yayınlanmıştır. Bursa’nın yanısıra tüm Türkiye ile dünyadaki gelişmelerin nabzını tutmadaki başarısıyla da dikkat çeken dergide, Türk dili çalışmalarına da özel bir önem verilmiştir.⁴²⁰

Konuların ele alınış biçimleri, Dil Devriminin yapılması üzerinden çok zaman geçmemiş olmasına rağmen Türkçe’nin kullanılışındaki ustalık, okuyucular arasında büyük hayranlıklar uyandırmıştır. Hemen hemen her sayısında Osmanlıca sözcüklerin Türkçe karşılıklarına yer verilmesi, dönemin Sağlık Bakanı **Ekrem Hayri Üstündağ**’ın talebi üzerine, bazı tıp terimlerinin Türkçe karşılıklarının belirlenmesi işinin Bursa Halkevine verilmiş olması, Bursa Halkevinin, **Uludağ Dergisi** vasıtasıyla, dil çalışmaları konusunda da önemli hizmetler verdiğinin bir göstergesidir.⁴²¹

Bursa Halkevi’nde çeşitli kültür ve sanat faaliyetleriyle ilgilenilebilmesi maksadıyla birçok “kol”lar kurulmuş ve her kol kendi alanı ile ilgili çalışmalar yerine getirmiştir. Bu faaliyetlerden esinlenen Dil Edebiyat Kolu da kültürel faaliyetlere daha fazla hizmet etmek ve sayfalarını kültürel çalışmalara açmak üzere bir fikir ve edebiyat yayını çıkarma kararı almış, eli kalem tutan kimseleri bir araya getirmek suretiyle çalışmalara başlamıştır. Bu örnek girişim Bursa’da büyük bir coşku ve sevinçle karşılanmış ve **Uludağ Dergisi** çıkartılmaya başlamıştır.⁴²²

Bursa Halkevi çalışmalarını, yayın organı olan **Uludağ Dergisi** ile halka anlatmaya, yazmaya, öğrenmeye ve öğretmeye değer her türlü bilgiyi, faaliyet ve

⁴¹⁹ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.45.

⁴²⁰ Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevi Dergileri (1932-1950)**, Ankara, 1995, s.67.

⁴²¹ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.46.

⁴²² M. Tayla, **Bursa Basını**, s.105-106.

çalışmalarını halka duyurmaya, bilgilendirmeye çalışmıştır. **Uludağ**, bu çalışmalarıyla en meşhur yirmi iki Halkevi Dergisinden biri olmuştur.⁴²³

Uludağ Dergisi; 1935 -1939 yılları arasındaki yayın döneminde, 1 ve 8. Sayıları üç ayda bir, 9 ve 33. Sayıları iki ayda bir, 34. Sayıdan itibaren ayda bir olmak üzere 1950 yılına kadar toplam 102 sayı yayınlanmıştır.99 uncu sayıdan sonraki sayılar 100–1 ve 101–2 şeklinde gösterilerek yayınlanmıştır. Baskı için kâğıt sıkıntısı ve maddi imkânsızlıklar gibi nedenlerle; 12–13, 29–30, 42–43, 45–46, 47–48, 49–50, 51–52, 53–54, 64–65, 66–67, 68–69–70 sayılarının birlikte yayınlandığı, tespit edilmiştir.⁴²⁴

Önceleri birinci hamur kâğıda basılan dergi, daha sonra üçüncü hamur kâğıda basılmış ve kapakta yayınlanan at üzerine Atatürk silueti ile Atatürk fotoğrafları, Bursa'ya ait birkaç manzara ve özel sayılar (Atatürk, İsmet İnönü, Namık Kemal, Cemal Nadir Gürel) dışında genellikle fotoğrafsız olarak yayınlanmıştır⁴²⁵.

Türkün adıyla çıktığı 6–9. Sayıların kapağında C.H.P.'nin sembolü “altı ok”a yer verilmiştir. Ayrıca, **Ocak 1937** tarihinde Türkiye’de üretilen kâğıda baskı yapmaya başlanmış bu durum; “**Türkün Dergisi** artık Türk’ün kâğıdına basılıyor. Eskiden buğdayı bile dışarıdan alırdık. Şimdi “Dergimiz” bile İzmit Fabrikasının kâğıdına basılıyor” sözleri ile büyük bir mutlulukla halka duyurulmuştur.⁴²⁶

İlk sayısının önsözünde; Bursa Halkevi **Uludağ Dergisi**; “Uludağ bir kültür dergisidir, Atatürk Devrimine inananların dergisi. Bunun için Uludağ’ın her dizisinde inançtan ışıklar; milli iradeden alevler; iç temizliğinden şimşek parlayacak. Uludağ’ın özü, altı okla işlenen büyük ülkünün vereceği sürekli güçlerle, sonsuz erdemlerle durmadan enginleşecektir”⁴²⁷ sözleriyle **Uludağ Dergisi**’ni tanımlamıştır.

İlk sayılarında derginin nerede basılarak çıkartıldığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. 1940 yılından itibaren **Vilayet Matbaası**’nda, 1943’ten itibaren **Bursa Yeni Basımevi**’nde, 1945’ten itibaren son sayısına kadar da **Bursa Ant Matbaası**’nda bastırıldığı anlaşılmaktadır.⁴²⁸

⁴²³ N. Aslan, Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi, s.43.

⁴²⁴ N. Güz, Tek Parti İdeolojisi’nin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950), s.11.

⁴²⁵ N. Güz, Tek Parti İdeolojisi’nin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950), s.11.

⁴²⁶ Türkün Dergisi, 9 (Bursa- 1937), s.2.

⁴²⁷ Uludağ Dergisi, 1 (Bursa- 1935), s.1.

⁴²⁸ Uludağ Dergisi, 27 (Bursa- 1940), s.56; Uludağ Dergisi, 68(Bursa 1945), s.70.

Uludağ'ın, **Haziran 1941**'de yayınlanan sayısının son sayfasında, dergiye abonelik konusunda bir çağrı yayınlanmış, sayısının 15, senelik abone bedelinin ise 180 kuruş olduğu ve bütün vatandaşların yazılarına sayfalarını açtıkları duyurulmuştur. Ayrıca bu sayıdan itibaren Derginin .”**Uludağ**; reklâmlar için en uygun dergidir.” İbaresinden reklâm almaya başladığı ve sayfalarında reklâmlara da yer ayırdığı anlaşıyordu.⁴²⁹ **Uludağ Dergisi** 180 kuruş bedelle satılırken, aynı yıllarda yayınlanan diğer bazı Halkevi dergilerinin fiyatları ise şöyledir: **1944** yılında “**Başpınar**” 10 kuruş, “**Karaelmas**” 25 kuruş, **Uludağ**'ın o yılki fiyatı ise 20 kuruştur.⁴³⁰

Derginin; zengin bir içerikle çıkarılması ve fazla sayfadan oluşması ile değişik konulara yer vermesi; fazla okunmasına, incelenmesine ve çok yazı yazma taleplerinin artmasına olanak sağlamıştır. Milli Mücadele, yenilikler, Türk Devrimi'nin önde gelen liderleri, Türk Devrimini anlatmaya ve yerleştirmeye ve yaymaya yönelik faaliyetler, genel Türk ve yöre tarihi, folkloru, şiirler, Bursa'nın coğrafi, jeolojik, kültürel ve ekonomik yapısı, tarihi, yöre hayvancılığı, tarım, köycülük, sağlık, eğitim, hikâyeler ve halkevi haberleri derginin başlıca konularını oluşturmuştur.⁴³¹

Yazı, şiir ve araştırmaları ile **Haydar Tolun**, **Tahsin N.Uygur**, **Namdar Karatay**, **Mümtaz Ergin**, **Ali Ulvi Elöve**, **Şemsettin Dora**, **Mümtaz Şükrü Eğilmez**, **Necdet Atılğan**, **Hikmet Turhan Dağhoğlu**, **Musa Ataş**, **Necip Aksop**, **Hayri Gürmen**, **Hulusi Köymen**, **Hüsnü Ortaç**, **Fahri Karaesmen**, **Kamil Kepecioğlu**, **Enver Behnan Şopolyo**, **Nazım Yücelt**, **M.Turgut Koyuncuoğlu**, **Bahadır Alkım**, **Av.Hulusi Köymen**, **Tahir Ertuğrul**, **Dr. Şefik İbrahim İşçil**, **Dr. Tevfik Edebey**, **Dr.Arif Sözen**, **Fahir Koman**, **Orhon Murat Arıburnu**, **İsmail Gerçeksöz**, **Bedia Kızılay**, **Y.Baykal**, **Murat Alp Atalamaca**, **Rüknettin Akbulut**, **Selahattin Odabaş**, **Muzaffer Gürses**, **H.Nezihi Oktay**, **Emin Ülgener**, **İlhami Soysal**, **Kemal Özkan**, gibi tanınmış birçok yazar; **Uludağ Dergisi**'nin sayfalarında yer almışlardır.⁴³²

⁴²⁹ **Uludağ Dergisi**, 36(Bursa 1936), s.52.

⁴³⁰ Ömer Temiz, **Gazi Antep Halkevi Dergisi Başpınar**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi, Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.43; Melda Or, **Zonguldak Halkevinden İzlenimler: Karaelmas Dergisi**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, İstanbul, 2002, s.74.

⁴³¹ N. Güz, **Tek Parti İdeolojisi'nin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950)**, s.67.

⁴³² Enver Behnan Şopolyo, **Atatürk ve Halkevleri**, Ankara, 1974, s.68-69.

Bursa'nın, tarihsel, kültürel, sosyo-ekonomik hayatı ile Türk Devriminin yaygınlaşması ve benimsenmesi sürecinde önemli katkılarda bulunan Bursa Halkevi'nin yayın organı **Uludağ Dergisi**, **Mayıs-Haziran 1950** tarihinde yayınlanan 102.Sayısından itibaren yayın hayatından çekilmiştir.⁴³³

Uludağ Dergileri incelendiğinde halkevleri ile ilgili birçok yazı bulunduğu görülmüştür. Bu yazılar; Türk Devrimlerini halka benimsetmede çok etkin rol oynayan Halkevlerinin görevleri, hedefleri ve faaliyetleri hakkında halka bilgi verilmesini amaçlamıştır. Mümtaz Ergin, **Uludağ Dergisi**'nde yayınlanan "**Evimize Gidelim**" başlıklı yazısıyla, Bursa'lıların neden halkevine gitmeleri gerektiğini anlatıyor ve "Adam hiç evine gitmez mi? Evimize koşalım, orada ısınalım ve çevremizi ısıtalım"⁴³⁴ diyordu.

Hulusi Köymen'in "**Cumhuriyette Halkevleri**" başlığı ile **Uludağ Dergisi**'nde yer alan bir yazısında, bugüne kadar yapılan devrimlerin, asırlardan beri kemale susayan milli şuuru ortaya çıkardığını, kültür kaynaklarını evlere kadar sokma ihtiyacının, bugünkü Halkevlerinin kuruluşunda etkili olduğunu, bu kültür evlerinin özellikle yetişkinlere kapılarını sonuna kadar açtığını belirtmiştir.⁴³⁵

Fahri Komman, **Uludağ Dergisi**'nde yer almak üzere kaleme aldığı "**Halkevleri**" başlıklı yazısında, bu yıldönümünün Atatürk'ün ölümü nedeniyle buruk geçeceğini, çünkü halkevlerinin 6. Yıldönümü'nden birkaç gün önce Atatürk'ün Bursa'ya geldiğini, üç gün boyunca halkla birlikte olduğunu "Bursalılar arasında yaşamaktan mesudum" diyerek iltifatlarda bulunduğunu yazmıştı. **Komman**, Atatürk devrimlerini yaymak Cumhuriyet rejimini her gün biraz daha kökleştirmek gibi ülküler uğrunda yıllardır çalışan halkevlerinin yıldönümlerinin ulusal bayram gibi değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴³⁶

Uludağ Dergisi, "**Halkevlerinin Sekizinci Yıldönümü**" başlıklı başyazısında halkevlerinin 8. Kuruluş Yıldönümü'nün bütün yurttaki, **25 Şubat 1940** tarihinde kutlandığı, Ankara Halkevi'nde yapılan toplantıya, Cumhurbaşkanı İnönü'nün de

⁴³³ N. Güz, **Tek Parti İdeolojisi'nin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950)**, s.11.

⁴³⁴ Mümtaz Ergin, "Evimize Gidelim", **Uludağ Dergisi**, 5(Bursa-1936), s.6.

⁴³⁵ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.46.

⁴³⁶ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.446-47.

katıldığını duyurulmuş ve Başbakan **Refik Saydam**'ın açılış konuşmasının tam metnine yer verilmiştir.⁴³⁷

Yine 9. Yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde **Uludağ** da yayınlanan, "**Halkevi**" isimli şiirle de halkevlerine duyulan inanç ve sevgi perçinleniyordu.

"HALKEVİ

Silin kederinizi arkadaşlar sevinin,
Yükseldi ufkumuzda güneşi "Halkevi"nin.
Artık kara gecenin yırtılıyor perdesi,
Halkevi'nin her yere yayıldı nurlu sesi.
Biz aynı çelik yaydan fırlayan "Altıok"uz,
Ebedi düsturumuz:"Biz varız, ben sen yokuz",
Her gün yürüyeceğiz ruhumuz, gönlümüz pak,
İman dolu kalbimiz aynı hisle çarpacak.
Halkevi halkın evi, Türklüğün öz evidir,
Orada parlayan hürriyet alevidir.
Orada duyguların sembolü yükseliyor,
"Altıok" un ışığı ta gökleri deliyor.
Halkevi, emellerin gerçek olduğu yerdir,
Halkevi, fikirlerin nurla dolduğu yerdir.
Yükseldi ufkumuzda güneşi Halkevi'nin,
Silin kederinizi arkadaşlar sevinin.

Ziya Yusuf Uğur⁴³⁸

Nazım Yücelt'in **Uludağ Dergisi**'nde yayımlanan "**Halkevi'nin Manası**" adlı yazısında, dünyanın yeni fikirler, buluşlar peşinde koşarken Türk sosyal yapısının ise asırlardır nesilden nesile geçen kurumların etkisi altında kalarak ilerleyemediği vurgulanmıştır. Buna paralelolarak devrimin; bu sosyal yapıyı söktüp atarak çağın gereklerine uygun bir anlayış yerleştirmesi, yeni rejimi desteklemesi, bu zor görevin

⁴³⁷ "Halkevlerinin Sekizinci Yıldönümü", **Uludağ Dergisi**, 26(Bursa-1940), s.1-5.

⁴³⁸ Yusuf Ziya Uğur, "Halkevi", **Uludağ Dergisi**, 33(Bursa -1941) , s.2.

ancak halkevlerinin anlamını kavramış aydınlar tarafından; halkın içine girerek, yazarak, konuşarak, başarabileceği belirtilmiştir.⁴³⁹

Uludağ Dergisi'nde yayınlanan "**Halkevleri On bir Yaşında**" başlıklı bir başka yazıda ise **Türk İnkılâbı'nın**; sosyal, kültürel ve güzel sanatlar alanlarındaki geniş temellerinin on birincisinin atıldığı, bu günkü medeni hayatın gereklerini amaç edinmiş geniş kapsamlı birer okul olan bu kültür kurumlarının hizmet ve yararlılıklarının inkâr edilemeyecek kadar kapsamlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca halkevlerinin, milli inançların, ortak heyecanların ve her türlü toplum hareket ve hamlelerinin karışık kaynaştığı, enerjilerin gelişip birleştiği birer ocak, birer mabet olduğu belirtilmiştir.⁴⁴⁰

Uludağ Dergisi'nin "**Bir Halkevinin Vasıfları**" başlığı ile yayınladığı **Nazım Yücelt**'in bir başka yazısında ise halkevi üyelerinin her anlamda halka örnek olması gerektiği vurgulanmıştır. Yazar yazısına devamla, üyelerin taşıması gereken özellikleri; yirmi madde halinde sıralamış ve her çağdaş toplum ve bireyde bulunması gereken bu özellikleri kısaca "İnanmak, güvenmek, çalışmak ve işbirliği, gönül beraberliği" şeklinde özetlemiştir.⁴⁴¹

Halkevleri'nin 14. Kuruluş Yıldönümü'nde yayınlanan "**Evlerimiz 14 Yaşında**" başlıklı yazıda da tarihsel sebeplerle her Türk'ün; düştüğü uyuşukluktan, kurbanı oldukları karanlık düşüncelerden, feda edildikleri asılsız inançlardan kurtarılmasının zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Türk'ün değerlerini uyandırmak, benliğini bağlayan paslı demirleri kırarak, onu milli amacına götürecektir. milli bir tapınak oluşturmak ihtiyacından doğan, halkevlerinin bu ihtiyacı gidereceği belirtilmiştir.⁴⁴²

Abdurrahman Konuk'un "**Bir İniş ve Bir Çıkış**" başlığı ile yer verilen yazısında, Türkiye'nin sosyal ve siyasal yönden geldiği nokta değerlendirilmiştir. Halktan hükümete çıkış ve hükümetten halka iniş; yani halkın içinden hükümet ve halkın refahı için hükümet şeklinde özetlenmiştir. Yazıda, İktidar Partisinin bu hareketi daha ilk günlerde yapmaya başladığına ve bu hareketin Halkevleri ile dalgalandığı,

⁴³⁹ Nazım Yücelt "Halkevlerinin Manası", **Uludağ Dergisi**, 44(Bursa 1942), s.10-11.

⁴⁴⁰ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.50.

⁴⁴¹ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.50.

⁴⁴² N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.50.

halkodalarıyla da köpürdüğü tasvir edilerek, halkevi çalışmalarının halka doğru bir iniş ve halktan bir şeyler alıp yukarı doğru çıkış olduğuna dikkat çekilmiştir.⁴⁴³

14. Kuruluş Yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde **Muzaffer Alper**'de “**Ülkümüzün Evi**” başlığıyla bir değerlendirme yapmıştır. **Uludağ Dergisi**'nde yer verilen bu yazıda, Halkevlerinin aynı çatı altında kardeşçe yaşamalarından sevinç duyduğunu, halkevlerinin halkın ve hakkın evi olduğunu, bu evin kapısından giren ayakların doğru, gönüllerin temiz, alınların açık olduğunu, buralarda kötülüğün barınamayacağını dile getirmiştir. Bunun yanında halkevlerine gitmek için zaman ayırmanın ulusal bir görev olduğu anımsatılmıştır.⁴⁴⁴

Uludağ Dergisi'nde yayınlanan önemli bir yazıda siyasetle ilişkilendirilmek istenilen halkevlerinin bu tehlikeden uzak tutulması konusundaki **M. Adalan**'ın “**Halkevlerini Kendimize Değil, Kendimizi Halkevlerine Uydurmaliyiz**” başlıklı yazısıdır. Yazara göre İstiklal Savaşı'yla elde edilen büyük zafer sonucunda milliyetçiliğe kavuşan Türk Milletinin şimdiki görevi, milliyetçiliği korumak olarak tanımlanmıştır. Halkevlerinin kuruluş amacında siyaset yoktur denilmiş ve halkevlerini amacı dışına çıkartacak her türlü siyasi cereyana kapıların kapatılması gerektiği vurgulanmıştır.⁴⁴⁵

Derviş S. Taşman, “**Halkevleri ve İnkılâbımız**” başlıklı yazısında bütün dünyanın hayranlık duyduğu devrim hareketinin her gün biraz daha ileri gittiğini, sosyal alanda yapılan devrimlerin tamamen yerleşmesi için daha çok yol alınması gerektiğini, bu yolun kısa sürede kat edilmesinde halkevleri ve odalarının büyük rol oynayacağı belirtilmiştir.⁴⁴⁶

Uludağ Dergisi'nde İnkılâpların toplum tarafından kabul edilmesi, inkılâpların yaygınlaştırılarak halk tarafından bilinerek uygulanmasını sağlamaya katkı yapmak amacıyla, Türk Devrimleri hakkında birçok yazı kaleme alınmıştır. Bu yazılanlardan başlıklar halinde bazı örnekler:

Cumhuriyeti kuran fikri anlayış geçmişten tamamen kopmadan tarihi olayları da irdeliyor, görüşü olanlar, yazılar kaleme alıyorlardı. Merkezi Yönetimin bakış açısını da

⁴⁴³ Abdurrahman Konuk, “Bir iniş bir çıkış”, **Uludağ Dergisi**, 75(Bursa-1946), s.3-4.

⁴⁴⁴ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.51.

⁴⁴⁵ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.51.

⁴⁴⁶ N. Aslan, **Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi**, s.52-53.

yansıtan bu görüşler, kapsamlı ve sürekli olmasa da zaman zaman **Uludağ Dergisi**'nin sayfalarında yer bulmuştur:

Tanzimat Fermanı'nın ilanının 100.yılı münasebetiyle derginin 25. Sayısı'nda, **Nazım Yücelt**'in “**Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**” başlıklı bir yazısı yer almıştır. Bu yazıda Mustafa Reşit Paşa tanıtılmış, Tanzimat Fermanı'nın, **3 Kasım 1839** da Gülhane Meydanı'nda Paşa tarafından okunduğu belirtilmiş ayrıca Tanzimat'ın ilanından önce devletin idaresi hakkında bilgiler verilmiştir.⁴⁴⁷

Aynı yazıda Tanzimat'dan önce kimsenin mal ve can güvenliği olmadığı, mahkeme edilmeden mülklerin devlete mal edildiği, idamlar yapıldığı, devlet bütçesinin bulunmadığı, memurlara maaşlarının verilmediği ve resmen rüşvet alındığı belirtilmiştir. Ayrıca dış siyasette de Rusya'nın İmparatorluktaki Ortodoksları alet ederek onların Müslümanlara denk olmadıkları fikri doğrultusunda, devlet işlerine müdahale ettikleri, devlet işlerini düzene koymak için özellikle Rusya'nın Osmanlı İç işlerine müdahalesini engellemek amacıyla Tanzimatın ilan edildiği bilgilerine yer verilmiştir.⁴⁴⁸

Sözü edilen yazı, Tanzimat Dönemi'ne ait bir anekdotla sonlandırılmıştır. Bir gün bir Hristiyan bir Müslüman yakalayıp Galata Karakolu'na getirmiş. Bana gâvur dedi diyerek cezalandırılmasını istemiştir. Karakoldaki Tabur Ağası Müslüman'a; “Ey oğul anlatamadık mı? Şimdi Tanzimat var. Gavur denmeyecek”⁴⁴⁹

Dergide Cumhuriyet ve Türk Devrimleri Üzerine birçok yazı kaleme alınmıştır. Derginin yayın politikası doğrultusunda oluşan bu yazıların ana gayesi; toplumu modernleştirmek ve çağdaş devletler seviyesine çıkarmak olmuştur. Derginin bir halkevi yayını olması ve halkevlerinin kuruluş maksadına uygun yayın yapması da derginin ülke yönetim kadrolarınca da benimsenmesine zemin hazırlamıştır.

Fahir Rüştü'nün, **Uludağ Dergisi**'nde yer verilerek yayınlanmış olan “**İnkılâp Karşısında Türk Münevverinin Borcu**” başlıklı yazısında, devrimin en önemli hedeflerinden biri olan halkın aydınlatılması işine birçok alanda örgütlü olarak çalışmalara başlandığı, halkevlerinde kurulan çalışma komitelerine ve bunların faaliyetlerine bakıldığında bunun apaçık görülebileceği belirtilmiştir. Buna ilave olarak

⁴⁴⁷ Nazım Yücelt “Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat”, **Uludağ Dergisi**, 25(Bursa- 1940), s.6-8.

⁴⁴⁸ N. Yücelt “Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat”, s.9-10.

⁴⁴⁹ N. Yücelt “Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat”, s.10-11.

aydınları, cumhuriyete olan borçlarını ödemeye, edindikleri doğru bilgileri halka vermeye çağırmış ve bu görev yapılırken de halkın ve köylünün anlayacağı bir dil kullanmanın, sosyal kurallara uymanın gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca; halkın ve köylünün samimiyetsizlik dışında her şeyi affedeceği uyarısı yapılmış Türk vatani çağdaşlaşmadan, Türk halkı medeni insanlık varlığına kavuşmadan Türk aydınlarının rahat ve geniş bir nefes alamayacağını belirtmiştir.⁴⁵⁰

M.Turgut Koyunluoğlu tarafından kaleme alınmış ve dergi’de yayınlamış olan **”Cumhuriyet Nesline Türk Destanı”** başlıklı yazıda;

“İkinci Ergenekon” olarak değerlendirdiği Milli mücadeleden başlayarak Türk Milleti’nin Atatürk’ün önderliğinde gösterdiği kahramanlıklar kısaca anlatılmıştır. Yazıda yer verilen kara günlerden ve onu ebediyete gömen cumhuriyetten bahsetmiş, bu büyük mücadeleyi daha iyi anlayabilmek için gençlere “Nutku” çok kereler okumalarını çünkü bu kitabın Türk İnkılâbı’nın biricik belgesi olduğunu herkesin kıskandığı Cumhuriyeti, bu büyük emaneti koruyarak yüceltmenin görevleri olduğunu hatırlatmıştır.⁴⁵¹

Hulusi Köymen’den aktarılan **“Bir Anı”, Uludağ Dergisi**’nde şu şekilde yer almıştır:

“ Atatürk Mudanya yolu ile Bursa’ya geliyordu. Kalabalık bir halk kitlesi iskelede etrafını çevirmiş bulunmakta idi. Bir kadının elinde bir kâğıtla Atatürk’e yaklaştığı görüldü. İhtiyar, zayıf bir kadındı. Ata’nın yolunu keserek titrek bir ses ile: “ Beni hatırladın mı oğul dedi. Ben sizin Selanik’ten komşunuzdum. Bir oğlum var; Devlet Demiryollarına girmek istiyor. Siz onu alsınlar dediniz. Fakat müdür dinlemedi. Oğlumu yine işe almamış. Ne olur bir kerede siz söylemeniz. Atatürk’ün çelik bakışlı gözleri samimiyetle parladı. Elleri ile geniş jestler yaparak ve yüksek sesle : “Oğlunu almadılar mı? Dedi; Ben tavsiye ettiğim halde mi almadılar? Ne kadar iyi olmuş. Çok iyi yapmışlar. İşte Cumhuriyet böyle anlaşılacak. Kadın kalabalığının içinde

⁴⁵⁰ Fahir Rüştü “İnkılâp Karşısında Türk Münevverinin Borcu”, **Uludağ Dergisi**, 2(Bursa-1935), s.32-33.

⁴⁵¹ M.Turgut Koyunluoğlu, “Cumhuriyet Nesline Türk Destanı”, **Uludağ Dergisi**, 24(Bursa-1935), s.12-17.

kaybolmuştu ve Atatürk adeta vecd dolu bir dolu bir sesle: “İşte Cumhuriyetten beklediğimiz netice! Diyordu.”⁴⁵²

Namdar Rahmi Karatay’ın **Uludağ Dergisi**’nde “**Mutlakiyet ve Cumhuriyet**” başlığı ile yer alan bir yazısında; Cumhuriyet ile Mutlakiyet idaresi karşılaştırılmış ve “İnsanlar bir metafizik gücün dünyayı-insanlığı idare ettiği inancını taşıdıkları devirlerde, o gücün yeryüzündeki temsilcisine kendilerini teslim etmişlerdi. Bu temsilciler zavallı insan topluluklarına diledikleri gibi davranmışlardı. Temsilciye onları bağlayan sebep, böyle bir durumun hak olduğuna dair besledikleri kuvvetli inançtı. Bu düzenin hâkim olduğu devirlerde, bir sosyal düzen olarak mutlakiyeti savunan bilim adamları da olmuştu. Karatay’a göre” Cumhuriyet insan akılının düşünebileceği en kusursuz idare şeklidir”⁴⁵³ denilmiştir.

Yine **Uludağ Dergisi**’nde yer alan ve **Ahmet Tevfik Aycan**’a ait olan “**Cumhuriyette İdari ve Adli İnkılâp**”, başlıklı bir yazıda;

“Feodal yapı ile Cumhuriyetin hukuk sistemini karşılaştırılmıştır. Feodal idari yapıda “şeriatın kestiği parmak acımazken”, Cumhuriyetin hukuk devrimi ile suçlama kadar savunmanın da vazgeçilmez bir hak olduğu inancı yerleştirilmiştir. Bu nedenle üretici, eşkıyadan kurtuluş için mahkemelerin yolunu öğretilmiştir. Hak arama yolunda engel kalmamıştır. Köy kanunu çıkarılarak köylü üzerinde güven oluşturulmuştur”⁴⁵⁴ ifadeleri ile yeni yönetim şekli olan cumhuriyetin getirdikleri anlatılmaya çalışılmıştır.

Uludağ Dergisi’nde Bursa Tarihi ve Kültürü üzerine de birçok yazılar yazılmış ve Bursanın tarihi geçmişi ile dergi dönemindeki Bursa gelişmeleri halka tanıtılmaya çalışılmıştır.

Dergide “**Bursa’nın Adı Kökü**” başlığı ile yer alan bir yazısında **Gazali Saltık**, Bursa tarihi ve Bursa adının kökeni üzerine yaptığı araştırmayı anlatmış ve şöyle demiştir:

Yazıya göre İsa Peygamberin doğumundan iki yüz yıl önce Ptinya Hükümdarı Prozispas tarafından Uludağ’ın eteğinde bu günkü Bursa şehri kurulmuştur. Bu bilgiye

⁴⁵² Hulusi Köymen, “Bir Hatıra”, **Uludağ Dergisi**, 40(Bursa- 1941), s.5.

⁴⁵³ Namdar Rahmi Karatay, “Mutlakiyet ve Cumhuriyet”, **Uludağ Dergisi**, 40(Bursa- 1941), s.38-39.

⁴⁵⁴ Ahmet Tevfik Aycan, “Cumhuriyette İdari ve Adli İnkılâp”, **Uludağ Dergisi**, 18(Bursa-1938), s.32-35.

göre Bursa adının kökü “Proza” dır. Ancak **Saltık**, “Bursa” adının kökünün Türkçe olduğunu Proza’dan bozma olmayıp doğrudan (Bursı) kelimesinden geldiğini, bu ismin iki Türkçe kelimenin anlamlarının birbiriyle bağlanarak “Bursa” yapıldığını ileri sürmüştür. Bu iddiasını eski Türk dillerindeki Bur; çukur yer ve ısı: ısıtma, sıcak anlamındaki kelimelerin birleşiminden meydana geldiğini belirtmiş ve Orhangazi zamanında Bursa’ya gelen İbn-i Batuta’nın seyahatnamesi’nde Bursa sözünü “Bursı” şeklinde yazmasını da aynı fikiri paylaştıklarına kanıt olarak göstermiştir.⁴⁵⁵

Yine dergide yer verilen “**Tarihte Bursa Yolları**” başlıklı bir yazısında **Nazım Yücelt**; “Bursa’nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak milattan önce 183–247 tarihinde yaşayan Kartacalı Anibal’ın burada intihar ettiğinden hareketle ve Şarl Teksiye’nin “Küçük Asya” adlı kitabının 1. cildinde belirttiği gibi bu şehrin Anibal tarafından kurulduğunu yazdığı düşünülürse milattan önce üçüncü asır sonlarına doğru kurulmuş olduğu kabul edilebilir”⁴⁵⁶ diyordu.

Bursa tarihine ilişkin yapılan araştırmalar kapsamında **Evliya Çelebi**’nin Seyahatname’sine de **Uludağ Dergisi**’nde yer verilmiş ve Bursa’ya dair kısımlar **Uludağ Dergisi**’nde yayınlanmıştır:

“Şehir düz bir yerde olup yukarı kale eteğindeki evler, imaretler, Ulucami semtleri yüksektedir. Kuzey yandan bir saat mesafede bulunan Filedar sahrasından güneş vurduğu zaman Keşiş Dağı’nın eteğinde gök renkli kurşunlarla süslenmiş han, hamam, mescitler, büyük camiler, kat kat çarşılar görenleri hayran bırakır. Güney tarafında bulunan Keşif Dağı abı-hayat madenidir. Bu yüksek dağdan bin altmış pınar akar. Yeri güzel, halkı sevimli, tarlaları çok, nimetleri bol ve havası latif, mamur ve muazzam bir şehirdir.”⁴⁵⁷

H. Turhan Dağhoğlu’nun “**9 uncu Hicret Yılında Bursa**” başlıklı yazısında Bursa’nın o dönemdeki durumunu gösteren belgelere yer verilmiştir. Bu belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Bursa şehrine bağlı bucak ve köylerde yaşayanlardan bazıları yeniçeri kıyafetiyle dağa çıkıp yolsuzlukları yapıyor, bu durumun düzeltilmesi için kararlar çıkartılıyordu. Yine bu belgelerden Uludağ ırmaklarında tutulan balıkların

⁴⁵⁵ Gazali Saltık, “Bursa’nın Adı Kökü”, **Uludağ Dergisi**, 81(Bursa-1947), s.3.

⁴⁵⁶ Nazım Yücelt”Tarihte Bursa Yolları”, **Uludağ Dergisi**, 61(Bursa-1936), s.36-37.

⁴⁵⁷ “Evliya Çelebi’de Bursa”, **Uludağ Dergisi**, 14(Bursa, 1938), s.9-14.

doğrudan saraya gönderildiği, halkın balık avlamasına izin verilmediği anlaşılmaktadır. Bu belgelerin içinde ziraat tarihine de ait belgeler bulunmaktadır.⁴⁵⁸

Dağhoğlu bu yazısını; yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılan bilgilerin Bursa'nın geçmiş asırlardaki durumunun gösterilmesi bakımından çok yararlı olduğunu belirtilerek, bu belgeleri **Uludağ Dergisi**'nde yayınlamıştır. Belgeler o günün ahlaki durumunu, ticari yolsuzlukların keyfi idaresini göstermektedir. Bu belgelerin isimleri: “Bursa kaplıcalarına ve buradaki ahlaki vaziyete dair”; “Bursa'daki ipek işlerine dair”; “Bursa sancağı beyinin aidatına dair”, Bursa köylerine çıkan memurların haline dair”, “Saraya Bursa'dan kar gönderilmesine dair”dir. Saraya buz götürülmesi olayını **Dağhoğlu**, “Bursa asırlarca Osmanlı padişahlarının saraylarına yalnız para, un, alabalık, kestane, kumaş, ipek yetiştirmekle kalmamış buz ve karda temin etmişti. Zaman zaman saray ihtiyacı için buz gönderilmesine dair hükümlere tesadüf edilmektedir”⁴⁵⁹ ifadeleri ile yazı noktalanmıştır.

⁴⁵⁸ N. Aslan, *Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi*, s.120.

⁴⁵⁹ N. Aslan, *Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi*, s.121.

V.BÖLÜM

1938-1950 YILLARI ARASINDA BURSA BASINI YAYIN ORGANLARI

Bu tarihler bilindiği üzere Atatürk'ün hayatta olmadığı ve II. Dünya Savaşı ile Türkiye'de tek parti hükümetinin aktif olduğu dönemlerdir ve yine bilinen bir gerçektir ki, tüm basın hükümetin tam bir denetimi altındadır. Neyin yazılıp yayınlanabileceği ve hangi şartlarda yayınlanacağı hükümet tarafından belirlenmektedir. Basın üzerinde üç ayrı koldan denetim vardır:

İlk olarak, Matbuat Kanunu aracılığı ile basın yönlendiriliyor, istenmeyen yazı ve haberlerin yayınlanması engelleniyor ya da istenilenlerin yazılması sağlanıyordu.

İkinci olarak, **20 Kasım 1940**'da başta İstanbul olmak üzere yedi ilde ilan edilen Sıkıyönetim geliyordu.

Üçüncüsü de, gazete sahiplerinin ya da yazarlarının birçoğu CHP'li idiler ve bunların arasında yoğunlukla milletvekilliği yapanlar vardır. **1939** CHP Nizamnamesi'nin 160. Maddesi "Sahibi partili olan gazete ve mecmuaların yazıları ile parti azalarının neşriyatı parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur. Partili gazeteciler, mecmua sahipleri ve muharrirlerle bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yaparlar. Partililer sermayesiyle alakalı ve idaresinde müessir bulundukları gazete, mecmua ve matbualarda parti program ve nizamnamesine, iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla, yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yazılar neşrettiremezler"⁴⁶⁰ hükümlerini içermektedir.

1940'lı yılların sonuna doğru CHP'ye karşı oluşan muhalif yapı ve Demokrat Parti'nin kuruluşuna kadar Bursa Basını'nda adeta bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. Elbette bunda tek parti döneminin düşün yapısı ve yönetim anlayışının etkisi çok büyük rol oynamıştır.

Çok partili hayata geçişten itibaren de inanılmaz bir hız ve yarışla süreli yayınlar çıkartılmaya başlamıştır. Bu yılları; özellikle siyasi seçimler öncesinde kendi görüşleri doğrultusunda oluşuma giden partileri desteklemek maksadıyla yayın hayatına atılan ve kısa süreler sonrasında kapanan kısa süreli gazeteler dönemi olarak tanımlayabiliriz.

Dönem içerisinde yayımlanan gazete ve dergiler:

⁴⁶⁰ Cemil KOÇAK, "II. Dünya Savaşı ve Türk Basını", *Tarih ve Toplum*, VI(1986), s.286-287.

A.GAZETELER

1.Ant Gazetesi (10 Temmuz 1944 – 8 Mayıs 1955)

Ant Gazetesi, Bursa’da siyasi içerikli olarak yayın hayatına atılan basın yayın yayın organları arasındadır. Gazetenin, **23 Ekim 1945** tarihli 200 Sayı numaralı örneğinden geriye doğru gidilmek suretiyle hesaplandığında, **10 Temmuz 1944**’ten itibaren haftada üç gün (salı, perşembe, cumartesi) yayımlanmaya başlandığı ve **1947** yılından itibaren de günlük olarak çıkmaya başladığı anlaşılmaktadır.⁴⁶¹

Ancak gazetenin elde edilen ve incelenen **2 Aralık 1954** tarihli nüshasında kuruluş tarihi olarak **1945** belirtilmektedir.⁴⁶²

İlk yayın yıllarında gazetenin Sahibi Avukat **Tevfik Aycan**, Yazı İşleri Müdürü ise **Hayri Gürmen**’dir. Daha sonraki yıllarda gazetenin sahipliği, dönemin iktidarı Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) İl Başkanları **Dr. Şemsettin Dora** ve **1949** yılında da **Dr. İbrahim Alp Çataloğlu** tarafından üstlenilmiştir. Ayrıca gazetenin teknik işleriyle ilgilenmek ve gerekli danışmanlık görevini yürütmek üzere de **Mustafa Tayla** görevlendirilmiştir.⁴⁶³

Gazete, Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu’nun bulunduğu binadaki bir bürodan yönetilmiştir. Tek yaprakta iki sayfa olarak çıkarılan gazetenin birinci sayfa orta sütununda sürekli olarak **İsmet İnönü**’nün, parti yönetimince seçilen birkaç cümleden oluşan konuşmalarından alınan metinlere yer verilmiştir. Yayınlar, ağırlıklı olarak yazılı siyasi çatışmalar şeklinde olmuştur.⁴⁶⁴

1946 yılından itibaren Türkiye’de çok partili demokratik sisteme geçişle birlikte **Ant Gazetesi**, CHP İktidarı’nın yayın organı olduğu kimliğini duyurarak tamamen net bir hale getirmiştir. Gazete ilk yıllarında Bilecik Valiliği’nden kiralama usulü ile elde bulundurulmuş bir baskı makinesi ile basılmakta iken, sonraki yıllarda gazetenin sahipliğinde yeni kurulan kendi basımevinde çıkarılmaya başlanmıştır.⁴⁶⁵

1940 ‘lı yıllarda genellikle 36 x 50 santimetre boyutlarında ve dört sayfa olarak çıkarılan gazete, ilk yıllarında okuyucusuna 5 kuruş bedelle satılmıştır. Kırmızı renkte

⁴⁶¹ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

⁴⁶² **Ant Gazetesi**, 2 Aralık 1954, S. 3311, s.1.

⁴⁶³ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110-111.

⁴⁶⁴ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.115-116.

⁴⁶⁵ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

basılan logosu altında “**Kemalizm Yolumuz Altıok Andımız**” sloganına yer verilmiştir.⁴⁶⁶

18 İkinci teşrin / Kasım 1944 tarihli ve sayı numarasız nüshasına göre idarehane adresi olarak CHP binası içerisinde 8 numaralı daire gösterilmiştir. Ayrıca gazetenin Bursa Yeni Basımevi tarafından basıldığı bilgisine yer verilmiştir.⁴⁶⁷

CHP ile Demokrat Parti (DP) arasında siyasi tartışma ve gerginliklerin had safhada yaşandığı **1947** yılından itibaren, Başyazarlığı'na **Derviş Sami Taşman** getirilmiştir. **14 Mayıs 1950** tarihinde icra edilen genel seçimler sonrasında CHP'nin iktidarı partisi olma ünvanını kaybetmesi üzerine, yeni iktidar partisi olan DP'nin yayın organları karşısında zor durumlara düşen gazete; **Derviş Sami Taşman** tarafından satın alınmıştır. El değiştirme şeklinde anabileceğimiz gazetenin bu döneminde Yazı İşleri Müdürlüğü; **Derviş Sami Taşman** ve kardeşleri **Fethi** ile **Recai Taşman** arasında dönüşümlü olarak yürütülmüştür.⁴⁶⁸

Gazetenin **2 Aralık 1954** tarihli nüshasına göre gazetenin Sahibi ve Başyazarı **Derviş Sami Taşman**, Neşriyat Müdür'ü **Fethi Taşman**'dır. Büyük ebatlarda ve siyah beyaz olarak basılmış bu nüshasında fiyatı 5 kuruş olarak belirtilmiştir.⁴⁶⁹

Mayıs 1955 yılında siyasi yaşamda değişen dengeler, gazete içi ve dışı etkenler, yardımların durması, ilanların kesilmesi neticesinde oluşan maddi sıkıntılardan kaynaklanan sorunlar neticesinde yayın hayatına devamının zor olduğu fikrine varılan **Ant Gazetesi**'nin yayınlarına, **8 Mayıs 1955** tarihinden itibaren son verilmiştir.⁴⁷⁰

2.Doğru Gazetesi (9 Mayıs 1946–1 Ocak 1950)

Demokrat Parti Bursa İl Teşkilatı tarafından, **9 Mayıs 1946** tarihinden itibaren çıkarılmaya başlanan, günlük siyasi içerikli bir gazetedir. Gazetenin İmtiyaz Sahipliği'ni, Demokrat Parti adına İl Başkanı **Dr.Haydar Ömer Onur**, Yayın Yönetmenliği'ni ise **İsmet Bozdağ** üstlenmişlerdir.⁴⁷¹

⁴⁶⁶ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

⁴⁶⁷ **Ant Gazetesi**, 18 İkinci Teşrin /Kasım 1944, s.1.

⁴⁶⁸ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

⁴⁶⁹ **Ant Gazetesi**, 2 Aralık 1954, s.1.

⁴⁷⁰ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

⁴⁷¹ “Doğru Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.546.

İlk sayısı, 9 Mayıs perşembe günü çıkan **Doğru Gazetesi**, tek yaprak iki sayfa olarak yayımlanmış, takip eden günlerde ise pazartesi ve perşembe çıkmaya başlamıştır. Bu günler aynı zamanda alışveriş pazarlarının kurulduğu günler olduğundan, Bursa'nın en hareketli günleri olma özelliğine sahiptir. Bu yayın politikası doğrultusunda, pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere haftada iki gün yayını planlanmış ancak muhalefet yayın organı sıfatıyla karşılaştığı yoğun ilgiden dolayı günlük halinde basılması kararı verilmiştir.⁴⁷²

Gazete, Yeni Basımevi'nde basılıyor ve Atatürk Caddesi'ndeki Salih Apartmanı'nın ikinci katında bulunan küçük bir bürodan idare ediliyordu. Gazete, Demokrat Parti'nin yayın ve duyuru organı olduğundan eli kalem tutabilen birçok Demokrat Parti sempatizanı veya mensubu olan Bursalılar burada yazı yazabilmek için adeta birbirleriyle yarış etmişlerdir. **Doğru Gazetesi**, Demokrat Parti'nin fikir ve politikalarını hararet ve cesaretle savunuyor, oldukça dinamik bir yayın politikası izliyor ve gazete çıkar çıkmaz kapışılıyordu⁴⁷³.

Genelde 60 x 43 boyutlarında tek yaprak-iki sayfalı-olarak çıkartılan **Doğru Gazetesi**, 5 kuruşluk bedel ile de halka arz edilmiştir. Logosu'nun altında "İyiye-Güzele-Gerçeğe" ibaresi ile her sayısında farklı olmak kaydı ile sağ kısmında da kutu içerisinde Atatürk'ün bir özdeyişine yer verilmiştir.⁴⁷⁴

Doğru Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdür'ü, Demokrat Parti İl İdare Heyeti adına **Dr. Haydar Ömer Onur**'dur. Ancak **Haydar Bey**'in yayın işleri ile tam anlamıyla meşgul olamaması sebebiyle bu görev **İsmet Bozdağ**'a verilmiştir. Bir süre sonrada gazete'nin fiili yönetimi, **Fuat Arna**'ya tevdi edilmiştir. Yaşanan bazı sıkıntılar nedeniyle Parti Yönetimince gazetenin, parti ile ilişkisinin kesilmesi gerektiği düşüncesinin ortaya atılması neticesinde, karar benimsenerek gazetenin parti ile tüm ilişkileri kesilmek suretiyle, **Hayri Terzioğlu**'na devredilmiştir. Böylece parti yayın organı olan **Doğru gazetesi**, bir şahıs gazetesi konumunu almıştır. Akabinde de **Doğru Gazetesi**, 1 Ocak 1950 tarihinde 1946 yılından beri sürdürdüğü yayın görevini, Bursa'nın günlük olarak çıkan **Hâkimiyet Gazetesi**'ne devretmiştir.⁴⁷⁵

⁴⁷² "Doğru Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.546.

⁴⁷³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.117.

⁴⁷⁴ **Doğru Gazetesi**, 9 Mayıs 1946, S. 1, s.1.

⁴⁷⁵ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.118-119.

3. Yarın Pazar (15 Aralık 1946-Mart 1947)

15 Aralık 1946 tarihinde yayına başlayan **Yarın Pazar Gazetesi**'nin İmtiyaz Sahibi, Bursa'nın tanınmış işadamlarından **Hamdi Sami Gökçen** idi. Haftalık olarak çıkan gazetenin yayın ve yönetimi ile sonradan Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü görevine getirilmiş olan **Sabahattin Selek** meşgul oluyordu. İstanbul gazeteleri ebatlarında çıkmaya başlayan gazete, o tarihte Bursa'da dizgi makineleri olmadığından, İstanbul'da dizilip basılıyordu.⁴⁷⁶

1 Şubat 1947 tarihli nüshasına göre logosunun altında "**Herşeyden Bahseder, Haftalık Gazete**" ibaresi ile fiyatının 10 kuruş olduğu belirtilmiştir.⁴⁷⁷

Logosu kırmızı renkli olarak basılan gazete, 42 x 55 santimetre ebatlarında, sekiz sayfa ve zengin bir içerikle çıkartılmıştır. Gazete, dönemin iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne yakın bir yayın politikası izlemekte idi. **Yarın Pazar Gazetesi**, on hafta süren yayın hayatından sonra kapanmıştır.⁴⁷⁸

4.Hacı Ağa Gazetesi (24 Nisan 1947 - ?)

İlk sayısını **24 Nisan 1947** tarihinde çıkarmış olan gazeteni İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdür'ü **Lütfi Can**'dır. İlk zamanlarında perşembe sonraları pazartesi günlerinde yayımlanmış olan **Hacı Ağa** haftalık siyasi mizah gazetesi ünvanıyla anılmıştır. 30 x 42 santimetre ebatlarında çıkan gazete Ant Matbaası'nda basılarak yayımlanmıştır. İlk çıkış günlerinde tek yaprak üzerine basılan gazete sonradan 4 sayfa olarak yayımlanmış ve 10 kuruş bedelle satılmıştır.⁴⁷⁹

Hacı Ağa Gazetesi, çok partili hayata geçiş döneminin getirdiği serbestiyet ortamından yararlanarak kendi görüşlerine yakın gördükleri parti olan DP'yi destekler tarzda yayın yapmayı ana ilke olarak seçmiştir.⁴⁸⁰

Gazete, muhalefette bulunan DP'yi desteklemek ve CHP'ni eleştirmek amacıyla, sayfalarında usta işi sayılabilecek küçük fıkralar, karikatür ve mizah yazılarına sayfalarında bolca yer vermek esaslı bir yayın anlayışı benimsemiştir.⁴⁸¹

⁴⁷⁶ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.120.

⁴⁷⁷ **Yarın Pazar Gazetesi**, 1 Şubat 1947, S. 4, s.1.

⁴⁷⁸ "Yarın Pazar", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1700.

⁴⁷⁹ "Hacı Ağa", **Bursa Ansiklopedisi**, s.807.

⁴⁸⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.121.

⁴⁸¹ "Hacı Ağa", **Bursa Ansiklopedisi**, s.807.

1 Mayıs 1948 tarihli nüshasında “**Pazartesi Günleri Çıkar. Siyasi Mizah Gazetesi**” ibaresine yer verilmiş olan gazetenin, her yerde 10 kuruş’tan satıldığı belirtilmiştir. Bu sayısında gazete yarım sayfalık bir karikatür ile “**Haftanın Siyasi icmalî**”, yakında çıkacak olan bir başka gazete **Hacivat**’ın ima edildiği “**Yeni Bir Gazete**”, “**Bir Babanın Günahı**”, “**Bu Da bizden**” başlıklı haber ve yazılara yer verilmiştir.⁴⁸²

Gazetenin diğer nüshaları bulunamadığından kesin yayın süresi ve kapanış tarihi tespit edilememiştir.

5.Hacivat Gazetesi (16 Aralık 1947–Şubat 1948)

İlk Sayısı’nı 16 Aralık 1947 tarihinde çıkararak, yayına başlayan **Hacivat Gazetesi**, cumadan cumaya, haftada bir gün çıkan “**Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi** “ idi.⁴⁸³

Gazetenin 16 Ocak 1948 tarihli nüshasında idare yeri olarak Atatürk Caddesi Bursa adresi gösterilmiştir. Yine bu gazetede logosunun altında “**Cuma Günleri Çıkar. Siyasi Mizah Gazetesi**” ibaresine yer verilmiş ve nüshasının 10 kuruş olduğu belirtilmiştir. Belirtilen tarihli nüshanın birinci sayfasında “**Hamdullah Suphi Tanrıöver Parti Kurmuyor**”, “**Şaka Değil Ciddi**”, “**Celal Bayar Şehrimize Geldi, Gitti**” ve “**Şairane Ticaret**”, başlıklı haber ve yazılara yer verilmiştir.⁴⁸⁴

Sabri Türkozan tarafından çıkartılan gazete, dört sütun üzerine tertip edilerek, basılmıştır. Yirmi hafta boyunca yayın hayatında kalan gazete, Şubat 1948 yılında yayınlarına son vermiştir.⁴⁸⁵

6.Halkın Dili Gazetesi (30 Mart 1948 - Ekim 1948)

30 Mart 1948 yılında yayımlanmaya başlayan **Halkın Dili** isimli ve logosunun altında “**Salı, Cuma, Pazar Günleri çıkar. Tarafsız Siyasi Halk Gazetesi**” ifadesine yer vermiş olan gazete, haftada üç gün olarak çıkartılmıştır.⁴⁸⁶. Dört sayfa halinde ve 32

⁴⁸² **Hacı Ağa Gazetesi**, 1 Mayıs 1948, S. 53, s.1.

⁴⁸³ “**Hacivat Gazetesi**”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.816.

⁴⁸⁴ **Hacivat Gazetesi**, 16 Ocak 1948, S. 4, s.1.

⁴⁸⁵ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.123.

⁴⁸⁶ **Halkın Dili Gazetesi**, 3 Mart 1948, S. 1, s.1.

x 52 boyutlarında basılan gazete, beş sütun üzerine dizilip tertipleniyordu.⁴⁸⁷ Bursa’da Yeni Basımevi’nde basılan gazetenin sahibi, **Burhanettin Sözügözel**, Neşriyat Müdürü ise **Sabri Türkozan** idi. **Halkın Dili Gazetesi**, 28 haftalık yayın hayatından sonra 1948 yılının Ekim ayında faaliyetine son vermiştir.⁴⁸⁸

7.Ormancı Gazetesi (1 Ocak 1949 – 1974)

1 Ocak 1949 tarihinde genç bir orman mühendisi olan Bursalı **Ahmet Künkساتan** tarafından ilk defa Giresun’da, ardından atanma suretiyle Bursa’ya gelişiyle burada çıkartılmaya başlanan **Ormancı Gazetesi**, aylık çıkan bir meslek gazetesidir. Amacı ormanları, halka sevdirmek, halk tarafından korunmasını temin etmek maksadıyla yayın yapmak olan bu gazete, resmi kurum veya kuruluşlarca çıkartılan gazeteler haricinde en uzun süre ile yayını sürdürüebilmiş olan bir mesleki nitelikli yayın organıdır.⁴⁸⁹ 1 Ocak 1949 tarihli ilk sayısında logosunun altında “Giresun’da Şimdilik Ayda bir Çıkar” ibaresi ile fiyatının 15 kuruş olduğu bilgilerine yer verilmiştir.⁴⁹⁰ Dört sayfa olarak çıkan gazete, 1974 yılında kurucusu olan **Ahmet Künkساتan**’ın Bursa’dan ayrılıp Çanakkale’ye yerleşmesi üzerine kapanmıştır.⁴⁹¹

8.Bursa Dellalı Gazetesi (Nisan 1949 - ?)

Çok partili hayata geçişle birlikte başlayan serbestlik ortamından yararlanarak, haftalık olarak çıkan ve kısa bir süre sonra kapatılan birçok gazeteden bir tanesi de **Bursa Dellalı**’dır⁴⁹². Duyuru nitelikli olan bu gazete, Nisan 1949 yılında tamamen kendi ticari çıkarlarına hizmet edebilmek maksadıyla, milli piyango çekiliş günlerinde olmak üzere, bir tekel ve piyango bayisi olan **Şeref Süheyl Oğraş** tarafından çıkartılmıştır.⁴⁹³ Logosu’nun altında “Piyango’nun Çekiliş Günlerinde Çıkar.

⁴⁸⁷ “Halkın Dili gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.831.

⁴⁸⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.124.

⁴⁸⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.126-127.

⁴⁹⁰ **Ormancı Gazetesi**, 1 Ocak 1949, S. 1, s.1.

⁴⁹¹ “Ormancı Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1309.

⁴⁹² “Bursa Dellalı”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁴⁹³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.125.

Bağımsız Siyasi Gazete”, ve fiyatının 5 kuruş olduğu bilgilerine yer verilmiştir.⁴⁹⁴ Kesin kapanış tarihi tespit edilememiştir.

9.Yalaza Gazetesi (26 Mart 1950 – 1950)

26 Mart 1950 tarihinden itibaren yayımlanmaya başlayan, haftada bir pazar günleri çıkan, haftalık siyasi ve mizah gazetesi olan **Yalaza**’nın İdarehanesi olarak Uzun Çarşı Arakiyeciler Numara 9 belirtilmiştir. Bu bilgilere yer veren gazetenin ilk sayısında nüshasının 10 kuruş olduğu da belirtilmiştir.⁴⁹⁵ **Yalaza**’nın İmtiyaz Sahibi, **İsmet Bozdağ**, Neşriyat Müdürü ise **Sabri Türkozan’dır**. Çıkarılış ve yayımlanma amacı doğrultusunda oluşturulan yayın politikası, Demokrat Parti’yi desteklemektir. Bu yayın politikası doğrultusunda belirlenen hedef doğal olarak CHP idi ve gazete, bu hedefi yıpratma yolundaki yayınlarını mizahi bir üslup katmak suretiyle gerçekleştirmiştir.⁴⁹⁶

Dört sayfa olarak çıkan gazete, beş sütun üzerine tertiplenerek, baskıya hazırlanmıştır.1950 seçimlerinin bitiminde, bu dönem siyasi destekli diğer gazetelerin hepsin de olduğu gibi kısa süreli basın hayatının ardından yayınlarına son vermiştir.⁴⁹⁷

10.Şehir Postası Gazetesi (9 Mayıs 1950 – 1950)

9 Mayıs 1950 tarihinde ⁴⁹⁸ “geçici seçim” gazetesi olarak çıkartılan gazetelerden biriside **Şehir Postası’dır**. Başlığın sol üst köşesinde “**Haftalık Müstakil Siyasi Gazetedir**” ibaresi olan **Şehir Postası**, haftada bir pazartesi günleri çıkartılmış ve 3 kuruş bedelle satılmıştır.⁴⁹⁹ **Şehir Postası**, genel yayın politikası ve yayın amacını; **1950** seçimlerine girecek bağımsız adayları desteklemek, bir nevi bağımsız adayların seçime dönük beyannamelerini, halka duyurmak olarak belirlemiştir. Sahibi ve Mesul

⁴⁹⁴ **Bursa Dellalı Gazetesi**, 23 Nisan 1949, S. 2, s.1.

⁴⁹⁵ **Yalaza Gazetesi**, 26 Mart 1950, S. 1, s.1.

⁴⁹⁶ “Yalaza Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1698.

⁴⁹⁷ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.140.

⁴⁹⁸ **Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler**, (Haz. R. Kaplanoğlu, M. Aydın, V. Atacan), Bursa, 2003, s.127.

⁴⁹⁹ **Şehir Postası Gazetesi**, 9 Mayıs 1950, S. 1, s.1.

Müdür'ü, **Sabri Türkozan**'dır. Gazetenin diğer gazeteler gibi satışı olmayıp elden dağıtılıyor ve para alınmıyordu. Seçimlerin hemen ardından da kapatılmıştır.⁵⁰⁰

11.Spor Haberleri Gazetesi (28 Ocak 1950 – 9 Mart 1953)

Haftalık spor gazetesi olarak yayın hayatına sokulmuş olan **Spor Haberleri**, ilk sayısını **28 Ocak 1950** tarihinde çıkartmıştır. **Şeref Kazıklı**'nın sahibi olduğu gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü de kendisi tarafından yürütülmüştür. Gazete şehir genelinde meydana gelen sportif faaliyet ve olayları duyurmak maksatlı bir yayın politikası izlemiştir.3 yıllık bir yayın hayatından sonra kapatılmıştır.⁵⁰¹

B. DERGİLER

1. Klinik Dergisi (1942 - ?)

İlk kez yayın hayatına Diyarbakır şehrinde başlayan **Klinik Dergisi**, yayıncılarından **Dr. Neşati Üster**'in 1940 yılında Bursa'ya atanması sebebiyle, 1942 yılından itibaren basın hayatına Bursa'da devam etmiştir. 3 ayda bir çıkan derginin yayıncılarının hepsi; tıp doktoru olmak üzere **Dr.Neşati Üster**, **Ali Ömer Yörük**, **İbrahim Berkan**, **Münif Erman**, **Kemal Tarım** ve **Muin Memduh Tayanç**'tan oluşmuşlardır.⁵⁰²

Derginin geçmiş nüshaları elde edilemediğinden yayın süresi ve kapandığı tarih net olarak tespit edilememiştir.

2.Demet Dergisi (Haziran 1943 - ?)

Aylık sanat ve fikir dergisi olarak çıkarılmaya başlanan derginin, **Ekim 1944** tarihli 17.Sayısı'na göre ilk çıkış tarihinin **Haziran 1943** olabileceği hesap edilmiştir. Bu nüshasına göre dergi, Emek Basımevi'nde basılmıştır. Sahibi'nin **Dr. Münir Halil Erem** olduğu derginin, Yazı İşleri Müdür'ü de **Şeref Ergenekon** olarak belirtilmiştir. 20 kuruş fiyatla satışa sunulan derginin hangi tarihte yayınlarına son verdiği tespit edilememiştir.⁵⁰³

⁵⁰⁰ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.141.

⁵⁰¹ **Spor Haberleri Gazetesi**, 28 Ocak 1950, s.1.

⁵⁰² "Klinik Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1063.

⁵⁰³ **Demet Dergisi**, Ekim 1944, s.1.

3. Işık Dergisi (1948 - ?)

1948'den itibaren aylık olarak bir süre yayımlanmış olan derginin logosunun altında “**Aylık İktisadi, İctimai Mecmua**”- açıklamasına yer verilmiştir. Derginin yayın süresi ve diğer özellikleri hakkında bilgi edinilememiştir.⁵⁰⁴

4.Çatı Dergisi (5 Mart 1950 - ?)

5 Mart 1950 tarihinden itibaren çıkartılmaya başlayan **Çatı**, 15 günde bir defa olmak üzere her ayın ilk ve on beşinci günleri yayımlanmıştır. Sahibi **Tarık Haksal**, olan derginin Yazı ve İdari İşler Müdürü ise **İsmail Gerçeksöz** idi. **Çatı**, beş sütun üzerine düzenlenerek ve dört sayfa olarak çıkartılmıştır. Yoğun siyasi çatışmaların yaşandığı bir dönemde yayın hayatına başlayan derginin, logosunun altında “**Sanat, Edebiyat, Aktüalite, Lisan** ” ibaresine yer verilmiş ve fiyatı 10 kuruş olarak belirtilmiştir.⁵⁰⁵

Tamamen sanatsal faaliyetlerle insanlara farklı hizmet etmeyi amaçlamış ancak bu yayın politikasında fazlaca başarılı olamamış ve beklenen ilgi oluşturulamamıştır. Kesin kapanış tarihi kesin olarak tespit edilememekle birlikte kısa bir süre sonra yayın hayatından çekilmiştir.⁵⁰⁶

⁵⁰⁴ “Işık”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.890.

⁵⁰⁵ **Çatı Dergisi**, 5 Mart 1950, S. 1, s.1.

⁵⁰⁶ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.139.

VI. BÖLÜM

1950 – 2005 YILLARI ARASINDA BURSA BASINI VE YAYIN ORGANLARI

1950’li yıllarda Bursa basınında yine bir duraklama gözlenmektedir. Üstelik Bursa’da geleneksel siyasetin güçlü yayın organı **Hâkimiyet**, dönem boyunca düzenli olarak yayımlanmakta iken, CHP’nin yayın organı **Yeni Ant** özellikle ekonomik zorluklar içinde bocalamıştır. Nitekim bu güçlü yerel yayın organı bile bir süre sonra kapanmak zorunda kalmıştır. 1960’lı yıllarda sayısal olarak oldukça fazla dergi ve gazetenin yayınlandığı bu dönemde en belirgin değişim, Tayan’ların **Haber Gazetesi**’nin basımında Bursa’nın ilk “entertip dizgi makinesi” ve “klişe atölyesi”ni hizmete sokmaları olmuştur. 1964’te yayın yaşamına giren bu gazete vasıtası ile Bursa’ya dizgi makinesi gelinceye kadar yazılar elde dizilmekte idi. Klişe atölyesi kuruluncaya kadar ki sürede de, Bursa basını, fotoğraflarını İstanbul’a göndererek klişesini yaptırır, ya da geçmişte kullanılan klişelerle yetinmek zorunda kalınmaktadır. Bir süre sonra **Hâkimiyet** ikinci klişe atölyesini kurmuştur. Dönemin bir başka yeniliği de, **Ant**’ın **Yeni Ant**’a dönüşümü aşamasında Bursa’da ilk “promosyon’un” gerçekleştirilmesi olmuştur. Bu ilk özendirme de, **Yeni Ant**, okurlarına otuz kupon karşılığında ve kura ile dolmakalem armağan edilmiştir.⁵⁰⁷

Dönem içinde yayımlanan gazete ve dergiler:

A.GAZETELER

1. Hâkimiyet Milletindir/Hâkimiyet Gazetesi (1 Ocak 1950 – 10 Eylül 1974)

9 Mayıs 1946 tarihinden itibaren Bursa bölgesinde Demokrat Parti’nin yayın organı olarak çıkarılmış olan **Doğru Gazetesi**, daha sonra parti ile ilişkilerini keserek bağımsız bir gazete olarak **Hayri Terzioğlu**’na devredilmiştir. Bu el değiştirme üzerine **Doğru Gazetesi**’nin adı, 1 Ocak 1950 tarihinde “**Hâkimiyet Milletindir**” olarak değiştirilerek, günlük gazete halinde yeni kimlik ve ismiyle yayımlanmaya başlamıştır. Gerçi halk “Milletindir” kısmını eksilterek gazeteye kısaca “**Hâkimiyet**” demeyi tercih etmiş ve gazetenin ismi bu hali ile geçerlilik kazanmıştır.

⁵⁰⁷ M. Tayla, *Bursa Basını*, s.167.

Günlük siyasi gazete olarak yayın yapan **Hâkimiyet Milletindir Gazetesi**, yedi sütun üzerine tertiplenerek, dört sayfa olarak çıkartılmıştır.

Gazetenin sahibi, **Hayri Terzioğlu**, Yazı İşlerini fiilen idare eden ise **İsmet Bozdağ** idi. Yazı işleri görevine 1954'te **İsmail Gerçeksöz**, daha sonra **Mustafa Tayla** ve 1958'de bir ara **Nail Genelioğlu** getirildiler. **Tayla**, 1959'da yeni baştan Yazı İşleri Müdürlüğü ve ardından Yazı İşleri Müdürlüğü ile birlikte Yayın Yönetmenliği'ni de üstlenmiş ve bu görevleri, 10 Eylül 1974 günlü son sayısına değin sürdürmüştür.⁵⁰⁸

Gazetenin belirsiz zaman aralıkları ile biçimi ve renginde değişiklikler sık sık gözlenmesine rağmen logosunun altındaki, DP'nin “**Hâkimiyet Milletindir**” sloganının çağrıştırılması maksadıyla “**Milletindir**” sözcüğü sürekli olarak bulundurulmuştur. 41 x 57 boyutlarında ve genellikle dört sayfa olarak Hâkimiyet Mürettiphanesi'nde baskıya hazırlanan gazete, **Vilayet Matbaası**'nda basılarak çıkartılmıştır. İlk yayın yıllarında satış fiyatı 10 kuruş iken, sonra 15, daha sonra 20, 25 ve 50 kuruşlara çıkartılmıştır.⁵⁰⁹

Yayın yaşamı boyunca DP söylem, program ve faaliyetleri doğrultusunda bir yayın politikası izleyen **Hâkimiyet Milletindir Gazetesi**, “27 Mayıs” askeri müdahalesinde kısa bir süre kapalı tutulmuş ve sahibi **Hayri Terzioğlu** da İstanbul'daki Balmumcu Çiftliği'nde gözaltına alınmıştır.⁵¹⁰

Hâkimiyet ve -yerini aldığı bir nevi öncüsü diyebileceğimiz- **Doğru Gazeteleri**, Türkiye'de çok partili döneme geçiş aşamasında ve çok partili siyasal yaşamın ilk yıllarında, karşı safta yer alan **Ant**, **Yeni Ant** ve **Millet Gazeteleri** ile birlikte, Bursa'da basının gelişiminde önemli bir rolü yerine getirmişlerdir.⁵¹¹

Gazetenin 6 Ekim 1965 tarihli nüshasında “**Hâkimiyet** “ isminin sağ tarafında “**Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir**” ibaresine yer verilmiş, gazetenin sahibinin **Hayri Terzioğlu**, Yazı İşleri Müdür'ünün de **Mustafa Tayla** olduğu belirtilmiştir. Bu sayıda İdare Adresi olarak Basak Cad. No:5 gösterilmiş dizgi ve baskısının aynı adreste bulunan Hâkimiyet Matbaası'nda yapıldığı ibaresine yer verilmiştir.⁵¹²

⁵⁰⁸ “Hâkimiyet Milletindir Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.820.

⁵⁰⁹ “Hâkimiyet Milletindir Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.820.

⁵¹⁰ “Hâkimiyet Milletindir Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.821.

⁵¹¹ “Hâkimiyet Milletindir Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.821.

⁵¹² **Hâkimiyet Gazetesi**, 6 Ekim 1965, S. 7505, s.1-2.

10 Eylül 1974 tarihinde ise gazetede “**Veda ve Teşekkür**” başlıklı bir yazıya yer verilerek gösterilen ilgiye teşekkürler bildirilmiş ve gazetenin bu tarihten itibaren kapatılacağı duyurularak veda edilmiştir.⁵¹³

2.Gençliğin Sesi Gazetesi (5 Mayıs 1951—26 Mayıs 1951)

İlk sayısını 5 Mayıs 1951 tarihinde çıkaran **Gençliğin Sesi**; öğrenci gençliğinin düşünce ve sanat dergisi olma iddiası ve fikriyle yayın hayatına giren haftalık gazete ve dergi’dir.⁵¹⁴

Her biri öğrenci olan **Erdoğan Arıpınar**, **Güzay Güldere** ve **Yılmaz Akkılıç**’ın girişimleriyle oluşturulan **Gençliğin Sesi**’nin İmtiyaz Sahibi, **Ali Soyucengil**, Yazı İşleri Müdürü’de **Şemsettin Ersezer**’dir.⁵¹⁵

Yeni Basımevi’nde 27 x 41 santimetre boyutlarında dört sayfa olarak basılan dergi-gazetenin, logosunun altında, “**Geleceğin Sesidir**” ve “**Haftalık Milli-İçtimai Gençlik Gazetesi**” sloganına yer verilmiş, 10 kuruş bedelle satışa sunulduğu belirtilmiştir.⁵¹⁶ Dördüncü sayısını çıkardığı 26 Mayıs 1951 tarihinde yayınlarına son vererek, kapanmıştır.⁵¹⁷

3. İşçi Sesi Gazetesi (20 Ağustos 1951—Mayıs 1952)

20 Ağustos 1951 yılından itibaren çıkmaya başlayan **İşçi Sesi**, Bursa Mensucat Sanayi Sendikası tarafından sendikanın yayın organı olarak faaliyete geçirilmiştir. Haftada bir pazartesi günü çıkan gazetenin, İmtiyaz Sahibi, Sendika Başkanı **Recep Kırım**, Mesul Müdür’ü ise **Sabri Türkozan** idi. **İşçi Sesi**, dört sayfa olarak **Uygun Basımevi**’nde basılıyordu. **İşçi Sesi** adından da anlaşılacağı üzere, İşçi sorunları ve sendikacılıkla çalışma hayatına ait konular üzerinde yayın yapmayı hedeflemiştir.⁵¹⁸

Gazetenin ilk sayısında logosunun altında “**Pazartesi Günleri Çıkar. Siyasi İşçi Gazetesi**” ifadesine yer verilerek idare ve basıldığı yer olarak **Uygun Basımevi**, **Arakiyeciler No 9** adresi belirtilmiştir. Fiyatı 5 kuruş olarak belirtilmiş olan gazetenin

⁵¹³ **Hâkimiyet Gazetesi**, 10 Eylül 1974, s.1

⁵¹⁴ “Gençliğin Sesi Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.763.

⁵¹⁵ “Gençliğin Sesi Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.763.

⁵¹⁶ **Gençliğin Sesi Gazetesi**, 26 Mayıs 1951, S. 4, s.1.

⁵¹⁷ “Gençliğin Sesi Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.763.

⁵¹⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.142.

bu sayısında,”Bir Gaye İçin Çıkıyoruz”,”Merinos İşçileri Yapı Kooperatifinin Faaliyeti”, “Adana Çırçır İşçilerinin Durumu”, Bursa Sendikalar Birliğinin **Bakanlığa Bir Müracaatı**” başlıklı haber ve yazılara yer verilmiştir.⁵¹⁹

Ancak çıkışında otuz dört hafta sonra, 1952 yılının mayıs aylarından itibaren yayınlarına son vermiştir.

4.Demokrat Bursa Gazetesi (7 Haziran 1952–1955)

Yayınlarına 1952 yılında başlayan **Demokrat Bursa**, Tezbulur Matbaası’nın sahibi, **Neşet Tezbulur** tarafından çıkartılıyordu. Sahibi ve Mesul Müdürü’nün **Neşet Tezbulur** olduğu gazete, dört sütun üzerine tertip edilmiş ve haftalık olarak çıkartılmıştır. Kapalıçarşı’nın sahaflar bölümündeki matbaa binasından idare edilmekte olan gazete, 28 x 41 ebatlarında çıkartılıp 5 Kuruş bedelle satılmıştır.⁵²⁰

Gazetenin 26 Haziran 1954 tarihli nüshasında logosunun altında “**Şimdilik Haftada Bir Cumartesi Günleri Çıkar. Siyasi, İhtimai Haftalık Gazete**”, ifadelerine yer verilmiş Adres olarak posta kutusu 27 numara belirtilmiştir. Gazetenin 65. bu sayısının ilk sayfasında, “**Cumhurbaşkanımıza En Büyük Alman Nişanı Verildi**”, “**Öğle Tatili Pazartesiye Başlıyor**”, “**Koza Piyasası Hızlanıyor**”, “**Suni Kereste İmal Edilecek**”, başlıklı haber ve yazılara yer verilmiştir.⁵²¹

Yayınlarına başlayışından 3 yıl sonra kapanmıştır.

5.Gece Postası Gazetesi (Ekim 1952 - ?)

Bursa’da 20 Ekim 1952 tarihinden itibaren günlük siyasi akşam gazetesi olarak yayın hayatına giren **Gece Postası**’nın Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü **Hasan Uşaklı**, İdare Müdürü de **Tahir Köse** idi. 28,5 x 41 santimetre boyutlarında ve dört sayfa olarak basılmıştır.⁵²²

Gece Postası, logosunun altında “**İşçinin Sesi, İşçinin Davası**” hemen altında “**Günlük Siyasi Akşam Gazetesi**” ve bu ibarenin de altında “**Doğruluk Aşığı, Riya Düşmanıyız**” ifadelerine yer vermiştir. İdare yeri olarak Postahane Karşısı Gümüşçeken

⁵¹⁹ **İşçi Sesi Gazetesi**, 20 Ağustos 1951, S. 1, s.1.

⁵²⁰ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.144.

⁵²¹ **Demokrat Bursa Gazetesi**, 26 Haziran 1954, S. 65, s.1.

⁵²² “Bursa Gece Postası Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.394.

Cad.3/A adresi belirtilmiş olan gazete, Millet Yolu Mürettiphanesi'nde dizgilenerek, Uludağ Matbaası'nda basılmış ve 5 kuruş bedelle satılmıştır.⁵²³

Beş sütun üzerine tertiplenen gazete, akşamları çıkartılmıştır. **Gece Postası**'nın ne zaman kapandığı tespit edilememiştir.⁵²⁴

6.İbret Gazetesi (1952 - ?)

Politika alanına dönük yayınlar yapmak üzere siyasi sıfatıyla çıkarılmaya başlanan gazetenin, Kurucusu ve Sahibi **Emin Altınölçek**'tir. **Emin Altınölçek** aynı zamanda gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü görevini de yürütmüştür.⁵²⁵

30 Ağustos 1952 tarihli 11. ve **25 Ekim 1952** tarihli 19. Sayılar'ında gazetenin, Bursa Yeni Basımevi'nde basıldığı, 56 x 42 santimetre boyutlarında çıktığı ve fiyatının 5 kuruş olduğu belirtilmiştir. Yine bu nüshalarda, gazete, logosunun solunda bir **Namık Kemal** fotoğrafı ve altında, şairin

“ **Merkez-i hâke atsalar da bizi,**

Kürre-i arzı patlatır çıkarız.” Beyit'i ve Hürriyet Kasidesi'ndeki bir dizesinden dönüştürülen,

“**Dönersek Kahpeyiz Millet Yolunda Bir Azimetten**” ifadesine yer verilmiştir.

Genel yayın politikası olarak yazı ve yayınlarında, dönemin iktidarı olan Demokrat Parti'ye (DP) karşı bir tutum izleyen gazetenin, yayın hayatında kaldığı süreler ve kapandığı kesin tarih, tespit edilememiştir.⁵²⁶

7.Millet Yolu Gazetesi (8 Şubat 1953 – 1954)

İlk sayısını **8 Şubat 1953** tarihinde çıkaran **Millet Yolu Gazetesi**, günlük siyasi içerikli gazete ünvanıyla Bursa basın hayatına girmiştir. Gazetenin yayıncıları; aynı zamanda Millet Partisi'nin (MP) Bursa İl Örgütü yönetiminde yer alan **Kamil Koç**, **Fikret Güneş**, **Şükrü Akmansoy** ve **Zeki Yücel** idi.⁵²⁷

⁵²³ **Gece Postası Gazetesi**, 1 Mayıs 1953, S. 215, s.1.

⁵²⁴ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.145.

⁵²⁵ “İbret Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.903.

⁵²⁶ “İbret Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.903,904.

⁵²⁷ “Millet Yolu Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

28 x 42 santimetre boyutlarında dört sayfa olarak hazırlanan gazetenin logosunun altında “**Hak Yoludur Tuttuğumuz Yol**” sloganına yer verilmiş ve 5 kuruş fiyatla satılmıştır.⁵²⁸

Sahipliğini **Mürvet Güneş’in** ve Yazı İşleri Müdürlüğü’nü **Şeref Süheyl Oğraş’ın** yaptıkları **Millet Yolu Gazetesi**, Millet Partisi tarafından çıkarılarak, bu parti tarafından finanse edilmiştir. Gazete, Uludağ Matbaası’nda basılmış ve dört sayfa olarak çıkartılmıştır. Gazete, İktidar Partisi olan Demokrat Parti’ye her fırsatta muhalefeti, yayın politikası olarak belirlemiştir. Ateşli bir ana muhalefet yayın organı olarak yayınlarını sürdürmeyi ilke olarak benimsemiş ancak bir süre sonra ilanlardan elde edilen gelir azalınca mali sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Ekonomik sıkıntılara karşı ilk tedbir olarak öncelikle ebatlarını küçültmüştür. Mali krizin büyümesi ile birlikte “Laikliğe aykırı eylemler” nedeniyle Millet Partisi kapatılınca gazete genel merkez desteğinden de mahrum kalmış ve daha da büyük sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Matbaayı bu aşamada satın alan **Kamil Koç’un**, haklarını **Ant Gazetesi’ne** satmak yoluyla devretmesi neticesinde **Millet Yolu Gazetesi**, 1954 yılında yayınlarını sonlandırmak zorunda kalmıştır.

8.Tırpan Gazetesi (17 Mayıs 1953- ?)

Haftalık mizah gazetesi olan **Tırpan** ilk sayısını 17 Mayıs 1953 tarihinde yayın hayatına sokmuştur. Gazetenin Sahibi ve Yayın Müdürü **İsmet Köstendil’dir**. 28 x 40 santimetre boyutlarında dört sayfa olarak Kardeşler Basımevi’nde basılan gazete, ağırlıklı olarak sayfalarında çeşitli siyasi mizah yazıları ile muhtelif dergi ve gazetelerden derlenen karikatürlere yer vermiştir. Gazetenin ne kadar süre ile yayınlarına devam ettiği tespit edilememiştir.⁵²⁹

9.Hisar Gazetesi (10 Kasım 1953 - Şubat 1954)

On beş günde bir olmak üzere yayımlanan ve siyasi içerikli gazete olarak tanımlanan **Hisar Gazetesi’nin** Sahibi ve Yayın Müdürü **Cihan Borçbakan’dır**.

⁵²⁸ **Millet Yolu Gazetesi**, 15 Şubat 1953, S. 7, s.1.

⁵²⁹ “Tırpan”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1604.

Kardeşler Matbaası'nda yayına hazırlanan gazete; 28,5 x 41 santimetre boyutlarında iki sayfa olarak basılmış ve her ayın 10. ve 25. günlerinde yayımlanmıştır. ⁵³⁰

Logosu'nun altında “**Siyasi Gazete**” tanımlaması bulunan gazetenin fiyatı 5 kuruş olarak belirtilmiştir. ⁵³¹ **Hisar Gazetesi**, genellikle CHP fikir ve söylemleri doğrultusunda yayın politikası izlemiştir. 17 haftalık kısa bir yayın hayatından sonra **Şubat 1954** tarihinde kapanmıştır. ⁵³²

10. Sağdıç Gazetesi (17 Mart 1954 – 2 Mayıs 1954)

1954 seçimleri öncesinde peş peşe çıkan ve yegâne amaçları seçim süresince destekledikleri veya üyesi oldukları partilerin propagandalarını yapmak olan gazetelere bir örnekte **Sağdıç**’ tır. İlk sayısı **17 Mart 1954** yılında basılan gazetenin Sahibi, **İsmet Bozdağ**, Yayın İşleri Müdür’ü de **İsmail Gerçeksöz**’dü. Gazeteyi Demokrat Parti finanse etmiş ve dağıtımda ağırlıklı olarak köyler tercih edilmiştir. ⁵³³

Haftalık siyasi gazete olarak **1954** milletvekili genel seçimleri öncesinde Demokrat Parti (DP) İl Örgütü tarafından Bursa’da çıkarılan **Sağdıç**’ın, Logosunun altında “**Siyasi, İktimai Halk Gazetesi**” açıklamasına yer verilmiştir. ⁵³⁴ **2 Mayıs 1954** tarihinde yapılan genel seçimlerin ardından da yayın amacına uygun olarak basın hayatından çekilmiştir. ⁵³⁵

11. Dava Gazetesi (1954–1954)

Seçim dönemi gazetelerinden bir tanesi de **Dava Gazetesi**’dir. 1954 seçimleri döneminde Demokrat Parti mensuplarınca çıkartılan geçici süreli gazetelere muhalefet edebilmek ve karşılık verebilmek maksadıyla Cumhuriyetçi Millet Partisi tarafından yayın hayatına sokulmuştur. **3 Nisan 1954** tarihli nüshasına göre İmtiyaz Sahibi, **Şeref Süheyl Oğraş**, Yazı İşleri Müdür’ü ise **Av. Fikret Güneş**’dir. Logosu’nun altında “**Haftalık Tarafsız Siyasi Gazete**” ibaresine yer vermiş, Bedelinin 10 Kuruş Olduğu

⁵³⁰ “Hisar”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.864.

⁵³¹ **Hisar Gazetesi**, 10 Kasım 1953, S. 1, s.1.

⁵³² M. Tayla, **Bursa Basını**, s.148.

⁵³³ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.151.

⁵³⁴ **Sağdıç Gazetesi**, 17 Nisan 1954, S. 1, s.1.

⁵³⁵ “Sağdıç Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1464.

belirtmiştir.⁵³⁶ Haftada bir gün ve dört sayfa olarak çıkan gazete, yayınlarında sürekli olarak Demokrat Parti İktidarı'nı eleştirmiş ve sayfalarında; 1950 yılı seçimlerindeki vaatlerin gerçekleşmediğinden, milletin hala topraksız, tarlasız olduğundan bahsederek, genel yayın politikası doğrultusunda söylemlerde bulunmuştur. Diğer seçim odaklı gazeteler gibi **Dava Gazetesi** de seçimlerin yapılmasının ardından yayın hayatına son vermiştir.⁵³⁷

12.Ekspres Gazetesi (1954 – 1960)

1954 yılında **İsmail Gerçeksoz** tarafından kurulan gazetenin, İmtiyaz Sahipliği'ni eşi olan **Nusret Gerçeksoz** yapmış genel faaliyetler ise yine **İsmail Gerçeksoz** tarafından yönetilmiştir. **Ekspres Gazetesi**, dört sayfa olarak Yeni Basımevi'nde basılarak satışa sunulmuştur.1959 yılında **Ekspres Sabah Postası** adını alan gazete, daha sonra **Ekspres Akşam Postası** adı ile çıkmaya başlamış ve 1960 İhtilalinin ardından da kapanmıştır.⁵³⁸

13.Demokrat Parti Mektubu Gazetesi (15 Mart 1954 - Haziran 1954)

Bursa basın hayatında 1954 seçimleri öncesinde seçime katılacak olan partilere destek maksatlı birçok süreli yayına rastladığımız daha önceden belirtilmiştir. İşte bu amaçla çıkan gazetelerden bir tanesi de **Demokrat Parti Mektubu**'dur.15 Mart 1954 yılında 1954 Genel Seçimleri'nde Demokrat Parti'ye destek amaçlı çıkan bu gazete, Demokrat Parti Bursa İl Örgütü'nün seçime dönük propaganda organı olmuştur.⁵³⁹

Gazetenin İlk sayısında Sahibi, **Hayri Terzioğlu**, Yazı İşleri Müdürü'de **İsmet Bozdağ** olarak belirtilmiştir. Ayrıca birinci hamur kâğıda 18 x 28,5 ebatlarında ve **Vilayet Matbaası**'nda basılan gazetenin satış fiyatının 5 kuruş olduğu bilgisine yer verilmiştir.⁵⁴⁰ Gazete genel özellikleri ve yayımlarıyla bir bülten özelliğine sahip olmuştur. Genel yayın politikası ve kuruluş amacı doğrultusunda seçimlerin bitişini müteakip yayın hayatından çekilmiştir.⁵⁴¹

⁵³⁶ **Dava Gazetesi**, 3 Nisan 1954, S. 11, s.1.

⁵³⁷ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.149.

⁵³⁸ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.157.

⁵³⁹ "Demokrat Parti Mektubu Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.527.

⁵⁴⁰ **Demokrat Parti Mektubu Gazetesi**, 15 Mart 1954, S. 1, s.1.

⁵⁴¹ "Demokrat Parti Mektubu Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.527.

14.Yeni Ant Gazetesi (9 Mayıs 1955 - Eylül 1965)

Ant Gazetesi'nin yayınlarına son verdiği tarihten bir gün sonra, **9 Mayıs 1955** tarihinde yayın hayatına giren **Yeni Ant Gazetesi**, **Ant Gazetesi**'nin isminin değiştirilip yenilenerek çıkarılmaya başlanması neticesinde okuyucularıyla tekrar buluşmuştur. **Yeni Ant**, eski ile irtibatına kesmek üzere bir takım yenilik ve değişikliklere giderken ilk yapılanlardan birisi; logosu altındaki “**Kemalizm Yolumuz Altıok Andımız**” metninin kaldırılarak yerine “**Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili**” ifadesine slogan olarak gazetede yer verilmiş olmasıdır.⁵⁴² **Ant Gazetesi**'nin genel yayın politikası olan; tek ve iktidar olan parti lehinde yayınlar yapma felsefesi, Bursa'da ki okuyucu kitle tarafından çok iyi bilindiğinden bu izlenimi silebilmek için çok yoğun uğraşlar verilmiştir. Çünkü artık iktidar partisi değişmiş gazete iktidarda olan partiden destek göremediği gibi her yönden engellemelerle karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu değişikliklerin dar bir çevrede hemen karşılık bulması ve tirajların yükselmesi mümkün olmamıştır.⁵⁴³

Yeni Ant Gazetesi'nin giriştiği yeniliklerden bir başkası ise tirajları artırma kaygısıyla Bursa basınında ilk “promosyon” kampanyasının gerçekleştirilmiş oluşudur. Bu promosyonlu satış kapsamında henüz **Ant Gazetesi** kapatılmadan, **Mayıs 1955** yılında yapılan son yayınlarda, **Yeni Ant**'ın ilk sayılarında (**Mayıs- Ağustos 1955** arası), her ay 30 kupon biriktiren okuyucular arasından kura çekme yöntemiyle belirlenen bir okura, o dönemlere toplum hayatında önemli yeri olan Pelikan Marka bir dolmakalem armağan edileceği duyurulmuştur.⁵⁴⁴

Yeni Ant Gazetesi, tek parti döneminin iktidar destekli politikasının izlerini her ne kadar silmeye çalışsa da yine genel yayın politikası olarak CHP lehinde yayınlar yapmaktadır. Bunun en büyük göstergesi ise satırlarında yer verdiği haber ve yazılarla, DP iktidarı boyunca, ülke çapında sesi duyulan muhalefet yayın organlarından birisi haline gelmiş olmasıdır.⁵⁴⁵

1960'lı yılların başlarında ve Türkiye için çalkantılarla anılabilecek bir dönemde, TBMM'de oluşturulan ve “27 Mayıs müdahalesi” nin gerekçeleri arasında önemli yeri bulunan “Tahkikat Komisyonu”na, ülke çapında meydana gelen

⁵⁴² **Yeni Ant Gazetesi**, 23 Şubat 1961, S. 3919, s.1.

⁵⁴³ “Yeni Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1707.

⁵⁴⁴ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s110,111.

⁵⁴⁵ “Ant Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s110.

karışıklıları önleme adına yapıldığı belirtilen muhalif sesli basını susturma yönünde atılan adımlar çerçevesinde, **6 Nisan 1960** tarihinde **Yeni Ant Gazetesi** kapatılmıştır. Cereyan eden bu kapatılış olayını ve yaşananları, 1950'li yıllarda **Ant Gazetesi**'nde çalışmaya başlayarak, basın camiası arasına giren **Mehmet Ohri**, şöyle ifade etmektedir:

“1960 yılı ayı sonlarına doğru, yurt ölçüsünde büyük bir huzursuzluğa neden olan TBMM'nin 'Tahkikat Komisyonu' uygulamalarından Bursa da nasibini almıştır. Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim nedeniyle, gazetelerin gelişen olayları, muhalefetin bildiri ve demeçlerini gereğince, hatta sansürlü dahi olsa yayımlayamaması, **Yeni Ant gazetesi**'nin bu konudaki görevini artırmıştır. **Yeni Ant gazetesi**, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün demeçlerini, meclis konuşmalarını ve CHP'nin bildirilerini en geniş şekilde yayımlamış ve bu gazeteler civar illere ve hatta Ankara ve İstanbul'a da gönderilerek teşkilata ulaştırılmıştır. Bu bir demokrasi mücadelesiydi ve **Yeni Ant Gazetesi** bu görevini onurlu, bilinçli ve korkusuzca yapıyordu. İktidar partisinin Bursa teşkilatında büyük huzursuzluk yaratan bu faaliyet, Ankara'ya şikâyet edilerek durdurulması istendi.

6 Nisan 1960 günü, Tahkikat Komisyonu Başkanı Ahmet Hamdi Sancar isimli bir yazı Bursa Valiliği'ne geldi. Bu yazıda, **Yeni Ant Gazetesi**'yle matbaasının kapatılması, sorumlularının daha sonra sorgulanacakları ve Bursa'dan ayrılmamaları isteniyordu. Aynı gün emniyet mensupları **Yeni Ant Gazetesi** ile matbaasını mühürlediler ve faaliyetten men ettiler. Tahkikat Komisyonu, Ankara ve İstanbul'daki görevlerinin yoğunluğu nedeniyle **27 Mayıs 1960** tarihine kadar Bursa'ya gelememiş ve sorgulama yapılamamıştır.

Yeni Ant gazetesi kapalı olduğu süre içinde de, gizli olarak çalışmalarını sürdürdürmüştür. Matbaanın arka tarafındaki, bir bahçe içine bakan penceresi açık bırakılmıştır. Gece buradan içeriye girilerek yasaklanan bildiri ve demeçler basılmış ve teşkilata gönderilmiştir. Bu çalışmalar **27 Mayıs 1960** sabahına kadar devam etmiştir.

27 Mayıs 1960 günü saat 07.00'de gazete ve matbaanın mühürleri polisin gelmesi beklenmeden sökülmiş ve gazete yeniden çalışmalarına yeniden başlamıştır".⁵⁴⁶

Bu kapatılma ile birlikte gazetenin çalışanları, yazarları ve yöneticileri hakkında ceza davaları açılmıştır. Bu kapalı kalınan süreçte, yargıya intikal eden davaların sonuçları belli olmadan, **27 Mayıs 1960** tarihinde gerçekleşen askeri müdahalenin ardından, Silahlı Kuvvetler tarafından yeniden yayımlanmasına izin verilmiştir. Ayrıca gazetenin Sahip ve Başyazarı **Derviş Sami Taşman, 1961 Anayasası'nın** hazırlanması amacıyla oluşturulan Kurucu Meclis'in Temsilciler Meclisi kanadına, Anadolu basınının temsilcisi olarak seçilmiştir.⁵⁴⁷

23 Şubat 1961 tarihli nüshasına göre gazetenin Sahip ve Başyazarı **Derviş S.Taşman**, Yazı İşleri Müdür'ü ise **Fethi Taşman**'dır. Bu sayıda gazete büyük ebatlarda ve 4 sayfa olarak basılmış ve 15 kuruş bedelle satılmıştır. Günlük siyasi gazete olarak tanımlanmış, basıldığı yer olarak Taşman Matbaası, dizildiği yer olarakta Yeni Ant Mürettephanesi belirtilmiştir.⁵⁴⁸

Bu yaşananlardan sonra yaklaşık 5 yıl daha aynı yayın politikaları doğrultusunda çalışmalarına devam eden **Yeni Ant Gazetesi**; ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle kendini yenileyemediği için **Eylül 1965** tarihinden itibaren yayınlarına son vermiştir.⁵⁴⁹

15.Ekspres Sabah Postası Gazetesi (2 Şubat 1959 - ?)

Gazetenin Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni,**1954** yılında yayınlanan **Ekspres Gazetesi**'ni de çıkaran **İsmail Gerçeksöz**'dür. **Ekspres Sabah Postası** ilk sayısını, **2 Şubat 1959** tarihinde çıkartmıştır. Yayınlarına süreklilik kazandıramayan gazete, tam tarihi tesbit edilememekle birlikte kısa bir süre sonra yayınlarına son vermiştir.⁵⁵⁰

⁵⁴⁶ "Ant Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.110-111.

⁵⁴⁷ "Basın", **Bursa Ansiklopedisi**, s.213.

⁵⁴⁸ **Yeni Ant Gazetesi**, 23 Şubat 1961, S. 3919, s1-3.

⁵⁴⁹ "Basın", **Bursa Ansiklopedisi**, s.213.

⁵⁵⁰ "Ekspres Sabah Postası", **Bursa Ansiklopedisi**, s.630.

16.Millet Gazetesi (1 Ekim 1960 – 1975)

1 Ekim 1960 tarihinde çıkmaya başlayan **Millet Gazetesi**, Millet Partisi'nin (MP) yerine kurulmuş olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) yayın organı olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Gazete, Millet Partisi Bursa İl Merkez Binası'nın alt katında matbaa olarak kullanılan bodrumda basılıyordu. Kuruluş yılında gazetenin İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü **Dr.İbrahim Kutluk** idi. Bir süre sonra gazetenin kimlik kısmındaki bilgiler değişmiş ve **Millet Gazetesi**'nin yeni Sahibi **İsmet Yıldız** ve ortakları Komandit Şirket adına **Kamil Koç** olurken, dört sayfa olarak **Millet Matbaası**'nda basılmıştır. Genel Yayın Yönetmenliği bir süre ünlü mizah ustası **Yalçın Kaya** tarafından yürütülmüş, ancak **1965** sonlarına doğru **Yalçın Kaya**'nın bu görevden, **İbrahim Kutluk**'un da Sorumlu Yönetmenlik'ten ayrılmasının ardından Yazı İşleri Müdürlüğü, bir süre **Saadet Seyhan** tarafından **Şubat 1966** tarihinden itibaren de **Salih Bilen** tarafından yönetilmiştir.⁵⁵¹

Bu dönemde oldukça yaygın okuyucu kitlesine ulaşan **Millet Gazetesi**, 41 x 57 santimetre boyutlarında, dört sayfa olarak basılmış ve 20 kuruş fiyat ile satılmıştır. Logosu'nun altında "**Günlük Siyasi Tarafsız Gazete**" sloganı, solunda da Bursa'daki Atatürk Heykelinin küçük bir figürüne yer verilmiştir.⁵⁵²

Yeni Ant Gazetesi'nin tasfiyesinin ardından, **Ant Gazetesi**'nin kadrosunda olan yazarlar, **Millet Gazetesi**'ne geçmiş ve Millet Partisi yayın organı olarak kurulan gazete, CHP taraflı yayınlar yapmaya başlamıştır.**12 Şubat 1967** yılında tekrar el değiştiren gazetenin yeni sahibi, **Ahmet Cenkçiler** olmuştur. Ardından Yayın Müdürlüğü'ne **Ertuğrul Mat**, Yazı İşleri Müdürlüğü'ne de **Fatma Mat**'ın getirildiği gazete, bu sefer Adalet Partisi'nin siyasi prensiplerini savunan bir gazete haline getirilmiştir.**1968** yılından itibaren 6 sayfa olarak yayınlanmaya başlayan gazete,**1975** yılında yayın hayatına son vermiştir⁵⁵³

⁵⁵¹ "Millet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

⁵⁵² "Millet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

⁵⁵³ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.154-156.

17. Işık Gazetesi (27 Aralık 1960 — 6 Ocak 1961)

Haftalık siyasi gazete olarak çıkartılmaya başlanan **Işık Gazetesi**'nin ilk sayısı, **27 Aralık 1961** tarihli dir. Gazete hakkında elde edilebilen bilgiler, **16 Ocak 1961** tarihli 5. Sayı'ya dayanmaktadır.⁵⁵⁴

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yönetimince çıkarılmaya başlanan gazete; 23,5 x 31,5 santimetre boyutlarında ve sekiz sayfadan oluşmaktadır. **Işık Gazetesi**'nin İlk sayfası, dergi kapağı görüntüsüyle düzenlenmiş ve logosunun sol yanında New York'taki Özgürlük anıtını simgeleyen bir figüre yer verilmiştir. 5. Sayısı'nda, gazetenin Başyazarı **Sıdık Tümerkan**, Sahibi **Mehmet Azizoğlu**, Yazı İşleri Müdürü ise **Şemsettin Erdinç** olarak ifade edilmiştir. Aysan Matbaası'nda dizilerek basılan gazetenin, basın hayatındaki yeri kalıcı olamamış ve **6 Şubat 1961** tarihli son sayısı ile de yayınlarını sonlandırmıştır.⁵⁵⁵

18. Ekspres Akşam Postası Gazetesi (1961 – 1962)

İsmail Gerçeksöz tarafından çıkartılmakta olan **Ekspres Sabah Postası**'nın, **Lütfi Can** ve **Cihan Borçbakan** tarafından satın alınması neticesinde ismi değiştirilerek, **Ekspres Akşam Postası** adı ile yayınlanmaya başlamıştır.⁵⁵⁶

Gazetenin **20 Haziran 1961** tarihli nüshasına göre İdarehanesi Setbaşı Belediye Pasajı Numara 1'de tesis edilmiştir. Gazetenin ismi altında "**Müstakil Siyasi Akşam Gazetesi**" ibaresine yer verilmiş ve fiyatının 15 kuruş olduğu belirtilmiştir. Siyah beyaz renklerde ve büyük ebatlarda basılmış olan gazetenin bu yıllarda ki Sahibi **N.Gerçeksöz**, Başyazarı **İsmail Gerçeksöz**, Yazı İşleri Müdür'ü **İlhan Ergün** olarak belirtilmiş ve abone bedellerinin 1 yıllık 55 TL, 6 aylık 30 TL, 3 aylık için 15 TL olduğu bilgisine yer verilmiştir.⁵⁵⁷

Ekspres Akşam Postası Gazetesi, kısa bir süre yayın hayatında kaldıktan sonra **1962** tarihinden itibaren yayınlarına son vermiştir.⁵⁵⁸

⁵⁵⁴ "Işık Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.890.

⁵⁵⁵ "Işık Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.890.

⁵⁵⁶ "Ekspres Akşam postası", **Bursa Ansiklopedisi**, s.630.

⁵⁵⁷ **Ekspres Akşam Postası**, 20 Haziran 1961, S. 2232, s.1-3.

⁵⁵⁸ "Ekspres Akşam Postası", **Bursa Ansiklopedisi**, s.630.

19.Hakikat Gazetesi (21 Mart 1961 — 1962)

Siyasi gazete olarak yayın hayatına atılan **Hakikat Gazetesi**'nin ilk sayısı **21 Mart 1961** tarihlidir. Gazete, **Necmi Aksop** ile **Hüseyin Kuşku** tarafından günlük olarak çıkartılmış ve gelirinin büyük kısmını yaptığı ilanlardan temin etmiştir. Bu arada 27 Mayıs İhtilali ortamında iktidara muhalefet yapmaya çalışıyordu. İktidarı eleştiri tarzlı yaptığı yayınlar sebebiyle resmi ilanları kesilen gazete zor günler yaşamaya başlamıştır. Ardından Basın İlan Kurumu'nun oluşumuyla birlikte hiçte ilan alamaz hale gelmiş ve büyük bir mali sıkıntı yaşamaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda gazetenin yayınları bir türlü süreklilik kazanamamış ve iki yıl kadar süren bir basın hayatından sonra **1962**'de kapanmıştır.⁵⁵⁹

20.Görüş Gazetesi (6 Eylül 1961 – 4 Ekim 1961)

Haftalık siyasi gazete olarak yayın hayatına giren **Görüş Gazetesi**, ilk sayısını **6 Eylül 1961** tarihinde çıkarmıştır.**1961** seçimleri öncesinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın ve propaganda organı sıfatıyla kurulmuştur.⁵⁶⁰

Kırmızı başlık ile logosu altında çerçeveli bir halde “**Haftalık Siyasi Gazete**” açıklaması, bu ifadenin de altında “**En İyiye En Güzele Doğru**” sloganı ile yayına sokulan gazetenin, İmtiyaz Sahibi **Armağan Yıldız**, Genel Yayın Müdürü **Selahattin Kaplanbaş**, Sorumlu Müdür'ü **Mesut Özdoğan** ve Yazı İşleri Müdürü de **Hamit Say**'dır. 28.5 x 41 santimetre ebatlarında basılan gazete, 25 kuruş fiyatla satışa sunulmuştur. 5. Sayısı'nın ardından **4 Ekim 1961** tarihinde yayın hayatından çekildiği tespit edilmiştir.⁵⁶¹

21.Haber Gazetesi (1 Nisan 1964 – 1977)

1 Nisan 1964 yılından itibaren yayımlanmaya başlayan **Haber Gazetesi**'nin sahibi **Kardeşler Matbaası**'nın da sahibi olan **Kazım Tayan**, Yazı İşleri Müdürü, ilk sayılarda **Yalçın Kaya**, daha sonrada **Turhan Tayan**'dır. Dört sayfa olarak çıkan

⁵⁵⁹ “Hakikat Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.821.

⁵⁶⁰ “Görüş Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.780.

⁵⁶¹ “Görüş Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.780.

gazete kendi tesislerinde basılmıştır. **Haber Gazetesi**, 1977 yılının ilk aylarından itibaren yayınlarını haftada bir güne indirmiştir.⁵⁶²

Yalçın Kaya'nın Yazı İşleri Müdürlüğü'nden ayrılmasından sonra yayın politikasını, Yazı İşleri Müdürlüğü'nü de üstlenen **Turhan Tayan** yürütmüştür. Bu değişiklikten sonra, logosunun altında "**Günlük Siyasi Tarafsız Gazete**" açıklaması olmasına karşın, Adalet Partisi'ne (AP) yakın bir yayın politikası izlemiştir. Bursa basımında "entertip" dizgi sistemine geçen ve "klişe atölyesi" kuran ilk gazete olma ünvanına da sahip olmuştur⁵⁶³.

24 Eylül 1977'de ortaklarının aldıkları karar gereğince günlük yayımına son verilen **Haber Gazetesi**, bir süre haftalık olarak çıkmaya devam etmişse de ardından yayınlarına son vermiştir.⁵⁶⁴

22. And Gazetesi (19 Eylül 1965 — Kasım 1965)

Günlük siyasi gazete olarak ilk sayısını **19 Eylül 1965** tarihinde çıkaran **And Gazetesi**, yayın hayatını sadece iki ay sürdürebilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organları olan **Ant Gazetesi**'nin ve ardından çıkartılmaya başlanan **Yeni Ant Gazetesi**'nin de **1965** yılında kapanmaları neticesinde, CHP'nin Bursa'da yayın organı kalmamıştır. İşte bu boşluğun doldurulabilmesi maksadıyla hayat kazandırılan **And Gazetesi**, dönemin Cumhuriyet Halk Partisi İl Başkanı **Dr. İbrahim Çataloğlu** ve gazeteci **Necati Akgün**'ün ortak girişimiyle, genel seçim sürecinde yaklaşık iki ay boyunca çıkarılabilmektedir.⁵⁶⁵

Yaşanabileceği düşünülen bazı hukuki sorunları ortadan kaldırmak maksadıyla, CHP'li çevrelerce bilinen "**Ant**" adının sonundaki (T) harfi kaldırılarak yerine (D) harfi konulmuş ve gazetenin adı belirlenmiştir. Genel yayın politikası, CHP'nin parti programı doğrultusunda yayın yapmak olan gazetenin Sahibi **Dr. İbrahim Çataloğlu**, Genel Yayın Yönetmeni **Necati Akgün** ve Yazı İşleri Müdürü de **A. Yılmaz Gürses** olarak belirlenmiştir.⁵⁶⁶

⁵⁶² M. Tayla, **Bursa Basını**, s.161-162.

⁵⁶³ "Haber Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.807.

⁵⁶⁴ "Haber Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.807.

⁵⁶⁵ "And Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.106.

⁵⁶⁶ "And Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.106.

And Gazetesi, Bayathane Caddesi'nde bulunan **Haber Matbaası**'nda basılmış ve 20 kuruş fiyatla satılmıştır. 50 x 34 boyutlarında dört sayfa olarak çıkarılmakta olan **And Gazetesi**'nde, CHP Milletvekili **Sadrettin Çanga** Başyazar, **Rıza İlova** ve **Necati Akgün** köşe yazarı olarak görev almışlar, ayrıca diğer parti yöneticilerinin de sık sık yazılarına yer verilmiştir. Yapılan genel seçimler sonrasında iki aylık bir yayın hayatı ile kapanmıştır.⁵⁶⁷

23.Bursa'nın Sesi gazetesi (1 Ocak 1970 – 1980)

İlk baskısını **1 Ocak 1970** tarihinde yapmış olan gazete, günlük olarak yayımlanmış ve **Dursun Cinkarataş** ile **Fabri Seyhan** tarafından çıkartılmıştır.⁵⁶⁸ Ardından **Necati Akgün**, **Suphi Karaakaptan** ve **Halil Güvenç**'in de içerisinde yer aldıkları "Ersan Suphi Karakaptan ve Ortakları Komandit Şirketi" tarafından yayımlanmaya devam edilmiştir. Gazetenin İmtiyaz Sahibi bu şirket adına **Ersan S.Karakaptan**, Genel Yayın Müdür'ü **Necati Akgün** Yazı İşleri Müdür'ü **Fabri Seyhan**, Müessese Müdür'ü ise **Dursun Cinkarataş** olmuşlardır.⁵⁶⁹

Başlangıç yıllarında 4 sayfa olarak çıkarken bir süre sonra 6 sayfa olarak yayımlanmış ve 57 x 82 ebatlarında yayımlanmıştır. Yayın Politikası olarak CHP'nin parti program ve söylemleri doğrultusunda haber ve yazılara yer vermeyi esas almıştır.⁵⁷⁰

24.Selâmet Gazetesi (1973 - ?)

Necip Karışman'ın Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni olduğu **Selâmet**, haftalık siyasi gazete olarak yayın yaşamına başlamıştır. Haftanın Cuma günleri çıkan gazete, **Dilek Matbaası**'nda basılarak, 50 kuruş bedelle satışa sunulmuştur. 44 x 34 santimetre boyutlarında dört sayfa olarak çıkartılan gazete, **1973** yılında genel milletvekili seçimleri öncesinde siyasi amaçlı olarak yayın yaşamına girmiştir.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ "And Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.106.

⁵⁶⁸ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.163.

⁵⁶⁹ "Bursa'nın Sesi", **Bursa Ansiklopedisi**, 402; M.Tayla, **Bursa Basını**, s.163.

⁵⁷⁰ "Bursa'nın Sesi", **Bursa Ansiklopedisi**, 402; M.Tayla, **Bursa Basını**, s.163.

⁵⁷¹ "Selâmet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1484.

1973 yılı Genel Milletvekili Seçimleri doğrultusunda “ Milli Selamet Partisi”nin (MSP) görüşlerini destekleme ve duyurmayı genel yayın politikasının temeli olarak belirleyen **Selamet Gazetesi**, 1980 Askeri Müdahalesinin hemen ardından yayınlarına son vermiştir.⁵⁷²

25.Küçük Gazete (6 Nisan 1973 - ?)

İlk baskısını 6 Nisan 1973 tarihinde yapan ve aylık olarak basın hayatına girmiş olan **Küçük Gazete**, ilan niteliği önde olan bir süreli yayın organı olmuştur. Küçük ebatlarda basılan ilan gazetesi 25 kuruş bedelle satışa sunulmuştur. İlk Sayısı’nda “**Neden Çıkıyoruz**” başlıklı yazıda gazetenin yayın politikası ve genel özelliklerine yer verilmiş ve şöyle denilmiştir: ”Bursa basınında bir boşluğu dolduracak olan gazetemizde tüm aradıklarınızı bulacaksınız ve sizlerde onun kısa zamanda büyümesi için bizlere güç vererek yardımda bulunacaksınız. Bugün “**Küçük Gazete**” olarak çıkıyoruz. Heyecanlıyız ve sizlere bir şeyler verebilmek azmi içerisindeyiz. Zamanla kısa sürelerle sizlere hitap etmek arzusu taşıyor ve bunda başarılı olacağımıza inanıyoruz...”⁵⁷³

İlk sayısında “İdarehanemize uğramanız menfaatiniz icabıdır. Çünkü 15 günde bir ve sonra da haftalık, hatta kısa sürede günlüğe dönüşmek amacındayız”⁵⁷⁴ şeklinde ifadeye yer vermiş olan gazetenin bundan sonraki nüshaları tespit edilemediğinden ne kadar aralıklarla ve hangi tarihe kadar yayımlandığı tespit edilememiştir.

26.Genç Bursa Gazetesi (3 Eylül 1974 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete kurulumunu tamamladığı 3 Eylül 1974 tarihinden itibaren haftalık olarak çıkartılan Bursa’nın yerel süreli yayınlarından bir tanesidir. Daha çok genç yazar ve düşünürlerin siyasi görüşlerine yer verme politikası ile yayın yapan gazete, Yeni Yalova Yolu 9 km. Merkez / Bursa

⁵⁷² “Selâmet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

⁵⁷³ **Küçük Gazete**, 6 Nisan 1973, S. 1, s.1.

⁵⁷⁴ **Küçük Gazete**, 6 Nisan 1973, S. 1, s.1.

adresinden yönetilmektedir. Gazete 2005 yılı itibariyle yayın hayatına devam etmektedir.⁵⁷⁵

27. Bursa Hâkimiyet / Bursa 2000 Gazetesi (11 Eylül 1974 – Devam)

Armağan Gerçeksi ve Veb Ofset ortaklığında kurulan Bursa Gazetecilik ve Yayın A.Ş. tarafından satın alınan, **Hâkimiyet Gazetesi**'nin (1950'lerden beri Bursa basınında yer alan gazete nitelikli süreli yayın organı) ismi değiştirilerek, çıkartılmaya başlanan **Bursa Hâkimiyet Gazetesi**; ilk baskısını 11 Eylül 1974 tarihinde yapmıştır.⁵⁷⁶

Bursa Hâkimiyet Gazetesi'nin 1986 yılına kadar, şirket adına Sahipliğini **Armağan Gerçeksi** üstlenmiştir. Bu tarihe kadar Yayın Yönetmenliğini yürüten **Saruhan Ayber**'in görevinden ayrılarak İzmir'e gitmesi üzerine, Yayın Yönetmenliği görevine **Engin Özpınar** getirilmiştir. Gazetenin, 26 Haziran 1987 tarihinde Sönmez Holding A.Ş. tarafından satın alınması üzerine, **Bursa Hâkimiyet**'in yeni Sahibi holdingi temsilen **Celal Sönmez** olmuştur. Bu dönemlerde gazete de Yayın Yönetmenliği'ni yürüten isimler olan **Engin Özpınar** ve **Erol Bilenser**'in gazeteden ayrılmaları üzerine, yayın yönetmenliği'ni 1998 yılına kadar **Kemal Suluoğlu**, 1998–1993 tarihleri arasında **Aykan Uzoğuz** ve 1993 yılından 1995'e kadar da değin **Nuri Kolaylı** üstlenmişlerdir.⁵⁷⁷

Kısa bir süre ile verilen aradan sonra 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren yeniden **Saruhan Ayber** yönetiminde yayımlanmaya başlayan gazete, 4 Nisan 1995'te son kez **Bursa Hâkimiyet** adıyla çıkmış ve 5 Nisan 1995 tarihinde adı değiştirilerek **Bursa 2000** olarak aynı yönetim ve kadro ile çıkmaya devam etmiştir.⁵⁷⁸

Bursa Hâkimiyet adının değişimi neticesinde 5 Nisan 1995 tarihinden itibaren 24 sayfa olarak “**Bursa 2000**” adıyla yayımlanmaya başlanan **Bursa 2000 Gazetesi**'nin, bu süreç başındaki sahibi, Bursa Gazetecilik ve Yayın A.Ş., Başkan Vekili ve Murahhas Azası **Saruhan Ayber**, Genel Yayın Yönetmeni **Nuri Kolaylı**, Yazı İşleri Müdürü **Tayfun Çavuşoğlu**, Haber Müdürü ise **İhsan Bölük**'ten oluşmakta

⁵⁷⁵ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.1.

⁵⁷⁶ “Bursa Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.394.

⁵⁷⁷ “Bursa Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.394.

⁵⁷⁸ “Bursa Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.394.

idi. Ekim 1996'da **Nuri Kolaylı**, **Tayfun Çavuşoğlu**, **İhsan Bölük** ve gazetenin köşe yazarı **Arzu Yılmaz**'ın görevlerinden ayrılmaları üzerine, **Nuri Kolaylı**'nın yerine Yayın Müdürlüğü görevine **Zeynep Biberoğlu** getirilmiştir. 1998 yılında bu göreve, bir süredir Yayın Koordinatörlüğü yapan **Erdal Nural** atanmıştır. **Zeynep Biberoğlu** ve **Erdal Nural** döneminde gazetenin tirajında önemli düşüşlerin meydana gelmesinin ardından **Erdal Nural**, 1999 yılı sonunda görevinden alınmış ve gazetenin başına yeniden **Nuri Kolaylı** getirilmiştir.⁵⁷⁹

Gazete; ilk zamanlarında Defterdarlık Binası arkasında Bursa Ofset'in üst katında, daha sonra Ünlü Cadde'deki Çamlıbel İşhanı'nda ve 1985'ten sonra Fevzi Çakmak Caddesi Fomara Han'da baskıya hazırlanmıştır. 1995 yılında Bursa- Yalova karayolunun 9. kilometresinde bulunan Sönmez Holding'e ait yönetim binasına taşınan gazete, faaliyetlerini buradan sürdürmüştür. Ağustos 1998 tarihinde **Saruhan Ayber**'in gazeteden ayrılması üzerine Genel Yayın Müdürlüğü'ne **Erdal Nural** getirilmiştir. 1998 yılında bir kez daha yerini değiştiren gazete, Sönmez Holding'e ait İst. - Ank. Karayolu'nun doğusundaki binasına taşınmıştır. 2000 yılı başında ise yönetimde yapılan değişiklikle **Nuri Kolaylı** yeniden gazetenin yayın yönetmenliğine getirilmiştir.⁵⁸⁰

2000 yılı mart ayından itibaren her gün değişen ve "tabloit" boyda basılan dergi şeklinde, periyodik olarak;

Pazartesi: **Gündem**;

Salı: **Spor**;

Çarşamba: **Ekonomi**;

Perşembe: **Kampus**;

Cuma: Sanat- Kültür;

Cumartesi: **Yaşayan Bursa**;

Pazar: **Bursa Pazar**- isimli ekleri vermeye başlamıştır.

Bir süre sonra da, gazetenin adı **Bursa Hâkimiyet** olarak yeniden değiştirilerek, yazar ve yönetim kadrosunda çeşitli değişikliklere gidilmek suretiyle yayınları sürdürülmüştür.

⁵⁷⁹

"Bursa Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.394.

⁵⁸⁰

"Bursa Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.395.

Hâkimiyet Gazetesi ilk yayınlamanmaya başladığı anlardan itibaren çağdaş gazeteciliğin gereklerine ve baskı tekniklerine uyum sağlayarak hızlı bir gelişme göstermiş ve kısa sürede Bursa'nın en çok satan kent gazetesi ünvanına sahip olmuştur. Yayın ağı Bursa ve ilçeleri olmasına karşın Bandırma, Yalova, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi merkezlerde de satışa sunulan gazetenin, düşük miktarlarda olsada Almanya, Fransa, ABD, Kanada gibi bazı dış ülkelerdeki okuyucularıyla abone bağlantısı kurulma yoluna gidilmiştir.⁵⁸¹

Kasım 1983'ten itibaren sürekli magazin, daha sonra spor ve **Çuvaldız** adıyla mizah ekleri dağıtan gazete, **1983–1984** yılları arasında **Yılmaz Akkılıç Başkanlığı**'nda bir yayın kuruluna hazırlattığı iki ciltlik Bursa Ansiklopedisi'ni okurlarının hizmetine sunmuştur. Gazete, **2000** yılından itibaren başlattığı uygulama ile okuyucularına verdiği günlük eklerinden başka sektörel ekler de yayımlamaya başlamıştır. **2001** yılından itibaren yayın politikasında yapılan değişikle, basılmayan gazete internet üzerinden okuyucularına ulaştırılmaktadır.⁵⁸²

28.Doğru Hâkimiyet (14 Ekim 1974 – 12 Kasım 1983)

1 Ocak 1950 yılından itibaren **Hayri Terzioğlu**'nun sahipliğinde yayın yapan **Hâkimiyet Gazetesi**'nin tesislerinin, aynı zamanda bu gazetenin çalışanları olan **Mustafa Tayla**'nın öncülüğünde kurulan **Hâkimiyet Matbaacılık, İlançılık ve Reklâmcılık Limited Şirketi** tarafından satın alınması neticesinde, bu tesislerde **Doğru Hâkimiyet** adlı yeni bir gazetenin kuruluşu kararlaştırılmıştır. Yapılan hazırlıklar neticesinde **14 Ekim 1974** tarihinde **Doğru Hâkimiyet**, yayın hayatına atılmıştır.⁵⁸³

Gazete'nin ismi, 1946–1960 yılları arasında Demokrat Parti'nin kuruluş ve iktidara gelişi süresince, birbirini takip etmek suretiyle parti yayın organı olarak çıkan **Doğru ve Hâkimiyet Gazeteleri**'nin adlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.⁵⁸⁴

Doğru Hâkimiyet Gazetesi'nin İmtiyaz Sahibi, şirket adına **Mustafa Tayla**, Yazı İşleri Müdürü ise **Zeynep Tayla** idi.1982 yılına gelindiğinde **Mustafa Tayla** ortaklıktan ve gazeteden ayrılmıştır.1983 yılında ise **Doğru Hâkimiyet**, Bursalı

⁵⁸¹ “Bursa Hâkimiyet /Bursa 2000 Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.395.

⁵⁸² “Bursa Hâkimiyet /Bursa 2000 Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.395.

⁵⁸³ “Doğru Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.546.

⁵⁸⁴ “Doğru Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.546.

işadamlarından **Mümin Gençoğlu**'na devredilmiştir. **Doğru Hâkimiyet**, yapılan yenilenme yatırımları sonucunda, Bursa'da ofset baskı yapan ve renkli çıkartılan ikinci gazete olma mutluluğuna erişmiştir.⁵⁸⁵

9 yıl boyunca yayın hayatına devam eden gazete,**12 Kasım 1983** yılında, ortaklar arası anlaşmazlıklar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle **Mümin Gençoğlu**'na satılması neticesinde yayınlarına son vermiştir.⁵⁸⁶

29.Milli Hâkimiyet Gazetesi (27 Ocak 1975 - ?)

Sahibi **Şaban Aykut** ve Sorumlu Yönetmeni de **Bekir Yücel** olan gazetenin 1. Sayısı'nın tarihi **27 Ocak 1975**'tir. Siyasi nitelikli olan gazete 50 kuruş fiyatla okuyucuları ile buluşmuştur. Yıllık ve altı aylık abone bedellerinden gazetenin yayın aralığının on beş gün olduğu bilgisine ulaşılabilmektedir.⁵⁸⁷

Genel yayın politikası, Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) ve Ülkü Ocakları Derneği'nin (ÜOD) görüşleri yönünde olan gazete süreklilik kazananmamış ve kesin tarihi tespit edilememekle birlikte çıkışından kısa bir süre sonra yayın hayatından çekilmiştir.⁵⁸⁸

30. Hürses Gazetesi (20 Ağustos 1975 – 16 Şubat 1976)

20 Ağustos 1975 yılında yayın hayatına başlayan **Hürses Gazetesi**, Bursalı bir emlak komisyoncusu olan **Necati Sevinç** tarafından kurulmuştur. Gazetenin Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü'nü, **Ali Galip Sağınç**, Yayın Müşavirliğini ise **Ertuğrul Seyhan** üstlenmişlerdir. 6 sayfa olarak yayınlanan gazete,**16 Şubat 1976** yılında ilk çıktığı ismi değiştirerek, " **Milletindir Hâkimiyet** "adı ile çıkmaya başlamıştır.**1978** yılında gazete, **Necati Dalgıç**'a devredilmiş ve Yazı İşleri Müdürlüğü'ne **Ahmet Özenalp** getirilmiştir. İstikrarsızlıklardan bir türlü kurtulamayan gazete, **Kasım 1980** yılında yayınlarına son vermiştir.⁵⁸⁹

⁵⁸⁵ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.168.

⁵⁸⁶ "Doğru Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.546.

⁵⁸⁷ "Milli Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1163.

⁵⁸⁸ "Milli Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1163.

⁵⁸⁹ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.169.

31.Milletindir Hâkimiyet Gazetesi (16 Şubat 1976 – 1980)

Necati Sevinç tarafından **20 Ağustos 1975**'te yayımlanmaya başlayan **Hürses Gazetesi**'nin devamı niteliğinde olan **Milletindir Hâkimiyet Gazetesi**, günlük çıkarılan siyasi bir gazetedir. Gazetenin ilk sayısının tarihi, **16 Şubat 1976**'dır. ⁵⁹⁰

Genel Yayın Politikası olarak sağ görüş taraflı fikirleri destekler mahiyette yayınlar yapan gazete, özellikle MHP yandaşı olarak tanınmıştır. Bursa'da yayın yapan ve adının içerisinde "**Hâkimiyet**" sözcüğü bulunan üç gazete olmasından dolayı, okuyucuları tarafından ayırt edici bir özellik olması amacıyla "**Kırmızı Hâkimiyet**" şeklinde adlandırılmıştır. ⁵⁹¹

Birkaç kez el değiştirdikten sonra MİSK Bölge Temsilcisi **Necati Dalgıç** tarafından satın alınan gazete, "12 Eylül Askeri Müdahalesi" nden kısa bir süre sonra **Kasım 1980**'de yayın hayatına son vermiştir. ⁵⁹²

32.Marmara Gazetesi (Mayıs 1977 – 12 Eylül 1980)

Mayıs 1977 yılında yayımlanmaya başlayan **Marmara Gazetesi**, MSP'nin yayın organı olarak çıkartılmıştır. Gazete isminin hemen üzerinde "**Önce Hakkın, Sonra Halkın Hizmetinde**" altında ise "**Günlük Siyasi Gazete**" ibarelerine yer vermiş ve daha altta 10 TL'ye satıldığı belirtilmiştir. ⁵⁹³ İmtiyaz Sahibi **Hüseyin Akan**, Genel Yayın Müdürü ise **Necip Karışman** idi.1978 yılında gazete, **Abdurrahman Tutun**'a devredilmiştir. 6 sayfa halinde basılan gazete, **12 Eylül 1980** İhtilali ile yayın hayatına son vermiştir. ⁵⁹⁴

33.Bursa Haber Gazetesi (24 Eylül 1981 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete, ilk baskısını **24 Eylül 1981** tarihinde yapmıştır. Demirtaşpaşa Mah.Okul Sok.N.4 / merkez / Bursa adresinden

⁵⁹⁰ "Milletindir Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

⁵⁹¹ "Milletindir Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

⁵⁹² "Milletindir Hâkimiyet Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1157.

⁵⁹³ **Marmara Gazetesi**, 17 Haziran 1980, S. 2407, s.1.

⁵⁹⁴ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.170.

yönetilerek baskıya verilen gazetenin Sahipliğini, **İsmail Korkmaz** yapmaktadır. Günlük olarak çıkartılan gazete, halen yayınlarını sürdürmektedir.⁵⁹⁵

34.Hâkimiyet Gazetesi (12 Kasım 1983 – 5 Haziran 1994)

Doğru Hâkimiyet Gazetesi'nin 1983 yılında işadamı **Mümin Gençoğlu** tarafından satın alınması ile bu gazetenin adı **Hâkimiyet** olarak değiştirilmiş ve dört renkli ofset tekniğiyle basılmak suretiyle **Hâkimiyet Gazetesi**, yayın hayatına sokulmuştur. İlk sayısının tarihi **12 Kasım 1983**'tür.⁵⁹⁶

Başlangıçta Genel Yayın Yönetmeni **Mustafa Tayla** iken, bir süre sonra bu görev **Orhan Gençoğlu** tarafından üstlenilmiştir. **Engin Özpınar** ise 1986 yılına kadar Yazı İşleri Müdürlüğü'nü yürütmüştür.⁵⁹⁷

1993 yılı sonunda yeni bir yapılanmaya giden gazete, Genel Yayın Yönetmeliği görevine **Kemal Sulaoğlu**'nu getirmiştir. Bu süreçte gazetenin adı, **Bursa Haber** olarak değiştirilmiştir. **5 Haziran 1994** tarihli sayısında “**Size Veda Ediyoruz**” başlıklı bir yazı ile “Bugün sizlere Hâkimiyet olarak veda ediyoruz, yarın sabah **Bursa Haber** olarak “Merhaba “diyeceğiz. Yine buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza saygı ve şükranlarımızı sunuyoruz” denilerek **Hâkimiyet Gazetesi**'nin yayınlarına son verilmiştir.⁵⁹⁸

35.Günlük Bursa Ekonomi Gazetesi (29 Nisan 1985 - Mart 1986)

Günlük **Bursa Ekonomi Gazetesi**, **Bursa Hâkimiyet Gazetesi**'nin yan yayın organı olarak **29 Nisan 1985** tarihinde çıkarılmaya başlanmıştır. Gazetenin Sahibi Bursa Gazetecilik ve Yayın AŞ adına **Saruhan Ayber**, Yayın Yönetmeni **Erol Nural**, Sorumlu Müdürü ise **Mehmet Özman**'dır.⁵⁹⁹

Yayınlarına süreklilik kazandıramayan ve hedeflenen okuyucu kitlesini yakalayamayan gazete, **Mart 1986** tarihinden itibaren yayınlarına son vermiştir.⁶⁰⁰

⁵⁹⁵ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı**(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁵⁹⁶ “Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.621.

⁵⁹⁷ “Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.621.

⁵⁹⁸ “Hâkimiyet Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.621.

⁵⁹⁹ “Günlük Bursa Ekonomi Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.795.

⁶⁰⁰ “Günlük Bursa Ekonomi Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.795.

36. Uludağ Gazetesi (1986 – 1 Haziran 1994)

Bursa'nın **Sesi Gazetesi**'nde yaşanan değişim neticesinde 1986'lı yılların başından itibaren yayın hayatına giren **Uludağ Gazetesi**, günlük olarak çıkartılan siyasi gazetelerden bir tanesidir. Gazetenin Bursa için büyük önem taşıyan ve Halkevi tarafından yayımlanan **Uludağ Dergisi** ile sadece isim benzerliği bulunmaktadır.⁶⁰¹

1970 yılından itibaren yayımlanmakta olan **Bursa'nın Sesi Gazetesi**, 1985 yılının sonunda el değiştirmiş ve İşadamı **Nail Yenice** tarafından satın alınmıştır. Yapılan değişiklikler neticesinde, **Nail Yenice**'nin kurduğu ofset tesislerinde **Uludağ** adıyla ve yine günlük olarak yayınlarına devam etmiştir. Ofset tekniği ile günün teknolojisine uygun olarak çıkmaya başlayan gazetenin yönetim organlarının, kısa bir zaman sonra çağdaş gazetecilik boyutlarını kaybetmesi neticesinde arzu edilen ilgi yakalanamamıştır. Kendi çağdaşı olan **Bursa Hâkimiyet**, **Olay** ve **Hâkimiyet Gazeteleri**'nin satış oranlarının çok gerilerinde kalmıştır.⁶⁰²

9 yıllık bir yayın yaşamından ardından, 1 Haziran 1994 tarihli sayısı ile bu tarihten sonra haftalık olarak çıkacağı duyurulmuş olmasına rağmen belirtilen tarihten itibaren yayınları son bulmuştur.⁶⁰³

37. Olay Gazetesi (11 Eylül 1987 – Devam)

Siyasi ve günlük olarak çıkmaya başlayan **Olay Gazetesi**'nin kurucusu işadamı **Cavit Çağlar**'dır. **Olay Gazetesi**, 11 Eylül 1987 tarihinde oluşumunu tamamlayarak kurulmuştur. İlk baskısı, Ekim 1987 tarihinden itibaren yapılan gazetenin sahibi, **GAMAŞ A.Ş.** adına **Olay Basın ve Yayıncılık A.Ş.**'dir. Gazetenin ilk çıkartıldığı dönem kadrosu, **Bursa Hâkimiyet**'ten transfer edilen **Erol Bilenser**, **Engin Özpınar** ile **Hâkimiyet**'ten transfer edilen **Aykan Uzoğuz** ve yine **Bursa Hâkimiyet**'ten transfer edilen çok sayıda haberci, yazar, teknik ve idari personelden oluşturulmuştur.⁶⁰⁴

⁶⁰¹ "Uludağ Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1658.

⁶⁰² "Uludağ Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1658.

⁶⁰³ "Uludağ Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1658.

⁶⁰⁴ "Olay Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1271.

Gazetenin 26 Ekim 1987 tarihli sayı numarasız bir nüshasında gazete ile ek olarak “Çekirge” isimli bir magazin eki verildiği belirtilmiştir. Ayrıca logosunun altında “Büyük Bursa’nın Büyük gazetesi” ibaresine yer verilmiştir.⁶⁰⁵

Gazetenin ilk yıllar yönetim kadrosu; Murahhas Üye **Aykan Uzoğuz**, Genel Yayın Müdürü **Engin Özpınar**, Yazı İşleri Müdürü **Erol Bilenser**, Müessese Müdürü **Mehmet Ali İnan** ve gazetenin günlük magazin eki **Çekirge**’nin Yönetmeni de **İsmail Öztat** tarafından teşkil edilmiştir. **Kutup Dalgakıranlar** ve **Erdal Çolak** gazetenin Haber Müdür’lüğü görevlerini, **İlhan Öztat** ise Spor Haberleri Sorumluluğu’nu istlenmişlerdir. **Özden Alpdağ Uzoğuz**, **Yılmaz Akkılıç**, **Enver Ayhan**, **Belkıs Önal Pişmişler** ve **Ahmet Emin Yılmaz** ise gazetenin yazar kadrolarında yer almışlardır.⁶⁰⁶

Haziran 1988’de **Aykan Uzoğuz**’un **Bursa Hâkimiyet Gazetesi**’ne geçmesi ile gazete yönetiminde değişikliğe gidilmiş ve **Engin Özpınar** Murahhas Üye ve Genel Müdür, **Erol Bilenser** de Genel Yayın Müdürü olarak görevlendirilmişlerdir. Gazetenin Yazı İşleri Müdür’lüğüne, zaman içerisinde sırasıyla **Erdal Çolak**, **Yeşim Doğan** ve **İbrahim Erdoğan**, **Yavuz Özgünay** ve **Gürsel Bayraktutan** getirilmişlerdir.⁶⁰⁷

Olay Gazetesi, ilk kuruluş kadrosunun Bursa’nın deneyimli gazetecilerinden oluşması ve Nergis Grubu’nun sağladığı ekonomik destek gibi unsurlarla kısa sürede atılım yapmış ve Bursa’nın en çok satışlı gazetelerinden birisi hatta çoğu zamanda birincisi konumuna ulaşmıştır. Gazete; bu yüksek okuyucu kitlesinin sürekliliği için yayınlarını çoğu zaman promosyonlarla destekleyerek yönetiminde tutarlılığı ve seçilmiş kadrolarla çalışmayı ilke haline getirmiştir.⁶⁰⁸

Gazete önceleri Osmangazi İlçesi’nin Gençosman semtinde yaptırılan kendi binasında hazırlanarak basılmakta idi. **1995**’te Ankara yolu üzerinde Gürsu kavşağında yaptırılan ve “**Olay Medya Center**” adı verilen yeni ve modern binasına taşınmıştır. Gazete, bu yeni yerinde Olay FM ve Olay TV, bir süre de **Cavit Çağlar** tarafından kurulan NTV (sonra Nergis Grubu’ndan ayrılmıştır) ile birlikte faaliyetlerini sürdürmüştür.⁶⁰⁹

⁶⁰⁵ . **Olay Gazetesi**, 26 Ekim 1987, s.1.

⁶⁰⁶ “Olay Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1271.

⁶⁰⁷ “Olay Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

⁶⁰⁸ “Olay Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

⁶⁰⁹ “Olay Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

Günlük olarak çıkartılan gazetenin sayfa sayıları zaman zaman değişiklikler göstermekte idi. Örneğin pazartesi günleri spor eki verildiğinde 24 sayfa olarak çıkarken; diğer günlerde genellikle 20 sayfa civarında yayın yapmıştır. 2000 yılında baş gösteren ekonomik bunalımının ardından spor eki verilmesinden vazgeçilmiş, magazin eki olan **Çekirge** ise gazetenin sayfalarına taşınmıştır.⁶¹⁰

1999'dan sonra baş gösteren ekonomik kriz dolayısıyla sıkıntılı bir dönem yaşamasına karşın **Olay Gazetesi**, 2001 yılı itibariyle Bursa'da satılan gazeteler arasında tiraj payı önde olanlar arasında yer almıştır.⁶¹¹

2001 yılı sonu itibariyle gazete; Medya Grup Başkanı Murahhas Üye **Engin Özpinar**, Yönetim Kurulu Üyesi ve Medya Grup Müessese Müdürü **Mehmet Ali İnan**, Medya Grup Spor Koordinatörü **Gürsel Bayraktutan**, Görsel Yönetmen **Ramazan Gelmez**, Sorumlu Müdür **Mahmut Ayhan**, Haber Müdürleri de **Erdal Çolak** ve **Rıza Ertekin**'den oluşan kadrosu ile **Erol Bilenser**'in Sahipliği'nde halen yayınlarını sürdürmektedir.⁶¹²

38.Marmara Bayram Gazetesi (1989 – Devam)

Gazeteciler Cemiyeti tarafından dini bayramlarda çıkartılan gazete, önceleri **Bursa Bayram Gazetesi** adıyla yayımlanmakta iken, 1989'dan itibaren bölgesel nitelik kazanarak **Marmara Bayram Gazetesi** adını almıştır. 1991'de Anayasa Mahkeme'since alınan karar gereği bayramlarda gazete çıkarma tekeli gazeteci cemiyetlerinden alındıktan sonra, Ramazan Bayramları'nda 2 ve Kurban Bayramları'nda da 3 gün olmak üzere aynı adla yayımlanmaya devam etmiştir.⁶¹³

Gazete bir dönem yayınlarını durdurmuştur. 2004 yılında yapılan düzenleme ile siyasi nitelikli olarak yine dini bayram günlerinde yayımlanmaya devam eden gazetenin Sahipliği, **M.Nuri Kolaylı** tarafından üstlenilmiştir. Heykel Eceler sok.6\2 Merkez \ Bursa adresinde yayına hazırlanan gazete halen yayınlarını sürdürmektedir.⁶¹⁴

⁶¹⁰ "Olay Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

⁶¹¹ "Olay Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

⁶¹² "Olay Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1272.

⁶¹³ "Marmara Bayram Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1118.

⁶¹⁴ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı**(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, **Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.3.

39. Yeni Gün Gazetesi (22 Ekim 1990 – 17 Şubat 1991)

Günlük siyasi gazete olarak yayımlanmaya başlayan **Yeni Gün** ilk sayısını **22 Ekim 1990** tarihinde çıkartmıştır. Bu ilk sayısına göre gazetenin Sahibi, **Cavit Çağlar**'a ait bir kuruluş olan Gazetecilik, Matbaacılık Şirketi (GAMAT) adına Murahhas Üye ve Genel Müdür **Engin Özpınar**, Genel Yayın Müdür'ü **İsmail Öztat**, Yazı İşleri Müdür'ü **Erdal Çolak** idi. Yayın Kurulu ise **Erdal Çolak**, **A. Emin Yılmaz** ve **İbrahim Erdoğan** tarafından oluşturulmuştur.⁶¹⁵

. Gazete, **3 Şubat 1991** tarihli 105. Sayısı ile okurlarına veda etmiş ve kapanmıştır.

40.Ekspres Gazetesi (11 Aralık 1990 – 18 Ekim 1992)

İlk sayısı **11 Aralık 1990** tarihinde çıkartılan gazetenin, dağıtımının her akşam saat 17: 00 sularında yapılıyor olmasından dolayı günlük siyasi akşam gazetesi olarak vasıflandırılmıştır.⁶¹⁶

Gazete; İmtiyaz Sahibi, Sönmez Gazetecilik ve Yayın A.Ş. adına **Celal Sönmez**, Genel Yayın Yönetmeni, **Mustafa Tunçakın**, Yazı İşleri Müdürü **Nuri Kolaylı**, Haber Koordinatörü **İsmet İlerigelen**'den oluşan üst yönetiminin kontrolünde çıkartılmıştır.⁶¹⁷

“**İsmet İlerigelen**'in ifadeleri ile “Biraz alaycı, biraz erotik ve birazda iğneleyici” bir yayın politikası izleyen”⁶¹⁸, gazetenin dağıtımı, gezici veya sabit dağıtıcılar marifetiyle yapılmıştır.

Rekabet ortamından uzaklaşılmasıyla sıradanlaşan ve maddi sıkıntılar içerisine giren gazete, **18 Ekim 1992** tarihinde yayınlarına son vermiştir.⁶¹⁹

41.Bilânço Gazetesi (1 Mart 1991 - Devam)

Kültürel nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete, ilk baskısını **11 Mart 1991** tarihinde yapmıştır. Aylık olarak çıkartılan gazetenin sahibi, **Özcan Pamuk**'tur.

⁶¹⁵ **Yeni Gün Gazetesi**, 22 Ekim 1990, S. 1, s.1.

⁶¹⁶ “Ekspres Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.629.

⁶¹⁷ “Ekspres Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.630.

⁶¹⁸ “Ekspres Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s. 630.

⁶¹⁹ “Ekspres Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.630.

Fevzi Çakmak Fomara İş Mrk. N.79 / Merkez / Bursa adresinden yönetilerek baskıya hazırlanan gazete, halen yayın hayatına devam etmektedir.⁶²⁰

42.Çağdaş Gazetesi (1 Ağustos 1991 – Devam)

Ağustos 1991 tarihinde yayın hayatına giren **Bursa Çağdaş Gazetesi**, Bursa gazetecileri meslek örgütlerinden olan “Çağdaş Gazeteciler Derneği” (ÇGD) Güney Marmara Şubesi’nin aylık yayın organıdır. İlk 5 Sayısı itibariyle, gazetenin Sahibi ve Yazı İşleri Müdürlüğü ÇGD adına **Yılmaz Akılıç** tarafından yapılmıştır. 6. Sayısı’ndan itibaren gazetenin Sahipliğini, **Arzu Yılmaz**, Yazı İşleri Müdürlüğü görevini ise **Sevinç Baysal** üstlenmişlerdir.⁶²¹

Temmuz 1992 tarihinde 11. Sayısı’ndan itibaren gazetenin ismi **Çağdaş** olarak değiştirilmiştir. **Temmuz 1993** tarihli 132. Sayısı’nda gazetenin Sahipliği’ne **Adnan Baştopçu**, Genel Yayın Yönetmenliği’ne ise **Nurinisa Eroğlu** getirilmiştir. **Kasım 1993** tarihinde Yazı İşleri Müdürlüğü görevini üstlenen **Yüksel Baysal**, **1994**’ten itibaren gazetenin sahipliğini de üzerine almıştır. **1995** tarihinde ise gazetenin Sahibi **Bünyamin Tokmak** olmuştur.⁶²²

Logosu’nun altında “**Gazetecilerin Gazetesi**” ibaresine yer veren gazete, yayınlarında genel politika olarak özgürlükçü ve demokrasi taraflısı olma yolunu ilke edinerek, bağımsız bir yayın politikası izlemektedir.⁶²³

Başlangıçta 16 sayfa olmak üzere 28 x 42 boyutlarında iken, kâğıt ve baskı maliyetlerinin artması üzerine, 34. Sayısı’ndan itibaren sayfa sayısını azaltarak 25 x 35 boyutlarına inerek yayınlarını sürdürmüştür. **Mayıs 1994**’teki 34.Sayısı’nda gazetede “**Veda Yazısı**”na yer verilmiş olmasına rağmen **1994** yılında da aralıklarla yayını sürdürmüştür.⁶²⁴

⁶²⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.1.

⁶²¹ “Çağdaş Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.463.

⁶²² “Çağdaş Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.463.

⁶²³ “Çağdaş Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.463.

⁶²⁴ “Çağdaş Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.463.

Özcan Yazıcı sahipliğinde bir sürede iki aylık dilimler halinde çıkan gazete, Kültürpark İpekiş girişi Merkez \ Bursa adresinden yönetilmektedir. Siyasi niteliği ile basın hayatında yer alan gazete, **2005** yılı itibariyle halen yayınlarını sürdürmektedir.⁶²⁵

43.Müze Gazete (1993 - Devam)

Yılda bir kez yayınlanan gazete, tamamen kültürel miras ve müzelerle ilgili faaliyetleri duyurmak-tanıtmaq amaçlı olarak yayın hayatına sokulmuş bir nevi mesleki gazetedir. Bursa Müzelerini ve Eski Eserlerini Koruma Derneği tarafından, Bursa Müzesi Müdürlüğü ile işbirliği halinde her yıl “ Müzeler Haftası” dolayısıyla yayımlanmaktadır. **1993, 1995, 1996 ve 1997** yıllarına ait sayıları renkli ofset tekniği ile **Olay Gazetesi**’nin tesislerinde hazırlanmış ve basılmıştır. Çeşitli tanıtıcı yayın ve müzecilik çalışmalarıyla ilgili makaleleri içermekte olan **Müze Gazetesi**, sayfalarında yıl içinde yapılan arkeolojik ve etnografik araştırmalara da yer vermektedir.⁶²⁶

Gazete halen yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda yayın hayatını sürdürmektedir.

44.Bursa Elemanı Gazetesi (6 Haziran 1994- ?)

Günlük siyasi gazete olarak hayat bulan **Bursa Elemanı**, ilk baskısını **6 Haziran 1994** tarihinde yapmıştır. Gazetenin Sahipleri Hâkimiyet Gazetecilik ve Matbaacılık Ltd. Şt. Adına **Orhan ve Turhan Gençoğlu**, Genel Yayın Yönetmeni ise **Kemal Sulaoğlu** idi. **Ziya Pilevneli**’nin Genel Müdür olarak görev yaptığı gazetede, **Necdet Onur, Levent Gencelli, Niyazi Menteş ve Nurinisa Eroğlu** günlük; **İlhan İrem ve Cihan Borçbakan** haftalık yazıları ve **Murat Kuter** de “**Hedef 16**” başlıklı köşesiyle yer almışlardır⁶²⁷.

1996 yılında **Kemal Suluoğlu**’nun ayrılması üzerine, gazetenin Yayın Sorumluluğu’nu ve Yazı İşleri Müdürlüğü’nü **İbrahim Erdoğan**, Koordinatörlüğü’nü

⁶²⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁶²⁶ “Müze Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.1235.

⁶²⁷ “Bursa Elemanı Gazetesi”, Bursa Ansiklopedisi, s.391.

İsmail Korkmaz ve Haber Müdürlükleri'ni ise **Aysun Kralı** ile **Yunis Can Topaktaş** üstlenmişlerdir.⁶²⁸

2005 yılı itibari ile yayınlarını sürdürmektedir.

45.Realite Gazetesi (Temmuz 1995 - ?)

Temmuz 1995 tarihinden itibaren kısa süre yayımlanan ve ücretsiz olarak dağıtılan aylık ilan ve reklâm gazetesi olan **Realite**; 42 x 28 boyutlarında 16 sayfa olarak basılmıştır. Gazetenin Sahibi Flanel Tekstil Tic. Ve San. A.Ş adına **Raif Erdoğan**, Genel Yayın Müdürü **Süleyman Zeki Algür**, Yazı İşleri Müdürü **Ramazan Solak** ve Halkla İlişkiler Müdürü de **Ercan Özbalaban**'dan oluşturulmuştur. Gazetede, ilan ve reklâm yayınlarının yanı sıra, Bursa'da faaliyet gösteren firmaların faaliyetlerine ait haberlere ve köşe yazılarına da yer verilmiştir. Yayınlarına süreklilik kazandıramayan gazete kısa bir süre sonra kapanmıştır.⁶²⁹

46.Ekohaber Gazetesi (2 – 8 Nisan 1996 - Devam)

İlk sayısını **2 – 8 Nisan 1996** tarihinde çıkaran **Ekohaber**, kendisini haftalık iş ve ekonomi gazetesi olarak tanımlamıştır. Gazetenin İmtiyaz Sahibi **Tahsin Ardiç** olup Genel Yayın Yönetmenliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü'nü ise **Erdal Nural**, Haber Müdürlüğü'nü **Metin Carav**, Teknik Müdürlük görevlerini de **Doğan Ay** üstlenmişlerdir. Yazı İşleri Müdürlüğü **1996** yılından itibaren bir müddetle **Tayfun Çavuşoğlu** tarafından ardından **Nuri Kolaylı** ve sonrasında da **Seyit Ersöz**'ce yürütülmüştür.⁶³⁰

Gazeteye yazarların arasında Üniversite Öğretim Üyeleri, bazı Sanayici ve İşadamları ile Parlamenterler bulunmaktadır.1998 yılında sürekli yazarlar arasında **Prof. Dr. Ali Ceylan**, **Cevdet Akçakoca**, **Adil Gökçadır** ile Bursa milletvekilleri **Ertuğrul Yalçınbayır**, **Hayati Korkmaz** ve **Ali Rahmi Beyreli** bulunmaktadır.⁶³¹

42 x 28 ebatlarında birinci hamur gazete kâğıdına basılan **Ekohaber**, 12 sayfa halinde basılarak salı günleri dağıtımına çıkartılmaktadır. Gazetenin 1. Sayısı'nda İmtiyaz Sahibi **Tahsin Ardiç** imzasıyla yayımlanan başyazıda "**Bursa İş Aleminin Sözcüsü**

⁶²⁸ "Bursa Elemanı Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁶²⁹ "Realite Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1451.

⁶³⁰ "Ekohaber Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.596.

⁶³¹ "Ekohaber Gazetesi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.596.

Olmaya Adayız” şeklinde verilen ibareyle gazetenin bu alandaki iddiası da ifade edilmiştir. **Ekohaber**, ekonomi dünyasına ait çok değişik konulara yer vermenin yanı sıra zaman zaman da **Eko Bursa Life** isimli bir ek vermektedir.⁶³²

Tophane Meydanı Ressamlar sok. Merkez \ Bursa adresinden idare edilen gazete aynı zamanda siyasi nitelikli bir yayın organıdır.⁶³³

Gazete halen **Tahsin ARDIÇ** İmtiyaz Sahipliği’nde ve **Seyit Ersöz** tarafından yürütülen Yazı İşleri Müdürlüğü’nde yayınlarını sürdürmektedir.⁶³⁴

47.Coşkunöz Haber Gazetesi (31 Temmuz 1997 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak **31 Temmuz 1997** tarihinde yayın hayatına başlatılan gazete, Coşkunöz Şirketi’nin desteğinde çıkartılan, ekonomi ve bu firma faaliyetlerinin tanıtım ve duyurulması yayın politikası üzerine teşkil edilen yerel bir yayın organıdır. Gazetenin Sahipliği’ni **Oya Yöney** yapmakta ve üçer aylık dilimler halinde çıkartılmaktadır. Organize sanayi bölgesi Mavi Cadde 5 Merkez \ Bursa adresinden yönetilen gazete, yayınlarını sürdürmektedir.⁶³⁵

48.Mega Çizgi Gazetesi (Mayıs 1998 - ?)

Aylık siyasi gazete olarak çıkarılmaya başlanan **Mega Çizgi Gazetesi**; **Mayıs 1998** tarihinde yayın yaşamına başlamıştır. Gazetenin sahipliği’ni Mega İletişim, Yayıncılık, Reklâmcılık Ltd. Şirketi yaparken Genel Yayın Yönetmenliğini **Mecit Güler**, Genel Koordinatörlüğü’nü **Erol Benzer**, Yazı İşleri Müdürlüğü’nü **Muharrem Karabulut**, Haber Koordinatörlüğü’nü ise **Mustafa Ardiç** yapmışlardır.⁶³⁶

Birinci hamur kâğıda, 45 x 32 santimetre boyutlarında, 12 sayfa olarak basılan gazete, çıktığı dönemlerde 500.000 lira fiyatla satışa sunulmuştur. **Tayfun Çavuşoğlu, Doç. Dr. Ali Kaya, İnş. Müh. Hüseyin Kaplan, Hakan Soysal** ve **Av. Murat Duvarcı**’dan oluşan bir yayın kurulunca hazırlanan ve Görsel Medya Ltd. ŞT.’

⁶³² “Ekohaber Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.596.

⁶³³ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı)** 22 Nisan 2005 Tarihli, **Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.2.

⁶³⁴ “Coşkunöz Haber Gazetesi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.596.

⁶³⁵ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı)** 22 Nisan 2005 Tarihli, **Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.2.

⁶³⁶ “Mega Çizgi ”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1126.

tarafından basılan gazetenin, yayınları süreklilik kazanamamış ve kısa süre sonra kapanmıştır.⁶³⁷

49.Kızılay Haber Gazetesi (16 Ocak 2001 - Devam)

Kızılay Bursa Şubesi tarafından Kızılay'ın genel ve Bursa bölge faaliyetlerini okuyucularına duyurmak maksadıyla çıkartılmaya başlanan gazete, ilk sayısını **16 Ocak 2001** tarihinde çıkarmıştır. Siyasi nitelikli olarak yayın yapmaktadır. Kızılay Bursa Şubesi binasında yayına hazırlanan gazetenin sahipliğini, Kızılay adına **Ahmet Toksoy** yapmaktadır. İki ayda bir çıkartılan gazete, halen yayınlarına devam etmektedir.⁶³⁸

50.Ekometre Gazetesi (2002 – Devam)

Ekonomi-politika nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan gazete, genel yayın politikası doğrultusunda sektör, bölge ve ülkede uygulanan ekonomik programlar ve faaliyetlerin analizlerinin yapılarak okuyucularına duyurulmasını hedeflemektedir. Media Alp Basın Yayın Reklâm Ltd.Şti. Tarafından çıkartılan gazete, Ulubatlı Hasan Bulvarı No:101 Alp İş Merkezi Osmangazi \ Bursa adresinden yönetilerek baskıya hazırlanmaktadır. **2002** yılından itibaren çıkartılan gazete, haftada bir gün olmak üzere yayınlanmakta ve halen faaliyetlerini sürdürmektedir.⁶³⁹

51.Bursa Reklâm Gazetesi (5 Nisan 2002 – Devam)

Baki Akkuş'un Sahipliği'nde **5 Nisan 2002** tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanan gazete, Bursa'da faaliyet gösteren firmaların tanıtımı amacıyla yayın hayatına başlatılmıştır.15 günlük zaman aralıklarıyla çıkan gazete, Bursa reklâm dünyasına hizmet etmektedir. Siyasi nitelikli olarak yayınlarına başlayan gazete, Koğukçınar Mah.Demiryolu Cad.A Bl./ Merkez / Bursa adresinden idare edilmektedir. Gazete halen aktif olup yayınlarını sürdürmektedir.⁶⁴⁰

⁶³⁷ "Mega Çizgi", Bursa Ansiklopedisi, s.1126.

⁶³⁸ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.4.

⁶³⁹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi,, s.3.

⁶⁴⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi,, s.3.

52.Bursa Havadis Gazetesi (8 Ocak 2004 – Devam)

Orhan Vardar'ın Sahipliği'nde **8 Ocak 2004** tarihinden itibaren yayın hayatına başlayan gazete, H.İlyas Mah. Uluçarşı C 'Bl.1/70 Merkez / Bursa adresinden yönetilmektedir. 15 günde bir çıkartılan gazete, Bursa'da bu süre içersinde meydana gelen olayları, tarih tasnifli olarak okuyucularına duyurmak üzere hedeflenmiş bir yerel yayın organıdır. Siyasi nitelikli olan gazete, halen yayınlarını belirtilen yayın politikası doğrultusunda sürdürmektedir.⁶⁴¹

53.Dağ Postası Gazetesi (27 Ocak 2004 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete, **27 Ocak 2004** tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanmıştır. Sayfalarında ağırlıklı olarak Bursa'nın kırsal kesimini oluşturan "dağ yöresi" olarak tabir edilen ilçe, belde ve köylerinin haberlerine yer verilmektedir. Gazete, 15'er günlük dilimler halinde çıkmakta ve Çamlıca Mh. Güllüce Sk.13/3 merkez / Bursa adresinden yönetilmektedir. **Orhan Öztürk**'ün sahibi olduğu gazete yayınlarına devam etmektedir.⁶⁴²

54.Maliye Ekonomi Haber Gazetesi (13 Temmuz 2004 – Devam)

Aylık olarak çıkartılmaya başlanan gazete, ilk baskısını **13 Temmuz 2004** tarihinde yapmıştır. Maliye ve ekonomi alanında meydana gelen gelişme ve haberler ile mevcut hükümet ve ülkenin ekonomik uygulamalarını, okuyucularına duyurmak üzere çıkartılan gazete, siyasi niteliklidir. Uluyol Kıbrıs Şehitleri cad.52\D.3 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen gazetenin Sahibi, **Necati Gezer**'dir. Gazete **2005** yılı itibari ile yayınlarına devam etmektedir.⁶⁴³

55.Nar Çiçeği Gazetesi (29 Kasım 2004 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete, ilk sayısını **29 Kasım 2004** tarihinde çıkartmıştır. Fevzi Çakmak Cad. Burçin İşh. No: 54 Merkez \ Bursa

⁶⁴¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

⁶⁴² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

⁶⁴³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

adresinden idare dilen gazetenin sahibi, **Mustafa Özgüven**'dir. Haftalık olarak yayın yapan gazete, halen yayınlarına devam etmektedir.⁶⁴⁴

56.Dağ Haber Gazetesi (25 Ocak 2005 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatında yer alan gazete, ilk baskısını, **25 Ocak 2005** tarihinde yapmıştır. Bursa'nın dağlık kesimlerinde kalan ilçe, belde ve köylerinden ağırlıklı olarak bilgiler veren gazete, 15 günde bir çıkartılmaktadır. Uluyol Çakmak Sok.Kasapoğlu İşh.17/4 Merkez / Bursa adresinden yönetilen gazetenin Sahibi, **İlhami Yıldız**'dır. Gazete halen yayın hayatına devam etmektedir.⁶⁴⁵

57.Maliye Yorum Gazetesi (25 Mart 2005 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan gazete, sayfalarında ağırlıklı olarak-genel yayın ilkeleri doğrultusunda ülke ve dünyada ekonomik politikalar ve bunlara ait yorumlara yer vermektedir. Aylık olarak çıkan gazete, Sakarya mah.Uluyol Aydın İşh.1\2 Merkez \ Bursa adresinden idare edilmektedir. Sahibi **Mustafa Yalçın** olan gazete, ilk baskısını **25 Mart 2005** tarihinde yapmış ve halen yayın hayatına devam etmektedir.⁶⁴⁶

B. DERGİLER

1.Acar Spor Dergisi (12 Mayıs 1952 - ?)

İlk baskısını **12 Mayıs 1952** tarihinde yapan ve genel yayın politikasını şehirde meydana gelen sportif gelişme ve bilgilerin halka duyurulması üzerine bina etmiş olan dergi haftada bir pazartesi günleri yayımlanmıştır. Derginin İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdür'ü **Ş.Ali Bıçakçoğlu** idi.⁶⁴⁷

Derginin **26 Mayıs 1952** tarihli nüshasında logosunun altında, "**Haftalık Spor ve Mizah Mecmuası**", ibaresine yer verilmiş ve fiyatının 10 kuruş olduğu belirtilmiştir.

⁶⁴⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

⁶⁴⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

⁶⁴⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

⁶⁴⁷ M. Tayla, Bursa Basını, s.159.

Bu sayıda **Nejat Gürbulak** tarafından Güven Spor yöneticileri ile yapılmış bir röportaja yer verilmiş ve bazı spor müsabaka sonuçları okuyuculara duyurulmuştur.⁶⁴⁸

Derginin ne kadar süre ile yayın yaptığı tespit edilememiştir.

2. Top Spor Dergisi (1952 - ?)

1952 yılında şehrin sportif faaliyet ve gelişmelerini duyurmak maksadıyla çıkartılmaya başlanan derginin 4. Sayısında fiyatının 15 kuruş, İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdür'ünün ise **M.Hasan Uşaklı** olduğu belirtilmiştir. Logosu'nun altında "**Spor ve Edebiyat Mecmuası**", bilgisine yer verilmiş olan dergi, Aysan Matbaası'nda basılarak yayımlanmıştır.⁶⁴⁹

Derginin ne zaman yayın hayatından çekildiği tespit edilememiştir.

3. Bursa'da Teknik Tarım (1953 - ?)

1953'lü yıllarda Bursa'da meslek dergisi olarak yayın hayatına girmiş olan **Teknik Tarım**, aylık olarak Bursa tarımcıları tarafından çıkartılmıştır. Kısa bir süre yayımlanan derginin kesin kapanış tarihi tespit edilememiştir.⁶⁵⁰

4. İnci Magazin (1954 - ?)

1954 yılında **Hüseyin Kuşku**, tarafından çıkartılan magazin içerikli bir yerel dergidir. Ancak hiçbir nüshası bu güne kadar bulunup incelenemediğinden derginin çıkış-kapanış tarihleri ile nitelikleri hakkında detaylı ve net bir bilgi edinilememiştir.⁶⁵¹

5. Yeşerti Dergisi (Ocak 1956 - Haziran 1956)

Ocak 1956 tarihinde ilk sayısını çıkartarak yayınlanmaya başlayan **Yeşerti**, aylık sanat dergisidir. Sadece 5 Sayı yayın yapabilen ve ekonomik imkânsızlıklar nediniyle yayınlarına son veren derginin Sahibi **Ertuğrul İlter Erkeksin**, Yazı İşleri Müdürü **Mustafa Bucak** ve Sayfa Sekreteri ise Ressam **Fuat Söylemez** idi. 16 sayfa

⁶⁴⁸ **Acar Spor Dergisi**, 26 Mayıs 1952, S. 3, s.1.

⁶⁴⁹ M.Tayla, **Bursa Basını**, s.159.

⁶⁵⁰ "Bursa'da Teknik Tarım", **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁶⁵¹ "İnci Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.913.

halinde yayınlanan derginin satış fiyatı 40 kuruştur. **Mayıs 1956** tarihli 5.Sayısı'ndan sonra ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle kapatılmıştır.⁶⁵²

6.Çivi Dergisi (15 Nisan 1956 - ?)

Haftalık mizah dergisi olarak yayın hayatına giren **Çivi**, ilk sayısını **15 Nisan 1956** tarihinde çıkarmıştır. Mizah ustası **Yalçın Kaya**, gazeteci **Necati Akgün** ve **Fuat Söylemez** tarafından çıkarılan dergi, yayınlarında ağırlıklı olarak Demokrat Parti' yi mizah konusu yaparak eleştirmeyi yayın politikası olarak benimsemiştir.⁶⁵³

Derginin **22 Haziran 1956** tarihli nüshasında, logosunun hemen altında "**Haftalık Siyasi, Mizahi Gazete**", ibareleri ile idare yeri olarak **Ünlü Cad.38** numara bilgisine yer verilmiş ve gazetenin 10 kuruş bedelle satıldığı belirtilmiştir.⁶⁵⁴

15 Nisan 1956 yılında yayına başlayan **Çivi Dergisi**, haftada bir cuma günleri çıkartılmış ve her vesile ile genel yayın ilkeleri doğrultusunda iktidardaki DP'yi eleştirmeyi öncelikli hedef haline getirmiştir. Gazetenin sahipleri **Necati Akgün** ve **Yalçın Kaya** olup her ikisi de dönemin iktidar partisine muhalif olarak tanınmakta idiler.⁶⁵⁵ **22 Haziran 1956** tarihli derginin 9. Sayısı'nda yer verilen "**Kalmaz Ya**" adlı fıkradan ötürü sorumluları hakkında dava açılmış ve **Necati Akgün** (para) ile **Yalçın Kaya** (hapis) cezalandırılmışlardır.⁶⁵⁶

Dergi yayınlarının sürekliliği sağlanamamış ve kısa bir yayın hayatının sonunda kapanmıştır.

7. Güneş Dergisi (15 Ağustos 1961 – 1964)

Güneş Dergisi, İstanbul'da yayın hayatına sokulmuş, **15 Ağustos 1961**'den itibaren de Bursa'da yayımlanmaya başlamıştır. Aylık çıkartılan ve siyasi nitelikli olan derginin Sahibi, **Şaban Aykut**, Yazı İşleri Müdür'ü ise başlangıçta **Av. M. Öztüre**, daha sonraki yıllarda ise **Av. Ömer Faruk Sancar** olmuşlardır. İdarehane yeri olarak Tahtakale Üftade Pasajı 32/9 adresi belirtilmiş olan dergi, A-4 boyutlarında 16 sayfa

⁶⁵² "Yeşerti Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1723.

⁶⁵³ "Çivi Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.497.

⁶⁵⁴ **Çivi Dergisi**, 22 Haziran 1956, S. 9, s.1.

⁶⁵⁵ "Çivi Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.497.

⁶⁵⁶ M. Tayla, **Bursa Basını**, s.153.

olarak yayımlanmıştır. Derginin logosu altında önceleri “**Dini, Milliyetçi, Ahlaki ve Siyasi Tarafsız Dergi**” açıklamasına daha sonra ise “**Denilince Bir Yerin Adına Türk Beldesi / Gözüm Albayrak Arar, Kulağım Ezan Sesi**” ifadelerine yer verilmiştir. Derginin Sahibi olarak **Şaban Aykut**’un bir yazısında Atatürk’e hakaret ettiği gerekçesiyle hüküm giymesi üzerine 1964 yılından itibaren yayınlarına son vermiştir.⁶⁵⁷

8. Elif Dergisi (1 Kasım 1961 – 1963)

Yaşar Faruk İnal, Erol Akyüz, Sevim Polat ve Ertan Binzet’in ortak düşünce ve girişimiyle kurulan ve ilk baskısını 1 Kasım 1961 tarihinde yapmış olan dergi, sanat ve kültür niteliklidir. Aylık olarak yayın yaşamına giren dergi, 1963 yılı içinde yayınlarına son vermiştir.⁶⁵⁸

9. Yeşil Yıllar Dergisi (Kasım 1961 - Aralık 1961)

İlk sayısında tarihinin yazılması unutulmuş **Yeşil Yıllar Dergisi**, aylık olarak yayınlanmaya başlamıştır. İlk sayının tarihi basılmamış olmasına rağmen sahibinin daha sonraları belirttiği ifadelerden derginin ilk sayısının tarihi, Kasım 1961 tarihli olduğu anlaşılmıştır. Derginin Sahibi ve Yazı İşleri Yönetmeni **Enver Ayhan**, Sorumlu Müdür’ü ise **Fikret Güleçman**’dır. Yazı kurulu’nda **Üstün Güven, Nevzat Özmen, Alev Güven, İlyas Avcı, Remzi Sarıçetin ve Sami Rodoplu** yer almışlardır. 16 sayfa olarak çıkartılan dergi, 60 kuruş fiyatla satılmıştır.⁶⁵⁹

Aralık 1961 tarihli 2. Sayısı’ndan sonra ise talep yetersizliğine bağlı olarak ekonomik nedenlerden dolayı kapanmıştır.⁶⁶⁰

10. Çatı Dergisi (1963 – 1966)

Kısa bir süre yayın hayatında kalan **Elif Dergisi**’nin kapanması üzerine 1963 yılında, **Asım Konaklı, Erol Akyüz, Orhan Fişek, Sabahattin Çıracıoğlu**’nun katkılarıyla yeni bir dergi olarak **Çatı**, yayınlanmaya başlamıştır. Bursa’da bu adla

⁶⁵⁷ “Güneş”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.793.

⁶⁵⁸ “Elif”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.674.

⁶⁵⁹ “Yeşil Yıllar Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1733.

⁶⁶⁰ “Yeşil Yıllar Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1733.

çıkıymış olan ikinci dergi sıfatını taşımıştır.1966 yılına kadar yayın hayatında kalan dergi, bu tarihten itibaren yayınlarına son vermiştir.⁶⁶¹

11. Alkım Dergisi (15 Nisan 1968 - ?)

İlk baskısını 15 Nisan 1968 tarihinde yapan Alkım, başlangıçta aylık olarak çıkan Bursa'nın sanat ve eğitim dergisidir. Logosu'nun altında "Ayda Bir Çıkar Bilim, San'at ve Eğitim Dergisi"⁶⁶² açıklamasına yer verilmiştir.

16,5 x 24 santimetre boyutlarında, 24 sayfa olarak gazete kâğıdına basılarak çıkartılan derginin Sahipliği ve Sorumlu Müdürlüğü, Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürü **Turan Birinci** tarafından üstlenilmiştir. Dergi, belirlemiş olduğu yayın politikası doğrultusunda, yazılarında ağırlıklı olarak, eğitim sorunlarına ilişkin metinler, incelemeler, tarih, sanat ve edebiyat üzerine yazılar, öğrenci şiirleri, Bursa Eğitim Enstitüsü'nden haberlere yer vermiştir.⁶⁶³

Başlangıçta aylık olarak yayımlanan dergi, yapılan bir değişikle 3 ayda bir yayımlanmaya başlamıştır. 15 Kasım 1972 tarihli 48. Sayı'nın künyesinde, derginin Sahibi ve Mesul Müdür'ü olarak **Kemal Onur** ismi yazılmış ve yenilenen logosunun hemen altında ise " Üç Ayda Bir Çıkar" açıklamasına yer verilmiştir. Derginin bundan sonra çıkan nüshaları bulunamadığından sonraki sayıları ve kapandığı tarih hakkında yeterli bilgi edinilememiştir.⁶⁶⁴

12. Sur Dergisi (Nisan 1972 - Temmuz 1973)

İlk sayısını Nisan 1972 tarihinde çıkaran Sur, aylık yayımlanan fikir ve sanat dergisidir. İlk çıkış yıllarında Derginin Sahibi, Bursa Yüksek Tahsil Talebe Derneği adına **Nurhan Kara**, Yazı İşleri Müdürü **Şakir Çıplak**, İdare Müdürü ise **Hulusi Büyükeren**'dir. 9. Sayısı'ndan itibaren Sahipliği yine **Hulusi Büyükeren** tarafından yürütülen derginin, Yazı İşleri Müdürlüğü'ne **İsmail Özgün**, İdare Müdürlüğü'ne ise **Hasan Demirbaş** getirilmişlerdir.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ "Çatı Dergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.476.

⁶⁶² Alkım Dergisi, 15 Nisan 1968, S. 1, s.1.

⁶⁶³ "Alkım Dergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.94.

⁶⁶⁴ "Alkım Dergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.94.

⁶⁶⁵ "Sur Dergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.1526.

Derginin yayın politikası, ilk sayısında yer alan “**Sur’dan Okuyucuya**” başlıklı sunuş yazısında “Gerçek fikir, gerçek ülkü, milli dava **Sur**’da olacak, onun için bütün milliyetçi gençliğin **Sur** sayfalarında yazılarını yayınlamak, yüksek tahsil gençliğini bu davanın çevresinde toplamak, fikirde, sanatta, ruhta tek bir kuvvet haline gelmesini sağlamak esas gayemizdir. Milli gençliğe, Müslüman halka sesleniyoruz”⁶⁶⁶ denilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Temmuz 1973’te çıkartılan 16. Sayısı ile yayın yaşamına son vermiştir.

13. Yeni Dönem Dergisi (Aralık 1973 – Mayıs 1974)

Aralık 1973’te yayımlanmaya başlayan ve aylık olarak çıkartılan derginin Sahibi **Güner Akkılıç**, Sorumlu Yönetmeni ise **Yılmaz Akkılıç** idi. Siyasi nitelikli olan dergi “12 Mart” ara dönemi ile oluşan baskıcı yönetim ortamına karşı olarak, toplumun demokrasi ve özgürlük taleplerini seslendirmek amaçlı bir yayın politikası gütmüştür.⁶⁶⁷

Ocak 1974 tarihli 2. Sayısı’ndan itibaren Yazı İşleri Müdürlüğüne **M. Metin Güven** getirilmiştir. 16 x 23 santimetre ebatlarında karton kapak ve içeriğinde yer verilen yazıların genişliği doğrultusunda 32 ile 112 sayfa arasında çıkartılmıştır. Dergi, İstanbul’da Başaran Matbaası’nda yayıma hazır hale getirilerek, 500 lira fiyatla satışa sunulmuştur.⁶⁶⁸

Dergi her sayısında “**Politik Rapor**” ve “**Ekonomik Rapor**” başlıklı bölümlere yer vermiştir. Ayrıca yayın içeriğinde dış dünyadan Türkiye’nin görünümünü yansıtan yazılara, ayın olaylarının da yorumlandığı çalışmalara ve evrensel sanat olaylarına da da yer verilmeye çalışılmıştır. Dergide; **Doğan Avcıoğlu**, **İlhan Soysal**, **Atlan Öymen**, **Doğan Tanyer**, **Celil Gürkan**, **Vedii Bilget**, **Osman Nuri Koçtürk**, **Prof. Bahri Savcı**, **M. Emin Değer**, **Erol Toy**, **Ahmet Yıldız**, **Mahmut Tali Öngören**, **Vehbi Ersü** gibi tanınmış düşünür ve yazarların görüş, inceleme ve araştırmalarına yer verilmiştir.⁶⁶⁹

⁶⁶⁶ “Sur Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1454.

⁶⁶⁷ “Yeni Dönem”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1710.

⁶⁶⁸ **Yeni Dönem Dergisi**, Ocak 1974, S. 2, s.1.

⁶⁶⁹ “Yeni Dönem”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1710.

Dergi, **Mayıs 1974** tarihli 6. Sayısı'ndan sonra ekonomik olanaksızlar ve dağıtım aksaklıkları dolayısıyla yayımına son vermek zorunda kalmıştır.⁶⁷⁰

14. Yeni Nilüfer Dergisi (Eylül 1975 - Ağustos 1976)

Aylık sanat dergisi olarak yayın hayatına sokulan **Yeni Nilüfer**, **Eylül 1976** tarihinde ilk sayısını çıkartmıştır. Dergiyi başlangıçta çıkartanlar; **Selami Üney**, **Nevzat Çalikuşu** ve **Kemalettin Berksü** iken, 3. Sayısı'ndan itibaren Sahipliğini **Nevzat Çalikuşu** Yazı İşleri Müdürlüğü'nü de **Cemil Erdoğan** üstlenmişlerdir.⁶⁷¹

Dergide ağırlıklı olarak, **Selami Üney**, **Nevzat Çalikuşu**, **Mehmet Önalp**, **Mehtap Çalikuşu**, **Mehmet Kuru**, **M.Mekal Kuloğlu**, **Turhan Gürel**, **Nadide Küçüksiler** ve **Nursel Alyanak**'ın yazılarına yer verilmiştir. **Ağustos 1976** tarihinde 12. Sayısı'nı çıkartan dergi, bu sayıdan itibaren yayınlarına son vermiştir.⁶⁷²

15.Bursa Barosu Dergisi (Nisan 1976 – Devam)

Bursa Barosu tarafından üye ve okuyucularının baro ve hukuk alanındaki gelişmelerden bilgi sahibi olmalarını sağlamak maksadıyla çıkarılması tasarlanmış olan dergi, **1976** tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Bu bilgiye **Eylül 1994** tarihli nüshasında yer verilmiş olan “ yıl 18, sayı 47 ” bilgisinden hareket edilerek ulaşılmıştır.⁶⁷³

Baro adına derginin Sahibi, **Asude Şenol**'dur. Üçer aylık dilimler halinde çıkan dergi, siyasi niteliğe sahiptir. Uluyol Cad.Adalet Sarayı G Bl./ Merkez / Bursa adresinden yönetilerek baskıya hazırlanan dergi **2005** yılı itibariyle halen yayınlarına devam etmektedir.⁶⁷⁴

16. 11 Eylül Dergisi (11 Eylül 1976 - ?)

11 Eylül 1976 yılında kuruluşunu tamamlayarak ilk baskısını yapan ve ismini Bursa'nın Yunan işgalinden Kurtuluş tarihinden alan dergi yılda bir sayı çıkartmıştır.

⁶⁷⁰ **Yeni Dönem Dergisi**, Mayıs 1974, S. 6, s.2.

⁶⁷¹ “Yeni Nilüfer Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1713.

⁶⁷² “Yeni Nilüfer Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1713.

⁶⁷³ **Bursa Barosu Dergisi**, Eylül 1994, S. 47, s.1.

⁶⁷⁴ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.2.

Derginin Sahibi Bursa İlim ve Kültür Derneği olarak gösterilmiştir. Yazı İşleri Müdürlüğü'nü ise **Recep Sazan Bey** yürütmüştür. İdare yeri olarak Pazaryeri Alan Sok. Zıncır İş Hanı 4. Kat olarak gösterilen derginin dizgi ve baskı işlemlerinin tamamı Otağ Matbaa tarafından yapılmıştır. 3. Sayısı'na göre 25 TL bedel ile satılmıştır. İncelenebilen 3. Sayısı'nda "**Değerli Okuyucu**" başlıklı bir yazıda derginin 3. yılında sizlerle birlikte olmanın mutluluğu içerisindeyiz. 2. Sayı ile birlikte büyük bir talep ve ilgi ile karşılaştık denilmiştir. Ancak dergi yayınlarına süreklilik kazandıramamış ve kesin yılı tespit edilememekle birlikte yayın hayatından çekilmiştir.⁶⁷⁵

17. Evlilik Okulu Dergisi (Mart 1984 – 1985)

İlk sayısını **Mart 1984** tarihinde çıkarmış olan derginin logosunun sağ altında "**Bilimsel Aile Dergisi**" tanımlamasına yer verilmiştir.⁶⁷⁶ Türkiye Çocuk Evleri Vakfı (TÇEV)'nın yayın organı olarak basın hayatına kazandırılmıştır. Bursa'da aylık olarak çıkarılan dergi, kadın, erkek ve çocuk arasında ki ilişkileri düzenleyen davranışlara ışık tutmak, bilimsel yöntemlerle aile içi mutluluğu ve anlayışı pekiştirmek, deneyimlere dayanarak varılan doğruları okurlarına aktarmak amaçlı bir yayın politikası gütmüştür. Derginin Sahibi, Vakıf adına Denetleme Kurulu Başkanı **Dr Murat Kaçar**, Yazı İşleri Müdür'ü ise Vakıf Genel Müdür'ü **Selim Kazak**'tı. Dergi 1985'ten itibaren yayın hayatına son vermiştir.⁶⁷⁷

18. Bursa Ekonomi Dergisi (Haziran 1984 – Devam)

Aylık olarak çıkan **Bursa Ekonomi**, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO) tarafından yayımlanan bir dergidir. İlk sayısının tarihi **Haziran 1984**'tür. Dergide, BTSO'ya özgü haberlerin yanı sıra, Türkiye ve Bursa ekonomisindeki gelişmeler, bu gelişmeler üzerine görüşler, araştırmalar ve ekonomi alanında yapılan söyleşilere yer verilmektedir. Derginin sahibi başlangıçta BTSO Yönetim Kurulu Başkan Vekili **Mutlu Uraz** ve Genel Yayın Müdür'ü de **Ahmet Boz** olarak belirlenmiştir. Sonraki dönemlerde, BTSO yönetimindeki değişikliklere bağlı olarak sahibi de değişmiştir. 22 x

⁶⁷⁵ 11 Eylül Dergisi, 11 Eylül 1979, S. 3, s.1,2.

⁶⁷⁶ Evlilik Okulu Dergisi, Ağustos 1984, S. 6, s.1.

⁶⁷⁷ "Evlilik Okulu", Bursa Ansiklopedisi, s.674.

30 santimetre boyutlarında, kuşe kâğıda baskılı ve 36 sayfa olarak çıkartılan derginin yayınları halen devam etmektedir.⁶⁷⁸

19. Ekonomik Rapor (Kasım 1984 – Devam)

Kasım 1984 tarihinde ilk sayısını çıkarmak suretiyle yayınlarına başlayan Ekonomik Rapor, Bursa Sanayiciler ve İşadamları Derneği (BUSİAD) tarafından değişik aralıklarla yayımlanmıştır.⁶⁷⁹

Genel ve yerel ekonomik durumla ilgili görüşlerin açıklandığı rapor nitelikli yayın organı, **Doç. Dr. Ali Ceylan**’ın yönetiminde hazırlanmakta ve BUSİAD Yönetim Kurulu’nun onaylaması üzerine kamuoyuna sunulan rapor; 17 x 12 boyutlarında basılmıştır. **Aralık 1992**’deki 29. Sayısı’ndan itibaren her rapor, ele alınan konuda uzman kişilerce düzenlenmiş ve 22 x 15 boyutlarında basılmıştır.⁶⁸⁰

2005 yılı itibari ile yayınlarını sürdürmektedir.

20. Hâkimiyet Çocuk Dergisi (27 Ocak 1985 – 1987)

Hâkimiyet Gazetesi bünyesinde çıkarılmaya başlanan **Hâkimiyet Çocuk**, yayın kurulunu da çocukların oluşturduğu Bursa’nın ilk çocuk dergisidir. **1984** yılında **Ceyhun İrgil** tarafından kurulan “Hâkimiyet Çocuk Kulübü” (HÇK)’nün önceleri gazete içinde yer verilen “çocuk sayfası”, **27 Ocak 1985**’ten itibaren kulübün yayın organı olarak gazete ekinde ve tabloit boyutta basılmaya başlanmıştır.⁶⁸¹

Dergi, **1985** yılında yüksek bir okuyucu kitlesine ulaşmış, döneminde ülkenin en büyük üçüncü çocuk birlikteliği haline gelen HÇK’ nün üye sayısı 6000’li rakamları bulmuştur. **1987**’ye değin **Ceyhun İrgil**, bu tarihten sonra **Dilek Tura** ve ardından **Makbule Çivak Karabulut** tarafından yürütülen kulüp ve dergi etkinlikleri **1987** yılında son bulmuştur.⁶⁸²

⁶⁷⁸ “Bursa Ekonomi Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁶⁷⁹ **Ekonomik Rapor Dergisi**, Kasım 1984, S. ,1 s.1.

⁶⁸⁰ “Ekonomik Rapor”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.629.

⁶⁸¹ “Hâkimiyet Çocuk Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.821.

⁶⁸² “Hâkimiyet Çocuk Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.821.

21. Minik Kalemler Dergisi (16 Mayıs 1986 – Devam)

Mehmet İnal'ın sahibi olduğu dergi ilk sayısını, **16 Mayıs 1986** tarihinde çıkarmış ve aylık yayın organı olarak Bursa basın hayatındaki yerini almıştır. Çekirge Cad. Mutlu Sok. No:24 Merkez \ Bursa adresinden idare edilerek yayına hazırlanan dergi eğitim nitelikli olup içeriğinde ağırlıklı olarak eğitim sistemi ve öğrencilere faydalı olabilecek yazılara yer vermektedir. Dergi halen yayınlarına devam etmektedir.⁶⁸³

22. Mako Haberler Dergisi (25 Temmuz 1986 – Devam)

Bir ticaret işletmesi olan Mako (Magneti Marelli-Koç Ortaklığı) tarafından bu alana ait haber, eğitim, ürün tanıtımı ve sosyal organizasyonları okuyucularına duyurmak amacıyla yayın hayatına başlatılan dergi, mesleki niteliklidir. Üçer aylık dilimler halinde çıkan dergi, Organize San. Böl. Yeşil Cad. 28 Merkez \ Bursa adresinde bulunan Mako'nun kendi tesislerinde baskıya hazırlanmaktadır. Mako adına derginin Sahipliği **K.Kaynak Küçükpınar** tarafından yapılmaktadır. İlk sayısını **25 Temmuz 1986** tarihinde çıkarmaya başlayan dergi halen yayınlarına devam etmektedir.⁶⁸⁴

23. Öner Sanat Dergisi (15 Eylül 1986 – Devam)

Sanat içerikli olarak **15 Eylül 1986** tarihinde yayım yaşamına başlayan derginin sahibi, Ön-Mat AŞ. Adına **Neşet Öner**, Yazı İşleri Müdürü de **Talat Uncuoğlu** idi. Daha sonraki yıllarda Genel Yayın Yönetmenliği'ni **Mehmet Okur**, Yazı İşleri Müdürlüğü'nü ise **Bilge Öner** üstlenmişlerdir. İdare binası olarak Uluyol Tezcan Sok.No:5 Merkez \ Bursa adresi gösterilen dergi, aktüel nitelikli bir yayın organıdır.⁶⁸⁵

İlk yayın yıllarında aylık olarak çıkmasına karşın, sonraki yıllarda ekonomik sıkıntılar nedeniyle 3 ayda bir yayımlanmaya başlamıştır. 28 x 20 boyutlarında birinci hamur kâğıda kuşe kapaklı olarak hazırlanan derginin sayfa sayısı içeriğine göre artış ve

⁶⁸³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

⁶⁸⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

⁶⁸⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

azalışlar göstermiştir. Derginin Sanat Danışmanlığı görevi **Dr. Hüsamettin Olgun** tarafından yürütülmektedir.⁶⁸⁶

Dergi, **Neşet Öner**'in sahipliğinde halen aynı politika ve sürelerde çıkarak yayın hayatına devam etmektedir.⁶⁸⁷

24. U.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi (1986 - Devam)

U.Ü.İlahiyat Fakültesi tarafından yayın hayatına başlatılan dergi, ilk sayısını 1986 tarihinde çıkartmıştır.⁶⁸⁸ Derginin ilk sayısında yer almış olan bazı konu başlıkları ve yazarları şu şekildedir; **“Nihilizmin Tarihçesi” Hüseyin Aydın**, **“Soyut Varlıkların İspatı” Fârâbi (Çev, Hüseyin Aydın)**, **“Fîilî Sünnetin Delil Değeri” Selman Başaran**, **“Hz. Peygamber'de Anne Sevgisi” Hüseyin Algül**, **“Sosyal Bütünlük Açısından Din Eğitimi” Halis Ayhan**, **“Ergenlik Çağı Davranışlarında Din Eğitiminin Etkisi” Hayati Hökelekli.**⁶⁸⁹

Fakülte adına sahipliğini **Hüseyin Algül**'ün üstlendiği dergi, içeriğinde dinin konulu yazılara ağırlıkla yer vermektedir. 1999 yılına kadar yılda bir kez daha sonraki yıllarda 6 aylık aralarla çıkan dergi, mesleki nitelikli olarak yayın politikası doğrultusunda halen yayınlarını sürdürmektedir.⁶⁹⁰

25. Güney Marmara Mimarlık Dergisi (26 Haziran 1987 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan dergi, mimarlar grubu tarafından baskıya hazırlanan mesleki nitelikli bir dergidir. Mimarlar Odasının Çırpan Mah.Güçlü Sok.21 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen derginin sahibi, **Ahmet Aybar**'dır. Üçer aylık dilimler halinde çıkartılan dergi, ilk baskısını **26 Haziran 1987** tarihinde çıkarmış ve halen yayın faaliyetlerine devam etmektedir.⁶⁹¹

⁶⁸⁶ “Öner Sanat Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.1394.

⁶⁸⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

⁶⁸⁸ Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, I/1(Bursa, 1986), s.1.

⁶⁸⁹ Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, I/1(Bursa, 1986), s.1.

⁶⁹⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

⁶⁹¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

26. Bursa Tabip Odası Dergisi / Hekimce Bakış Dergisi (26 Temmuz 1987 – Devam)

Bursa Tabip Odası Dergisi adıyla 1987 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan **Bursa Tabip Odası Dergisi**, bir meslek grubu dayanışması eseridir. Derginin isminden hareket edildiğinde içeriğinde sadece tıp alanına dönük konulara ağırlık verdiği düşünülse de yalnızca mesleki konularla sınırlı kalmamış, ülke ve toplum sorunlarıyla ilgili yazılara da yer verilmiştir.⁶⁹²

3 ayda bir okuyucusu ile buluşan derginin logosunun altında “**Bursa Tabip Odası Yayın Organı**” ifadesine yer verilmiştir. Renkli kuşe kapak içerisinde, 32 sayfadan oluşan dergi, 20 x 27 santimetre boyutlarında olup oda üyelerine ücretsiz dağıtılmaktadır. Derginin değişik sayıları Bursa ve İzmir’de çeşitli basımevlerinde bastırılmıştır.⁶⁹³

Derginin sahibi **Dr. Zeki Oğuz**, Yazı İşleri Müdürü **Dr. Vasıf Atabey**, Yayın Yönetmeni ise **Dr. Sürel Solakozlu** olarak yayın hayatına girmiştir. Ancak 5. Sayısı’nda derginin sahipliğini **Dr. O. Nuri Avşar**, Yazı İşleri Müdürlüğü’nü **Dr. Metin Önerci**, Yayın Yönetmenliği’ni ise **Dr. Tayfun Açıkgöz** üstlenmişlerdir.⁶⁹⁴

Ağustos 1990’da yayımlanan 12. Sayısı’ndan itibaren niteliği bülten olarak değiştirilmiş ve sahipliğini **Prof. Dr.Rahmi Dirican**, Yazı İşleri Müdürlüğü’nü **Dr.Necati Yazar**, Yayın Yönetmenliği’ni de **Dr. Çetin Tor** yüklenmişlerdir.⁶⁹⁵

Oda’nın 25–26 Nisan 1992 günleri yapılan kongresinin bitiminde 19. Sayısı’ndan itibaren derginin isim değişikliği yapılarak **Hekimce Bakış** adıyla yayımlanmaya başlanmıştır. **Dr.Çetin Tor**’un sahibi olduğu dergide, Yazı İşleri Müdürlüğü’ne **Dr. Hamdi Uğur**, Genel Yayın Yönetmenliği’ne de **Dr. Kayıhan Pala** getirilmiştir.⁶⁹⁶

Ocak 1994 tarihli 25. Sayısı’ndan sonra, Genel Yayın Yönetmenliği kaldırıldırılmıştır. Derginin **Temmuz 1994** tarihli sayısı da, 25. sayı olarak numaralandırılmış ve izleyen sayıları buna göre takip ettirilmiştir.⁶⁹⁷

⁶⁹² “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹³ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹⁴ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹⁵ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹⁶ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹⁷ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

21 Nisan 1996 günlü Oda Kongresi'nin ardından, 30. Sayısı'ndan itibaren sahipliğini Oda Başkanı seçilen **Prof. Dr. Hamdi Aytekin** üstlenmiş, **Dr.Hamdi Uğur** ise Yazı İşleri Müdürlüğü görevini sürdürmüştür. ⁶⁹⁸

Sahipliğini **A.Murat Ünal**'ın yaptığı **Hekimce Bakış**, Gazcılar Cad.Petek B İşhanı C Blok Merkez \ Bursa adresinde bulunan idarehanesinden yönetilmek suretiyle yayınlarını sürdürmektedir. ⁶⁹⁹

27. View Of Bursa (Kasım 1987 - Mayıs/Haziran 1998)

BUSİAD'ın yayın organı **Busiad'dan Bakış**'ın İngilizce ve Türkçe olarak yayımlanan yan organı olan **View of Bursa**'nın ilk sayısı **Kasım 1987** tarihli dir. Sahibi, BUSİAD adına **Erol Türkün**, Genel Yayın Yönetmeni **Şenol Şankaya**, Yazı İşleri Müdürü ise **Sinan Tunç** olarak belirlenmiştir ilk sayısının kapağında İnkaya çınarının fotoğrafına yer verilen, kuşe kâğıda 56 sayfa olarak basılan **View of Bursa**, Bursa'nın tanıtımı amaçlı olarak yayın hayatına sokulmuştur. ⁷⁰⁰

2. Sayısı'nı çıkarmayı müteakiben, **Mayıs - Haziran 1998** tarihinde **Busiad'dan Bakış**'la birleşmek suretiyle yayınlarına son vermiştir. ⁷⁰¹

28. Metro Dergisi (Bursa/Kent ve İnsan) (Ocak 1989 - Mart 1989)

Ekip Yayıncılık AŞ adına sahibinin **Erdoğan Bilenser**, Genel Yayın Yönetmeni'nin **Kemal Suluoğlu** olduğu **Metro**, aylık aktüalite ve magazin dergisidir. **Ocak 1989** tarihli ilk sayısında çıkan sunuş yazısında, “ Metro bir haber dergisi değil. Yalnızca belirli konulara yönelmiş bir dergi de değil. **Metro**, özel bir dergi. Bu dergide siz varsınız; dostlarınız arkadaşlarınız var. Yaşadığınız kentin sorunları var” ⁷⁰² denilerek yayın hayatına sokulmuştur.

Dergi ancak 3 Sayı yayımlanabilmiş ve **Mart 1989** tarihli son sayısının sunuşunda, Bursa'da en çok satan aylık dergi olduğuna değinildikten sonra, “Ama ne

⁶⁹⁸ “Hekimce Bakış”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.856.

⁶⁹⁹ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı**(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa ili süreli yayınlar listesi, s.10.

⁷⁰⁰ “View Of Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1690.

⁷⁰¹ “View Of Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1690.

⁷⁰² “Metro Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1151.

var ki, bu ülkede yalnızca satış gelirleriyle yaşamıyor yayın organları”⁷⁰³ ifadesine yer verilerek yayınlarına son vermek zorunda kalmıştır.

29. Makina Mühendisleri Odası Dergisi (25 Temmuz 1989 – Devam)

Makine Mühendisleri Bursa Şubesi tarafından kendi binasında baskıya hazırlanarak çıkartılan dergi, içeriğinde Mühendisler Odası Bursa Şubesi’ne ve genel oda bünyesine ait haber ve duyurulara ağırlıklı olarak yer vermektedir. Oda adına derginin sahipliği **İ.Hakkı Kavurmacı** tarafından yapılmaktadır. İki aylık dilimler halinde çıkartılan dergi, mesleki niteliği ile **25 Temmuz 1989** tarihinde başladığı yayın hayatına halen devam etmektedir.⁷⁰⁴

30. Biçem Dergisi (Nisan 1990-Şubat 1993)

Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni **Nahit Kayabaşı** olan **Biçem**, aylık yazın dergisi olarak yayın hayatına girmiştir. 24 x 16 boyutlarında krome karton kapaklı, birinci hamur kâğıda 32 sayfa olarak yayımlanan ilk sayısı, **Nisan 1990** tarihlidir. Derginin içeriğinde yer alan yazıların durumuna göre sayfa sayısında zaman zaman değişiklikler ve yayın süresinde gecikmeler oluşabilmiştir.⁷⁰⁵ Derginin 1.Sayısı’nda 3000 TL bedelle satışa sunulduğu belirtilmiştir.⁷⁰⁶

Bursa’da sanat ve yazın alanında özel bir yer edinen **Biçem**; içeriğinde ağırlıklı olarak sanat yönlü yazılara, şiir ve öykü çevirilerine yer vermiştir. Ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle **Şubat 1993** tarihli 12. Sayısı ile yayın yaşamına son vermiştir.⁷⁰⁷

31.Ahenk Dergisi (Eylül 1990 - ?)

Aylık fikir ve sanat dergisi niteliğinde yayın hayatına giren **Ahenk**, Milli Gençlik Vakfı Bursa Şubesi tarafından çıkartılmıştır. Derginin 4. Sayısı’nın tarihi **Aralık 1991**’dir.Bu tarihten geriye gidilmek suretiyle ilk baskı tarihinin **Eylül 1991**

⁷⁰³ “Metro Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s. 1151.

⁷⁰⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

⁷⁰⁵ “Biçem”, Bursa Ansiklopedisi, s.256.

⁷⁰⁶ Biçem Dergisi, 1(Nisan 1990), s.1.

⁷⁰⁷ “Biçem”, Bursa Ansiklopedisi, s.256.

olduğu hesap edilmiştir. Logosu'nun hemen üstünde “ **Fikirde Sanatta Estetikte**” ibaresi bulunan ve bunu **Ahenk** adıyla tamamlayan dergi, 20 x 28 santimetre boyutlarında, 32. sayfa ve birinci hamur kâğıda basılı olarak çıkartılmıştır.⁷⁰⁸

Derginin 4. Sayısı'nda Genel Yayın Yönetmeni olarak **Osman Doğan**, 6. Sayısı'nda ise **Engin Bacacı**'nın ismine yer verilmiştir. Muhafazakâr ve dini içerikli bir yayın anlayışını genel yayın politikası olarak belirleyen dergide makale, röportaj, hikâye, inceleme, haber, yorum, şiir vb.konulardan oluşan yazılara da yer verilmiştir. Kesin olarak kapanış tarihi tespit edilememiştir.⁷⁰⁹

32. Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi (Ekim 1991 – Devam)

İlk baskısını **Ekim 1991** tarihinde yapmış olan dergi; Balkan Türkleri ve Mülteci Dernekleri Federasyonu (BTMD) tarafından çıkartılmıştır. Başlangıçta dernek adına derginin sahipliğini Federasyon Başkanı **Mümin Gençoglu** üstlenmiştir. Kendisinin 1993'te ölümü üzerine bu görev **Av.Hasan Altınsoy** tarafından yürütülmüştür. Dergi üçer aylık dilimler halinde çıkan ve sayfalarında kültür, sanat, haber ve folklorik araştırmalara yer veren bir özelliğe sahiptir.⁷¹⁰

Derginin 1995 tarihli 16.Sayısı'nda Yazı İşleri Müdür'ü **Ahmet Şerif Şerefli**, Sanat Danışmanı **Ambiya Çavuş**, Yazı Kurulu'nda ise **Prof Dr. Hasan Eren**, **Doç. Dr. Hayriye Süleymanoğlu**'nun bulundukları ifade edilmiştir. Yine bu sayıda derginin fiyatının 30.000 TL ve yıllık abone bedelinin 120.000 TL olduğu, Hâkimiyet Ofset tesislerinde basıldığı belirtilmiştir. Dergi kuşe kpaklı, birinci hamur kâğıda 20 x 27 santimetre ebatlarında 44 sayfa olarak dizgilenerek çıkartılmıştır.⁷¹¹

Kasım Aralık 2009 tarihli 78.Sayısı'na göre dergi ikişer aylık dilimler halinde yayınlanmakta ve dergi **Prof.Dr. Emin Balkan**'ın sahipliğinde ve Ankara Cad. DSİ karşısı Okumuş Apt. 292 / 2 Yıldırım / Bursa adresinde yayınlarını sürdürmektedir.⁷¹²

⁷⁰⁸ **Ahenk Dergisi**, 4(Aralık 1991), s.1.

⁷⁰⁹ “Ahenk Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.37.

⁷¹⁰ “Balkanlar'da Türk kültürü”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.202.

⁷¹¹ **Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi**, 16(1995), s.1.

⁷¹² **Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi**, 78(2009), s.1.

33. İpek Yolu Dergisi (1993 – Devam)

Bursa Genç Sanayici ve İşadamları Derneği'nin (GESİAD) 3 aylık yayın organı olarak 1993'ten itibaren yayımlanmaya başlamıştır. İlk sayıları kuşe karton kapak içerisinde 48 sayfa ve kuşe kâğıda basılmakta iken sonraları dergi niteliğinden aylık bülten haline dönüştürülerek faaliyetleri sürdürülmüştür. Bülten hali ile yayımlanmaya başladıktan sonra ücretsiz olarak dağıtılmakta yayın faaliyetleri sürdürülmektedir..⁷¹³

34. Yeni Biçem Dergisi (Mayıs 1993 - Eylül 1994)

Biçem Dergisi'nin Şubat 1993 tarihinde kapanmasından sonra **Nahit Kayabaşı**'nın Sahife Yazı İşleri Müdürlüğü'nde, değişmiş adı **Yeni Biçem** olarak belirlenen dergi, aylık yazın-düşün yayın organı olarak çıkartılmaya başlanmıştır. Mayıs 1993 tarihli ilk sayısında yer alan “**Yeni Biçem mi?**” başlıklı giriş ve tanıtım yazısında “Nedir ‘Yeni Biçem? Ne tek başına önceli **Biçem**’in yenisi; ne de yeni bir Biçem. Öyleyse? İki birliktel!” ifadelerine yer verilmek suretiyle kapanmak zorunda kalan **Biçem**’in takipçisi, devamı niteliğinde olduğu vurgulanmıştır⁷¹⁴.

Daha ekonomik olması kaygılarıyla 24 x 16 boyutlarında hazırlanan bu dergi, öncülü olan **Biçem Dergisi**’nde olduğu gibi Bursa ve ülke genelinde yazın ve düşün alanlarında etkili olmuş ancak, bu dergi de ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle Eylül 1994 tarihli 18. Sayısı’nı çıkarmayı müteakiben kapanmak zorunda kalmıştır.⁷¹⁵

35. Veteriner Cerrahi Dergisi (15 Ekim 1993 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi desteğinde ve kendi tesislerinde baskıya hazırlanan dergi, ilk sayısını 15 Ekim 1993 tarihinde çıkarmıştır. Fakülte adına derginin Sahibi, **O.Sacit Görgülü** olarak belirtilmektedir. 6 aylık dilimler halinde yayın yapan dergi, sayfaların tamamen mesleki ağırlıklı olarak teşkil etmekte ve halen yayın hayatına devam etmektedir.⁷¹⁶

⁷¹³ “İpek Yolu”, Bursa Ansiklopedisi, S.938.

⁷¹⁴ “Yeni Biçem”, Bursa Ansiklopedisi, s.1708.

⁷¹⁵ “Yeni Biçem”, Bursa Ansiklopedisi, s.1708.

⁷¹⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

36. Kardelen Dergisi (1993 Kış Dönemi – Devam)

1993 Kış döneminden itibaren 6 aylık dilimler halinde yılda iki kez çıkartılmaya başlanan **Kardelen** spor nitelikli bir dergidir. Kayak Antrönörleri Derneği tarafından çıkartılmaya başlanan derginin, 1995 yaz tarihli 4. Sayısı'na göre, Kayak Antrenörleri Derneği adına Sahibi **Kenan Uzel**, Genel Yayın Yönetmeni **M. Oğuz Kanbir**, Yazı İşleri Müdür'ü **Ramis Durmuş** idi. Renkli kuşe kapak içinde 32 sayfa 28 x 20 santimetre boyutlarında yayımlanmakta olan dergi, yayınlarını sürdürmektedir.⁷¹⁷

37. Bursa'da Sağlık Dergisi (Şubat 1994 – Devam)

Bursa Sağlık İl Müdürlüğü tarafından çıkartılmaya başlayan dergi ilk sayısını **Şubat 1994** tarihinde yayımlamıştır. Üçer aylık dilimler halinde çıkmaya başlayan, 20 x 28 santimetre ebatlarında, parlak krome karton kapak içerisinde 44 sayfa olarak yayımlanan derginin ilk sayısında sahibi olarak İl Sağlık Müdür'ü **Dr. Erol Afşin**, Yazı İşleri Müdür'ü olarakta **Dr Züleyha Öztürk Alper** belirtilmiştir.⁷¹⁸

Dergi Bir süre yayınlarına ara verdikten sonra **Haziran 2001** tarihinde **Dr, Özcan Akan** Editörlüğü'nde kapağı ile birlikte 32 sayfa olarak tekrar yayın hayatına kazandırılmıştır. Bu tarihten itibaren derginin sahibi, Sağlık Müdürlüğü adına **Dr. Hüseyin H.Serdar**, Yazı İşleri Müdür'ü ise **Dr. Murat Göncü** Olmuşlardır.⁷¹⁹

Dergi aralıklarla da olsa halen yayınlarını sürdürmektedir.

38. TügiK Marmara Dergisi (1995 Yaz dönemi - 1995 Sonbahar Dönemi)

Üç ayda bir olmak üzere Türkiye Genç İşadamları İşadamları Konseyi (TÜGİAD) Marmara Yüksek Kurulu tarafından çıkarılmaya başlanan ekonomi ağırlıklı dergi, yayınlarına süreklilik kazandıramamıştır⁷²⁰.

1995 yaz dönemi tarihli ilk ve 1995 sonbahar dönemli 2. Sayıları'nda, TÜGİAD Marmara Yüksek Kurulu adına gazetenin sahibi, **Zafer Çevik** (Yenişehir Genç, İşadamları Derneği (YEGİAD) Başkanı), sorumlu Yazı İşleri Müdürü ise **Gürhan**

⁷¹⁷ **Kardelen Dergisi**, 4(Yaz 1995), s.1.

⁷¹⁸ **Bursa'da Sağlık Dergisi**, 1(Şubat 1994), s.1.

⁷¹⁹ **Bursa'da Sağlık Dergisi**, 1(Haziran 2001), s.1.

⁷²⁰ "TUGIK Marmara Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1636.

Çetinkaya (Genç Sanayici ve İşadamları Derneği (GESİAD) Genel Sekreteri) olarak belirtilmiştir⁷²¹

İkinci sayısından sonra yayın hayatından çekilmiştir.

39. Furkan Günlüğü Dergisi (Temmuz-Ağustos Eylül 1996 - ?)

İlk sayısını Temmuz-Ağustos-Eylül 1996 döneminde yapan **Furkan Günlüğü**, üç ayda bir çıkarılmış ve 3000 lira bedelle okuyucuya sunulmuştur.⁷²² Derginin sahibi ve sorumlusu **Murat Eryağan**, Yazı İşleri Müdürü **Yusuf Kartal**, Yayın Danışmanı **Mustafa Armağan**, Genel Yayın Yönetmeni ise **Rahmi Güler**'den oluşturulmuştur.⁷²³

Kuşe kâğıda çok sayfalı olarak basılan ki ikinci sayısı yetmiş sayfadan oluşan dergi; 20 x 27,5 boyutlarında Furkan Ofset tesislerinde basılıyordu. Genel yayın politikası doğrultusunda dergi içeriğinde ağırlıklı olarak, Bursa'nın geçmişi ile ilgili tarihsel veriler ışığında araştırma, fotoğraf ve gravürlere yer vermeye özen göstermiştir.⁷²⁴

Furkan Günlüğü Dergisi, yeterli ilgiyi bulamamak, ekonomik sıkıntılar, gibi sebeplerle kısa süre sonra yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.

40. Bursa Tekskon Tekstil Dergisi (8 Ağustos 1996 – Devam)

Bursa şehrinde tekstil alanında faaliyet gösteren işadamlarınca meydana getirilen oluşum tarafından basın hayatına başlatılan dergi, ilk baskısını 8 Ağustos 1996 tarihinde yapmıştır. İki ayda bir çıkartılan derginin sahibi **Aslı M.Türker**'dir. Sosyal nitelikli olan dergi, bu sektöre ait faaliyet ve organizasyonları duyurmak maksatlıdır. Gazıcılar Cad.181/ Merkez / Bursa adresinden yönetilen dergi, halen yayın hayatına devam etmektedir.⁷²⁵

⁷²¹ "TUGİK Marmara Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.1636.

⁷²² **Furkan Günlüğü Dergisi**, 2(Ekim Kasım-Aralık 1996), s.1.

⁷²³ "Furkan Günlüğü Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.735.

⁷²⁴ "Furkan Günlüğü Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.735.

⁷²⁵ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı)** 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

41. Kalgay Dergisi (22 Ekim 1996 – Devam)

Bursa Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin bir yayın organı olarak çıkarılan **Kalgay Dergisi**, üç ayda bir yayımlanmak üzere tasarlanmıştır. **22 Ekim 1996** tarihinde oluşumunu tamamlayan dergi, **Temmuz-Ağustos-Eylül 1996** tarihli olarak ilk sayısını bu tarihte çıkarmıştır.⁷²⁶ Derginin, **Ocak-Şubat-Mart 2002** tarihli sayısına göre dernek adına sahibi ve Yazı İşleri Müdürü, **Adnan Süyen**, Genel Yayın Yönetmeni **Yunus Güneri**, Genel Koordinatörü ise **Rıdvan Yeşilkul**'dur.⁷²⁷

21 x 29 santimetre boyutlarında, ilk sayıları 7, 8 sayfa sonraki sayıları renkli kuşe kapak içerisinde 32 sayfa olarak basılan dergi içeriğinde, genel politikası ile bağlantılı olarak Kırım Türkleri'nin gelenek ve göreneklerinin tanıtılması, unutulmaması ve yerel lehçelerin yaşatılmasının amaçlayan yazılara yer vermiştir.⁷²⁸

Derginin 1.Sayısı'nın üst kısmında ismin altında “**Üç aylık Fikir ve Kültür Dergisi**” ibaresine yer verilmiştir. Bu yazının hemen altında ise “**Zaman değişti. Kendi ana dilimizdeki yayınlarımız ne kadar çok olursa o kadar iyi olur. Ana dilimizde konuşup çocuklarımızı yetiştirmemiz lazım. Bunu şimdi mutlaka yapmalıyız. Artık Kırım Tatar halkının zamanıdır. Safure KADCAMETOVA Maarifçi Birliği Başkanı**”⁷²⁹ ifadeleri yer almıştır.

Sosyal nitelikli olan derginin sahipliği, **Nail Özer** tarafından yapılmakta ve Ebu İshak Mah.Absak Sok.3\2 Merkez \ Bursa adresinden idare edilmektedir. Dergi halen yayınlarına devam etmektedir.⁷³⁰

42.Mozaik Dergisi (Ocak 1997 - ?)

Bursa'da bulunan Mozaik Anadolu Kültür Derneği (MAKÜD) tarafından **Ocak 1997** yılında çıkarılmaya başlanan, aylık şiir ve sanat dergisi **Mozaik**; edebi ağırlıklı yayın organı olarak basın hayatında yer almıştır. MAKÜD adına derginin sahibi,

⁷²⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

⁷²⁷ “Kalgay Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.981.

⁷²⁸ “Kalgay Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.981.

⁷²⁹ Kalgay Dergisi, 1(Ekim-Kasım-Aralık 1996).

⁷³⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

H.Kemal Sevinç, Yayın Yönetmenleri ise Bursa'nın Mozaik insanları olarak belirtilmiştir.⁷³¹

Logosu'nun altında “**Aylık Şiir Sanat İnadi**” yazısı bulunan yayın, 21 x 31 santimetre boyutlarında karton kapak içerisinde birinci hamur kâğıda olmak üzere 12 sayfa olarak basılmış ve 80.000 lira fiyatla okuyucu istifadesine sunulmuştur. **Ocak 1997** tarihli 1. Sayısı'nda yer alan “**Mozaikçe**” başlıklı sunuş ve tanıtım yazısında şu ifadeler yer veriliyordu:

“Meraklıları için söylenecek birkaç sözüm var. **Mozaik**, hangi isim altında olursa olsun, egemen kültürün dumura uğratmayı amaçladığı özgün yaratının, kendisi adına sahibi olacak. Bu anlamda cılızda olsa, kendi sesimizle sağ'ından sol'una bütün medyatik dayatmaları reddediyoruz.”⁷³²

Yayınlarına süreklilik kazandıramayarak kısa bir süre sonra yayın hayatına son vermiştir.

43.Bursa Vip Dergisi (25 Şubat 1997 - Devam)

Bursa'nın sosyal yaşamı içerisinde magazin içerikli kısmını okuyucularına iletmek maksadıyla çıkartılmaya başlanan dergi, **25 Şubat 1997** tarihinde ilk baskısını yapmıştır. S.Hatun Mah. Başak Cad. Eceler Sk.19/B Merkez \ Bursa adresinden yönetilerek baskıya hazır hale getirilen dergi, üçer aylık dilimler halinde çıkmaktadır. Derginin sahibi, **Salih Oran**'dır. Magazin nitelikli olan dergi halen yayın hayatına devam etmektedir.⁷³³

44.Bursa'da Tarım Dergisi (Ocak-Şubat-Mart 1997 - Devam)

Bursa İl Tarım Müdürlüğü tarafından üç ayda bir olmak üzere çıkartılmaya başlanan Bursa'da Tarım; bir meslek dergisidir. 1. Sayısı'nda belirtildiği üzere sahibi, Bursa Tarım İl Müdürlüğü adına İl Tarım Müdürü **Mehmet Açıkgöz**, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü **Hasan Küçükbalı** ve Genel Yayın Koordinatörü ise **Önder Gümüş**'tür.

⁷³¹ “Mozaik Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.1177.

⁷³² “Mozaik Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.1177.

⁷³³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

Sonraki sayılarında, Tarım İl Müdürlüğü kadrolarında meydana gelen görev değişiklikleri doğrultusunda derginin sahip ve yöneticileri de değişmiştir.⁷³⁴

İlk sayısı **Ocak – Şubat - Mart 1997** tarihli olan ve yayın içeriğinde; tarım alanında yapılan faaliyet, yenilik, haber ve duyurulara ağırlık veren dergi; 20 x 27 santimetre boyutlarında renkli baskılı, kuşe kapak içerisinde birinci hamur kâğıda basılmıştır. 30 sayfa olarak çıkan derginin logosunun altında “**Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü Yayın Organı**” açıklaması bulunmaktadır.⁷³⁵

Dergi aralıklarla da olsa halen yayınlarına devam etmektedir.

45. **Düşlem Dergisi (Mayıs 1997 - Mayıs 1999)**

İlk sayısını **Mayıs 1997** tarihinde çıkarmak suretiyle yayın hayatına giren **Düşlem Dergisi**, aylık olarak yayınlanan bir edebiyat dergisidir.⁷³⁶ Derginin sahibi **Nahit Kayabaşı**, Yazı İşleri Müdürü’de **Av. Ali Aksoy**’dur.⁷³⁷

Derginin ilk sayısında “**Çıkarken**” isimli bir yazıda “Özellikle Cumhuriyet edebiyatımız dergilerle bulmuştur kimliğini. Düşünsel konjonktürün edebiyata yansımaları da öncelikle dergilerden geçer. Bu bağlamda dergiler, kültürel ortamın fideğidir. Dergisiz bir düşün/kültür birikiminin oluşmasını ummak ya da düşünmek, saf dillilikten öte, cahillik olsa gerek. Nitelikli, donanımlı, çağının sorumluluğunu taşıyarak çıkan her edebiyat dergisi, en yalın tanımıyla, bir kültür köprüsüdür, bir kaldıraçtır.” denilmekte ve böylece dergiciliğin sosyal hayatta taşıdığı önem ile **Düşlem**’in üstleneceği role vurgu yapılmıştır.⁷³⁸

16 x 24 boyutlarında kuşe kapak içerisinde ve kapağıyla birlikte 40 sayfa olarak çıkarılan derginin, bedeli ise 150.000 lira olarak belirlenmiş ve ülke geneline dağıtım yapılarak hizmete sunulmuştur.⁷³⁹

Dergi, **Mayıs 1999** tarihinde yaptığı 24. Sayısı’ndan itibaren de yayın hayatına son vermiştir.⁷⁴⁰

⁷³⁴ “Bursa’da Tarım Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.390.

⁷³⁵ “Bursa’da Tarım Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.390.

⁷³⁶ **Düşlem Dergisi**, 5(Ekim 1997), s.1.

⁷³⁷ “Düşlem Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.568.

⁷³⁸ “Düşlem Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s. 568.

⁷³⁹ “Düşlem Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s. 568.

⁷⁴⁰ “Düşlem Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s. 568.

46. Önce İnsan Dergisi (18 Haziran 1997 – Devam)

Sosyal nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan derginin sahibi, **Şenol Şankaya**'dır. Ankara yolu 11.km.Yeşim Tekstil Merkez \ Bursa adresinden idare edilen ve baskıya hazırlanan dergi, **Olay Gazetesi**'nin tesislerinden istifade etmektedir. İki aylık dilimler halinde çıkartılan dergi, ilk baskısını **18 Haziran 1997** tarihinde yapmış ve halen yayınlarını aralıklarla da olsa sürdürmektedir.⁷⁴¹

47. Altın Magazin Dergisi (Temmuz 1997 - Ekim 1997)

Sadece 3 sayı ile yayın hayatında kalabilen **Altın Magazin**, aylık olarak çıkmış olan bir magazin dergisidir. Logosu'nun üstünde tasarımcısı olan Magazin Muhabiri **Rüştü Altın**'ın "Rüştü" önadı ve" **Bursa'nın Sosyete, Aile, Spor ve Magazin Gazetesi**" üst başlığı bulunan gazete/ derginin; İmtiyaz Sahipliği'ni, Bursa Altın Magazin Gazetecilik Yayın ve Tanıtım Hizmetleri adına **Süleyman Altın**, Genel Yayın Yönetmenliği'ni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü'nü **Rüştü Altın**, Görsel Yönetmen ve Genel Müdürlüğü'nü ise **Halil Altın** üstlenmişlerdir.⁷⁴²

Kuşe kâğıda dört renkli, 27 x 36 cm boyutlarında 32 sayfa ofset olarak basılan dergi / gazete, 100 000 lira bedelle satışa sunulmuştur. İlk sayısı **Temmuz 1997** tarihli olan **Altın Magazin**, 3. Sayısı'nı çıkardıktan sonra yayın hayatından çekilmiştir.⁷⁴³

48. Çağdaş Yaşam Dergisi (Mayıs 1998 – Devam)

İlk sayısını **Mayıs 1998** tarihinde çıkarmış olan dergi, **Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)** Bursa Şubesi'nin bir yayın organıdır. Dergi dörder aylık aralıklarla çıkarılmaktadır.19 x 27 santimetre boyutlarında karton kapak içinde 24 sayfa olarak hazırlanan derginin sahibi **Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Bursa Şubesi Başkanı Av. Kadriye Gökçadır**, Yazı İşleri Müdür'ü ve Yayın Yönetmeni de **Ayşe Karabulut**'tur.⁷⁴⁴

⁷⁴¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

⁷⁴² "Altın Magazin", Bursa Ansiklopedisi, s.97.

⁷⁴³ "Altın Magazin", Bursa Ansiklopedisi, s.97.

⁷⁴⁴ **Çağdaş Yaşam Dergisi**, 1(Mayıs 1998), s.1.

Sayfalarında Atatürk İlkeleri doğrultusunda çeşitli araştırma yazıları, söyleşiler, şiir ve öykülere yer verilmekte olan dergi düzensiz aralıklarla yayınlarına devam etmektedir.

49. Anonim Dergi (Ağustos 1998 - Haziran 1999)

İlk sayısını **Ağustos 1998** tarihinde çıkartan **Anonim**, aylık olarak çıkarılmaya başlanan bir dergidir. Kuşe kapak içinde 21 x 30 santimetre boyutlarında 64 sayfa olan derginin; Sahibi Ve Genel Yayın Yönetmeni Green Ajans Basın Yayın Ltd.Şt. Adına **Tayfun Çavuşoğlu**, Yazı İşleri Müdürü **Benlihan Ay** ardından **Yunis Can Topaktaş**, ve Teknik Danışmanı ise **Doğan Ay**'dan teşkil edilmiştir.⁷⁴⁵

İlk sayısındaki “ **Merhaba**” başlıklı giriş ve tanıtım yazısında, derginin yayın politikasının “Aktüalite, Politika, Ekonomi Haberleri” üzerine oluşturulduğu belirtilmiş ve yayın ilkeleri şöyle açıklanmıştır:

“Dergi, bağımsız bir yayın organı olarak kamuoyunu bilgilendirmeyi ve bu konuda hiçbir kurum ya da kuruluşa bağlı, olmamayı ilke edinmiş bir kadronun ürünüdür”.⁷⁴⁶

600.000 Türk lirası fiyatla satışa sunulan dergi, Bursa'nın tanınmış gazeteci ve yazarlarının katkılarına açık bir “imece ürünü” düşüncesi ile yayınlarını sürdürmeyi hedeflemiş ancak, **Haziran 1999** tarihli 6. Sayısı'ndan sonra kapanmıştır.⁷⁴⁷

50. Taksi Bursa Dergisi (Eylül 1998 - Aralık 1998)

İlk sayısı **Eylül 1998** tarihinde çıkan **Taksi Bursa Dergisi**, aylık yayın organıdır. Dinamik Yayıncılık Organizasyon Tanıtım San. Tic. Ltd. Şt. Tarafından **Eylül 1998**'den itibaren çıkarılmaya başlanan dergi, Bursa Şoförler ve Otomobilciler Odası'nın himaye ve destekleri ile yayın hayatına girmiştir. Genel Yayın Yönetmeni'nin **Sevda Reggio**, Genel Müdürü'nün **Feridun Zorluoğlu** olduğu derginin Yayın Kurulu'nda ise **Feridun Zorluoğlu**, **Çetin Aslan**, **Emrullah Zorluoğlu**, **İbrahim Yönel** ve **Sevda Reggio** yer almışlardır.⁷⁴⁸

⁷⁴⁵ “Anonim Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.110.

⁷⁴⁶ “Anonim Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.111.

⁷⁴⁷ “Anonim Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.111.

⁷⁴⁸ “Taksi Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1568.

Dergide sinema, sanat, magazin, politika, yaşam, alışveriş, spor, gençlik, sağlık, yemek ve kent konularına yer verilmiş ve 4. Sayısı'nı çıkardıktan sonra yayın hayatından çekilmiştir.⁷⁴⁹

51. Evlad-ı Fatihan Dergisi (9 Aralık 1998 – Devam)

Kültürel nitelikli ve sayfalarında da ağırlıklı bu yönde yazılara yer verilen dergi, 9 Aralık 1998 tarihinde basın hayatındaki yerini almıştır. Aylık olarak çıkartılan derginin sahibi, **Mustafa Koca**'dır. Tuzpazarı Sok.Nilgün İşhanı 4\48 Merkez \ Bursa adresinden yönetilen dergi, halen yayın hayatına devam etmektedir.⁷⁵⁰

52. Yeni Bakış Dergisi (Ocak-Şubat / Mart 1999 - ?)

Logosu'nda “**Bursa Yeni Bakış**” ve altında “**Aylık Kültür-Politika ve Aktüalite**” dergisi denilmesine karşılık, künyesinde adı “ **Yeni Bakış**” olarak belirtilen dergi üç aylık aktüalite dergisi olarak yayın hayatına girmiştir. 20 x 28 santimetre boyutlarında kuşe kapak içerisinde 32 sayfa olarak hazırlanan derginin ilk sayısı, **Ocak-Şubat-Mart 1999** tarihli olarak çıkmıştır.⁷⁵¹ Sayısı'nda derginin Sahibi, Düvenci Yayıncılık Tanıtım Turizm Ş.T.adına **Ercivan Kınabaş**, Sorumlu Genel Yayın Yönetmeni olarakta **Orhan Kaplan** belirtilmiştir.⁷⁵¹

Derginin kesin kapanış tarihi, tespit edilememiştir.

53. Diva Dergisi (Nisan-Mayıs 1999 - Aralık-Ocak 2000)

Promedya Reklâm ve Tanıtım Ltd. Şt. Tarafından yayın hayatına sokulan **Diva**, iki ayda bir çıkan, Bursa'nın ilk kadın dergisi'dir. **Diva Dergisi**'nin ilk sayısı, **Nisan-Mayıs 1999** tarihinde yayımlanmıştır.⁷⁵²

Bursa'da çıkan ilk kadın dergisi olma özelliği derginin ilk sayısının kapak ve dördüncü sayfalarında yer alan künyesinde vurgulanmaktadır. Yine bahse konu bu künyede derginin yönetimini üstlenenler ise şu şekilde belirtilmektedir: Mali İşler ve

⁷⁴⁹ “Taksi Bursa”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1568.

⁷⁵⁰ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı**(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, **Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.5.

⁷⁵¹ “Yeni Bakış Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.1706.

⁷⁵² “Diva”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.542.

Müesese Müdür'ü **Fatma Tatlıkazan**, Genel Yayın Yönetmeni **Hülya Ergüler** ve Yazı İşleri Müdür'ü **Hülya Güven**'dir. ⁷⁵³

21 x 30 boyutlarında, kuşe karton kapak içerisinde kuşe kâğıda 100 sayfa olarak hazırlanan dergi, abonelerine dağıtılmakta olup yıllık abone fiyatı olarakta 10 milyon lira talep edilmekteydi. 1. Sayısı'nda "**Editörden**" sayfasında "**Merhaba**" ana başlığı altında "Neden Diva?" başlıklı yazıda derginin bu ismi alma sebebi şu ifadelerle açıklanmıştır:

"**Diva**, işini en iyi yapan kadın tiyatro ve opera sanatçıları için kullanılan bir terim. Biz ise Diva kelimesini, işini en iyi yapan kadın tanımlaması ile ele alıyoruz. Yani adımız aslında bizim mükemmeliyetçi tavrımızı vurguluyor. Hedefimiz her kesimde çalışan ve üreten kadın çalışan kadına, günlük yaşamda ihtiyaç duyabileceği her konuda pratik öneriler sunacak olan bu dergi, çağdaş insanın ilgi alanına giren her konuya yer verecektir". ⁷⁵⁴

Bu anlayışla yola çıkan **Diva**, 4. Sayısı'ndan itibaren yayın hayatından çekilmiştir.

54.Bursa Defteri Dergisi (3 Haziran 1999-Devam)

Uzun süren çalışma ve toplantılar sonrasında kente gönül veren bir grup düşün ve sanat insanının, Üç aylık kent kültürü ve düşün dergisi olarak, **Bursa Defteri** adıyla yayın hayatına kazandırdıkları bu süreli yayının her sayısı, 2 500 000 lira ve yıllık aboneli 10 000 000 lira olarak belirlenmiştir ⁷⁵⁵

İlk sayısı, **3 Haziran 1999**'da, 16,5 x 24 santimetre boyutlarında 152 sayfa, mat kuşe karton kapak içerisinde mat kuşe kâğıda basılı olarak yayımlanmıştır. Dergi her sayısında, "**Bursa Tartışmaları**" adı ile kent ve çevresinin çeşitli konuları ve sorunlarının ele alındığı geniş çerçeveli ve bilimsel verilere dayanan konulara yer vermiştir. Ayrıca derginin içeriğinde "**Edebiyat**", dönem içindeki önemli bir olayın konu edildiği "**Dosya**", eski Bursa'ya ilişkin "**Defterlik**" tarihten kesitler aktarılan "**Bursa'nın Seyir Defteri**", "**Bursa İnsanları**", yaşlı Bursalıların anılarıyla eski

⁷⁵³ "Diva", **Bursa Ansiklopedisi**, s.542.

⁷⁵⁴ "Diva", **Bursa Ansiklopedisi**, s.542.

⁷⁵⁵ **Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG)**, "Nuri Kolaylı ile Söyleşi", 1(Ekim 2005), s.58; "Bursa Defteri Dergisi", **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

gelenek veya söylencelerin aktarıldığı” **Sözlü Tarih**” ve “**Yüz Yüze**” başlığı altında Bursa’ya katkıda bulunan insanlarla yapılan röportajları içeren bölümlere yer verilmektedir.⁷⁵⁶

Yukarıda ifade edilen derginin genel yayın çerçevesi yanında, Bursa ve çevresinin tarihsel gelişimi veya güncel ya da geleceğe dönük sorunlarının ele alındığı bağımsız makalelere de sayfalarında yer vermektedir.⁷⁵⁷

Bursa Defteri Dergisi’nin çıkarılmasında bir gönüllülük anlayışı içerisinde, bu alan ile uğraşan aydınlar ve özellikle Uludağ Üniversitesi öğretim üyelerinin büyük katkıları olmakta, derginin yayını süreklilik kazanması için elbirliği ile çaba harcanmaktadır. Hedeflenen ise **Bursa Defteri Dergisi**’nin, **Uludağ Dergisi**’nden boşalan alanı doldurmasıdır. Derginin giderleri, Bursa Gazeteciler Cemiyeti’nin sosyal sorumluluk projesi kapsamında karşılanarak çıkartılmaktadır. Dergi bu gönüllük esası doğrultusunda, hazırlanan yazılarla yayına hazırlanmakta, ilan ve reklâma yer vermediğinden tek gelir kaynağı; abonelerinden temin edilen ücretlerden oluşmaktadır.⁷⁵⁸

İlk 2 sayısı Bursa Ticaret Borsası’nın destekleri ile yayımlanan **Bursa Defteri**’nin Sahibi, **Mithat Kırayoğlu**, Yayın Yönetmeni **Yılmaz Akkılıç**, Yazı İşleri Müdürü ise **Nahit Kayabaşı**’dır. İlk sayısında Yayın Kurulu şu şekilde belirtilmiştir: **Yılmaz Akkılıç, Ali Aksoy, Rıza Aydın, Mümin Ceyhan, Ahmet Erdönmez, Nurşen Günaydın, Mehmet Ali İnan, Erol İyibozkurt, Nahit Kayabaşı, Mithat Kırayoğlu, Yusuf Oğuzoğlu, Engin Özpınar, Asude Şenol, Hacı Tonak ve Nezaket Yalmanoğlu Özdemir.**⁷⁵⁹

Desen ve karikatürde **Zeki Bulut**’un ve zaman zaman fotoğraflarıyla **Rıza Ertekin**’in katkıda bulunduğu Dergi’nin ilk sayısının Editörlüğü’nü **Sinan Tunç**, görsel yönetmenliklerini **Ramazan Gelmez** ve **Sadık Asa**, renk ayrımı da **Halil Ayhan** tarafından yapılmıştır. İlk 9 Sayısı’nda Yazı İşleri Müdürlüğü ile birlikte Editörlüğü’nü **Nahit Kayabaşı** üstlenmiş, 10. Sayısı’ndan itibaren **Kayabaşı**’nın Yazı İşleri

⁷⁵⁶ “Bursa Defteri Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁷⁵⁷ “Bursa Defteri Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

⁷⁵⁸ **Bursa Gazeteciler Cemiyeti (BCG)**, “Nuri Kolaylı ile Söyleşi”, 1(Ekim 2005), s.23.

⁷⁵⁹ “Bursa Defteri Dergisi”, **Bursa Ansiklopedisi**, s.391.

Müdürlüğü'nden ayrılması üzerine derginin sorumlu kadrosu yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlenen kadro ile dergi halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁶⁰

55. U. Ü. Fen-Ed.Fak. Sos. Bil. Dergisi (07 Temmuz 1999 – Devam)

U.Ü.Fen Edebiyat Fakültesi tarafından çıkartılmaya başlanan derginin ilk sayısı, **7 Temmuz 1999** tarihlidir. Yılda bir kez olarak çıkan dergi, mesleki nitelikli olup içeriğinde daha çok edebi ve sosyal konular ağırlıklı olmak üzere bilimsel yazılara yer vermektedir.⁷⁶¹

Hakemli ünvanı bulunan derginin Fen-Edebiyat Fakültesi Adına Sahibi, Dekan **Prof. Dr. Ulviye Özer**'dir. Yazı işleri Sorumlusu, **Prof. Dr. Zeren Tanındı**, Yayın Komisyonu ise **Prof. Dr. Nejat Göyünç**, **Prof. Dr. Coşkun Ak**, **Prof. Dr. A. Fügen Berkay**, **Prof. Dr. Zeren Tanındı**, **Doç. Dr. Yusuf Oğuzoğlu**'ndan olmaktadır.⁷⁶²

Fakültenin kendi binasından idare edilen dergi, yayınlarını halen sürdürmektedir.

56. Başarı Dergisi (13 Ekim 1999 – Devam)

Hasan Günay'ın sahipliğinde ve Atatürk Cad. As. Apt. 98/2 Merkez-Bursa adresinde bulunan idare yerinde hazırlanarak çıkartılan dergi, ilk baskısını **13 Ekim 1999** tarihinde yapmıştır. Aylık olarak çıkan ve içeriğinde şehrin kültürel dokusuna dair yazılara ağırlık veren dergi, halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁶³

57. Hair-Style Dergisi (18 Ekim 1999 - Devam)

Aktüel nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan dergi, sayfalarında ağırlıklı olarak magazin, kültür ve sosyal hayat ile magazin içerikli yazılara yer vermektedir. Üçer aylık dilimler halinde çıkan derginin sahibi, **Arif Kelek**'tir. Gazcılar Cad.Petek

⁷⁶⁰ "Bursa Defteri Dergisi", Bursa Ansiklopedisi, s.391.

⁷⁶¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

⁷⁶² Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, I/1(Bursa-1999), s.1.

⁷⁶³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

Bozkaya İş Merkezi A blok Merkez \ Bursa adresinden idare edilen dergi, ilk sayısını 18 Ekim 1999 tarihinde çıkarmış ve halen yayınlarına devam etmektedir ⁷⁶⁴

58. Akademi Dergisi (13 Aralık 1999 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Basın Kulübü tarafından 13 Aralık 1999 tarihinde çıkartılmaya başlanan **Akademi**, aylık olarak çıkartılan aktüel içerikli bir dergidir. Sahipliği **M.Koray Bostancıoğlu** tarafından yapılan derginin, idare binası, Uludağ Üniversitesi basın kulübü olarak belirtilmiş ve halen yayınları sürmektedir. ⁷⁶⁵

59. Akatalpa Dergisi (Ocak 2000 – Devam)

İlk sayısı **Ocak 2000** tarihinde çıkarılan **Akatalpa**, aylık şiir-edebiyat dergisidir. 21x 29,5 santimetre boyutlarında, 8 sayfa olarak birinci hamur kâğıda basılan derginin sahibi Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi adına **Prof. Dr. Ali Özçelebi**, Koordinatörü ise **Serdar Ünver**'dir. ⁷⁶⁶

Dergi siyah beyaz olarak basılmış ve ilk sayısındaki çıkış ve “**Tanıtım**” yazısında, “Kim sentetik ve üstelik benbenci bir edebiyatın, sahih ve sahici bir edebiyat-şiir ortamı yaratmayacağımızı ileri sürebilir!” ifadeleri, derginin genel politikasını ve hedefini ortaya koymaktadır. ⁷⁶⁷ Dergi ilk Sayısı’nda **Sina Akyol, Hüseyin Peker, Salih Bolat, Hilmi Haşal, Serdar Ünver, Yunus Koray, Mehmet Mümtaz Tuzcu** gibi edebiyatçıların şiir ve yazılarına yer vermiştir. Aynı sayıda derginin ilavesi olarak **İhsan Üren**’in hazırladığı 16,5 x 24 santimetre boyutlarında, “**Şiirimizde 1999 Ufuk Turu**” başlıklı bir özel ek verilmiştir. Bahse konu bu ek’te, genel bir değerlendirme yazısı ile 26 şairin 1999 yılı içerisinde yayımladığı şiirlerden örnekler sunulmuştur. ⁷⁶⁸

Mehmet M.Elal’ın sahipliğinde aylık olarak yayınlarını sürdürmektedir. ⁷⁶⁹

⁷⁶⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s. 5.

⁷⁶⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.1.

⁷⁶⁶ “Akatalpa Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.56.

⁷⁶⁷ Akatalpa Dergisi, 1(Ocak 2000), s.1.

⁷⁶⁸ “Akatalpa Dergisi”, Bursa Ansiklopedisi, s.56.

⁷⁶⁹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli Bursa ili süreli yayınlar listesi, s.1.

60. Bursa Life Dergisi (9 Şubat 2000 – Devam)

Bursa Highlife Dergisi'nin de sahibi olan **Derya Acar** tarafından çıkartılan dergi, **Highlife Dergisi**'nin de yönetildiği Mudanya Yolu No. 317 / Merkez / Bursa adresinden yönetilmektedir. **Highlife Dergisi**'nde belirli kesime üst düzey yaşam standardına mensup magazin olaylara yer verilirken, **Life Dergisi**'nde Bursa'nın her kesimine ait sosyal boyutlu magazin faaliyet ve gelişmelere yer verilmektedir. Aylık olarak çıkartılan dergi, 9 Şubat 2000 tarihinde başladığı basın hayatına halen devam etmektedir.⁷⁷⁰

61. Sosyal'ce Dergisi (02 Mart 2000 - Devam)

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bil. Yüksek Okulu bünyesinde çıkartılmaya başlanan dergi, aylık dilimler halinde okuyucusuna sunulmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere aktüel nitelikli olan dergi, içeriğinde sosyal konu ve olaylara ait yazılara yer vermektedir. Yüksek Okul adın derginin sahipliğini **Metin Erdem** yapmaktadır. İlk sayısını 2 Mart 2000 tarihinde çıkartan dergi halen yayın hayatını sürdürmektedir.⁷⁷¹

62. Doruk Life Dergisi (20 Mart 2000 – Devam)

Bursa'da tıp alanında çeşitli hastaneleri ile zincir halinde hizmet veren Doruk Tıp Merkezlerinin yayın organı olarak basın yaşamına başlatılan derginin genel yayın politikası, tıp merkezinin tanıtımının yanında bilimsel makaleler ile bu alana ait gelişme ve faaliyetleri okuyucularına duyurmaktır. Doruk Tıp Mrk. Ankara Cad. 221 Merkez \ Bursa adresinden yönetilerek yayına hazırlanan dergi, ilk baskısını 20 Mart 2000 tarihinde yapmıştır. Üçer aylık dilimler halinde çıkan derginin, tıp merkezi adına Sahibi **Op. Dr. Mustafa Esgin**'dir. Mesleki nitelikli olan dergi halen yayın hayatını sürdürmektedir.⁷⁷²

⁷⁷⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli Bursa ili Süreli Yayınlar listesi, s.2.

⁷⁷¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

⁷⁷² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.4.

63. Genel Pratisyen Dergisi (31 Temmuz 2000 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak Bursa Tabipler Odasının desteğinde pratisyen hekimler arasında iletişim ve bilgilendirmeyi esas alan ve içeriğinde bilimsel yazılara yer veren dergi, ilk baskısını **31 Temmuz 2001** tarihinde yapmıştır. Derginin sahipliğini **A.Murat Ünal** yapmaktadır. Gazıcılar Cad. Petek Bozkaya İşh. C Bl. / Merkez / Bursa adresinden yönetilen dergi, üçer aylık dilimler halinde çıkartılmakta ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁷³

64. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (2001 – Devam)

Yılda bir kez çıkmak üzere, U.Ü.Eğitim fakültesi tarafından basın hayatına başlatılan dergi, **2004** yılından itibaren altı aylık dilimler halinde çıkartılmaya başlanmıştır. Mesleki nitelikli olup yayınlarında bilimsel içerikli makalelere ağırlıklı olarak yer vermektedir. İlk sayısını **2001** tarihinde çıkan derginin sayfa sayısı, içeriğinde yer verilen konuların genişliğine göre azalıp-çoğalma göstermektedir. Fakülte adına sahipliği **Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu** tarafından yapılan derginin, halen yayınlarına devam etmektedir.⁷⁷⁴

65. U.Ü.Veteriner Fakültesi Dergisi (Ocak 2001 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi adresinden idare edilen ve baskıya hazırlanan dergi, dörder aylık dönemler halinde çıkarılan, mesleki içerikli bir yayındır. Fakülte adına sahipliğinin **Prof. Dr. Hasan Batmaz** tarafından üstlenildiği dergi,**Ocak 2001** tarihinde yayın hayatına kazandırılmış ve halen faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁷⁵

66. U.Ü.Tıp Fakültesi Dergisi (Ocak 2001 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi tarafından yayın hayatına başlatılan Tıp Fakültesi Dergisi, ilk sayısını, **Ocak 2001** tarihinde çıkartmıştır. Fakülte adına derginin sahibi, **Prof. Dr.Müfit Parlak**'tır. Mesleki nitelikli olan dergi, yayın içeriğinde ağırlıklı

⁷⁷³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

⁷⁷⁴ Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2001), s.1; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2004), s.1

⁷⁷⁵ Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 1(Ocak, Şubat, Mart, Nisan 2001), s.1.

olarak tıp alanındaki gelişme ve yenilikleri konu alan bilimsel yazılara yer vermektedir. Dörder aylık dilimler halinde çıkararak okuyucusu ile buluşan dergi, halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁷⁶

67. Sağlıkta Bahar Dergisi (23 Ocak 2001 – Devam)

Sağlıkta Bahar, Bursa’da faaliyet gösteren Bahar Tıp Merkezi tarafından çıkarılan tanıtım, duyuru ve bilimsel gelişmelere dönük yazılara yer verdiği mesleki nitelikli bir dergidir. Tıp Merkezi adına derginin sahibi, **Osman Şahingöz**’dür. Kıbrıs Şehitleri Cad.175 Merkez \ Bursa adresinde bulunan Tıp Merkezinin binasında yayına hazırlanan dergi, üçer aylık dilimler halinde çıkmaktadır. **23 Ocak 2001** tarihinde yayın hayatına başlayan dergi, halen faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁷⁷

68. Uludağ Arıcılık Dergisi (15 Mart 2001 – Devam)

Adından da anlaşıldığı üzere tamamen bu alanda yayın yapmak ve ilgilileri bilinçlendirmek maksadıyla yayın hayatına kazandırılan dergi, mesleki nitelikli bir dergidir. İlk sayısını **15 Mart 2001** tarihinde çıkartan derginin sahibi, **İbrahim Çakmak**’tır. Üçer aylık dilimler halinde çıkan dergi, Gazcılar Cad. 92 Merkez / Bursa adresinden idare edilmektedir.⁷⁷⁸

Dergi, **Nisan 2000**’de kurulan Uludağ Arıcılık Derneği’nin bünyesinde çıkartılmaya başlanmıştır. Derginin ilk sayısının içeriğinde yer alan “**Başlarken**” başlığı altında yayın amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Arıcılık konusundaki araştırma ve çalışmaları, arıcılarımızın hak ve hukukunu savunmayı, arıcılarımızın sorunlarına çözümler bulmayı, ülkemizde var olan arıcılık potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesini ve bunun için de yurtiçi ve yurtdışı bağlantılar kurarak işbirliğini geliştirmek ve ülkemiz arıcılığının hak ettiği yere gelmesini amaçlamaktadır.

⁷⁷⁶ Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 1(Ocak, Şubat, Mart, Nisan 2001), s.1.

⁷⁷⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

⁷⁷⁸ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

Uludağ Arıcılık Derneği olarak çıkardığımız, **Uludağ Arıcılık Dergisi** ile arıcılık konusundaki eğitim seferberliğine katkıda bulunmayı ve ülkemiz arıcılığını dünya arıcılığı ile bütünleştirmeyi hedeflemekteyiz.”⁷⁷⁹

Çıkış sürelerinde bazı değişimler yaşansa da dergi halen yayınlarına devam etmektedir

69.Uludağ Üniversitesi Dergisi (24 Nisan 2001 - Devam)

Uludağ Üniversitesi tarafından yayın hayatına başlatılan derginin sahibi üniversite adına **Mustafa Yurtkuran**’dır. Üniversitenin kendi binası ve adresinden idae edilen dergi, dörder aylık dilimler halinde yayımlanmaktadır. Mesleki niteliğ ile yayın yapan dergi, sayfa içeriğinde ağırlıklı olarak bilimsel makalelere yer vermektedir ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁸⁰

70. U.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi (Temmuz 2001 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesinin merkez binasında tasarlanarak baskıya hazırlanan dergi, ilk baskısını **Temmuz 2001** tarihinde çıkarmıştır. Altı aylık dilimler halinde çıkartılan derginin sahibi, U.Ü.Ziraat Fakültesi adına **Prof. Dr. A.Vahap katkat**’tır. Ziraat alanında dünyada, ülkemizde ve üniversite bünyesinde meydana gelen gelişmeler ve duyurular ağırlıklı içeriği ile mesleki ağırlıklı bir yayın organıdır. Hakemli nitelikli dergi halen genel yayın politikası doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir.⁷⁸¹

71. Türkiye ve Bursa’da Esnaf Haber Dergisi (13 Temmuz 2001 – Devam)

Bursa’da faaliyet gösteren esnaf ve işadamlarını genel alan hakkında bilgilendirmek amacıyla yayın hayatına başlatılan derginin ilk sayısı,**13 Temmuz 2001**’dir.Derginin sahibi, **Cevat Önge** olup aylık olarak çıkmaktadır. Mesleki nitelikli

⁷⁷⁹ Uludağ Arıcılık Dergisi, 1(Bursa-2001), s.1.

⁷⁸⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

⁷⁸¹ Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2(Temmuz 2001), s.1.

olan dergi, Kurtoğlu Mah. Ş. Naili Sok. 38 \ 8 Merkez \ Bursa adresinden idare edilmekte ve halen yayınlarına devam etmektedir.⁷⁸²

72.Bursa Ekstra Dergisi (20 Eylül 2001 – Devam)

Aktüel niteliği ile basın hayatına başlatılan dergi, içeriğinde yer alan konuların genişliğine göre değişen sayfa sayısı ile ilk baskısını **20 Eylül 2001** tarihinde yapmıştır. Çırpan Mah. Altıparmak Sok. 46 / B /Merkez / Bursa adresinden yönetilen derginin sahibi, **Ayhan Güñkan**'dır. Aylık olarak çıkartılan dergi, basın hayatındaki faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁸³

73.Bursa Highlife Dergisi (12 Ekim 2001 – Devam)

Magazin nitelikli olarak basın hayatına başlatılan dergi, Bursa'da üst düzey yaşam seviyesine sahip kişilerce yaşanan magazin yönlü olay, faaliyet ve sosyal etkinlikleri okuyucularına duyurmak üzere tasarlanmış bir yayın organıdır. **Derya Acar**'ın sahipliğinde aylık olarak çıkartılan dergi, Mudanya Yolu No. 317 / Merkez / Bursa adresinden yönetilmek suretiyle baskıya hazırlanmaktadır. **12 Ekim 2001** tarihinde başladığı basın-yayın faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁸⁴

74.Gıda ve Yem Bilimi Teknoloji Dergisi (22 Ekim 2001 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak Gıda kontrol Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü bünyesinde çıkartılmaya başlanan dergi, tarım alanında kullanılan yem ve bunlara ait teknolojik verileri okuyucularına ulaştırmak ve tarım alanında meşguliyet sahibi olanların bilgilendirilmesi amaçlıdır. Enstitü adına sahipliğini **Şeref Tepe**'nin yaptığı dergi, Enstitü Müdürlüğü binasından idare edilmekte ve altı aylık dilimler halinde

⁷⁸² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

⁷⁸³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁷⁸⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

yayımlanmaktadır. İlk baskısını **22 Ekim 2010** tarihinde yapan dergi faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁸⁵

75.Eko Life Dergisi (12 Kasım 2001 – Devam)

Magazin nitelikli olarak Bursa şehrinde ve bazende Türkiye geneline ait magazinel olay ve faaliyetleri okuyucularına duyurmak amaçlı olarak yayın hayatına başlatılan dergi,**12 Kasım 2001** tarihinde kurulumunu tamamlamıştır. **Yılmaz Çetin**'in sahibi olduğu dergi, ikişer aylık dilimler halinde çıkartılmaktadır. İnönü Cad.Kamil Koç İşm.16\5 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen dergi, halen yayınlarına devam etmektedir.⁷⁸⁶

76.Yeni Soluk Dergisi (2002 – Devam)

2002 yılından itibaren Bursa'da yayımlanmaya başlayan aylık kültür ve sanat dergisi olan **Yeni Soluk**'un Sahibi **Muvaffak İnan**, Yazı İşleri Müdür'ü **Orkun İnan**'dır. Ayrıca dergide yer verilecek konu ve yazı içeriklerini tespit etmek maksadıyla oluşturulmuş bir bir seçici kurulu vardır. Bu kurulda değişik zamanlarda **Mehmet Okur**, **Bülent Erdik**, **Vedat Ernez**, **Kemal Yedigün**, **Ertuğrul İlder** ve **Fatma Erkeksin**, **Yüksel Akyüz**, **Tuncay Peker**, **Aydın Çakır** ve **Prof. Mehmet Palamut** görev almışlardır. Dört sayfa olarak ofset tekniği ile basılan dergi, halen yayın hayatına devam etmektedir.⁷⁸⁷

77.Dosab (Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi) Perspektif Dergisi (09 Ocak 2002 – Devam)

Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan işletmeleri ve faaliyetleri tanıtım maksatlı kurulan ve işadamlarınca da desteklenen derginin sahibi **Fuat Bursalı**'dır. İlk baskısını, **9 Ocak 2002** tarihinde çıkartan dergi, iki aylık dilimler halinde çıkartılmaktadır. Mesleki nitelikli olan dergi, Demirtaş Organize Sanayi Böl.

⁷⁸⁵ Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Bursa BaşSavcılığı,22 Nisan 2005 Tarihli Bursa ili süreli yayınlar listesi, s.2.

⁷⁸⁶ Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Bursa BaşSavcılığı,22 Nisan 2005 Tarihli Bursa ili süreli yayınlar listesi, s.3.

⁷⁸⁷ "Yeni Soluk", Bursa Ansiklopedisi, s.1714.

M.Karaer Cad.18 Merkez \ Bursa adresinden idare edilerek baskıya hazırlanmaktadır ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁷⁸⁸

78.Atatürkçü Bakış Dergisi (21 Ocak 2002 – Devam)

Uludağ Üniversitesi'nce yayın hayatına sokulan ve Üniversite adına sahipliği, **Mustafa Yurtkuran** tarafından yapılan dergi, altı aylık dönemler halinde çıkartılmaktadır.

Derginin ilk sayısında yer alan “**Sunuş**” yazısında **Mustafa Yurtkuran** şu ifadeleri kullanarak, çıkarılış maksadı ile genel ilkeleri açıklamıştır:

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, ölüme mahkûm edilmiş bir toplumdan özgür ve bağımsız bir ulus yaratan, gerçekleştirdiği devrimleri ile cumhuriyetin temellerini oluşturan ilk ve tek lider olarak, dünya tarihinde ayrıcalıklı ve saygın bir yere sahiptir.

İkiyüz yılı aşan gerileme süreci sonunda tarihi misyonunu tamamlayan Osmanlı Devleti son bulurken, Ulu Önder tarihsel koşulları büyük bir öngörü ile değerlendirip, kesintisiz savaşımlardan ekonomik yetersizliklerden ve geri kalmışlıktan bitkin düşmüş olan topluma kazandırdığı dinamizm ile Türk ulusunun yeniden dirilişini ve yükselişini sağlamıştır.

Atatürkçü düşüncenin temel ilkelerini, Türk devrimlerini, Türk ulusunun aydınlanma çabalarını, her yönüyle ulusal bağımsızlık savaşımızı, cumhuriyetimizin temel kurumlarını, cumhuriyetimizin karşı kaşıya kaldığı ekonomik, siyasal sosyal ve kültürel sorunları gibi konuların incelenmesi ve sonuçlarının **Atatürkçü Bakış** dergimizde yayınlanmasının ‘sözde değil özde Atatürkçü yetiştirme hedefimizi ve Atatürkçü düşünceyi bir yaşam biçimi haline getirme misyonumuzu’ gerçekleştirmenin bir gereği olarak gördük.

Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü olarak **Atatürkçü Bakış** dergimizle Atatürk’ün mimarı olduğu cumhuriyetimizin Türk aydınlanmasının ve bunu takip eden süreçlerin her türlü yüzeysel yaklaşımın ve önyargının ötesinde objektif tarih yazıcılığı çerçevesinde ortaya koyabilen bilimsel araştırmalara yer vererek, Türkiye ve Atatürk

gerçeğinin, Atatürkçü düşüncenin temel ilkelerinin toplumun sağlıklı bir şekilde algılayabilmesine katkıda bulunmayı hedefledik.⁷⁸⁹

Derginin ilk sayısının içeriğinde yer alan bazı konu başlıkları ve yazarları ise şu şekildedir; **“Sunuş” Mustafa Yurtkuran, “Atatürkçülüğün Matematiği” Saime Yüceer, “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri” Abdullah İlgazi, “Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Tokat Şubesi” Mehmet Başaran, “Batı Anadolu Bölgesi ve Yerel Bir Örnek Olarak Tire’de Yunan İşgal Dönemi” Özer Küpeli, “Mahallinden Gönderilen Belgelere Göre II. Meşrutiyet Sonrasında Gönen ve Havalisinde Asayiş” Saime Yüceer, “Tarihsel Perspektif İçinde Türkiye’nin Nato’ya Girişi ve Meclisteki Yankıları” Mustafa Yurtkuran - Rauf Denктаş, “Kıbrıs Sorunu Avrupa Birliği ve Türkiye İmparatorluktan Cumhuriyet’e” Turgut Özeke, “25 Mayıs, Mustafa Kemal Havza’da” Seher Boykoy.**⁷⁹⁰

İdare yeri olarak Uludağ üniversitesi Merkez / Bursa adresi gösterilen ve mesleki nitelikli olan dergi, halen yayınlarına devam etmektedir.⁷⁹¹

79.Kaygı U.Ü.Felsefe Dergisi (20 Mart 2002 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi tarafından basın hayatına başlatılan dergi, Fakülte’nin tesislerinden idare edilerek baskıya hazır hale getirilmektedir. Yılda Güz ve Bahar olmak üzere yılda iki kere yayımlanan ve hakemli bir dergi olan **Kaygı**’nın sahipliği fakülte adına **Abdülkadir Çücen** tarafından yürütülmektedir. Mesleki nitelikli olan dergi içeriğinde felsefi yazılara ağırlık vermektedir. Dergi İlk baskısını **20 Mart 2002** tarihinde yapmıştır.⁷⁹²

Kaygı Dergisi kendi sayfalarında şöyle tanıtılmıştır: ” **Kaygı**, disiplinler arası işbirliğini destekleyen ve bu bağlamda sadece çağdaş felsefe, felsefe tarihi, etik, epistemoloji, ontoloji, dil felsefesi, bilim felsefesi ve ilgili alanlarla değil, aynı zamanda kültürel çalışmalar, estetik, bilişsel bilimler ve en kuşatıcı bağlamda sosyal bilimlerle

⁷⁸⁹ Mustafa Yurtkuran, “Sunuş”, **Atatürkçü Bakış Dergisi**, I/1(Bursa, 2002), s.1.

⁷⁹⁰ **Atatürkçü Bakış Dergisi**, I/1(Bursa, 2002), s.1-2.

⁷⁹¹ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.1.

⁷⁹² **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.5.

ilgili çalışmalara da yer veren, tüm bu çalışmalar için ortak bir tartışma zemini oluşturmayı hedefleyen ve bu bağlamda, farklı felsefi / bilimsel görüşlere, akımlara, okullara, tarzlara açık bir dergidir.”⁷⁹³

Dergi de görev alan Yayın Kurulu ve Danışma Kurulu üyeleri;

Sorumlu Yazı İşleri Müdür’ü, Editör ve Yardımcısı **İpek Sak, Hasret Okurlu.**

Yayın Kurulu Üyeleri, **Prof. Dr. A. Kadir Çüçen** (Uludağ Ün.), **Prof. Dr. Ahmet Cevizci** (Uludağ Ün.), **Doç. Dr. Zekiye Kutlusoy** (Uludağ Ün.).

Danışma Kurulu Üyeleri, Prof. Dr. **Fügen Berkay** (Uludağ Ün.), Prof. Dr. **Ahmet İnam** (ODTÜ), Prof. Dr. **Kurtuluş Dinçer** (Hacettepe Ün.), Prof. Dr. **Harun Tepe** (Hacettepe Ün.), Prof. Dr. **Sevgi İyi** (Maltepe Ün.), Doç. Dr. **İsmail Demirdöven** (Hacettepe Ün.), Yrd. Doç. Dr. **Tüten Ang** (Emekli Öğr. Üyesi), Yrd. Doç. Dr. **Muhsin Yılmaz** (Uludağ Ün.), Yrd. Doç. Dr. **Işık Eren** (Uludağ Ün.), Araş. Gör. **Güçlü Ateşoğlu** (Muğla Ün.).⁷⁹⁴ gibi isimlerden oluşmuştur.

2005 yılı itibari ile halen yayın hayatına devam etmektedir.

80.Bursa’da Tarım Ve Müh. Dergisi (10 Mayıs 2002 – Devam)

İlhan Demiröz’ün sahipliğinde mesleki nitelikli olarak basın hayatına başlatılan dergi, sayfalarında ağırlıklı olarak tarım alanına ait gelişme, bilgi ve faaliyetlere yer vermektedir. İlk sayısını **10 Mayıs 2002** tarihinde çıkartan dergi, dörder aylık dilimler halinde okuyucusunun istifadesine sunulmaktadır. Ziraat Mühendisleri Odası Altıparmak Cad.47 / 5 / Merkez / Bursa adresinden idare edilerek baskıya verilen dergi, halen yayın hayatına devam etmektedir⁷⁹⁵

81.U. Ü. İkt. İdari Bil. Fak. Dergisi (Haziran 2002 – Devam)

U.Ü.İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, tarafından çıkarılan dergi, ilk baskısını **2002** tarihinde yapmıştı. Altı aylık dilimler halinde çıkan derginin sahibi Fakülte adına **Prof. Dr. Halis Ertük**’tür. Mesleki nitelikli olan dergi, içeriğinin oluşumunda ağırlıklı

⁷⁹³ Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi KAYGI, Bursa, Kongre Özel S.sı, 6(Bahar 2006), s.2.

⁷⁹⁴ Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi KAYGI, Bursa Kongre Özel S.sı, 6(Bahar 2006), s.2.

⁷⁹⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

olarak bilimsel yazılardan istifade etmektedir. Derginin sayfa sayısı, içeriğinde yer verilen yazılara göre belirlenmektedir. Fakülte binasında hazırlanarak basıma verilen dergi 2005 yılı itibariyle halen yayınlarına devam etmektedir.⁷⁹⁶

82.Bihmed (Bursa İmam Hatip Mezunları Derneği) Nilüfer Dergisi (13 Aralık 2002 – Devam)

Üç ayda bir çıkmak üzere basın hayatına başlatılan **Bihmed Nilüfer Dergisi**, ilk sayısını **13 Aralık 2002** tarihinde çıkarmıştır. Yeşil Mah.Sancıdede Sok. No:17 Merkez \ Bursa adresinde bulunan idare yeri vasıtasıyla yönetilen derginin sahibi, **İbrahim Güney**'dir. Dergi, Bursa İmam Hatip Mezunları Derneği'nin bir nevi dayanışma ve duyuru organıdır. Siyasi içerikli yazılara ağırlıklı olarak sayfa ayıran dergi, halen yayınlarına devam etmektedir⁷⁹⁷

83.U.Ü.Müh.ve Mimarlık Fak. Dergisi (2002 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi'nin kendi binasında tasarlanarak baskıya hazır hale getirilen derginin, ilk sayısı **2002** tarihinde çıkartılmıştır.⁷⁹⁸ Dergi, kuruluşundan **2004** yılına kadar yılda bir kez bu tarihten sonra altı ayda bir kez çıkmaya başlamıştır.⁷⁹⁹

Fakülte adına sahipliği **Prof. Dr. Sedat Ülkü** tarafından yerine getirilmekte olan dergi, altı aylık olarak çıkarılmakta ve mesleki niteliği doğrultusunda, bilimsel yazılara yer vermektedir. Dergi halen yayınlarına devam etmektedir.⁸⁰⁰

84.Bursa Araştırmaları Dergisi (2003 – Devam)

Dergi, 2003 yılından itibaren üç ayda bir çıkartılmak üzere yayınlanmaya başlanmış, düzenli olarak yayın faaliyetlerini sürdürmüştür. Dergide, genellikle Bursa üzerine yapılmış araştırmalara yer verilmektedir. Yayınlanan yazılar, akademik disiplin

⁷⁹⁶ Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(Haziran 2002), s.1.

⁷⁹⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁷⁹⁸ Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 1(Bursa, 2002), s.1.

⁷⁹⁹ Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 1(Bursa, 2002), s.1.

⁸⁰⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

içerisinde ancak herkesin anlayabileceği bir tarzda kaleme alınmıştır. Derginin genel yayın politikası, ilk sayısındaki “Editörden” başlıklı yazısında kısaca şöyle anlatılmış: “Dergimizin en önemli amacı, tüm Bursalılara tarihi sevdirmektir. Bu nedenle dergimiz, bilimsel alanda taviz vermeden, daha anlaşılır bir tarih dergisi olmayı hedeflemektedir. Dergimizin bir özelliği de, bolca görsel malzeme sunacak oluşudur. Herkesin ilgisini çekebilmesi, kolayca okunabilmesi için, yayımlayacağımız metinleri fotoğraflarla, belgelerle zenginleştirmeye çalışacağız. Bütün okurların bu dergide kendilerinden birşeyler bulabilmesi, bizim için çok önemli... Bu nedenle herkesin anlayabileceği bir anlatım dili kullanmaya çalışacağız. Değerli görüş ve eleştirilerinizle, bize bu konuda yön vereceğinize inanıyoruz.”⁸⁰¹ İfadelerine yer verilmiştir.

Dergide düzenli olarak yazısı yayınlanan araştırmacılar şunlardır: **Prof. Dr. Halil İnalçık, Prof. Dr. Mustafa Kara, Esat Uluumay, Prof. Dr. Mefail Hızlı, Doç. Dr. Asım Yediyıldız, Jean-Louis Mattei, Prof. Dr. Osman Çetin, Prof. Dr. Hüseyin Algül, Prof. Dr. Atilla Çetin, Doç. Dr. Cafer Çiftçi, Raif Kaplanoğlu...**⁸⁰²

Derginin 23. Sayısına göre Bursa Araştırmaları Vakfı (BURSAV) adına sahipliği **Ahmet Erdönmez** tarafından yapılmaktadır. Yine bu sayıya göre dergi, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO)’nın katkılarıyla çıkartılmakta ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸⁰³

85.A’dan Z’ye Club Dergisi (17 Nisan 2003 – Devam)

Sosyal içerik ve nitelikli olmak üzere çıkarılmaya başlanan dergi, basın hayatına **17 Nisan 2003** tarihinde giriş yapmıştır. Bursa Merkez A.Paşa Mah. B.Tahir Cad. 2/A adresinden idare edilen derginin sahipliğini **C.Bayram Seçen** yapmaktadır. Kırkbeşer günlük dilimler halinde çıkartılan dergi, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸⁰⁴

⁸⁰¹ Bursa Araştırmaları Dergisi, 1(Bursa, 2003), s.1-3.

⁸⁰² Bursa Araştırmaları Dergisi, 1(Bursa, 2003), s.1-3..

⁸⁰³ Bursa Araştırmaları Dergisi, 23(Kış 2009), s.2.

⁸⁰⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.1.

86.Patent Dünyası Dergisi (10 Haziran 2003 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak patent dünyasında olup biteni, gelişme ve yenilikleri duyurmak maksadıyla basın hayatına giriş yaptırılan dergi, ilk sayısını, **10 Haziran 2003** tarihinde yapmıştır. Sayfa sayısı içeriğini belirleyen mesleki ve bilimsel yazıların genişliğine göre değişim gösterebilmektedir. Sahipliğini **Kemal Yaman Karadeniz**'in yaptığı dergi, üç ayda bir çıkmaktadır. İdare yeri olarak Hisar Mah. O. Pazar Cad. No:7 Merkez \ Bursa adresi gösterilen dergi, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸⁰⁵

87.Romans Dergisi (16 Şubat 2004 – Devam)

Kültürel nitelikli olarak genelde Bursa şehrinin sosyal faaliyet, etkinlik ve tanıtımı içerikli yazılarla basın hayatına başlayan dergi, ilk sayısını **16 Şubat 2004** tarihinde çıkartmıştır. Dergi, Hamzabey Mah.Hamzabey Cad.21 Osmangazi \ Bursa adresinde hazırlanarak baskıya verilmekte ve sahipliği **Emel Eğri** tarafından yapılmaktadır. Üç aylık dilimler halinde yayımlanan dergi, halen basın faaliyetlerine devam etmektedir.⁸⁰⁶

88.Set Dergisi (19 Temmuz 2004 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Topluluğu tarafından çıkartılmaya başlanan dergi, ilk sayısını **19 Temmuz 2004** tarihinde çıkartmıştır. Topluluğun Üniversite bünyesinde bulunan tesislerinde yayına hazırlanan dergi, aylık olarak çıkartılmaktadır. Derginin sahibi topluluk adına **Doğukan Çınar** tarafından yapılmaktadır. Kültürel nitelikli olarak yayın hayatına giren derginin içeriği, genel olarak sportif faaliyet ve bilgiler içeren yazılardan oluşmaktadır. Dergi halen topluluk bünyesinde yayınlarını sürdürmektedir.⁸⁰⁷

⁸⁰⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

⁸⁰⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

⁸⁰⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.8.

89.Busiad'dan Bakış (Bursa Sanayici İşadamları Derneği) Dergisi (26 Temmuz 2004 – Devam)

Bursalı Sanayici ve İşadamları tarafından, sanayi ve iş hayatında meydana gelen gelişme ve iş hayatına dönük faaliyetler hakkında üye ve okuyucularını bilgi sahibi kılmak maksadıyla yayın hayatına başlatılan derginin sahipliğini, **A.İhsan Yeşilova** yapmaktadır.⁸⁰⁸

Derginin 104.Sayısı'na göre Yüksek Danışma Kurulu Başkanı **Erol Türkün**, Genel Yayın Yönetmeni **M. Arif Özer**, Yazı işleri Müdürü **A. Basri Tüfekçioğlu**, Editör ise **Sinan Tunç**'tan oluşmaktadır. Yayın Kurulu'nda ise **Ali İhsan Yeşilova**, **M. Arif Özer**, **Gürcan Şirin**, **İlker Oral**, **Günal Baylan**, **Halil Akgül**, **Murat Kuter** ve **Prof. Dr. Ali Ceylan** isimlerinden oluşmuştur.⁸⁰⁹

Üçer aylık dilimler halinde yayınlanan dergi, mesleki nitelikli bir yerel yayın organı olup Kültür Park İçi/Merkez/Bursa adresinden yönetilmektedir. Dergi halen yayın hayatına devam etmektedir.⁸¹⁰

90.Arsiyad (Artvin San. İşadamları ve Serbest Meslek Derneği) Dergisi (2 Ağustos 2004 – Devam)

Artvin'li Sanayici İş Adamları Yönetici ve Serbest Meslek Derneği katkı ve destekleri ile **Nazım Serhatlı** sahipliğinde, **2 Ağustos 2004** tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanan **Arsiyad Dergisi**, Bursa Merkez Altıparmak Cad. Altıparmak Sok. Numara 8 adresinde bulunan idarehanesinden yönetilmektedir. İki ayda bir çıkartılan dergi, içeriğinde kültürel ve ekonomi ağırlıklı yazılara, yer vermekte ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸¹¹

91. Dadaşım Dergisi (6 Ağustos 2004 – Devam)

Bursa'da yaşayan Erzurumlu'ların dayanışma-kaynaşma günlerini, sosyal faaliyetlerini, yöresel nitelikli haberleri, üye ve okuyucularına duyurmak maksadıyla **6**

⁸⁰⁸ **Busiad'dan Bakış Dergisi**, 104(Temmuz, Ağustos, Eylül 2007), s.1

⁸⁰⁹ **Busiad'dan Bakış Dergisi**, 104(Temmuz, Ağustos, Eylül 2007), s.1

⁸¹⁰ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.2.

⁸¹¹ **Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi**, s.1.

Ağustos 2004 tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanan dergi, ayda bir basılmaktadır. Kültürel nitelikli olan derginin sahibi **Asım Şenyayla**'dır. Dergi halen yayınlarına devam etmektedir.⁸¹²

92. Bursa Ekonomi Dergisi (17 Ağustos 2004 – Devam)

Ekonomi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan dergi, yayın politikasını, şehir, bölge, ülke genelindeki ekonomik faaliyetlerden okuyucularını haberdar etmek olarak belirlemiştir. Aylık olarak çıkan dergi, Bursa Organize Sanayi 2 / Merkez / Bursa adresinden idare edilmektedir. **S.Tolga Yücel**'in sahipliğinde **17 ağustos 2004** tarihinde başladığı basın hayatına halen devam etmektedir.⁸¹³

93. Nilüfer Yerel Gündem Dergisi (1 Eylül 2004 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan dergi, Nilüfer Belediyesi destekleri ile iki aylık dilimler halinde çıkmaktadır. İçeriğinde ağırlıklı olarak belediyenin faaliyetleri ve icraatlarının tanıtım ve duyurulmasına yer veren derginin sahibi, **Mustafa Bozbey**'dir. İdare adresi olarak Barış Mah. FSM. Bulvarı Lozan Sok. Merkez \ Bursa gösterilen dergi, ilk sayısını **1 Eylül 2004** tarihinde çıkartmıştır. Halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸¹⁴

94. Soğuk Zincir ve Lojistik Dergisi (31 Aralık 2004 – Devam)

Bursa Tarım İl Müdürlüğü yayın organlarından olan dergi, ilk sayısını **31 Aralık 2004** tarihinde çıkarmıştır. Tarım alanında kullanılan teçhizat ve malzemenin nakil ve kullanım esasları hakkında okuyucuları bilgilendirmek maksadıyla yayın hayatına kazandırılan dergi, Tarım Müdürlüğü binasında tasarlanarak baskıya verilmektedir.

⁸¹² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

⁸¹³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸¹⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

Üçer aylık dilimler halinde çıkartılan derginin sahibi, Tarım Müdürlüğü adına **Rahmi Türk**'tür. Tamamen mesleki nitelikli olan dergi, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸¹⁵

95.Bursa Spor Dergisi (3 Mart 2005 – Devam)

Bursa şehir takımı spor kulübü tarafından, Bursaspor hakkında şehir halkını ve taraftarlarını bilgilendirmek, faaliyet ve sosyal organizasyonlardan haberdar etmek maksadıyla basın hayatına başlatılan dergi, aylık olarak yayınlanmaktadır. Klüp adına derginin sahipliğini **Erkan Körüstün** yapmaktadır. Spor nitelikli olarak yayın yapan dergi, Bursaspor Kulübü Vakıfköy Tesisleri / Merkez / Bursa adresinde hazırlanarak baskıya verilmektedir. Dergi **3 Mart 2005** tarihinde başladığı yayın hayatına aktif olarak devam etmektedir.⁸¹⁶

96.Coşkun Çoruh Dergisi (7 Mart 2005 – Devam)

Aktüel niteliği ile basın hayatına başlatılan dergi, üçer aylık dilimler halinde okuyucusu ile buluşturulan bir yerel yayın organıdır. Adını Artvin'in Çoruh Nehri'nden alan derginin okuyucu hedef kitlesi arasında büyük oranda Artvin'den göç ederek, Bursa'da büyük bir nüfus oranı ile yaşayan Artvin'liler bulunmaktadır. İlk baskısını **7 Mart 2005** tarihindeki kuruluşu ile yapan dergi, Kızıyakup Mah. Cum. Cad.2 / Merkez / Bursa adresinden idare edilmekte ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸¹⁷

97.Doğu Güneşi Dergisi (15 Mart 2005 – Devam)

Kültürel nitelikli olarak üç ayda bir yayınlanmaya başlanan dergi, ilk baskısını **15 Mart 2005** tarihinde yapmıştır. Altınova Mah.Buttim İşm. E Blk.5 Merkez \ Bursa adresinden idare edilerek baskıya hazırlanan dergi, sayfalarında genel yayın politikasının gereği olarak kültürel yazılara yer verirken, buttim iş merkezinde bulunan iş yerlerinin ve Bursa'nın tanıtımına da önem göstermektedir. Derginin sahipliğini

⁸¹⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

⁸¹⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸¹⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

Nejat Yahya yapmaktadır. **Doğu Güneşi Dergisi**, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸¹⁸

98. Ulsatranç Dergisi (22 Mart 2005 – Devam)

Uludağ Üniversitesi Spor Toplulukları Odası tarafından, bu teşkilin Merkez \ Bursa adresinde bulunan idare yerinden tasarlanarak yayın hayatına kazandırılan dergi, **22 Mart 2005** tarihinde ilk baskısını yapmıştır. Aylık olarak çıkan derginin sahibi, topluluk odası adına **Metin Gümüş**'tür. Sosyal nitelikli olarak yayın politikası güden dergi, spor ve satranç dallarından haberler ve bilimsel yazılarla içeriğini oluşturmakta ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸¹⁹

99. Karanfil Edeb. Kül. Ve Sanat Dergisi (22 Mart 2005 – Devam)

Kültürel nitelikli olarak yayın hayatına başlatılan dergi, içeriğinde ağırlıklı olarak kültür ve sanat etkinlikleri ile bunlara ait yazılara yer vermektedir. Altı aylık dilimler halinde çıkan dergi, Atatürk Cad. Koruyucu İşhanı 1\18 Merkez \ Bursa adresinden idare edilerek baskıya hazırlanmaktadır. **Emin Uz**'un sahipliğinde **22 Mart 2005** tarihinde ilk sayısını çıkartan dergi, halen yayın hayatına devam etmektedir.⁸²⁰

C. BÜLTENLER

1. Bölge Bursa Ecza Odası Bülteni (5 Mart 1984 – Devam)

Eczacılar Odası Bursa Bölge teşkilatı tarafından kendi destek ve himayelerinde basın hayatına başlatılan bülten, ilk baskısını **5 Mart 1984** tarihinde yapmıştır. Ecza Odasının faaliyet, organizasyon ve bilgilendirmelerini, başta üyeleri olmak üzere okuyucularına duyurmak amacı taşıyan bültenin oda adına sahibi, **Deniz İçer**'dir. Mesleki nitelikli olan bülten, Altıparmak Cad.Karadağ Pasajı No:7 /Merkez / Bursa

⁸¹⁸ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.3.

⁸¹⁹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.10.

⁸²⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basin Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

adresinden yönetilerek baskıya hazırlanmaktadır. Üçer aylık dilimler halinde çıkan bülten yayın faaliyetlerine devam etmektedir.⁸²¹

2.Bursa Dev. Hst. Tıp Bülteni (8 Mayıs 1985 – Devam)

Bursa Devlet Hastanesi yönetimi tarafından sağlık alanında meydana gelen gelişmeler ve sağlıkçıların organizasyonlarını duyurmak, bilimsel makalelerle üye ve okuyucularını bilgilendirmek maksadıyla yayın hayatına başlatılan bülten, sosyal niteliklidir. İlk baskısını, **8 Mayıs 1985** tarihinde yapan bülten, Dev. Hst. Muradiye /Merkez / Bursa adresinden yönetilerek baskıya hazırlanmaktadır. Dörder aylık dilimlerle çıkan bültenin sahibi, **Mete Ekşioğlu**'dur. Bülten aralıklarla da olsa halen yayın hayatını sürdürmektedir.⁸²²

3. İnoksan Bülteni (18 Temmuz 1985 – Devam)

İnoksan Şirketi bünye ve desteğinde ağırlıklı olarak işletmenin faaliyet alanları ve gelişmelerini hedef kitlesine duyurmak üzere basın hayatına başlatılan bülten, üçer aylık dilimler halinde çıkartılmaktadır. Mesleki nitelikli olarak tescillenen bülten, Organize Sanayi Bölgesi Yeşil Cad. 32 Merkez \ Bursa adresinden yönetilerek baskıya verilmektedir. Bültenin sahipliğini şirket adına **Ümit Varlık** yürütmektedir. **18 Temmuz 1985** tarihinde başladığı yayın hayatını halen sürdürmektedir.⁸²³

4.Bakkalın Sesi Bülteni (25 Mart 1992 – Devam)

Bursa Merkez Kıbrıs şehitleri Cad.51/10 numaralı binada bulunan adresinden idare edilen bültenin, sahibi **Nedim Sezer**'dir. Yazılarında Küçük esnafa ait bilgilere, çeşitli gelişme ve duyurulara yer veren bülten dört aylık dilimler halinde çıkan mesleki

⁸²¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸²² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸²³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

içerikli bir yayın organıdır. Kuruluşu **25 Mart 1992** olan bülten, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸²⁴

5. TMMOB Kimya Müh.O. Haber Bülteni (15 Ekim 1992 – Devam)

Türkiye Mimarlar Mühendisler Odalar Birliği Mühendisler Odası bünyesinde Kimya Mühendisleri tarafından çıkartılan bülten, oda faaliyet ve haberlerini duyurmak maksadıyla ağırlıklı olarak üyelerin istifadesine sunulan bir yayın organıdır. Bültenin sahipliğini oda adına **Vahap Sınnmaz** yürütmektedir. Altıparmak Tahir Sok. B.Blk. 9\1 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen bülten mesleki niteliği ile iki ayda bir çıkartılmaktadır. **15 Ekim 1992** tarihinde yayın hayatına atılan bülten halen yayın faaliyetlerine devam etmektedir.⁸²⁵

6.Göktuğ Haber Ajansı Bülteni (19 Ekim 1994 – Devam)

Yayın hayatında faaliyet gösteren bir firma olan Göktuğ Haber Ajansı'nın çıkardığı bir yayın organı olan bültenin idarehanesi olarak Stadyum Cad. T. Plaza 17\7 Merkez \ Bursa adresi gösterilmektedir. Ajans bünyesinde yapılan faaliyetler ve bu alana ait gelişmeleri duyurmak ilkel olan bülten, mesleki nitelikli olup sahibi, Göktuğ Haber Ajansı'dır. İlk sayısını **19 Ekim 1994** tarihinde çıkartan bülten yayınlarına devam etmektedir.⁸²⁶

7. Çemtaş Bülteni (31 Mart 1997 – Devam)

Sosyal nitelikli olarak **31 Mart 1997** tarihinde yayın hayatı başlatılan bülten, organize sanayi bölgesinde şekillenen iş hayatının faaliyet ve yaşananlarını, duyurmak maksatlı olarak iki ayda bir çıkartılmaktadır. Organize sanayi bölgesi Ali Osman

⁸²⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸²⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.9.

⁸²⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.7.

Sönmez Bulvarı 3 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen bültenin sahibi, **Nuri Özdemirel**'dir. Bülten yayınlarını sürdürmektedir.⁸²⁷

8. Bursa Reklâmcılar Derneği Bülteni (26 Şubat 1998 – Devam)

Bursa Reklâmcılar Derneği'nin duyuru ve bilgilendirme yayını olarak **26 Şubat 1998** tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanan bülten, üçer aylık dilimler halinde baskı yapmaktadır. Bültenin sahipliği dernek adına **Nail Özer** tarafından yürütülmektedir. Sosyal nitelikli olarak yayın yapan bülten, Kiremitçi Mah.Kocaosman Sok. 8/65 Merkez / Bursa adresinden yönetilmekte ve halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸²⁸

9. Beyçelik Haberler Bülteni (24 Mayıs 2000 – Devam)

Baran Çelik sahipliğinde **24 Mayıs 2000** tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan **Beyçelik Haberler Bülteni**, ekonomi içerikli ve özellikle yayınlarında bu alanda meydana gelen değişiklik ve gelişmelere yer veren bir bildirim organıdır. Organize sanayi Bölgesi Kahverengi Cad.13 numaralı adresten idare edilen ve basılan bülten dörder aylık dilimler halinde çıkmaktadır. Hâlihazırda yukarıda belirtildiği üzere ekonomi içerikli yayınlarını fasılalarla da olsa sürdürmektedir.⁸²⁹

10. Nilüfer Belediyesi Postası Bülteni (20 Kasım 2000 – Devam)

Nilüfer Belediye Başkanlığı tarafından çıkartılmaya başlanan bülten, sosyal nitelikli olup yayına Nilüfer İlçesi'nde bulunan belediye binasında hazırlanmaktadır. İlk sayısını, **20 Kasım 2000** tarihinde çıkaran derginin yayın politikası gereği, sayfalarında belediyenin faaliyetleri ile ilçede icraa edilecek sosyal organizasyonların ilçe sakinlerine duyurulması yazı ve haberlerine yer vermektedir. 6 ayda bir olmak üzere yılda iki kez basılan bülten, **Mustafa Bozbey** sahipliğinde yayınlarına devam etmektedir.⁸³⁰

⁸²⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸²⁸ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸²⁹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸³⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.6.

11. Harita Bülteni (12 Temmuz 2001 – Devam)

Harita Kadastro Mühendisler Odası tarafından yayın hayatına başlatılan bülten, içeriğinde ağırlıklı olarak oda faaliyetlerine, sosyal organizasyonlara ve bu alana ait bilgilere yer vermektedir. İki aylık dilimler halinde çıkartılan bültenin oda adına sahibi, **Cemil Çolak**'tır. Mesleki nitelikli olan derginin idare adresi, Haşim İşcan Cad. Tuğtaş İşhanı 2 \ 203 Merkez \ Bursa olarak belirtilmektedir. İlk sayısını **12 Temmuz 2001** tarihinde çıkartan bülten, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸³¹

12. BESOB (Bursa Esnaf Sanatkâr Odaları Birliği) Haber Bülteni (28 Mayıs 2003 – Devam)

İki ayda bir çıkartılmaya başlanan **Besob Haber**, kentin ekonomik içerikli haberlerini ve idarehanesinin bulunduğu sanayi bölgesinde meydana gelen gelişmeleri duyurmak maksadıyla yayın hayatına başlatılan iktisadi nitelikli bir bültendir. Bursa Esnaf Sanatkâr Odaları Birliği himaye ve desteklerinde, Beşevler Küçük San. Sitesi Cami Arkası Bursa adresinden idare edilen bülten, ilk sayısını **28 Mayıs 2003** tarihinde çıkarmış ve aralıklarla halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸³²

13. U.Ü.Objektif Bülteni (18 Nisan 2004 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak basın hayatına başlatılmış olan dergi, sayfalarında veterinerlik alanında meydana gelen her türlü gelişme ve yeniliklere yer vermek suretiyle, bu hususları okuyucularına duyurmaktadır. Fakülte adına derginin sahibi, **Hasan Batmaz**'dır. İki aylık dilimler halinde çıkartılan gazete, Veteriner Fakültesi tesislerinde hazırlanarak baskıya verilmekte ve halen yayınlarına devam etmektedir.⁸³³

14. İnterkan-Poliner Bülteni (29 Nisan 2004 – Devam)

Siyasi nitelikli olarak basın hayatına başlatılan bülten, üçer aylık dilimler halinde çıkmaktadır. Sakarya Mah.Yıldız Sok.24 Merkez \ Bursa adresinden idare

⁸³¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.4.

⁸³² Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸³³ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi,, s.9.

edilmekte olan bülten, **29 Nisan 2004** tarihinde ilk baskısını yapmıştır. İnterkan Poliner Sanayi Malzemeleri ve Pazarlama Ltd.Şti. Destek ve bünyesinde çıkartılan bülten, içeriğinde ağırlıklı olarak ürün tanıtımı, röportaj, eğitimler, sosyal organizasyonlar ve kültürel konulara yer vermektedir. **Hüseyin Yılmaz**'ın sahipliğini yaptığı bülten halen yayınlarına devam etmektedir.⁸³⁴

15.Bursa Memur-Sen Bülteni (17 Haziran 2004 – Devam)

Memurlar Sendikası Bursa Şubesi tarafından **17 Haziran 2004** tarihinden itibaren çıkartılmaya başlanan bülten, üyeleri olan memurları hakları konusunda bilgilendirmek ve icra edilecek faaliyetleri duyurmak, genel yayın politikası taşıyan bir yayın organıdır. Sendika adına sahipliğini **Hasan Ünal** yapmaktadır. Üçer aylık dilimler halinde çıkan bülten, Çancılar Cad.Resulzade İşhanı 21 / Merkez / Bursa adresinden yönetilmektedir. Siyasi nitelikli olarak başladığı basın-yayın hayatına halen devam etmektedir.⁸³⁵

16.TMMOB İnş. Müh. Odası Bülteni (26 Temmuz 2004 – Devam)

Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Bursa Şubesi tarafından yayın hayatına başlatılan bülten, mesleki nitelikli olup bu alanla ilgili gelişmelerin başta oda üyeleri olmak üzere okuyucularına duyurulmasını genel yayın politikası olarak benimsemiştir. Fevzi Çakmak Cad. Değirmen Sok. No:4 Merkez \ Bursa adresinden idare edilerek baskıya hazırlanan bülten, üçer aylık dilimler halinde çıkmaktadır. İlk baskısını **26 Temmuz 2004** tarihinde çıkaran bülten, **Adem Özdemir**'in sahipliğinde halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸³⁶

17.Tokgözler Haberler Bülteni (19 Ekim 2004 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak basın hayatına başlatılan bülten, ticari faaliyet ve iş dünyasına ait haberleri okuyucularına duyurmak maksadıyla çıkarılmaktadır. **Sinan**

⁸³⁴ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.5.

⁸³⁵ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

⁸³⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.10.

Topuk'un sahibi olduğu bülten, üçer aylık dilimler halinde çıkmakta olup Ulu Cad.Yeşilhan 52\A Merkez \ Bursa adresinden idare edilmektedir. İlk baskısını **19 Ekim 2004** tarihinde yapan bülten, halen yayınlarına devam etmektedir.⁸³⁷

18.Yıldırım Bülten (25 Kasım 2004 - Devam)

Bursa Yıldırım İlçe Belediye Başkanlığı destekleri ile çıkartılmaya başlanan bültenin idare yeri de Yıldırım Belediye Başkanlığı binasıdır. Genel yayın politikası, Belediye Başkanlığı'nca ilçede yapılan faaliyet ve gelişmelerin duyurulması şeklinde olan bülten, altı aylık dilimler halinde yayımlanmakta ve kültürel nitelik taşımaktadır. Belediye Başkanlığı adına bültenin sahipliği **Özgen Keskin** tarafından yapılmaktadır. **2005** yılı itibariyle yayınlarına devam etmektedir.⁸³⁸

19.Bursa Elektrik Teknisyenleri Odası Bülteni (31 Aralık 2004 – Devam)

Bursa Elektrik Teknisyenleri Odası'nının duyuru organı vazifesini görmesi maksadı ile basın hayatına başlatılan bülten, ilk baskısını **31 Aralık 2004** tarihinde yapmıştır. Mesleki nitelikli olan bülten, Çarşamba Pazarı Uslu Sok.No:14 Merkez / Bursa adresinden idare edilerek baskıya verilmektedir. Sahipliğini **İhsan Muştucu**'nun yaptığı bülten iki aylık dilimler halinde çıkmaktadır. Bülten halen yayın faaliyetlerini sürdürmektedir.⁸³⁹

20. Tribün Haber Bülteni (26 Ocak 2005 – Devam)

İhsan Sertbarut'un sahipliğini üstlendiği bülten, ilk sayısını **26 Ocak 2005** tarihinde çıkartmış olan aylık yayın organıdır. Spor nitelik ve içerikli olan bülten, ağırlık Bursa futbol takımı olmak üzere diğer dal ve branşlarda meydana gelen sportif faaliyetler hakkında Bursa'lıları ve taraftarları bilinçlendirmek ve ortak hareket sağlamak amaçlı yayın hayatına başlatılmış bir duyuru organıdır. A.Mescit Mah. Yeni

⁸³⁷ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.10.

⁸³⁸ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.11.

⁸³⁹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.2.

Yol Tek Sok.11\5 Merkez \ Bursa adresinden idare edilen bülten halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸⁴⁰

21. Çelikpan Haberler Bülteni (31 Ocak 2005 – Devam)

Mesleki nitelikli olarak **31 Ocak 2005** tarihinde basın hayatına başlatılan bülten, dört ayda bir çıkartılmaktadır. Sanayi ve çelik üzerine bilgiler ve duyurulara yer veren bülten iş hayatına dönük bir yayın organıdır. Bültenin sahipliğini **Oktay Erdinç** yapmakta ve Çalı Nahiyesi Çınarlık Mevki Merkez \ Bursa adresinden idare edilmektedir. Bülten **2005** yılı itibarıyla halen yayınlarını sürdürmektedir.⁸⁴¹

⁸⁴⁰ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.10.

⁸⁴¹ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı(Basın Savcılığı) 22 Nisan 2005 Tarihli, Bursa İli Süreli Yayınlar Listesi, s.4.

SONUÇ

Çalışmada sunulan yazılı basın organlarının sayısına bakıldığında Bursa Basını hayli canlı, hareketli ve başta yerel olmak üzere merkezi yönetimlerin etkilerine son derece duyarlı bir geçmiş deneyime sahiptir.

1869'dan 2000'li yıllara Bursa Basını, ülkede yaşanan bir takım gelişmelerin özelliklerini yansıtmaktadır. Bunlar arasında dikkat çeken gelişme çizgilerini ana hatlarıyla şöyle ifade etmek mümkündür:

1945'lere kadar Bursa basın organları yerel ve merkezi yönetimlerin politikaları doğrultusunda bir süreç yaşamışlardır.

Çok partili siyasi hayata geçiş ile birlikte basın hayatında da bir serbestlik ortamına gidilmesi neticesinde özellikle çıkartılan gazete sayılarında büyük bir artış olmuştur.

Ülkede seçim dönemleri ve oluşan siyasi ortamlara bağlı olarak artan parti sayılarına paralel bir şekilde birbiri ardına kurulan ve seçimlerin hemen ardından da kapanan süreli basın organlarının varlığı görülmüştür.

Seçim dönemlerinde sadece seçim sonuna kadar yayın yapan ve ardından kapatılan birçok **seçimlik gazeteler** olduğu tespit edilmiştir.

Yakın dönemde ise bilgisayar temelli sanal ortam yapısının şekillenmesi ile birlikte yazılı basın organlarının -özellikle mali gider azlığı da düşünülerek- internet üzerinden yayın yapmaya önem verildiği gözlenmektedir.

Yukarıda belirtilen dönemsel özelliklere ilave olarak Bursa basınının diğer karakteristik özelliklerini ise şu şekilde izah etmek mümkündür:

1940'lı yılların sonuna doğru CHP'ye karşı oluşan muhalif yapı ve Demokrat Parti'nin kuruluşuna kadar Bursa Basını'nda adeta bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. Elbette bunda tek parti döneminin düşün yapısı ve yönetim anlayışının etkisi çok büyük rol oynamıştır.

1945 yılından sonra çok partili hayata geçişle birlikte büyük bir hızla süreli yayınların sayısı artmaya başlamıştır. Bu yılları; özellikle seçimler öncesinde kendi görüşleri doğrultusunda oluşuma giden partileri desteklemek maksadıyla yayın hayatına atılan ve bir müddet sonra da kapanan kısa süreli gazeteler dönemi olarak

tanımlayabiliriz. Ayrıca bu dönemde **Şehir Postası** gibi bağımsız adayları destekleyen gazetelerde ortaya çıkmış ve diğer gazeteler gibi satılmayıp ücretsiz olarak elden dağıtılmışlardır.

Çok partili siyasi hayata geçişle birlikte kurulan matbaa ve çıkarılan gazeteler arasında çekişmeler yaşanmıştır. Bu çekişmelerin en şiddetlileri, DP'yi destekleyen **Doğru**, CHP'ni destekleyen **Ant** ve MP'si eksenli yayınlar yapan **Millet Gazete**'leri arasında yaşanmıştır.

1950'den önce çıkan gazete ve dergiler daha çok il içi haberlere yoğunlaşmışlardır. Ancak bu yıllardan itibaren hareketlenmeye başlayan basın hayatı ile birlikte yurt ve dünya ölçekli haber ve yazılara yer vermeye başlanmıştır.

1960'lar sayısal olarak oldukça fazla dergi ve gazetenin yayınlandığı yıllar olmuştur. Özellikle bu dönemde Tayan Kardeşler tarafından kurulan **Haber Gazetesi**'nin basımında Bursa'nın ilk "entertip dizgi makinesi" ve "klişe atölyesi"ni hizmete sokmalarının basın hayatına büyük katkısı olmuştur. 1964'te yayın yaşamına giren bu gazete vasıtası ile Bursa'ya dizgi makinesi gelinceye kadar yazılar elde dizilmekte idi. Klişe atölyesi kuruluncaya kadar, Bursa basını, fotoğraflarını İstanbul'a göndererek klişelerini yaptırmış, ya da geçmişte kullanılan klişelerle yetinmek zorunda kalmıştır. Bir süre sonra **Hâkimiyet Gazetesi**'nin çıkarılmasıyla da ikinci klişe atölyesi kurulmuştur. **Ant**'ın **Yeni Ant**'a dönüşümü aşamasında Bursa'da ilk "promosyonun" dağıtılışı da bu dönemin öneli basın faaliyetleri arasında yer almıştır.

1960 yılı sonlarına doğru, yurt ölçüsünde büyük bir huzursuzluğa neden olan TBMM'nin "Tabkikat Komisyonu" uygulamalarından Bursa basını da nasibini almıştır. Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim nedeniyle, gazetelerin gelişen olayları, muhalefetin bildiri ve demeçlerini gereğince, hatta sansürlü dahi olsa yayımlayamaması, yine bir durgunluk dönemi olarak göze çarpmaktadır.

Yerel basın organlarının okuyuculara ulaştırılma sürecinin önemli unsurları olan gezici veya sabit dağıtıcılar da 1990'lardan sonra yerlerini gelişmiş dağıtım vasıtalarına bırakarak Bursa Basın hayatından çekilmişlerdir.

Başlangıcı resmi nitelikli olan Bursa basını, işgal yıllarında işgal güçlerinin denetimi doğrultusunda, tek parti ve çok partili yıllarda ise genel olarak iktidar partisi eğilimli bir yayın ilkeleriyle faaliyet gösteren Bursa basını, ancak 1990'lı yıllardan

sonra daha özgür ve farklı görüşlü yayınlar yapma yoluna gidebilmiştir. Bursa basınının bu gelişme sürecinde 1987’de kurulan Bursa Gazeteciler Cemiyeti’nin de büyük katkıları olmuştur.

Yaklaşık 1,5 asırlık deneyim ve birikime sahip olan Bursa basını, yerel yayın organlarının tiraj sıkıntısını sürekli yaşamış, okuyucu azlığından hiçbir dönem kurtulamamıştır. Bu durumun oluşumuna İstanbul’a olan yakınlık ve İstanbul üzerinden yayılan ulusal basın organlarının etkinsinin büyük olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak tüm bu sıkıntılara rağmen Bursa basını uzun soluklu geçmiş deneyim ve birikimi ile ayakta kalmaya ve süreli yayın organları ile şehir halkına hizmet vermeye çalışmaktadır. İmkanları ölçüsünde teknolojik yenilikleri yakalamaya çalışan Bursa yayın organları, yerel basın bazında bakıldığında ülke geneline göre seçkin yerini muhafaza ederek yayın faaliyetlerine devam etmektedirler.

EKLER

EKLER LİSTESİ

- EK-1: HÜDÂVENDİGÂR GAZETESİ 26 TEŞRİN-İ SANİ 1285 / 8 ARALIK 1869
82. SAYI ERMENİ VE ARAP HARFLİ NÜSHALARI
- EK-2: NİLÜFER DERGİSİ 1 REBİ'ÜL EVVEL 1305 / 17 KASIM 1887 İKİNCİ SENE
1.SAYI
- EK-3: BURSA GAZETESİ 25 REBİ'ÜL AHİR 1309 / 28 KASIM 1891 52.SAYI
- EK-4: FEVA'İD RİSALESİ 10 ŞUBAT 1309 – 22 ŞUBAT 1894 İKİNCİ SENE SAYI 1
FEVA'İD RİSALESİ KAPAK 1319 / 1893
- EK-5: KARAGÖZ GAZETESİ 19 AĞUSTOS 1909 ÖZEL NÜSHA
- EK-6: ERTUĞRUL GAZETESİ 12 REBİ'ÜL EVVEL 1328 / 24 Mart 1910 YIL 1
SAYI 1
- EK-7: BURSA MECMUASI 1 TEŞRİN-İ SANİ 1334 / 1 KASIM 1918
SAYI 21
- EK-8: MÜCAHEDE GAZETESİ 20 NİSAN 1335 / 20 NİSAN 1919 SAYI 1
- EK-9: YOLDAŞ GAZETESİ 3 TEŞRİN İ SANİ 1340 / 3 KASIM 1924 SAYI 462
- EK-10: MİLLET YOLU GAZETESİ 7 ŞABAN 1338 / 26 NİSAN 1920 SAYI 62
- EK-11: HAKİKAT GAZETESİ 15 CEMAZİYEL EVVEL 1340 / 14 OCAK 1922
SAYI 13
- EK-12: KARDAŞ GAZETESİ 29 MAYIS 1341 / 29 MAYIS 1925 SAYI 297
- EK-13: YENİ BURSA GAZETESİ 22 MART 1928 SAYI 220
- EK-14: HAKKIN SESİ GAZETESİ 1 NİSAN 1935 SAYI 404
- EK-15: BURSA SESLERİ GAZETESİ 1 MART 1938 SAYI 133
- EK-16: ULUDAĞ DERGİSİ 2 NCİ KÂNUN 1935 SAYI 6
- EK-17: AÇIK SES GAZETESİ 29 MART 1941 SAYI 488
- EK-18: NİLÜFER DERGİSİ EKİM 1946 SAYI 18
- EK-19: ANT GAZETESİ 23 NİSAN 1949 SAYI 1241
- EK-20: DOĞRU GAZETESİ 9 MAYIS 1946 SAYI 1
- EK-21: HACİVAT GAZETESİ 16 OCAK 1948 SAYI 4
- EK-22: HALKIN DİLİ GAZETESİ 30 MART 1948 SAYI 1

- EK-23: BURSA DELLALI GAZETESİ 23 NİSAN 1949 SAYI 2
- EK-24: ORMANCI GAZETESİ 1 OCAK 1949 SAYI 1
- EK-25: HÂKİMİYET MİLLETİNDİR GAZETESİ 1 OCAK 1950 SAYI 1
- EK-26: İŞÇİ SESİ GAZETESİ 20 AĞUSTOS 1951 SAYI 1
- EK-27: DEMOKRAT BURSA GAZETESİ 26 HAZİRAN 1954 SAYI 65
- EK-28: MİLLET YOLU GAZETESİ 15 ŞUBAT 1953 SAYI 8
- EK-29: DAVA GAZETESİ 3 NİSAN 1954 SAYI 11
- EK-30: SAĞDIÇ GAZETESİ 17 MART 1954 SAYI 1
- EK-31: ÇİVİ GAZETESİ 22 HAZİRAN 1956 SAYI 9
- EK-32: MİLLET GAZETESİ 1 EKİM 1960 SAYI 1
- EK-33: DOĞRU HÂKİMİYET GAZETESİ 14 EKİM 1974 SAYI 1
- EK-34: MARMARA GAZETESİ 17 HAZİRAN 1983 SAYI 2407

۱ ربیع اول سنه ۱۳۰۵

پنجشنبه

ایکین سنه نومبر ۱

شمدیك اون یش كوندہ برچیناریلور

نیلوفر

۱۳۰۵

از
فرائضی زاده
محمد شاکر

آفتاب معرفتدن فیض آبر نیلوفر
ورد عرفان استین بردسته آسون الورد

مندی رجات

معروضات

آیات و اسرار جلیله هر قدر لفظاً بفرماید
ایسه ده ماهری شندرج اوله بختندن
رساله مزك موقع احترامده موقلستی رجا
ایدرز
ذیلنده (بندی) یازلیان بندرك بقیدسی
واردیمکدر

۱ مقدمه
۲ نیلوفر
۳ علم
۴ صادرات العرب
۵ سائبات الحکم
۶ مناقب امام اعظم
۷ فقه اصحاب کتف
۸ حکمتدن درس

نصفه سی ساتلر
برستک آیه سی مرکز ولایتده
ومحال سائر به بوسته اجرته
فروشدر

سازجندن آیه اراق استیاز موقرینه
بدانی کرک نقداً و ترک بوسته بول کوندور برل
ایسه کندیلر ینده رساله تقدیم اولدور
آیه هر وقت اشور برنیش سفندن مینور

آثار و سائر ایچون مکتوب اوستی
بروسه ده فرائضی زاده مطبعه سنه

فرائضی زاده مطبعه

۱۴۱

بروسه ده حکومت ذیلنده

الایه سنه عله سی

نوسری

مدیر اداره سی

باسم کبر و شرف کتبخانه امری در

امضا سر و پرستہ اجری و برنست
تکالیف قبول اولماری خرتبه درج
اولماری اورانی صابنه امداد امداد
برنست ۳۰ بارند

پشتی اشتراک

مدیر برومند و خارجده و غرضدر

مادی اعتلاک هر سطران ۱ و باخته
رامور عرافتہ متعلق اولادن ۲
و حوادث صرستہ بکیرک استیلادن
و فروش البور

نوسری برومند و خارجده و غرضدر

۲۵ ربیع الاخر سنه ۱۳۰۹ هـ سابقه نامہ و کتون و معارفہ متعلق آثار ایچون شولمیز آیدور ۱۳۰۷

مدیریات

ولایت حرادی - اوامر - دیش ملاجی
ترجمیات - ادبیات - احکامات

حوادث ولایت
تبریز دینت پرور و شلیف اکبر آندور
حضر ازبک اخم مناصد شهابی
بالله و حدیث صلوة فریضہ ادبہ جبر
نفس امارت اختری قنیه منام است سلوف
بودن و رفتن شوامر و وجب نجات و سلامه
بر خدمت مقدر اولی و بر سیدله طرف
منصیح المجد و انشرف حضرت بادشاهی
دعوات خیریه استیلاب ابدلک شمسیدله
استیاف مدعی جویم حرانو علی رفیق
بیک شمت خدمت و سدرله بکره دائره حد
لرمتک اوست قائمہ هنوز تمام قلمش اولان
اولماری بیک انشامی اکان ایدر بکره
مرد اخذ اولدینی و حکمہ حقوق پیما
کاترکدن مکرناو هر اندیک دخی خدمت
امانی ایضا تبیین ابدیکی مع السار کوراش
اولماری بیک ایله علی رفیق بیک شومیت
دیکاریدن طولانی ناسمہ تبریک ایدر

(تذکره حیات)

نوحه و نفعده و نفعده و نفعده و نفعده

رئیس دین بیدری نشان دیشانی ثابت و احسان بود
ولایت اولان متعلق انشامی اتراندن و مستر
نچاردن عثمان اقدی بلد مرده کاترک و لاطین
حکام سلیم مقام حضرت اریز بیک شریفه ربی امداد
بیک اریز بیک شریفه ربی امداد
اولماری اولماری اولماری اولماری
اولماری اولماری اولماری اولماری
اولماری اولماری اولماری اولماری

ولایت وری لشارت هبسی آیار
سنتلکده بکره تبیین پوراش اولان رشتلو
سعد بیک اقدی شمدیه قدر بولستغنی
نامور بیک کافه سنده ایضای حسن خدمتله
ایراز آکار اخلیت ایلش اولماری اولماری
قدیمزدن اولان میر موسی الپک بوباید دخی
حصول موقیتری محنی اولماری

ولایت بیلک اوغاف محاسبه جیبی
مرنلو سلیمان بیک اقدی طراندن اسلامخانه
وساترکاتپ شاکردانده سالت اولماری اولماری
خرتمزک رتاج لخصی امداد پورمندر
هردام ایتام ویکس اولان صریحان
تقریه معاونت لازمه اجراندن کیرو
فورمیان میر عزوکنده موسی الپک بوباید
اقدیم دخی اسلامخانه شاکردانده مخصوص
اولماری رتاج شمس کلام قدیم تبریک و احسان

ایلدش اولدینی شایان تشکر مواددن بولش
اولماری اعتلاک بربایدہ مناسبت
خمس صد مژدور

بیکار باشی سربیک شدن جربانی و جنبه
بجیرک نیسی ملاسمیه مذکور مسوبک
شانهزدن بیکر پیراندن شانهزدن دیوار
رژ پوروکنده اولدیش مرض شمسایدن
درمیان اولماری پوروکنده حضرت
هرسیدک تولدی طبیعی اولماری اولماری
شخص تدبیر شایان پوراش ایچون دائره
نامده بیک نظر دخی جلب اولماری

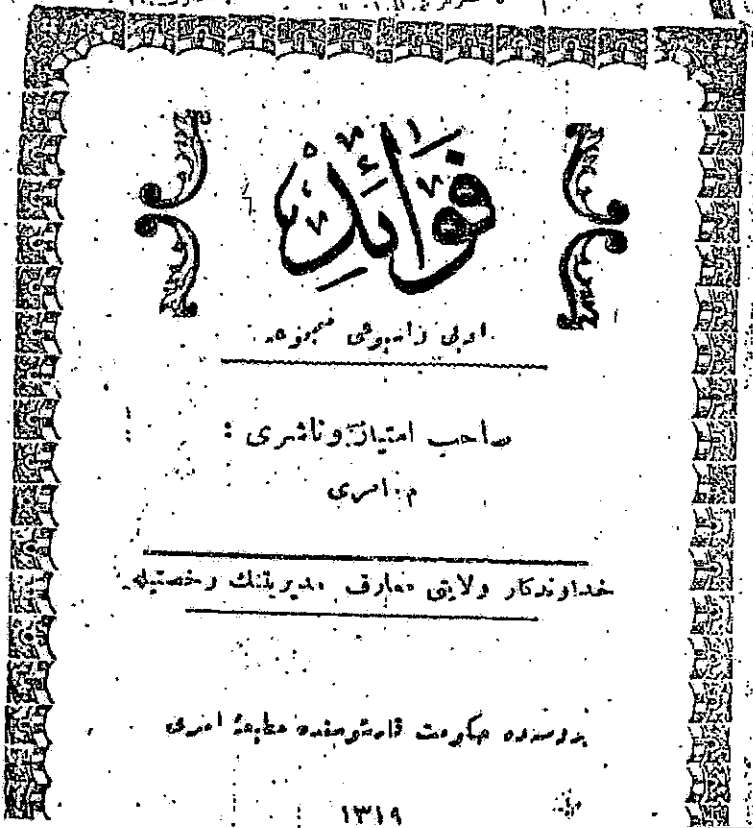
سد باشند دیون عوبیه فوجلیرک
اقامت مخصوص اولماری اولماری
برلان قولیدن ایدن ابرغاندی کوربسته
کودن چاده ذاتاً دیردن تحقیقاً ایلی مژد
ارتقاصده بولدیش خالده مادان ایلی کیتی
بان پیکر بیک و باخود طراندن
بیکمیه بیک درجهده پوزیلوب مسب الزور
سالی کسب ایدیکی کوراکله پوزدن
وقوعی طبیعی اولان مختار بیدان ویرلامک
اوزره سلامت عوبیه کانه مریمک نظر
دخی رجا اولماری

[Handwritten notes:]

تجدید نعمت
فی عرش مرادم و معصمت

جناب خالق الوحد والکلم - تاجدار اعدل و اکرم و دشمن یار معظم و مقیم .
نعمت عالی هوم بادشاه من پادشاه مبارکشاه وشه اولی الامر ...

(The rest of the handwritten text at the bottom of the page is partially cut off.)

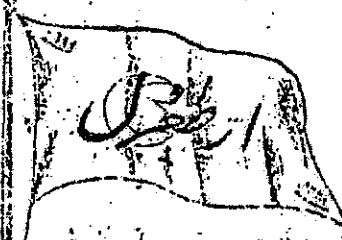

EK-5: KARAGÖZ GAZETESİ 19 AĞUSTOS 1909 ÖZEL NÜSHA

دور بشارت ناما

مردودس ایچون دور بشارت ناما

ایچون دور بشارت ناما

دور بشارت ناما

مردودس ایچون دور بشارت ناما

ایچون دور بشارت ناما

ایچون دور بشارت ناما مردودس ایچون دور بشارت ناما ایچون دور بشارت ناما	ایچون دور بشارت ناما مردودس ایچون دور بشارت ناما ایچون دور بشارت ناما	ایچون دور بشارت ناما مردودس ایچون دور بشارت ناما ایچون دور بشارت ناما
--	--	--

مدرسہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند
 مدرسہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند
 مدرسہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند

تألیف: علامہ مولانا محمد رفیع صاحب
مطبع: دارالکتاب، لاہور
قیمت: روپے ۱۰۰/-

میں دعا کرتا

مركزون جياھلري نشرالئون: سياسي، علمي، ادبي غنہ ۱۹۹۲ء

نستقصی • یار و در

عَمَّا زَكَايَا

مقاله

[illegible]

ابو یوسف وارثہ :

[illegible]

ولا جزوا! خالسی کو بلندی لیا سہا
ہنک افندی حضرت تیرک آں قشر و فریت
قدر صوم ستاق و علی الخوس صاحب
روی ملا خاش وقت حال مساعدہ بولن
روی اعلیٰ شمشیا و اشرا قشر ختدن
ایتر بلہ جلیقہ اشراف شوبہ کوسورون
شالہ دینہ بانہ اشدہ کور بیقہ تلکوری
توک ایہ شورایہ بواجہ نقل خانہ ابدوک
کندی بلتہ التلیا و اشقا اجمہ کور
آرامدہ بویوہ ایدہ ابرای سنست و زوات
قرقایل بولنہ و ابرای ملار خن سائلر خندہ
قشیا امین اوردہ قری پینہ آجہنی
خانہ بیات جاسدی ووشو تگنک آرمادن
یدقہ برایش کوردہ مسکدہ ایکن مقارالہ
حسرت تیرک مرکز ولایت شرف و اسلہ
ایطای قزاقہ بدایت ایلکری آخن
اختیار اٹکلا بیوردہ قری کدایر حسرت ایہ
کوردہ کدایر قدوس آملہ آملہ

استقامت

[illegible]

موضوع : تعداد

[illegible]

الحمد لله

فہرست: ۱۰۰ / پارہ ۲

صاحبزادہ محمد رفیع الرحمن صاحبزادہ

حقوقى كىملىك مەنەنىڭ مەدەنىي پۇرسەتلىرىدە .

قوای و نادیم فرمانده عتاری ادهم بیت اندیدن وارد او شد :

جیتکاؤں چر کسلو!

[illegible]

ای تمییز داشتند: آن شجاعانه بود به پیروی یکدیگر
 و به آرزو فرمایان اعیان ملت و به شکوه
 و به اولیای خود و به شایسته و به شایسته و به شایسته

[illegible]

و کایار اولان تو جو دینک سلا متلی
 و و سیتی قنبر ایل و اولری
 و ایلا ایلک عزمی کوسون بران
 و اولر ملک شوقه و او عزمیه حق
 و نواح بر ملیه و اولک جروانی عمل
 و می شاد کوهنری اذ کوهنک و و درلو
 و کینه و سلا و دن بر ی قشکی

Handwritten manuscript page from the "Mushaf al-Furqan" (Quran). The text is written in Arabic script, likely in Maghrebi or Andalusian style, on parchment. It features several lines of text, some of which are highlighted in red ink (rubrication), indicating headings or specific verses. The handwriting is dense and cursive.

هوای تعارضی دفع، وطنمزی،
 ناموس و جانمزی محافظه ایدہ جاک طیارہ
 غلو کر رہا ہیں معاونتی اونوعہ پیکر...

[illegible]

داخلی خبرلر

[illegible]

ماہنامہ رقومانی

[illegible]

فِي مَنَاجِلِهَا وَمَا غَفَى

[illegible]

شماره ۱۰۰

بازار اریس

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

پنجشنبه

ایملاک ایمنون بقیه مدینه کس سادیت اولتور

آرشد شرالقی

سنگ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰

ملاک انجی انجور

سنگ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰

(۱۰) باره در

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

بازار اریس

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

بازار اریس

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

غروب اجتماعی

غروب اجتماعی و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

محمد علی بیگ

محمد علی بیگ و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

سنگ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰ ۲۰۰۰

بازار اریس و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

بلک انجی بیگ

بلک انجی بیگ و جنبه کمالی کس اولتور جهور جی ملق غرضتیلر

Sahib ve umumi Hazine-i Milliye
Dorvik Edasen
Haridatı yon Bursa | Eliniz Mathan |
Tanesi 100 Parn

Burada çıkış, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Siyasi gazetedir Telefon No 230 Oğuzca sokağı No. 404

**Başbakanlık müs-
taşarı şehrimizde**

Başbakanlık müdâfiri Bay
Kıralı Gecikmiş, teklifini
geliştir ve askerler için
kennel teklifini, Toplantı
da bulundukları mavi Aşa
raya döndürdü.
Mimar Sinan
İhtifal

Başlık Türk menajer Sinaas
mu olmaktadır. yd dâimî
Maarif vakıflarına Nispetiye
(9) e olarak temin edilmiştir.
Bu başlık Türk menajerinin
işleri her tarafta o kadar
yapılacaktır.

Tabanca ile
Ateş etmiş
Mustafa (sokuldu) Etili ER
para cıvılcıklardan dolayı su
var otuzduz İsmail (sokuldu) Ra
simi vurmuş makasla... Ate
etmiştir. Mustafa tabanca r

[illegible]

Sakak sinemasımda bir m
teşviiş kiralama ve m
bir bar çekim çekimiyim. A
yok tezizim bu barına l
yuzm bu eğlence yerinde c
kter (b) alaturka sallar a

Bir sayyah şehri için çok l
sık kışık elvan olan bu s
bi eğlence yerleri müa
olundugunu görerek sevdi
Yalnız böyle bir bari dah
Ayda Cukrigda olma
sayahları mahmud bulma
çok sayan ama idli

Oğrendiğimizde göre bur
u 11 de kapandı. Halkın
Maddesi, Halkın
pabın, Halkın
in gittiği, Halkın
(yazın şüpheli, Halkın
mekten Halkın) Halkın
soru tam Halkın
soru Halkın
soru Halkın

biraz daha sınırlı, yerel
- Kış mevsiminde, özellikle
tey ve buğdayın bu tür ürün
kubulu takdirinde, bu mevsim
tümüne yaygın bakımında
hüsnüye'nin neyde olduğu
sancak Ankara ve planlı
olduğu gibi, bu tür ürün
daha üstün bir şekilde
tedbir...

Ataklı bir olum.
Mora Yaşadığı Zevce
Ahmet kim ve Yağın Balı
asından Bay Ahmet Cem
lin vâlidai Bayan Nurin
mâhîla öldüğü basılı
kurtuluyarak pazartesi
baki olmuştur. Çayın
dini merasim Uluca

ULUDAĞ
Bursa Halkevi Mecmuası

2. İnci kânun 1935

ULUDAĞ

BURSA HALKEVİ MECMUASI

Önsöz ..

(Uludağ) ..
Büyük Türk ..
yapın sonuna ..
bulacak ve ist ..
ışıklar serper ..
(Uludağ) ..
İnnanların ..
Bunun ..
ulusal güre ..
(Uludağ) ..
Çünkü ..
bağlı olan ..
(Uludağ) ..
anaca ..
ardam ..
(Uludağ) ..
vereci ..
engle ..
Sair ..
Tair ..

Bursa
Halkevi Dergisi

TÜRKÜN

İÇİNDEKİLER

1 - Ön söz	Halkevi
2 - Hâdiseler karşısında	T. Uygun
3 - Tenkit	M. Ergin
4 - Kızıl Elmaya dair vaka	N. R. Karatay
5 - Tâhliklerde spor	Kâmil Kepsioğlu
6 - İstanbulda 10. İnce sırada tecim ve zanaat	N. Yörel
7 - Tahlipe, dünyadaki yası ve biz.	Tahir Ertugrul
8 - Ahlâk	M. Turgut
9 - İdeal köy ve köylü tipi	Hulûsi Köymen
10 - Karagözü-afsanesi	Enver Behnan
11 - Analfabetizm	H. Tulun
12 - Tarihî Bursa yolları	N. Yörel
13 - Kâbil	N. R. Karatay
14 - Mudanya müdarekesi	Bahadır Alkım
15 - Çocuk mahkemeleri	H. Tulun
16 - Derdim ve bu dünya hikâyesi	P. Kummen
17 - Halkevindeki ezalın vergisi	K. Yücel
18 - Divanı Lügati'l-Türk	A. Ulvi Elöve
19 - Şurada çıkan kâğıtlar	Halkevi
20 - Şer'i mahkeme iclalleri	Halkevi
21 - Bursa Halkevinin 25. yıldındaki gelişme rapurları	Halkevi

Sayı 6

Üç ayda bir çıkar

Çarşamba ve Cumartesi günleri çıkar Siyasal Halk Gazetesi

1. **Savini 100 paradis**

Balkan Antantı Tabiaten yaşıyor!

Altıncıyanın birleik emeli kare-
ler. İmparator yitip ödeyisi
yolacak tebedür. Hüküm ma-
hup çığırarak. Yagniler tül-
lâh içte kano leyan zâde in-
sanki tahtında pariet bir q-
kâretidir.

Yusuf, K. T.

Dön gün evvel döy
taralı yarı millî bir işkilə
kaydetli Yığulay millətini
cəsarətli ityan işidir.

Apağı yökün üç yökük bi
tazlı kışda yığayınlar göz
müslüklüklü jü 'dev gile bi
yök devlet ilen alyan' v
askerli pashiyete pangar
yorlar. Alman' ve 'lagile
devlet ve müslüleri. Buda
çarpışken hbyük' kışık bi
vük müslüleri de ezimly v
çarpışken vya haimüdlüce
üzere yemek pişirilen hu
luyor.

Benjamin Howard Ingdatter

**Valimizle Belediye
reâsimiz, İstânbula
gittiler**

Sayın kalınır. Resik Ko-
salan evvelki güm. sephatı
tehdidde Sealeddin reisinden Sa-
dik Tahsin Arsal okluğun
kâide kütübünde tahsilat al-
mışlardır. Vahidun İstanbulda
sehilatlık mahallesinde piyaset
gözügerek şehrinde mahallat
bul. ulğun dâfirinde tehdidde
de bulundurulmuş mahallatın an-
dâfirinde.

**İnegöl kaymakamı
terfi etti**

Parti müfettişimiz
Görmüşlüye gitti

Paslı tiftikliğimiz Samson
melikine Zihir Dursakula
Paslı vâhyal selamına Nureti-
nin Özgün ve Halikü'l celal
A. Tevrik Ayman kuvvetli
gün Oshavelye gitmişlerdir.
... Saniye mültefikime ...

Tarihi ve Mimari eserlerimizi
büyük bir kiskanlıkla koruyoruz

“Baqırkələt tarixindən bura
sa təlibinin qurulmasına
müvafiq fəlsəfə professoru
nəst. Alimlərin təhsilə gəl

[illegible]

Yalnız mirasî bakımından değil, aynı zamanda taikirolardan da bir kayıma sebep olabilir idi.

[illegible]

**Yugoslavyanın
hareketli Almani-
yanın en büyük
siyasi mağlubiyeti
ni teşkil etmektedir.**

- Londra: 28. (A. A.) Baytarın
diplomasız muhabiri bildiriyor.
Londra sahil (Korinadok) ka-

nent Belgrad'da yekün gelsen
 hiddislerim... düflamam...
 vallaşıkayem mihven... ateyeli-
 n... bir... dönmek...
 keşif ettiği... makurindirdi.
 Bu hastalıklar... Almanyanın
 keşifleri... bir...
 mofit... keşif...
 de... bir...
 lomat... Hilar...
 suokunlar...
 sinin...
 bir...
 edimistis...
 Yugalı...
 en...
 bir...

Gegen karppe Yugoslavien
en, skir baltbanaid korqamda
maship eallimez bir haliet
fahiye gosterimlerde. Cene
kral Dyrir her halde meshu
kalligi, latvi de labani su
culer, krali Alekandir isletir

Yppoulayyaya
Amerikanin vadi

Yugoslavya
bir taarruza ugrar
sa Amerika tam
yardim yapacak

Devletleri Yugoslavya, «ke-
bir» mukayyet, «işlik» mee-
buriyetladi, kaliza, demok-
rasistler, «yerdin» konan-
«işlaga»-«tar»-yurish»-yapma-
«iş»-vadeimish. Bu, «oldi»
Amerikan Birleşik Devlet-
riñli-Betgrul «işli»-«vadeimish»
Yugoslav «hükümetine»-«işli»
mish.

Yaşamak istiyoru
fakat kūr
yaşamakl

Belgrad, 28 (A.A.). Ortadoks kilisesi Patriği radyo ile gerçekleştirilen bir nutuk sırasında 've ezilmiş demirlik k...

Bu, sâhahandesi, mîlî ideolojinin atamaları Balkan mîlî devletinin, hürriyet bayrağı...

Luguksellist ja poliitkass
 Luguksellist, bugšokš se
 vel ja varigi ila bi varigi
 taradist, istu idä bi ko

millîletin "hayatını ve ıstı-
lâhîni, tamını, ve koruması"
bulunuyordu. Akrabalara b-
aşlı bir nizamıdır.

Yeni nizamın asâhîdi v-
nizamın olmağı bağıyâhîni ilâhî
dîa eden ve eli "olmak" ist-
yen Akrabâyâ itir bu "olmak"
nizamı yitirmek içün, "bâkî"
ve hayâzîyelleriñ iğlâzîyelleriñ
tahakkîdî ve korudığı millî-
telleriñ âsâhîdi yitirmek içün
dîm hîvâsîhîni yapmağı

[illegible]

Alm. lakunde die paraf
bir, rareto, yuzuyak, sey
tallan, yakunde, kullannay
muy, bulleire, lakunde, gi
kond, yuzuyak, de yuzuyak, ed
bilgong, kull, bulannay

kulun millatlerin illi, akmeği
tlandın umuyor. Karm. 22

zillit cığırda daşınmışdır. "Pənd-
 rəfər", "Pəndit", "Ləkəntəbəli"
 hər şey-ərdər. Tələfəngdən
 dumanlıdır. Söyləndən kəy-
 mənəyis kədəs. Fəkat cəza-
 doysa doysa yələk. Alınmış
 yəpəkdir. "Fəntəşlər", "təp-
 şindən gəpən" biter dənəli
 piktədi. "məni" "nəsil",
 "by əllər və m. Fəntəşin" kəş-
 mənən piktəşlər. "Fəntəşin"
 məntəbədən piktəşlər. Fəkat
 nəsi "nəsi". Alınmış piktəş-
 lər yəni "nəsil".

Yeni nizamlı karabankları, yasaları müfler halına sokulmuş bu badiyeye düymek için varıştı alan Yunus Kızan ve Türklerden sonra canlanarak yitmişler bu badiyeye ki bu milleti Dai Karabur ve Atılma en kütüğü. Balkan karabankı toprakların bu badiye Karabur.

Milli Garbi ve vasi

erased. Kalkınmışlık, tam bir
belli bir bir milletle ilgili
kalkınmışlık hayallerine ko-
nular. Hayallerinde bir belde
bir noktada bitişmiş olma-
ları gayet aslı bu türdeydi.
Onlar...

[illegible][illegible][illegible]

Board

Halkevinde bir çocuk kütüphanesi açıldı

[illegible]

Hitler assassin
attacked his son

New York: 28 (A.A.) - New York
yurt. Sun gazetesinde ne-
kari bildirilen dire ki
Türkiyede, hepimiz
olan istiklalin, suiki hali-
mizi ve Rusya'nı, Türki-
ye, Almanya'yı, heri mu-
bavimiza, heri yolumuza
aldıkları, hayri ve heri
tutur, heri heri heri
heri heri heri heri heri
heri heri heri heri heri

Halkevinder

vehîsini tomişreden Soylu
ya kral, Ahtışaplılar, oğ
genc ve sevgili kralımız 2 in
ci Piyerdir.

Yozamuk lishoyuz lishoyuz
hbi. Sayat: yozamuk - yozin
oyshar. Shat: olinuk lishoyuz
oyshar vo - kashaman - yozamuk
oyshar gbi. huyuz. toin - shoy
oyshar.

le top|antis|
gece gecirdiler

Nilüfer

İz, Sanat, Tarih ve Yolcu Dergisi

Sayı 18

Ekim

1946

Bilinci Yılı

İÇİNDEKİLER

Mümkün olsaydı	1
Yeni Kayıtlar	2
Sosyal Emniyet Davası	3
Sağlık ve Spor	7
Bir Mesale	7
Zekâ Bulmacaları	12
İz ve Sabat Tarihi	23
Tarih Vesikaları	15
Turizm ve Ticaret	16
Biliyor musunuz?	13
Eski Kitaplara göre	16
Eskiden - Yeniden	21

Sayı 30 Kuruştur.

Meraklı okuyucuları

Çok ciddi ve istifadeli yazarlar
la çıkan NİLÜFER'i takibediniz
ve abone olunuz.

EK-18: NİLÜFER DERGİSİ EKİM 1946 SAYI 18

İSTANBUL
 İktisadi İhtisat ve Tarih Enstitüsü
 Dr. Hüseyin Baki Bey
 İSTANBUL
 YENİ YATIRIM BANKASI
 İSTANBUL
 YATIRIM BANKASI
 İSTANBUL

DOĞRU

İtlye - Gülsat - Gecce

"Fikirli hüriyetli, söz hüriyetli, gayri hüriyetli demokrasinin dayandığı temel bilgilerdir."

Demokrat Parti Bütün Yurtta Belediye Seçimlerine Katılmamak Kararını Aldı

Doğru'nun özü

Genel Merkez kararını Teşkilatına bir tamimle bildirdi
Demokrat Parti, Seçime iştirak edip etmemekte Parti menfaatlerini değil, Memleket menfaatini göz önünde tutmuştur.

Demokrat Parti Genel Merkez

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Demokrat Parti'nin bütün yurtta belediye seçimlerine katılmamak kararını aldığı, bu kararın parti menfaatleri değil, memleket menfaatleri göz önünde tutulduğu bildirildi.

Hacıvat

GÖK KENER

Keloğaya ve
Losyularını
Kullanınız.

Atatürk Caddesi
Hürse

16.1.1948 Cuma

Yıl: 1 — Sayı: 4

Cuma günleri çıkar Siyasi Mizah Gazetesi

Nusxası her yerde 10 kuruş

Hamdullah Suphi Tanrı- över Partli Kurmuyor

Halk Partisinden ise
ne için istifa etti?

Halk Partisinin kodaman-
larından, kuvvetli hatip, Sa-
bık adlı, Eski Türk ocakla-
rı reisi Hamdullah Suphi
Tanrıöver, Partisinden istifa-
nı memleket çapında bir ha-
dise oldu.

Tanrıöverin yeni bir parti kur-
mak üzere Halk partisinden
istifa ettiği ve bu partinin
kurulması için temaslara bile
geçtiği söylendi ve yalandı.
Hamdullah Suphi'nin Cumhur
Başkaniyle görüşmesi ise bu
tahmin ve iddiaları takviye
etti. Bugün için gelecekte
ve Milliyetçi bir partinin ku-
rulmasını tasvip edenler gö-
rülür, diğer taraftan kurula-
cak böyle bir partinin mu-
vazaa partisi olabileceği id-
diaları ileri sürüldü. Halbuki,
bu iddiaların ve yü-
rüdülen tahminlerin hiç birin-
in hakikata uymadığı birkaç
gündenberi anlaşılmış bulur.

Şaka değil Ciddi

[Gözde yetişen
LAHNA]

Londra: A.A.
LANCASHIRE, şehrinde
emsaline az te-
sadüf edilen ub-
bi bir hadise
oldu. Nes Stennes adın-
da birinin gözlere ağrıyo-
muş, bir gün üç gözü birden
bire kör olmuş. Doktora ko-
nuş, göz Lebeğinle arka
tarafında bir Lahana tohumu-
nunun yerleşmiş bulunduğu
ve yerleştiği yerin sıcak ve
rutubetli olmasından tohum
gelişerek filiz olmuştur. Ne
ise Doktor zor bir ameli-
yattan sonra bu filizi çıkar-
mış. Şimdi, adam lahna ye-

Celal Bayer Şehrimize geldi, gitti

Cumartesi günü şehrimize
gelen Celal Bayer Demokrat
parti kongresinde hadiseler
üzerine mühim bir konuşma
yapmış ve çok alkışlanmıştır.

Zeybek Oyunu

İşsizlikten canı sıkılan
Şükrü Saracoğlu'nun yer yer
gezerek zeybek oyunları gös-
terisine başladığı haber alın-
mıştır.

memeye tılsım etmiş. Aman
aziz okuyucuları! sakın laha-
na yemeyiniz. Bir gün gözü-
nüzde kışkacaman bir lahana
çıkarsa ve helki de bütün
vücudunuz Lahna. Pense
oluverir ne yaparsınız!

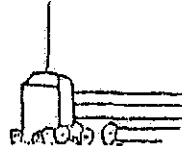
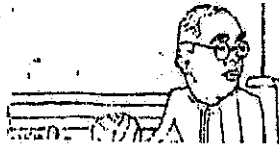

Bir meclis toplantısının an-
cak Ekstra Ekstra Gazete oku-
yaktığını iddia eden Ekstra
Ekstra Bursa M. H. H. meclisinin
den hui.

Sairane Ticaret

İki kişi arasında
— Şu yem yeşil nemana,
bakınız. Gök yüzünü kucak-
layan bu ağaçlar ne kıymetli
bazinelerdir..

— Evet, siz sanatkarlar
için ormanlar, ağaçlar, en
zevgin ilham kaynaklarıdır.
Reyhanlarımız, şairimiz?
Oduca tıracıyım!

10-487 MAYSON
3073/1016
Sah
1911 POK - 1260
VIL - 1 SAYE Figure A Kunoj

Başbakan Hasan Saka Başkan Truman'ın
Erzincan'a Gitti *Türkiye ve Yunanistan*
Sonbahar, Rüzgar, Sonbahar'da

we royal yashme Wakatigi,
Soyud e malim Jamari Bagha
in Lalil Heman in Nagha-
kathik yavon Abdallah Er-
lici colakat cinchigirdiston.

Yemen'de Durum Sakin

Woods, M. A. & J. A. Woods. 1994. *Journal of Ecology* 82: 100-110.

Mapana IV AA
Suryel mndumman gaxetel
dan Kintadua bir makoto
shet: loce vedulen kama
tulen. Amara ila q ku
lga paxmak vaxunda pilatir
horofomakli liban simula.

Hän Kaniinikolla mer-
teyde. Häkinnell kuyvett
tärntimn papulan lusen so-
rannin kuywunz mivallit

RECEIVED OTORUS ERININ

London 29 A.A. - Wa-
ringtundaki hawa mabaka
Ibn Basham Tirmazani sukati
masalla; Iku kungitane ma-
asana kuthuk latoruk la-
sawarungu ndakuna bulfir-
maktakiler. Wa habarise
gier Baplan, die busuk ma-

BURSA DELLALI

Fiyatı

5

Kuruş

23 Nisan 1949

Cumartesi

Yıl : 1

Sayı : 2

Piyangoların Çekiliş Günlerinde çıkar Bağımsız Siyasi Gazete

Su Davası halledildi

Bu hayırlı işi bazarcular, su gibi aziz olmak vassfını kazanmışlardır.

Şehircinin en büyük hayali davalardan bulunan içme ve kullanma suları işi diğer işler ile birlikte başına alınarak, bu gün halledilmiş bulunmaktadır. Su buhranından doğan şikâyet ve sıkıntılar, artık tarihe karışmış, su geliri olan Bursa'ya yeni ve bol bol menba suları ile kavuşmuş olup Uluğ menbaları- na bulundukları yerlerdeki sul- lığı ile teminliği ve bereketliği ile oynan çehre depolarına ek- makta ve aynı evsali ile çehir bünyesine dağılmaktadır. Şehirci depolarına ilave edilen Uluğ menba sularından kırkpasalar menbaları sanayide 40 litre ve- rilmek olarak telerrüf deposuna, Ödödere (Hüsnü paşa, Kırbağ- lı, S. mu, Baraklı, Mengüç, Ay- nıman, Çiftöçme, Uzunoluk, Arıcılı, Sirazlı, Kavak, İli) men- baları sanayide 74 litre, ve- rilmek olarak Mahsun iktidatları

para ile saltedilmektedir.

Bu gün şehir giren çok bol su yüzünden şehircinin hayati ve iktisadi durumu ve çehresi (Devon Sayfa 3 de)

Milli Piyango

ÇEKİLDİ

İkremiye kazanan num- rolotarı tam listesini oynan- negrediyoruz

200.000 lira kazanan numara 085201

50.000 lira kazanan numara 089043

20.000 lira kazanan numara 227805 131922

Gemlik Fabrikasına

Kundak koymak isteyen bir sabotajcı mahkûm oldu.

Bundan bir müddat evvel Genelik Suni İpek fabrika- sında Sabotaj yaparken ya- kalandan ve Ankara Askeri mahkemesince mahkûm ed- edilen Hüseyin Güngör ari- da bir genç, aynı zamanda Türküğü tahkir ve tezyiften an- nık olarak Şehirci ağır ceza mahkemesinde yargılan- mıştır.

Hüseyin, Suni İpek Fabri- kasında çalıştığı zamanlar- da kinelelere kundak koyarken yakalandı, Ankara Askeri

mahkemesinde yargılanarak bu suçları mahkûm olmuş, mahkûmiyetini bitireceği es- nanda, aynı zamanda işlediği Türküğü tahkir suçundan dolayı hakkanla yapılan ta- kibat neticesinde Bursa Sivi- ciliğinin talebi üzerine Bursa Hapishanesine getirilmişti.

Bu suçları yapılan duruş- manı sonunda Hüseyin Gü- göre 15 ay 16 gün ağır hapis ve üç ay ile Orhaneline sür- gün cezası verilmiştir.

Yangın söndürme havuzları

Şehrin 36 semtinde ya- pılması Belediyece karar al- tına alınan 30 yer lonloryan- zın havuzları inşaatı başlan- mış olup Hamurçak, Emir- sultan, Yeşil ve Hısmzadey semtlerinde tamamlanmıştır. Bu havuzlar vesafte su ile

Geçen sene işlenen bir

Günaydın d-y-ı sor- ırdı

Geçen sene bu su mese- lesinden Kayram Çelebi a- dında bir köle, Hakkı ve Nuri Dedeli adında iki şahıs tarafından tutuklanmıştır. Bu tutuklama mahkûm neticesinde

ORMANCI

Gazetesi

Orman sadece ekonomik bir menzür değil, bir öyküye olan bir menzür. Bu menzür ve vatanın insan benindirme kabiliyetine göre değişir.

Şevket Raşit Hatipoğlu

Yıl: 1 Sayı: 1

1 Ocak 1949

Giresun'da gündelik ayda bir çıkar

Fiyat: 15 Kır.

ORMANLARIMIZIN DURUMU

İsveç'li Profesör Manfret Naslund diyor ki:
Türkiye'deki ormanların durumunda görülen en bariz vasıf tahrip edilmiş çok geniş orman sahalarının mevcudiyetidir

Niçin Çıkıyoruz?

Ormanların ve ormanların niçin çıktığını bilmediğimiz kadar bilmediğimiz kadar bilmiyoruz. Bu gün en önemli meselelerimizden biri çok büyük ormanların tahrip edilmesi. Her yıl her yıl ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Tarım Bakanlığı Yüksek Makamına

Yüksek Makamınıza arz ederim. Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Mayıs 1948 tarihleri arasında girişimimizle ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi. Bu tahrip ormanlarımızın tahrip edilmesi.

Orman Genel Müdürlüğü
1949 yılı Bütçesi 14.008.563 lira
Orman Genel Müdürlüğü 1949 mali yılı bütçesi 14 milyon 8 bin 563 lira olarak teşkil edilmiştir. Genel Müdürlüğün bütçesindeki yıl içinde orman araştırma komisyonu...

Birazda Böyle...
Gebirne bölgesindeki İadin meşceresi
Orman güllerini, meşcerelerini ve diğer büyük meşcereleri tahrip ettiklerini... İşletmeleri bu şekilde tahrip ettiklerini...

Büyük Anketimiz

1 Ocak 1950
Fiyatı 5 Kuruş

Hakimiyet

Milletindir

Yapı ve Kredi Bankası a.ş.
Açılış maddesi
no 1950 yılı için
değer ve bakiyeleri di-
ler.

HAKİMİYET

Atafürk'ün Başladığı Yerden!

Büyük vaatlerde bulunmuyoruz.
Emelimiz hizmet etmektir.

Atafürk'ün Başladığı Yerden! Büyük vaatlerde bulunmuyoruz. Emelimiz hizmet etmektir.

Günaltay ve Ural

Istanbul C. H. P. kongresinde konuşular

Günaltaya göre, m'adelet Raziimsiz mi?

Sovyet Adaleti

Geçen hafta mikrop harbi- ne tarafdar oldukları iddia edilen 12 Japon subayı mahkûm oldu

Kim Kimi yıkmak isiyor

MUMTAZ FAİK FENİK

Çelik Palas ve Dağ Kulübü Batoları

Sirmenin gazetemize beyanatı

Adliye sarayına yazın başla- nacak, Adliye teşkilatı de-ğişiyor

Dün akşamki yangın

Dün gece akşamki yangında bir yangın çıktı. Dün gece akşamki yangında bir yangın çıktı.

Istanbul Lrk Mağları

Kemeraltısı 5 - İsmail bulvarı 6

Büyük bir kurtuluş...
Atafürk'ün Başladığı Yerden! Büyük vaatlerde bulunmuyoruz. Emelimiz hizmet etmektir.

Lodos istan- bulda tahrifat yapı

Uludağ'da kar bir meire

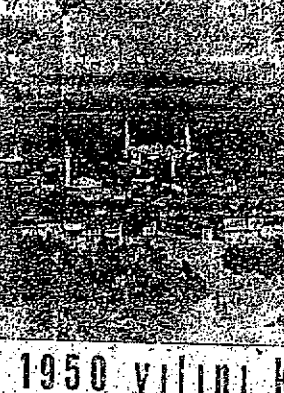
Yaşasın Demokrasi

Musul trenden sonra husul vapur

MİHİ PİYANGO çekildi

1950 Piyangosunda 19.000 lirası kazananlar...

Mevlidi Nebevi

Akıntıya Kurek

İstanbul'da kurek...

1950 yılını kutlar

Sahibî 1. RECEP KIRIM Yan İşlerini idare eden Mevut müdür SAURİ TORKOZAN İktisadî ve Hukukî İşleri Uygun Hâzineci Araklıyıcılar No 2	Pazarı 20 Ağustos - 1951 Fiyat: 5 Kurus
--	--

Yıl : 1 - Sayı : 1

**Bursa Sendikalar
Birliğinin Ekan-
lığına bir müracaatı**

Şehrimiz işçi Sendikası Birliği, Bursa'da işkili mencaat fabrikaları işçileriyle bütün işçilerine ait aşgari ücretlerin tespili için Bakanlığa müracaat etmiştir. Bu müracaata Çalgıme Bakanlığından henüz bir cevap gelmediğinden Birlik bu mesele üzerinde teklide karar vermiştir.

*Şehitimiz İyçi Sendikaların Birliğinin, 15 ihtilâllarının daha acı bir şekilde ilâzî hüsrarında yaptığı teşebbüs üzerine, iyçi devârlarının müstakîl bir hakını tarâfından ruyeti temsîp edilmiş ve hakînlîğine lere hakîmî Şemâetîn Bakaloflâvun tayîn edildiği gelen bir yazıdan anlaşılmıştır.

İlimiz dahilinde faaliyet halinde bulunan işçi sendikalarını aşağıda 6 ya bağlı olmakla birlikte, Bundan mada Gemi İşçileri sendikaları Viskoz sanayi işçileri sendikalarını kurmak için teşebbüse geçmek üzere, Maden işçileri de bütün kanunî faaliyetlerini bilimsel oluşup-
bundan yakında kurulacaklar, Ergün han merkezi-
de işçi sendikaları Birli-
ğine dahil olan sendika-
lar şunlardır: Mensucat
sanayii işçileri, Tütün iş-
çileri, İpeki sanayii iş-
çileri, Deri sanayii iş-
çileri.

A large group of men, many in military uniforms, posing for a formal group portrait outdoors. The group is arranged in several rows, with some men standing and others kneeling or sitting in the front. They are posed in front of a large, light-colored building with a prominent arched entrance. The image is a high-contrast, black and white photograph.

Emektliye syrlan aňedajlaryňmyz iem esatarda almagy bir team

Sənclərca tərtib bəyənə.
 Əhlini tərtib əkməgil kəsanar
 Qəbrə dəyəniz bəzən mütəddər
 Tərtib deldoraz yəz həddinə
 Tərtib tutulmaq sur' ilə eməliyə
 Tərtiblərdir. Akademiyamız

sikada bir edren yepilme v
kandilisine labikta mndn
tarafindan huk vukleri ile
mijetel degilimistir. Bu la
erbedajlarinnin geliyen v
kiziyite bolunan atnalare va

den bopulan izlere olmanca
fordis. Trazh bazlarında
ağartan bu sevgil arkeoloji
renzen balımların bir liste
hinde vermektedir. Kredi
ne daha nice senler
bucukler ve rüklük dileriz.

Sahip
Ye Kemal MEBUR
NEZER TEZELUR

26 - Haziran 1954
Cumartesi

DEMOKRAT

BURSA

Yasla Tarihi
7 Haziran 1952

Yıl : 3 Sayı : 65

Faaliyet kütlesi 27

İşsizlik Haftada bir Cumartesi günleri çıkar. Sosyal İşleri Bakanlığı Gazetesi Fiyatı 5 Kuruş

Cumhurbaşkanımıza En büyük Alman Nişanı verildi

Ankara 23 (a.s.) — Cumhurbaşkanı Celal Bayar bugün saat 17.30 da Çankaya'da kendine ait oturma odasında Almanya Federasyonu Başkanı Dr. Wilhelm Haas'a kabul etmiştir. Büyük Elçi Dr. Haas'a Büyük Elçilik mükâfı Sigfried von Notitz refakat etmekteydi.

Harcıye Vahidi Prof. Fuat Köprülü'nün de hazır bulundugu bu kabul esnasında, Federal Almanya Büyük Elçisi, Federal Cumhurbaşkanı Dr. Haas adına, Cumhurbaşkanımıza Alman Federal Cumhuriyeti'nden en büyük nişanı olan "Ordre de Merite", nişanının kâğıtları ve devlet resimlerini mahsus en yüksek rütbesini vermiştir.

Büyük Elçi, Dr. Haas, Cumhurbaşkanımıza nişanı takdim ederken, kendilerinden bunu, Al-

Öğle Tatili Pazartesiye Başlıyor

Beldiye Meclisi'nin 16 Haziran tarihli toplantısında tatilüne başlanmasını kararlaştırılan öğle tatili 28 Haziran gününden itibaren olacaktır.

Öğle tatili günleri içindeki bütün fabrika, imalat hane, mağaza, dükkân, yatakhane, bîr ve bunlara benzer yerler tatildir.

Restorasyon, umumen yıkım ve tamir işleri, yapıt binalarına veya aynısının mahsus yerler ve saydıklar içlerinde ilgili gerekliler bu kardan istisna edilmiştir. Ancak burada çalışan işçiler münavebe ile öğle tatiline tabi tutulacaklardır.

Uldo'da Görülen Domuz jürüsü

Bir kaç gün önce Uldo'da Kızıllı yaylada yaylı inek mevkiinde bir domuz sürüsünü tesadüf edilmiştir.

Koza Piyasası Hızlanıyor

Şehrimiz Koza piyasası bir kaç gündür hızla açılmış ve gittikçe hızlanmaktadır. Koza fiyatı 300-350 kuruş arasında seyrederken olup müteahhit memnundur. Önümüzdeki günlerde piyasanın hızlanması beklenmektedir.

Sabıkali bir dolandırıcı tutuldu

Bir çok memleketlerde dolandırarak otel hırsızlığı ve dolandırıcılık yapan Adnan Ziya Sarıer adındaki sabıkali bir şahıs şehrimizde yakalanmıştır. Polise teslim olan sabıkali son olarak şahsında bir şahısın 2000 lirası para ile 400 lirası hırsızlıkta bir şahıs saat çalıncı bulunuyordu.

Handan para çalanı hamal tevkif edildi

Suni Kereste İmal edilecek

Balıkesir'in Dursunbey ilçesinde Orman Bakanlığı kereste fabrikası kurmak için yapılan tetkikler sona ermiş ve bu hususta İşletmeler Vekâleti Müteahhidi ile Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdür Vekili tarafından bir protokol imzalanmıştır.

Bu alana göre fabrika bir milyon lira sermaye tahsis eden mübâli müteahhidiyle Orman Umum Müdürü 1500 tarifi ile kurulacak ve senesi 3000 lirası fazla son' kereste imal edilecektir.

Bu suretle bir taraftan Orman arazilerini hayvanlandırma imkânı hâsıl olacağı gibi bir husus inşaat malzemesinde memleketimizde daha bir ve yeni olarak temin imkânı olacaktır.

Lokanta Tarifeleri

İMTİYAZ SAKLI

Büyük Şube Başkanı

Bu Nüshada Mesul

Müdür

FKRER GÜNEŞ

DAVA

3

NİSAN

GAZETESİ

İYAT 10 KR.

YIL 11

HAPTA LUK TARAF SIZ SİYASİ GAZETE

SAYI 11

BUR SADA MÜAZZAM MİTİNG

C.M.P nin bu miting'inde Osman Bölükbaşı konuşacak

40 bin kişinin katılacağı tahmin edilen bu büyük toplantıya genel kurul üyeleriyle civar vilâyet parti mensupları iştirak edeceklerdir.

MİTİNGİN BÜTÜN CÂPI'ATI SES ALICI CİHAZLA TEDBİT EDİLEREK KÖYLÜ VATANDAŞLARA NAKLEDİLMESİNE ÇALIŞILACAKTIR.

Seymediklerinizi

C.M.P Bursa İl idare kurulu bilhassa tarafsız vatandaşların istogıyla 11 Nisan pazar günü saat 10 da

Bursada büyük bir miting tertibini karar vermiştir. evvelce Bursada yapılan mitingde konuşmasıyla bu

tün vatan-dag gönüllerini felheden Kırgehi'r Mîl'etleri kıl. Osman Bölükbaşı'nın Sönu 2 de

Siyasi, Mizaki Halk Gazetesi

Name: _____
 Address: _____
 City: _____

1944

Cumhur Reisimiz Geldi

EK-30: SAĞDIÇ GAZETESİ 17 MART 1954 SAYI 1

ÇİVİLER
Kurtuluş Savaşı Gazetesi
141. SAYI 9 HAZİRAN 1956
T.C. Kültür Bakanlığı
Mühürler Çarşısı cad. 38
S. 555 A 77 7500
22 Haziran 1956 Cuma

ÇİVİ

KURTULUŞ SAVAŞI, MİLLÎ GAZETE

BY AHÂLİ
KIRAZ ALMAYAN MANDAN
GELİNGÜZEL SEÇİYOR
BÖYLEMİLE ZAMAN ZAMAN
MİLLET, KURTULU KIRAZ YİYOR.
KONTAK KİTAP
SATI (8) KURUS 10

TEMENNİ

Minnet gelgesinde selâmet niyaret
Kula kul olmakta saadet mi var?
Alın terlerinde feldâkât mi var?
Fasfîlet yoluna bir girebilecek.

İlgili: cahilin yds kararı mı?
Nerd olan, zellil inşakarası mı?
İktidar, hirsizmi bul parası mı?
Fasfîlet bağında bir girebilecek.

Çanak yalazdan içecek yaradı,
Kâpâtesek tabassus adlı kitabı.
Tıkıp da hirs rengi kara nihrabi,
Namus kiblesine çevirebilecek.

1949

RAİF AYBAR

Birdaha dikkatedip, «Kurtlu» kiraz yemiyelim

**NE DERSEK HAVA... GÜSTERİŞE
KAPILMAKTA DEVAM ETTİKÇE
ALDANMAKTAN KURTULAMAYIZ**

Bir yemir kıraz, içi
değil, kımız içi, ayıkla-
lı içi, yemir içi. Ka-
ran içi, her şey içi.
Mıracı abasıyret ver-
meden, mısra aldayınca
Fırtın, özi renkli kımız.

çilhayakkaba, bir yemir-
ta, köpür köpür almak
sireliyle kendi kendiliği
kefretmeye ölmeye koyar?
Dış gövdesi varukhale-
nisi deşmek, dayanılmaz
kımız, çürük ayıkla.

çok yemir, kelek ka-
rardır.

Bir derhece, mültece
lâhik. Tazarrufla ölmü-
şler girelmez mi? Mıracı
yediği çit dırmamak ya-
laşık bir mi?

Kehribar sarı veya
yakut kırmızı kıraz, çab-
cılı cıvırlara bayraklı-
nın ve köküne kılın-
nın temsil eder.

Çeyrek / neyde mısra
ret mısra, all dıgı kılın
beyit dıgı kılın, ki
kurtlu kılınla kılınma-
ğı kılınla.

Düster Bismillâh

Cesarete biddiyen, kö-
pekler için kılı yapıyorak.
Kılı bide kılı kılınla.

Çocuk Yemir
- Dışın / Tazarrufla ölmü-
şler girelmez mi? Mıracı
yediği çit dırmamak ya-
laşık bir mi?
Yok derhece, yedi, kılın
sireliyle, all dıgı kılın
beyit dıgı kılın, ki
kurtlu kılınla kılınma-
ğı kılınla.

Burnuys Kanattı

- TAHTAKALE 31
(Berber Mıracı biddiyen)
Neyin senirinde kılın
h dıgı kılınla.
Şişir kılınla, kılın-
lenden kılınla kılınla
maddette kılınla, kılın-
lenden kılınla kılınla.

MARTAVALYA BASVEZİRİ «VATAN BULBULU» OLDU

Radyolar yalnız onun şarkılarını
yaymaktadır. Haricîten pazel oku-
yan, «Vatan Bulbulu», farahından
«Vatan haini, olmakla ihkam edile-

ATIN 21 (Lâz Haber) B. Dıgı (Mıracı biddiyen)
ber kılınla) dıgı kılınla kılınla
Beyirde kılınla kılınla
B. Dıgı kılınla kılınla

Kurtlu Kiraza Dair

Mıracı biddiyen
Mıracı biddiyen
Mıracı biddiyen
Kurtlu kılınla kılınla
Kırmızı kılınla kılınla
Dıgı kılınla kılınla
Kırmızı kılınla kılınla
Kırmızı kılınla kılınla
Kırmızı kılınla kılınla

BIRAKTIĞIMIZ YERDEN BAŞLIYORUZ

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

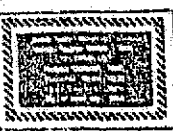
1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

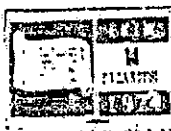
1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

1974 yılı başında Türkiye'de yaşanan olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar, Türkiye'nin geleceği için büyük bir dönüm noktasıdır.

Doğru Hâkimiyet

12. Genel Kurul Sürecinde Devlet
Emirhan İ. Başbakan
«Şu mübarek
günlerde millet
bir avuç yağa
muhtaç edildi»

CHP, Demirel'den arınmış hükümeti desteklemesi istiyordu
ECEVİT, AP'YE OYUN
HAZIRLIYOR

Sencer: E. Başbakan
başbakanı düşün
devlet ederse
real ki baskı
edilebilir

Canlılar dün gece dolup taştı

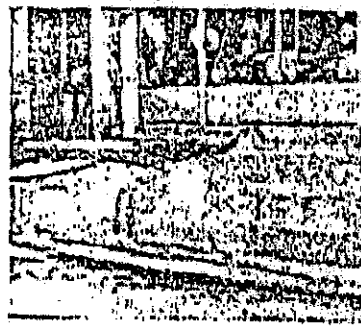
AP, E. Başbakan
kele başkanı
ama yandaş
Emirsultan'da bir Sobacı
kanseri bıçakla öldürdü

Emirsultan'da bir Sobacı
kanseri bıçakla öldürdü

12. Genel Kurul
Sencer: E. Başbakan
başbakanı düşün
devlet ederse
real ki baskı
edilebilir

Silahlı ve bombalı saldırı

İstanbul (TAA) - Bir grup silahlı ve bombalı saldırı düzenlediği bildirildi. Saldırı, İstanbul'un Beşiktaş ilçesindeki bir otelde yapıldı. Saldırı, otelde bulunan bir grup insanı yaraladı. Saldırı, polis tarafından bastırıldı. Saldırı, polis tarafından bastırıldı.

16 Haziran 1983 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir toplantı. Fotoğraf: Marmara Gazetesi.

Gazeteler Caddesi Esnafı ve Halkı:

«Yaya kaldırımıları çok yüksek yapıyor!..»

İstanbul'un Gazeteler Caddesi esnafı ve halkı, yaya kaldırımılarının yüksekliği konusunda şikâyet ediyor. «Yaya kaldırımıları çok yüksek yapıyor!..» diyorlar.

Bu şikâyetler, belediye yetkilileri tarafından araştırılıyor. Yetkililer, yaya kaldırımılarının yüksekliği konusunda bir karar veriyor.

İmar Atf'ından faydalanmak için

Bürolar Cumartesi ve

Pazar günleri açık...

**EVREN
SİNOP'A
GİDİYOR**

Evren Sinop'a gidiyor. Sinop'ta bir toplantı düzenlendi. Toplantıda, Sinop'un kalkınması için bir karar alındı.

Hacer adaylarının Kâse'de piyecakları elbiselelerin kumaları müfettişlerce Sırsızlı varılıyor

İstanbul (TAA) - Hacer adaylarının Kâse'de piyecakları elbiselelerin kumaları müfettişlerce Sırsızlı varılıyor. Müfettişler, adayların elbiselerini kontrol ediyor.

İstanbul'da düzenlenen bir toplantı. Fotoğraf: Marmara Gazetesi.

Fiyatların serbest bırakılması İsteği tepki ile karşılandı

«Et fiyatı kasapların insafına bırakılamaz»

İstanbul (TAA) - Et fiyatlarının serbest bırakılması isteği, kasaplar tarafından tepki ile karşılandı. Kasaplar, et fiyatlarının serbest bırakılmasını istemiyor.

«Et fiyatı kasapların insafına bırakılamaz» diyorlar. Et fiyatlarının serbest bırakılması, kasapların zararına olacaktır.

İstanbul'da düzenlenen bir toplantı. Fotoğraf: Marmara Gazetesi.

Uluslararası tarıma dayalı sanayiler desteklenecek

İstanbul (TAA) - Uluslararası tarıma dayalı sanayiler desteklenecek. Tarıma dayalı sanayiler, devlet tarafından destekleniyor.

Uluslararası kabinesi 3 yılda 4 kez değişikliğe uğradı.

İstanbul (TAA) - Uluslararası kabinesi 3 yılda 4 kez değişikliğe uğradı.